

3363

CIOCOIİ VECHİ ŞI NOUİ

SAU

CE NAŞTE DIN PISICĂ ȘOARECİ MANÂNCĂ

27202
„BIBLIOTECA SCRITORILOR ROMÂNI“

NICULAE FILIMON

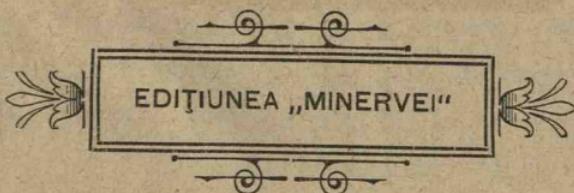
.....

Ciocoiș vechi și nou

SAU

CE NAȘTE DIN PISICĂ ȘDARECI MĂNÂNCĂ

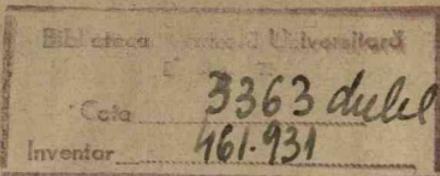
Cu o prefată de d. N. IORGA

BUCUREȘTI

institutul de Arte Grafice și Editură „Minerva“
SOCIETATE ANONIMĂ. CAPITAL 300.000 LEI
80, STRADA ISVOR, 80

1902

3363
dulce
161.931
rc15/05

B.C.U. Bucuresti

C461931

Pe la anul 1850—60 trăia în București un biet om care nu era nici bogat, nici influent, nici frumos, nici tânăr, și nici măcar sănătos. Fusese dacăl de biserică, redactor de gazetă, critic de teatru și ajunsese ce ajunge Romînul cînd are noroc: funcționar. El a fost cîțuva ani funcționar la arhive unde a scris hîrtii și a primit leafa ce se cuvenia pentru acest serviciu banal; până la pensie n'a mers, dar de sigur că atunci cînd a murit de oftică, Statul l-a îngropat pe cheltuiala lui, fiindcă era funcționar român și avea dreptul la aceasta.

Trăiesc oameni cari l-au cunoscut, dar nu-și aduc aminte mare lucru despre dînsul, fiindcă pare să fi fost o ființă care n'avea nimic neobișnuit. Nu se știe nici cînd s'a născut, nici unde, nici din ce părinți. Ce școală a făcut nu se poate spune, și poate că nici n'a prea făcut multă. Niciodată morții lui nu s'a hotărît până acum.

Toate lucruri care să ar cădea să fie știute. Și anume pentru că acest om foarte modest și foarte obscur a fost un «scriitor român», ceia ce e o specie omenească rară. Cetitorul să nu se mire de această afirmație, gîndindu-se la marea număr al locuitorilor solului român, care sănt poeți între patru-sprezece și două zeci și unu de ani, înainte

de a deveni adecă pe altă cale membrii nefolosi-
tori, dar respectați, ai societății. Filimon a scris
prosă, cărți în prosă, mai multe și destul de în-
tinse, ceia ce nu fac poeții iviți fără de vreme și
morți înainte de timp în această calitate a lor
de poeti.

Pe vremea lui, ca și acum, se cetia franțu-
zește în București și el a cunoscut ca toată lumea
franțuzește fără să știe cum a învățat aceasta.
Cetirea l-a indemnizat să scrie, cum se întâmplă la
mulți. A scris cam în felul lucrurilor ce citise,
și aceasta iarăși se întâmplă la mulți scriitori.
Dar el a simțit de la o vreme că ar avea să spue
însuși ceva.

Nu ceia ce era în sufletul lui ca simțire per-
sonală și gândire proprie, căci era prea umil
pentru a crede că are o personalitate, și poate nici
n'o avea. Avea însă, acest conțipist de arhivă, un
ochi patrundător și o bună amintire. Și înjghebând
o fabulă oare-care, dezlinată și naivă pe ici pe colo,
a prins a povesti, în Slujnicarii și în Ciocoi și
anumite din amintirile și observațiile sale.

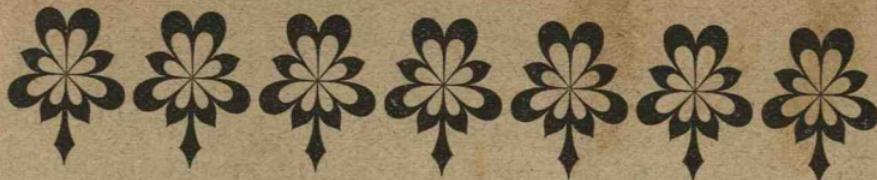
Pentru asta n'a câștigat celebritatea pe care n'o
poate câștiga nici astăzi cineva pe calea scrisului.
Dar după moartea lui carte de căpetenie ce a
scris, Ciocoi vechi și nou, a fost retipărită și acum,
în ediția «Minervei», ese a treia oară.

Ea pare să fi fost citită, și merită să fie. Nu
pentru că ar fi o mare operă literară, căci s-ar
putea găsi chiar că Filimon nu scrisă puternic și
împodobit. Dar ceia ce-l face vrednic de stima și

simpatia noastră e alt-ceva. Alături de oameni, cări spuneau pe de rost, el a vorbit de la dînsul și, într-o vreme cînd aproape ca și azi, se spuneau lucruri străine, cu subiecte streine și într-o limbă înstreinată, el a bine-voit, ca un smerit și neînvățat ce era, să ni vorbească despre ale noastre, mai mult în graiul tuturora. La dînsul nu e vorba nici de cavaleri, nici de castelane, nici de Spania, nici de Norvegia, nici de doctrină romantică, nici de aspirații naturaliste, toate lucruri foarte bune, dar care nu ni se potrivesc, nu ne prind, și nu ne interesează. Pe dînsul îl preocupa ce a făcut un oare-care Dinu Păturică, ciocoiu român, care n'a existat nici odată, și tocmai de aceia a simțit el nevoia să ni vorbească despre dînsul.

Așa dar, o ceteriori de literatură română decadentă, simbolistă, ibseniană și naturalistă, aveți înaintea Domniei Voastre (dacă sănătoasă) o carte sănătoasă, cinstită a unui biet scriitor neprefăcut și fără ambiție. Dacă veți avea răbdarea s'o străbateți, veți rămânea cu părerea nouă și folositoare că ar fi bine să se scrie așa și astăzi.

N. IORGA

CIOCOII VECHI ȘI NOUI

SAU

CE NAȘTE DIN PISICĂ ȘOARECĂ MĂNĂNCĂ

DEDICAȚIE

Domnilor ciocoii!

Este mult timp de când umblu cu această nuvelă
dîua și noaptea, întocmai ca Diogen, căutând o clasă
de oameni ca să le-o dedic. Am voit să fac această
onoare boierilor; dar după o gândire serioasă, 'mî-am
schimbat hotărârea, căci de și într'această clasă s'au
strecurat mulți venetici conrupți și cu toate lovirile
și tentațiunile streinilor la care servă de un veac și
jumătate, tot se găsesc printre dînșii bărbați cu
simțiminte nobile și cu inimă de adevărați români,
cărî aŭ făcut, fac, și, sunt convins că vor face, mult
bine patriei lor.

De la boieri, am alergat la neguțători. Am revizuit
toate stabilimentele de comerț, de la magaziile cele
 mari și luxoase până la magherițele cele umilite
 ale precupeților. Am vădut zarafă fără capital, fan-
faroni și malonești, cărî sărăcesc lumea prin dobân-

đile lor cele nemăsurate, lipscañ și bogasieri cără împodobesc magazinele cu marfă putredă și cu oglindă mincinoase, și dându-și ton de mari capitaliști, ruinează societatea prin falimente frauduloase, ce se efectuesc foarte lesne în țara noastră; băcani cără vând rapiță în loc de unt-de-lemn, orez îndoit cu pietricele ca să tragă mai greu la cântar și cafea amesticată cu orz și fasole. Am vădut cărciumari mestecând vinul cu apă și vîndând cu cântare cu două funduri, măcelari și precupeți, vîndând cu cântare strâmbă, și m' am măhnit, căci răul este foarte mare, dar n' am găsit în acești amăgitori decât niște hoți sau ciocoiași ordinari, ieșiți din școala voastră fără diplomă de specialitate!... Am alergat prin sate și cătune, am vorbit cu țărani bătrâni și tineri; ce e drept, sunt plini și ei sărmanii de mărșeviș până între urechi, dar n' am găsit nicăi între deneșii pe oamenii ce căutam. Am intrat în locașul lui Dumneșeu, am observat cu conștiință clerul înalt și pe cel proletar. Dar vă! ce dezamăgire!... Acolo unde credeam că voi găsitoiagul și traista, sacrul simbol al umilinței și pietăței creștine, am găsit ignoranță întronată, invidia, mândria, lăcomia și alte păcate mortale, pe care ne oprim a le descrie, căci legea de presă, fără îndoială, ne-ar condamna la dece ani de ocnă.

Obosit de atâtea cercetări zadarnice, hotărâsem să-mi ard manuscriptul; dar tocmai când mă pregătiam să dau flăcărilor rodul ostenelelor mele de șase luni, m' am gândit la voi prea iubiții mei ciocoi ai condeiului, de toate clasele și partidele, și am dis-

ca strămoșul nostru Pilat: «*Ecce homo*», sau «Iată oamenii mei!»

Vouă dar, străluciți luceaferi ai viților, cari ați mâncaț starea stăpânilor voștri, și v'atî ridicat pe ruinele acelora ce nu v'au lăsat să muriți în mizerie; vouă, cari sunteți putrejunea și mucegaiul ce sapă din temeli și răstoarnă împărațiile și domniile; vouă, cari ați furat cu sfanțul din funcțiunile cele mici și cu miile de galbeni din cele mari, iar acum când v'atî cumpărăt moșii și palate, stropiți cu noroi pe făcătorii voștri de bine, vouă și numai vouă, dedic această slabă și neînsemnată scriere. Citiți-o cu băgare de seamă, domni mei, și ori-câte hoți îmî vor fi scăpat din vedere, însemnați-le pe un catastich și mi le trimeteți ca să le adaog la a doua edițiune.

PROLOG

Nimic nu este mai periculos pentru un Stat ce voiește a se reorganiza, decât a da frânele guvernului în mâinile parveniților, meniți din concepțiiune a fi slugi și educați într'un mod cum să poată scoate lapte din piatră cu ori-ce preț!...

Platon a țis cu două mii ani înainte de a lua noi pana în mâna ca să descriem pe ciocoī, că un om, ca să poată deveni cetățean onest, mai întâi de toate cătă să fie născut în frica lui Dumneșeu, și din copilărie până la maturitate, să trăească înconjurat de oameni vârtoși și drepti.

Ciocoiu este, totdauna și în ori-ce țară, un om venal, ipocrit, laș, orgolios, lacom, brutal până la barbarie și dotat de o ambiiune nemărginită, care eclată ca o bombă pe dată ce și-a ajuns ținta aspirațiunilor sale.

Pepiniera în care cresc acești inamici ai onoarei și a tutulor virtuților cetățenești, este mai totdauna casa bogatului și mai cu seamă a bogatului parvenit. Aci vine ciocoiu umilit și cere a servi pe boier pentru o bucată de pâine, o cameră de dormit și un vestmânt ca să se apere de asprimea frigului.

In anii dintâi aceste vulpi cu două picioare care întrec în ipocrizie și vicleșug pe cele cu patru pi-

cioare din fabulele lui Esop și La Fontaine, petrec împreună cu servitorii cei îmbătrâniți în păcate de tot felul, îi studiază cu cea mai mare atențiuie, în cât la două-deci de ani ei știu foarte bine cum să fure cloșca de pe ouă fără să cârâe; cu alte cuvinte știu cât să fure de la aprovizionarea de toate dilele, cât de la aprovizionările cele mari, cât de la arenările moșilor și alte mai multe transacțiuni ale casei boierești în care se aflu servind.

Stim cu toții că între slugile de la casele bogăților, ca în toate meseriiile sociale, există o ierarchie oare-care. Ciocoiu dar, își începe uneori cariera de la postul de rândăș, iar de alte-ori de la lacheu ce se pune în coada trăsuri boierului; devine cu încetul sufragiu, apoi vătaf de curte, iar mai pe urmă se face și el boier, și cu toate că unii și alții îi dic în deriziune *boier făcut*, copii lui însă devin boieri și fiți de boier.

In timpul pe cât ciocoiu umblă după trăsura boierului, el află toate slăbiciunile stăpânului său și îi ajută cât poate ca să și le împlinească în paguba lui și în folosul său. Se întâmplă însă de multe ori ca stăpânul ciocoialui să aibă și virtuți, dar aceste lucruri pătrate nu pot să intre în capul și 'n inima cea triunghiulară și îngustă a ciocoialui, plecat pe drumul de a deveni om mare cu ori-ce preț.

Ca sofragiu se obicinuiese atât de mult cu mânăcarile delicate în cât nu mai poate să trăiască fără friptură de fazan, brânză de Parma, salam de Verona, conserve de Franța, și vinuri din cele mai celebre dealuri ale Europei. Astfel dar, când ciocoiu

ajunge la gradul de vătaf, este conrupt moralicește și fizicește până la măduva oaselor.

Inălțat la acest din urmă și mai suprem grad al slugăriei, ciocoil devine prevădător ca un președinte de cabinet... din Europa. Ideea ce lă preocupa diua și noaptea este de a afla metodul prin care să și facă stare. Diferite planuri i se prezintă în imaginea-țiune, unul mai întunecos de cât celălalt; le studiază pe toate și găsindu-le realizabile, le pune în lucrare fără muștrare de conștiință.

Să dis de mai mulți filozofi și cărturari, că conștiința este cel mai aspru jude al criminalului. O fi, nu tagăduesc; dar vătaful de curte cunoaște mijlocul de a și-o face din aspru judecător, un consilier întocmai după cum îi trebuie lui.

El dice în sine: tot omul este creat de Dumnezeu, cu dreptul de a se hrăni pe pământ; de ce dar unii oameni au mai mult decât le trebuie, când alții n-au nici chiar mijloacele necesare spre a se susține? De ce unii sunt puternici și alții nebăgați în seamă? De ce unii stăpânesc pământuri întinse, iar alții nu au nici chiar pământul necesar spre a se înmormânta? Aceasta este o stare de lucruri anormală, — dice înțeleptul vătaf de curte — și că să o combat din toate puterile, adaogă el.

Astfel dar omul nostru, mergând din raționament în raționament și din deducție în deducție devine comunist, fără sătirea lui, și începe a pune în lucrare această doctrină atât de frumoasă și egalitară în aparență cât este de hidroasă în fond.

Nu trece mult și ingeniosul vătaf de curte se

pune cu ardoare a nivela starea societăței după un metod mult mai practic decât al adevăraților lor comuniști. Încercarea reușește de minune; starea comunistului nostru se îmbunătăște cu aceiași repetiție cu care se ruinează a stăpânului său. Iși cumpără moșioare, vitișoare și alte diminutive de acestea, care fac viața lesne și plină de plăceri.

După ce a ruinat de ajuns pe nenorocitul boer care nu l-a lăsat să piară de foame pe drumuri, și după ce și-a luat rangul de *Pitar*, la care nu este vătăfă să nu aspire, omul nostru caută un pretext și părăsește casa stăpânului său tocmai atunci când acesta simte cea mai mare nevoie de densul.

Este cunoscut că omul îmbogățit prin furtișag, nu se satură niciodată de avere, ori cât de bogat ar deveni, ci din contră caută noi mijloace de ași mari bogățiile. Căsătoria dar devine pentru densul o nouă inimă de exploatat. Se propune ca ginere pe la toate fetele bogate; trimite samsari de căsătorie în toată țara și nu se însoară decât numai atunci când găsește o zestre după placul lui, fără să se turbure cât de puțin dacă femeia cu care își leagă soarta este jună, frumoasă și crescută bine, sau slătă și depravată.

Omul ce se însoară numai pentru că să și măreasă starea, niciodată nu ia soție bună. Ciocoiul știe și aceasta, dar îi pasă foarte puțin, căci el nu are altă ținută decât realizarea planurilor sale celor ambițioase. N'apucă să treacă luna de miere și casa ciocoilului devine o cafenea în care se adună toată lepra societăței. Soția sa devine o Mesalină;

copiř se nasc Dumneđeř mai ſtie cum, cresc impreună cu slugile, ſi tocmai când ajung la gradul cel mai înalt al corupțiunieř, iř trimite în Franța ca să învețe carte.

Nenorocițiř copiř, lipsiți de educațiune morală ſi neîntăriți prin virtuți ſi exemple de onoare învățate din casa părinților, cum ajung la porțile Parisului, cad în mâinele femeilor ſi junilor celor stricați, cari iř depravează ſi mai rěu; iar când se întorc în patrie, în loc să aducă cu děnšii luminele Europei civilizate, nu aduce decât vițiuř ſi depravarea ſař, dacă vre-unul dintr'înșiř reușește a învăța câte ceva, această cultură intelectuală, nefind susținută de o educație morală, produce mai mult rěu decât bine nenorocitei țări ce hrănește în sănuři asemenea vipere.

Ciocoiul ſař puiul de ciocoř, ajuns om de stat, se deosibește de om onest prin mai multe fapte, iar mai cu seamă prin purtarea ſa. El nu se pronunță definitiv pentru nici o doctrină politică, nu se face adept credincios al nici unui partid, — nu doară că are spiritul drept ſi nepărtinitor, ci ca să poată exploata de odată toate doctrinele ſi partidele în folosul ſeř.

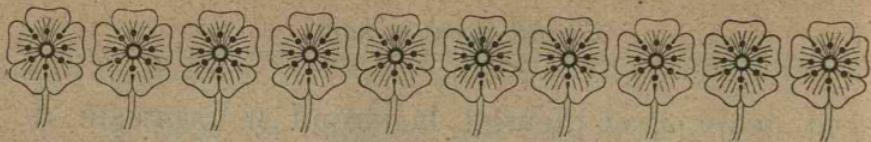
Amorul de patrie, libertatea, egalitatea ſi devotamentul sunt vorbele sacramentale ale ciocoiuluř, pe care le rostește prin adunări publice ſi private; dar aceste virtuți cetățenești, de care face atâta pompă, nu sunt decât treptele scărei, pe care voește a se sui la putere; ſi une-orăi când ele nu

servă deajuns, el aleargă la streini și primește de la deneșii posturi în țara sa.

Ajuns la gradul de mărire, pentru care a comis toate mișeliile, a suferit toate umilințele și a declamat, fără a le simți, toate virtuțile din lume, ciocoiu își ridică masca ipocriziei de la ochi, și se arată lumiei în mizerabila și urâcioasa goliciune a sufletului său celuī mic.

Inima lui, asuprită de suferințele, de umilirile și înjosirile prin care a trecut, devine incapabilă de ori-ce simțimânt frumos și uman. Libertatea presei îl supără, căci descoperă inicuitățile vieței sale și nu'l lasă să despoie de averi pe stat și pe particulari; funcțiunile statului le împarte la ciocoii cu cea mai mare prodigalitate, și ca să se poată folosi mai bine de orânduielile în servicii, își recrutează un ciocoii tot de calibru său, și speculează printr'insul pâinea nenorociților funcționari.

Iată tipul ciocoialui din toate țările și mai cu seamă din țara noastră, unde lumina adevăratei civilizații n'a risipit încă norii cei groși ai ignoranței și ai depravației. Iată tipul ce ne propunem a urmări în deosebite fraze prin care el a trecut în secolul nostru, de la ciocoial cu anteriu și cu călimări la brâu al timpurilor fanariotici, până la ciocoial cu frac și cu mănuși albe din dilele noastre.

PARTEA I

DE LA 1813 PÂNĂ LA 1814

CAPITOLUL I

Dinu Păturică

Intr'o dimineață din luna lui Octombrie, anu 1814, un june de 22 de ani, scurt la statură, cu fața oacheșe, ochii negri plini de viclenie, un nas drept și cu vârful ridicat în sus, ce indică ambițiune și mândrie grosolană, îmbrăcat cu un *anteriū de șamalagea* rupt în spate, cu *caravani*¹⁾ de pânză de casă văpsiți căfeni, încins cu o bucată de pânză cu mărginile cusute în gherghef, cu picioarele goale băgate în niște *iminei* de seftina cări fuseseră odată roșii dar își perduse culoarea din cauza vechimei, la încingătoare cu niște călimări colosale de alamă, în cap cu cauc de șal a căruia culoare nu se putea distinge din cauza peticilor de diferite materii cu care era cărpit, și purtând ca veșmânt de căpetenie o *fermenea de pâmbriū* ca paiul grâului, căptușită cu bogasie roșu, — un astfel de june sta în scara caselor marelui postelnic An-

¹⁾ Pantalonii.

dronake Tuzluc, rezimat de stâlpii intrărei și absorbit în niște meditațiuni, care reflectându-se în trăsurile feței sale, lăsau să vadă până la evidență că gândirea ce'l preocupa nu era decât planurile ambițioase ce închipuirea lui cea vie îi punea înainte, și obstacolele ce întâmpina în realizarea lor.

În momentul acela ușa scăreji se deschise și se arăta înaintea junelui un arnăut îmbrăcat numai în fir, cu pistoalele și iataganul la brâu, și cu tatarca roșie blănuită cu vulpe *nafe*. Mândrul albanez, fără să privească cât de puțin pe bietul june ce'i făcea *temenele*¹⁾ până la pămînt, strigă cu voce de stentor:

— Ioane, trage butca boieruluă la scară.

Vizitiul, după ce plezni de câte-va ori din bici și mai făcu și câteva mărafeturi prin care voia să arate abilitatea ce avea în meseria sa, trase butca la scară.

Nu trecu mult și se audî pașii cei leneși și gravi aî marelui Postelnic, ce scobora scara cu o cadență simetrică. Junele a căruă atențiune era ațintită la cea mai mică mișcare ce se petrecea, audî și el acest zgomot și cu un aier în care se vedea foarte curat neliniștea, ridică de la pământ două cutii cu păstrăvî și câteva găinî; apoi vârî mașinalicește mâna în sîn și scoase un plic sigilat; iar după ce'și strînse *fermeneaua* la piept și'șî luă caucul din cap lăsând să se vadă o căpățină rasă peste tot, și numai în creștet cu vre-o câteva fire de păr, luă o poziție umilitoare și așteptă sosirea boierului.

În fine Postelnicul apăru în scară îmbrăcat cu *antiriū* de *cutnie* ca gușa porumbului, încins cu

¹ Complimente turcești.

un șal de Țarigrad, cu ișlicul în cap și învelit până la ochi cu o *giubea* de postav albastru blănuită cu blană de rîs. El zări pe june și i dise cu gravitatea de boier de protipendadă¹:

— Cine ești, mă băiete, și ce voiești de la mine?

Junele cădu în genuchi și sărutând pulpana anteriorului, răspunse cu o voce lâncedă ce inspira compătimire:

— Să trăiți întru mulți și fericiți ani! Sunt Dinu Păturică, nemernicul fiu al prea umilitei voastre slugă treti logofăt Ghinea Păturică, fostul odinioară vătaf de curte al înălțimei voastre.

— Ei bine, spune’mi ce vrei de la mine?

— Am o scrisoare de la tata către prea cinstițul și de bun neam obraz al Măriei Voastre.

— Ado’ncoa, să vedem acea scrisoare.

Junele se apropi de Postelnic ținând capul plecat până la pământ și i dete scrisoarea; apoi cădu iarăși în genuchi și stând în această poziție, așteptă răspunsul.

Boierul deschise scrisoarea și citi cele următoare:

«Prea milostivului și de bun neam al meu stăpân, cu cea de slugă supunere mă închin.

«După sfânta datorie ce am, ca un supus credincios viu a cerceta despre fericita și mie foarte scumpă sănătate a *Panegheniei* tale, ca aflând’o, pe deplin să mă bucur din rărunchi inimei mele căci din mila Domnului, mă aflu în toată întregimea sănătăței, și mă îndeletnicesc cu umilita mea

¹⁾ De prima clăsă

«slujbuliță de vameș ce te-aî milostivit a'mi da. Am «primit prea cinstita scrisoare a *Blagorodniciei* tale «și cele ce'mi poruncești le-am pus în lucrare. Cele «patru deci de *lude*:¹⁾ scutelnici, pescari, văcari, vê- «nători și dârvari, 'i-am împrăștiat în tot județul, și «cred că, cu ajutorul lui Dumnedeu și *iușkiuzarlikul* «zmeritului tău rob, curtea *Blagorodniciei* tale în «scurtă vreme se va umplea de toate cele trebuincioase.

«Alta am să te rog, archon Postelnice: fiul meu, «înfățișatorul acestei umilite scrisori, a ajuns în *ili- kie* și cu toate că m'am silit a'l învăța toate *ius- kiuzarlikurile* și *marafeturile* cu care trebuie să «fie împodobit un *calemgiu*, dar nefiind de ajuns «toate acestea, îl trimet la Domnia-ta ca să se mai «roadă, să poată ieși și el mâine-poimâine la obraze.

«Primește, milostive stăpâne, două bote cu păs- «trăvî și dece găini crescute și îngrășate de mine».

«A panevgheniei tale zmerită și umilită slugă
Treti Logofăt Ghinea Păturică
Ot Bucov. sud. Saac».

După ce postelnicul Andronache citi scrisoarea, chemă pe vătaful său de curte și i disse: «Ia aceste cutii cu păstrăv și să le trimiti colo, știu tu! Iar pe ștrengarul acesta de băiat să'l oprești în curtea mea și să mi'l facă deocamdată ciubukciu».

La aceste vorbe ale boerului, inima lui Dinu Păturică săltă de bucurie și avea mare dreptate, căci prin admiterea lui în serviciul Postelnicului devinise proprietar pe prima literă a alfabetului fortunei.

¹⁾ Individe.

In timpul acesta vizitiul atinse caii cu biciul și ieși cu *butca* din curte, iar vătaful luă cutiile cu păstrăvi împreună cu găinile, și urmat de noul său confrate în ciocoizm, sui mai întâi scara cea mare a casei, trecu prin sală și ajungând la o galerie cam întunecoasă, se opri în loc și disse lui Dinu Păturică :

— Iată odaia ce 'ți-am gătit pentru locuință; intră într'ânsa și peste un ceas voi să te învăț meseria de ciubukciu cu care te-a cinstit stăpânul.

Noul ciocoii așteptă până se depărta vătaful, iar după aceia se coborî în curte, și luând o pereche de dăsagi în care era o colecție de trențe ce compuneau avereia ce aducea el din casa părintească, sui scara cu repeđiciunea vîntului și intrând iarăși în camera sa, își aședă toate lucrurile pe la locul lor.

Camera despre care vorbim era în periferie de un stânjen pătrat; într'unul din cele patru unghiuri era o vatră întocmai ca cele obicinuite la cafenelele turcești, pe care sta un ibric colosal înconjurat de toate părțile cu cărbuni stinși pe jumătate. În celălalt unghi era aședat un dulap prin ale cărei sticle se vedeau o mulțime de ciubuce de *antep* și de iasomie, cu *imamele* de chihlibar limoniu; iar mai sus pe o despărțire făcută într'adins se vedeau o mulțime de feligene pentru cafea cu *farfuriiile* lor de argint și câteva *kisele* de dulceață. La extremitatea de jos a acestui dulap, se zarea un lighian de argint pe al cărui acoperemēnt era pusă o bucată de săpun *mosc* în formă sferică. Lângă acest dulap era un mizerabil pat de scânduri acoperit cu o pătură de lână albastră, iar pe păreți

erau țintuite câte-va cadre de hârtie, zugrăvite cu vopsele proaste: una dintr-âNSELE reprezinta lupta navală de la *Ceșme-Liman* și arderea flotei turcești de către printul Orloff, iar pe cealaltă era desemnată asasinarea principelui Hangerli de către trimisul Portei otomane.

Dinu Păturică dete o privire repede și desprețuitoare camerei sale, apoi deschise fereastra și începu să se uite în curte. Privi cu băgare de seamă mulțimea de găini, gâște, rațe, claponi, cocor și califari ce furnicau prin curtea boierească, apoi se întoarse către bucătărie și la vedere mulțimea de tingiri de diferite capacitați, în care se pregătea bucatele cele mai gustoase din Fanar, fața lui se coloră de o bucurie nedescriptibilă; iar după o reflecțiune de câteva minute, șise în sine: — «Iată-mă însfârșit ajuns în pământul făgăduinței; am pus mâna pe pâine și pe cuțit; curagi și răbdare, prefăcătorie și *iuskünzarlıc*, și ca mâine voi avea și eu case mari și bogății ca ale acestui fanariot».

CAPITOLUL II

Postelnicul Andronache Tuzluc

Să lăsăm pe ambițiosul nostru ciocoï în pace și face planurile sale pentru exploatarea averei stăpânlui său, și în loc de a-l întrerupe din visările sale ambițioase, să facem cunoscut lectorilor noștri pe Postelnicul Andronache Tuzluc.

Acest fanariot venise din Constantinopol în suita

Domnitorulu George Caragea, și făcuse meseria de *Ciohodar* în curtea acestuia principie.

Ca fanariot, născut în ulițele cele strimte ale Fanarului, unde se urzesc și se pun în lucrare cele mai intunecoase intrigăi ce au ruinat imperiul greco-roman, el moștenise din naștere un mare talent de intrigă și linguisire; știa din încercare că raiul ceresc și pământesc nu se deschide decât prin femei; de aceia își îndreptase toate bateriile intrigilor sale în contra femeilor Doamnei și mai cu seamă ale Domniței Ralu, fica prea iubită a Domnului Caragea.

El făcu cunoștință cu acea volubilă și capricioasă principesa, prin mijlocul unei dame a ei de onoare, cu care se înamorase numai pentru împlinirea acestuia scop. Un an întreg fanariotul nostru făcu Domniței tot acele servicii ce făcea odinioară Mercur celui mai mare dintre Zeii Olympului ellenic, cu deosebire numai că Domnița, neputend să dea fanariotului nemurirea, făcu să cađă în mâinile lui *pitacul* domnesc prin care îl numea *vel Cămăraș*.

A fi mare cămăraș al unui principie care are un fiu frumos ca Paris și desfrânat ca Don Juan, și a fi ridicat la această demnitate prin intrigile unei princese frumoasă ca Elena lui Menelau, este negreșit a poseda cheile minelor de aur ale Californiei.

Fanariotul nostru exploată cât se putu mai bine postul de Cămăraș, iar când vădu că în cămară nu mai rămăsese nimic de furat, cumpără mai întâi, *calemul vinăritului*, al *oieritului* și mai în urmă *kuzmetul* Spătăriei, și astfel unindu-se cu hoții și tâlharii de drumuri, despuie țara în toate modurile, mai

mult de trei ani, până ce și cumpără vre-o șece moși, câteva familiile de țigani, case, vii și altele; iar după aceia, izbuti, tot prin intrigă și băsetă, a deveni mare Postelnic.

O singură dorință mai avea să și împlinească ca să ajungă la culmea fericirei sale.

El hrănea de mult timp un amor foarte tare pentru jună Maria, unică fiică a Banului C... român de națiune; dar rangul tatălui frumoasei copile, sufletul ei nobil și curat, faptele ei pline de cuviință și de blândețe, înfrâangeau toate semețele dorințe ale depravatului venetic. De multe ori el se încercă a se duce la Banul ca să ceară mâna ficei sale; dar tot-dă-una un simțimânt fatal îl oprea din această întreprindere. În acele momente de îndoială și descurajare el devenea posomorit și teribil. Adevărul pe care Dumneșteu l-a pus și în inima celuī mai mizerabil om, se prezinta în acele momente dinaintea lui și arătându-i oglinda în care se resfrâangeau crimele prin care ajunsese la mărireia în care se afla, pare că și dicea: «Privește, mizerabile, crimele tale, și nu cuteza să pălești cu suflarea ta cea înveninată acel crin semănat de mâna Domnului în această vale a lacrimilor!»

Dar, dacă adevărul este pus în inima omului ca să și arate calea ce duce la fericire, fatalitatea a voit ca pasiunile materiei să învingă mai tot-dă-una acest sfânt simțimânt ce se manifestă în noi de câte ori vom să comitem vre-o neleguire.

Astfel se întâmplă și cu fanariotul nostru; mustărarea de conștiință dispără de la dênsul întocmai

ca fulgerul său ca spaimă de un minut ce simt copiii, când sunt certați cu frăgezime de către părinții lor. El se hotărî într'o zi a merge la Banul, și după multe complimente și lingușiri, reclamă de la dênsul onoarea de a deveni ginere al său.

Bâtrânul rămase uimit de c『tezarea cea mare a fanariotului; cunosc  nd însă influen   ce exercita asupra principelui Caragea, și relele ce ar fi putut săi pricinu  asc   un refuz de-a dreptul, se prefăcu   c   primește cu bucurie propunerea și îl lăsă a se   c  nt  nta de acest vis.

Grecul   nt  lese însă din trăsurile feței b  tr  nului, ura ce avea asupra lui; dar nu disperă, ci se duse la principalele Caragea plin de speran  t   că va dobândi prin for  t  , ceia ce b  tr  nul   i refuzase prin manieră diplomatică.

Trei dile în urma acestei   ntrevorbiri, Banul C... se preumbla prin grădina casei sale, absorbit în c  get  ri melancolice, cei   spira trista stare în care adusese   ara jafurile acestei domnii d  r  p  n  atoare, iar mai cu seamă preocupat de un vis groaznic ce l făcea   a se astepte la o mare nenorocire.

Intr'acest timp, se prezintă înainte un slujitor de a  i casei sale și   i anun  t   că un ciohodar domnesc cere a vorbi cu d  nsul.

— Să intre,   ise venerabilul b  tr  n   ndes  ndu-  i caucul peste peri   capului său cei albi ca zăpada, și cerc  nd a se distra privind și miroșind florile unu   neramz   nflorit¹).

¹⁾ Românul când se află coprins de gânduri   ntrist  atoare obiceiu  ste a  i îndesa căciula pe cap. Acesta este un gest românesc ce se p  strez   până astăzi între locuitorii   ran  i.

Ciohodarul intră în grădină și făcând câte-va complimente orientale, dete Banuluī un plic sigilat; apoi trăgându-se puțin, luă o poziție respectuoasă.

Banul deschise plicul și găsi într'ânsul scrisoarea aceasta:

«Archon Bane, mâine dimineață să vii la Curte, «căci am să'ți vorbesc ceva tainic».

«Ion Gheorghe Caragea».

După ce bătrânul boier băgă scrisoarea iarăși în plic și plicul în buzunarul de la pieptul anterius, diseciohodarului:

— Spune Măriei Sale că voi face astfel precum îmi poruncește.

Trimisul domnesc se închină până la pămînt și eșind se duse ca să-și împlinească mesagiul, iar bătrânul apucă îngrijat pe o cărare ornată de amândouă părțile de roze și cu iasomii, și se opri dinaintea unui pavilion lucrat în stil oriental. Până a nu pune piciorul pe treptele scărei, stătu puțin în loc și se gândi. Nu știm care vor fi fost gândurile ce'l preocupa; știm numai că trăsurile feței sale uneori devinea crunte, alteori pline de îndurare, și câte-odată un zîmbet dulce apărea pe buzele sale pălite, dar dispărea ca fulgerul, lăsând loc unei melancholie adânci.

În fine, după puțină ezitație, sui scara pavilionului și intră înăuntru. Acolo găsi patru femei dintre cari două torcea, una dăracea și cea-lăță impletea la un ciorap.

In mijlocul acestor femei sedea o copilă ca de patru-spre-dece ani și cosea la ciur un simizet¹⁾. Nici-odata natura nu combinase mai multe nuanțe de frumusețe într'o ființă umană, de cât în această jună copilă: ochii negri umbriți de niște gene și sprîncene ca pana corbului; pielîța albă și colorată de purpură; buze ce se întreceaă cu rozele; dinți albi și frumoși; toate în fine armonizaă de minune cu un trup de o formă minunată, cu niște mâini delicate de nimfă: era în adevăr un tezaur de frumusețe ce nu se putea vedea de cât în statuiele Greclor antici.

Pe dată ce intră venerabilul bîtrân în pavilion, toate femeile se sculară în sus și puseră mâinile la piept. Bîtrânul le făcu semn să iasă; apoi rîmâind numai cu jună copilă, îi dise:

— Iubita mea copilă, cum te află?
 — Foarte bine, tătuțule.
 — Dar ce, nu vii, să săruți mâna scumpului tău tată?

— Ba da, tătuțule, da! — Și de-odata cu vorba se apropie de bîtrân și depuse pe mâna lui un sărutat innocent și plin de dulceață.

Bîtrânul o strînse la piept și o sîrută pe frunte cu acel amor pe care numai părintii îl simt.

După ce tata și fica își schimbară între dînșii câte-va priviri de o iubire nedescriptibilă, ședură pe o sofa de postav roșu cu ciucuri albi de Venetia;

¹⁾ Ciurul era instrumentul de festonat al damelor române din timpul lui Caragea.

iar după câte-va momente de tăcere și contemplație, bătrânul dise copilei :

— Mario, tu te faci din sănătate mai frumoasă și te deschizi întocmai ca un trandafir la rațele soarelui. Ești cat de acum înainte să mă gândesc la fericirea ta, să-ți caut un tânăr de treabă să te mărit.

Frumoasa Maria audind aceste cuvinte se roși și îndreptă ochii către pămînt.

— Ai? ce dici dragă mea copilă? adăogă bătrânul cu nerăbdare, — ce, nu mă răspund? Te temi oare de bătrânul tău tată?

Maria nu răspunse nimic la aceste din urmă cuvinte. Confuziunea și marea întristare ce acoperise fața ei, făcându-și pe bătrân să creadă mai multe lucruri de-odată, și ca să poată pătrunde în secretul care făcea pe jună copilă să sufere atât de mult, hotărî să vie dă dreptul la cestiune.

— Știi, dragă Mario, urmă el, că Maria Sa Doamna și toate cocoanele nu mai vorbesc de cât de frumusețea ta? Știi că Maria Sa Vodă a și ales pe viitorul tău soț?

Aceste cuvinte făcându-și pe Maria să tremure; dar după ce și relua puterea, ea privi pe bătrân cu ochii rugători și își dise :

— Pot să te întreb, tată, cine este acel soț de porunceală?

— De ce nu, fata mea? El este unul dintre cei mai iubiți boieri ai Domnului Caragea; este tânăr, frumos și bogat.

— Numele lui?

— Voiești să și știi numele?

— Da, tată.

— Ei bine, copila mea, viitorul tău soț este Postelnicul Andronake Tuzluc.

— Ah! tacătă, nu mă mai spune acest nume, sau de nu, mă vei vedea moartă dinaintea ta. Spune-mi te rog ce 'ti-am greșit de voiești să mă facă ne-norocită pentru tot-d'auna? Oare fiu boierilor pă-mâneni s'aștins din țară? Nu mai găsești pe nimeni de cât pe acel fanariot nesuferit?

Ura Mariei asupra grecului parvenit mulțumi foarte mult pe bătrân carele voind să se încredințeze mai bine despre aceasta, se prefăcu că nu observase simțimîntul de reprobare și de ură al nobilei copile.

— Așa dar tu urăști pe Postelnicul, — adăose el. — Și de unde 'ti vine această ură, fata mea?

— Ura cea neîmpăcată ce am asupra acestuia ticălos, îmi vine din prevedere.

— Poate că te înselă, fata mea.

— Nu tată, nici de cum. Un om care acum doarăi ană nu era de cât un ticălos ciohodar, ce tremura de frig dinaintea scării caselor noastre, iar acum înănată în atlasuri, catifele și samuri, nu poate fi de cât un nemernic. Aceasta 'mi-o dice cugetul și o cunosc chiar din vorbirile domniei-tale cu Serdarul D... Nu ești domnia-ta acela care diceai Serdarului că acest fanariot n'a dobândit nimic de la stăpânul său, de cât prin slujbe mărșave și umilitoare ce a săvârșit Domniței Ralu și beizadelei? Dar bine, tată, cum voiești acum să unești pe unica ta copilă cu acel ciocoii mărșav, care a venit aci la noi cu toate desfrânrile și hoțile din Fanarul lui, care fură și despoiae

pe lume șiuia în amiađa mare și ale căruî mânîi păstreadă încă miroslul nesuferit al curelelor butcei luî Caragea. Mai bine mĕ voi îngropa de vie într'o mănăstire și 'mî voi plânge în singurătate nenorocirile mele, de cât să primesc a fi soția celuî mai necinstit dintre ciocoii luî Caragea !

Bétrânul boier audind aceste cuvinte pronunțate de Maria cu atâta ură și dispreț, tresăltă de bucurie ; apoi privind pe juna copilă cu un aier plin de dulceață, îi șise :

— Vino în brațele mele, vrednică de săngele moșilor și strămoșilor noștri. De astă-dî înaînte nu aî a te teme de nimic ; neîmpăcata ură ce aî asupra aceluî grec mârșav îmî dă inimă de ajuns ca să mĕ împotrivesc poruncilor și înfricoșărilor lui Caragea. Mângâie-te, fata mea, și nădăjduește în dragostea ce are părintele tău pentu tine.

A doua șî pe la nouă ore ale dimineței, trăsura sta la scară așteptând pe bétrânul boier ca să intre într'ânsa ; nu trecu mult timp și venerabilul bétrân apăru în pridvorul caselor sale îmbrăcat cu *anteriū* de atlas vișiniu, încins cu șal de Tarigrad, cu *biniș* de postav albastru încis, încălțat cu *meșî* și *papuci* de saftian galben ; la brîu cu un *hanger* de nur, iar în cap cu un guguman (căciulă) de samur cu fundul roșu. După dênsul venea fie-sa cu oamenii și femeile casei, dintre care un june ca de două-decă de ani, îmbrăcat cu *anteriū* de *maniță*, cu giubea de *pambriu* lungă până la pămînt și legat la cap cu un *taclit* cuadrilat, eșî înaînte și coborînd scara cu mare grabă, deschise ușa caretei, iar după ce intră boierul

într'insa, se sui în coadă dicênd vizitiulu: «la curtea domnească!»

Două lovitură de bici lăsate cu *marafe* pe spatele armăsarilor, fură de ajuns ca să pună trăsura în mișcare și să o pornească pe calea curtei principelui Caragea.

Ne oprim puțin din această narațiune, ca să dăm cititorilor noștri o ideie repede despre locul unde se află palatul domnesc pe acei timpi și despre forma architectonică și alte amănunte originale ale acestui locaș în care domnea moliciunea amestecată cu umilirea și cu depravațiunea.

Pe spațiul de pămînt ce se coprinde astă-dî între casele lui Resch giuvaergiul și vechia sală a lui Momolu, era clădită pe timpul lui Caragea, noua reședință domnească ce înlocuise pe cea veche din dealul Spirei, arsă la 1813.

Pozițiunea topografică a acestui palat era astfel: pe locul unde se află astă-dî casele lui Bosel, era clădit palatul domnesc compus dintr'un sir de case cu două rînduri ce începeaă din ulița Mogoșoaiei și se terminaă dinaintea caselor generalului Herăscu, pe ulița numită a Scoalei.

Architectura acestui palat era vagă și nedeterminată; era o zidire sau o grămadire de material în care se vedeaă mai multe ordine de architectură, imitate în ceea ce aă ele mai grosolan și mai ne-regulat. Fațada ce privea către Podul Mogoșoaiei, avea un balcon în formă de chioșc turcesc, mobilat cu divanuri și lavițe tapetate cu catifea roșie, în care

venea adesea principale de'și luă cafeaua și cibucul, privind pe trecători.

Pe partea despre Momolu era un șir de odăi în formă de chilii călugărești, în care ședeați *idiclii*, *neferi* și *iciolani* domnești. Fundul curții sauă partea despre Herăscu era consacrat grajdurilor unde se țineați armăsarii de Misir și Arabia, cu care se servea Domnitorul la solemnități și preumblările sale, iar în fața Podului Mogoșoaiei, pe o lungime aproape de o sută stânjeni, era un zid simplu care închidea în întregul său marele pătrat ce compunea reședința, și o poartă mare numită *Pașa Capusi* ce servea de intrare principală.

Curtea domnească pe timpul acela se deosibea cu totul de curțile domnitorilor din țările noastre. Atunci ea înfățișa un centru unde se aduna tot ce avea București mai intelligent, dar mai lenes și mai depravat. Palatul era plin de boieri și de *calemgi* de tot felul, dintre care fanarioți se deosibea prin cochetăria umbletelui lor, prin desele complimente și *temenele* ce făceați în dreapta și în stânga, — și mai cu seamă prin ele. Interiorul curții prezinta vederei o panoramă foarte curioasă și variată: în mijloc stău înșirate caretele și butcile boierilor; mai încolo vizitii lui Vodă preumblați armăsarii îmbrăcați cu *cioltane* cu sute cu sîrmă de aur; dinaintea unui rând de odăi numai cu un rând, *tefekci*, *arnăuți* și *satirași* își curățau armele șuierând printre dinți câte o arie albaneză. Înăuntru și afară de poartă, o adunătură de popor din clasele de jos căsca gura la învîrtelile și strîmbăturile *pehlivanilor* și ale *măscăricilor* dom-

nești. Simigiř cu tablalele lor sferice puse pe cap, și tripodele de lemn la subțioară, împreună cu bragagiiř și salipgiř arnăuți, făceař contrast cu alunariř și cu vîndetoriř de șerbet din Fanar, cără purtař pe cap fesuriř mici cu funde de ibrișim, și cămăšiř de borangic supțiriř care lăsař să se vadă pe piepturile și pe brațele lor goale, figură simbolice încrustate, precum obicinuiař Ianicerii. În fundul curtei se vedeau diferențite grupe de masalagiř și pungaši; unii jucař nuci, alții *iasic* și *tura*, alții iarăși jucař la o *para cinci* și stos pe despueate. Acești tâlhari în mare parte fanarioți, scăpați din închisorile Stambulului jefuiař cu deplină libertate în curtea domnească pe oamenii cei fără experiență și creduli.

Pe când se petreceař aceste variate scene în curtea lui Vodă Caragea, intră și butca Marelui Ban. Poporul saluta din toate părțile pe venerabilul bătrân, iar el le răspundea printr'un suris dulce puindu' și mâna dreaptă la barbă și la frunte.

Ajungând la scara palatului, feciorul deschise ușa butcei și ajută bătrânlui să se coboare; apoi îl urmări pe scară până la perdeaua sălei de primire. Acolo boierul se opri puțin, iar feciorul îi trase cizmele cele galbene de saftian, și scoțând de la brău o pereche de papuci, îi puse în picioare; îi netezi puțin și *binișul*, pe spate, și apoi se trase la o parte cu respect.

Era în acea di primire mare la curte; *logofătul de obiceiuri* îngrijise despre toate; sala tronului era împodobită cu o sofa pentru Print și lavițe pentru boieri. Cafegiiř, ciubucciř și alți slujbași ai palatului,

îmbrăcați cu vestimente orientale de o eleganță plăcută vederei, așteptați cu nerăbdare ordinul marelui Cămăraș, ca să dea probe de dexteritatea ce aveau în meseriile lor.

Jos în curte erau aşedate două bande de muzici instrumentale: una se compunea de *tumbelehiuri*¹⁾, tobe mari și *metaharnele*²⁾ iar cealaltă de două-spredece tobe, sunate de *fustuși* români, ale căror vestimente de postav verde cu ciaprazuri albe și căciuli de oaie cu fundurile roșii, făceau contrast foarte curios cu *binișele* de postav roșu și *cialmalele* cele rotunde și pline de semenie ale artiștilor musulmani.

Cum intră Banul în sală, un slujitor strigă cu glas puternic: «Marele Ban C...» Bătrânul boier înaintă căță-va pași; apoi se opri în loc și salută pe toți boierii, iar după aceea merse cu pași statornici și maiestoși până la treptele tronului, privi pe Domnitor cu un ochi în care cel mai mare fizionomist n'ar fi putut să descopere nici linguisire nici servilism, ci numai ură și dispreț acoperite cu vălul indiferenței, apoi după ce făcu un compliment oriental, sărută mâna asupritorului, cu neplăcere destul de învederată.

¹⁾ *Tumbelehiul* este un fel de timpan și se întrebuiță foarte mult în vechime la muzicile otomane. Sunt mai multe maniere de a suna cu acest instrument, dar cea mai obișnuită la noi în timpii domnilor greci era aceasta: fie-care artist avea două tumbelechiuri, unul acordat în *sol* iar celălalt în *do*, chee pe bas, pe care le lovea cu ciocanul după oare-care reguli și forma un acompaniament melodiiilor puse în executare.

²⁾ *Meterhaneaua* este un fel de *Haut-bois* imperfect cu sunetul foarte ascuțit și tipător. Acest instrument asemănat foarte cu anticul *hialumo* al Celților, era foarte întrebuițat în muzicile otomane pentru executarea melodiiilor.

Caragea era destul de fin ca să nu își scape din vedere aversiunea ce avea Banul către dênsul; cu toate acestea, îi întinse mâna cu un zîmbet care ar fi amăgit pe orî-ce om nededat cu fineța fanariotică; dar bâtrânul stâlp al țărei văduse și pătise în viața lui foarte multe. El sărută mâna fanariotului și făcînd câți-va pași înapoi, se duse de'și ocupă locul cuvenit demnităței sale.

In fine ceremonialul sărutării de mâna se săvârși; toți boierii părăsiră sala, afară numai de Banul C... și Postelnicul Andronake cari rămaseră în urma tutulor.

Pe când se urma însă eșirea boierilor din sală, Caragea se retrăsese în altă cameră, dar în momentul când cei doi boieri se găteaū și ei să se ducă pe la casele lor, una din ușile laterale se deschise și apărînd principale, dise: — Arhon Bane, treci în odaia grămaticei, că am să'ți vorbesc.

Banul se supuse ordinului, iar Postelnicul Andronake, după ce făcu lui Caragea un compliment adânc și plin de lingăsire, părăsi sala cu inima coprinsă de bucurie.

CAPITOLUL III

Românul și Fanariotul

Era mai mult de o oră, de când Banul aștepta în camera grămaticei venirea Domnitorului. In timpul acela, nenorocitul bâtrân rămâind singur, începu a

se gândi la toate nenorocirile ce apăsau țara: uneori i se ridică săngele în față, și devinea palid ca un mort. În aceste momente durerioase, el dicea în sine, oftând din adâncul inimii: «Doamne! de ce «ne-ai părăsit? Pentru ce ne-ai dat în mâinile acestor «oameni nelegiuți, cari ne omoară și sufletele și «trupurile prin intrigile, tirania și scandalele lor? «Până când vei suferi ca acești mărșavî să batjoco- «rească biată țara noastră pe care ai împodobit-o «cu toate darurile dumneieieștei tale iubirii? Scoală-te «Doamne? Apucă în mâini trăznetele tale și stâr- «pește în sfârșit aceste fiare nesăchioase!»

Pe când bătrânul se afla cufundat în aceste reflexiuni triste și durerioase, ușa secretăriei se deschise și intră înăuntru principalele Caragea.

După ce fanariotul și românul schimbară între dânsii câte-va complimente de conveniență, se puseră amândoi pe un divan, se priviră câte-va momente unul pe altul și apoi principalele Caragea dise:

— Imi pari cam neliniștit, Arhon Bane. Ce ai?

— N'am nimic, Măria ta.

— Aș fi dorit să fie precum dici; dar ochii tăi turburați și fața'ți pălită, mă fac să cred că în sufletul tău se petrece ceva neobicinuit.

— Te amăgești, Măria ta. Toată această turburare, imi vine dintr'o durere de cap de care sufer.

— Imi place să te crez, și ca să te ajut să ieși dintr'această tristă stare, am să-ți spun un ce nou care te va înveseli.

— Și eū ca o slugă plecată a Inălțimeī tale, voi asculta cu cea mai mare băgare de seamă.

— Postelnicul Andronake 'mī-a descoperit amorul ce de mult timp nutrește pentru fica ta, și m'a rugat să 'tī-o cer de soție pentru dēnsul; 'mī-a spus iarași că 'tī-a cerut'o d'a dreptul și n'aī voit să'l ascultă. Este oare adevărat?

— Unul din obiceiurile mele, bune sau rele, este a spune adevărul; nu voi, Măria ta, să amăgesc pe nimeni și cu atât mai puțin pe stăpânul meū. Postelnicul Andronake 'mī-a vorbit despre fică-mea, și nu m'am împotravit; decât 'l-am făcut să înțeleagă că nu'ī voi da-o de soție fără învoiearea ei.

— Și ea nu'l voiește, nu este aşa?

— Tocmai aşa precum dici, Măria ta.

— Ei bine, Arhon Bane, dise Caragea cu un zimbet plin de răutate și de dispreț, acum vin eū de 'tī-o cer și cată să 'mī-o dai.

— Iți dau viața, iți dau tot ce am după sufletul meū, iar pe dēnsa nu.

— Nu?

— Nu, Măria ta.

— Acum înțeleg mai bine turburarea ta de adineorī: ești și tu din *taraful* boierilor răsvrătiți¹⁾. Nu te juca, însă; nu cuteaza a te pune cu mine; tremură de răzbunarea mea. Ați uitat că Padișahul

¹⁾ Caragea bănuind că boierii completează în contra sa, exilă pe Vornicul Constantin Bălăceanu și pe logofătul Grigore Ghica, iar mai în urmă chiar pe Banul Constantin Filipescu, care după aceea și muri. (Fotino, Istoria, pag. 566—567).

’mă-a dat sabie și topuz că să vă sfărâm oasele când vă veți răzvrăti?

— Știu prea bine, Măria ta; dar eu nu sunt răsvrătitor, ci un sărman părinte care și apără pe unica sa fică.

— Și care este nenorocirea de care voiești a o apăra?

— Este aceia de a o vedea în brațele unui ciocoii mărșav, care și-a început meseria de la lingător de talere și, mergând din mărșăvie în mărșăvie, a ajuns astăzi biciul oamenilor cinstiți și al țărei întregi. Da, Măria ta, poruncește mai bine să mă taie capul sau *surghiunește-mă* ca pe atâtă altă boieră pământenei ai țărei, iar nu cere de la mine să dau de bunăvoie pe fică-mea în mâna aceluia neomenos care pradă pe văduvă și pe sărac fără cea mai mică muștrare de cuget.

Caragea cu toată furia de care era stăpânit, nu reșpunse nimic la toate înfruntările ce arunca bătrânlul cu atâtă aprindere și curagiș asupra favoritului său; el era om politic, și nu voia să mai alarmeze din nou poporul în contra sa, prin surghiunirea cutezătorului boier. Motivul ce lă indemna și mai mult la prudență erau știrile cele rele ce primea pe toată diua de la Constantinopol. Astfel dar își ascunse mânia cu fineță aceia proprie fanarioșilor și luând de-o dată un aier mai vesel, dise:

— Dacă toate câte mă spusești despre postelnicul vor fi adevărate, cătă să ță mărturisesc că aș drepata să lă urăști atât de mult.

— Tot ce am spus Măriei tale este adevărat.

— Ai dovedi?

— Aici nu încape dovedi. Ia’i *husmetul* din mâna și vei vedea cum va veni țara întreagă cu jelbi împotriya lui.

— Voî asculta bunele sfaturi ce’mi daî; îl voi depărta de la curte și voi trimite oameni domnești să cerceteze și să despăgubească pe săraci și jefuiți de dênsul. Iar tu ca un boier credincios ce ești, de astădi înainte n’ai a te teme de nimic.

Bâtrânul părăsi curtea domnească și se îndreptă către casa sa. Dar pe când butca sa trecea pe ulița Șelarilor, îl întâlni Postelnicul Andronake Tuzluc care, salutându-l până la pământ, luă drumul către palatul princiar ca să afle rezultatul stratagemei sale.

CAPITOLUL IV

Chera Duduca

Trecuse două lună de la întrevorbirea dintre principalele Caragea și Banul C..., fără ca secretul ei să poată fi cunoscut curtezanilor și boierilor. Toți se întrebau despre acest secret, căci pe timpul acela ca și tot-dauna, secretele de cabinet interesau pe toți și erau comentate de curtezani în toate modurile; chiar postelnicul Andronake, favoritul lui Caragea, când era întrebat în această cauză, răspundea evasiv și mai mult prin gesturi.

Se observase încă o mare schimbare în felul de viață a Postelnicului; casa luă, care înainte de acest

eveniment era frequentată numai de oameni ce veneau să implore vre-o favoare de la dênsul, devine în urmă o casă publică, în care intrau cei mai desfrânați junii fanariotî și români. Mesele și seratele ce dădea fanariotul aprobiau în splendoare și în bogătie pe ale lui Caragea stăpânul său.

Cine s'a dedat cât de puțin cu plăcerile vieței desfrâname, cunoaște prea bine că femeia joacă rolul cel mai principal într'ânsa; ea singură prin fatalul ei dar fermecătoresc, poate să arunce un vâl de poezie asupra acelor plăceri mincinoase care duc pe nesimțite pe biata junime la sărăcie, la veștejire, la despoiare, și de multe ori chiar la o moarte prematură.

Postelnicul Andronake se aruncă în brațele desfrânamei cu o furie nedescriptibilă; un fel de porning furioasă și nesocotită îl făcea să caute pretutindeni, nu inimi de iubit, ci victime ale plăcerilor sale, atrase în lațuri prin ipocrisie și minciuni.

Dar natura a pus amorul în inima fie-cărui om. Această pasiune cerească sau infernală, care uneori ne înaltează, iar alte ori ne degradează, nu poate să se manifeste cu tărie de cât numai pentru un obiect oare-care. Muzica, poezia, pictura, architectura și în fine tot ce este frumos în natură, place mai mult sau mai puțin fie-cărui om; el însă nu poate să se declare cu statornicie de cât pentru una din aceste arte, și numai pentru dênsa va avea o afecțiune durabilă. Tot asemenea se urmează și cu pasiunile amoroase: ochiul nostru este lacom, dorințele se manifestă în noi abia ce zărim o jună femeie plăcută;

dar acest neastâmpăr nu este amorul, ci o furie, un delir momentan; căci pe dată ce dorința care ne-a aprins imaginațiunea, se află împlinită, ne liniștim și mai adesea căutăm mijloace ca să ne desfacem de obiectul ce o aprinsese. Amorul cel adeverat, care face să palpitez înima și înaltă spiritul, nu'l putem da de cât unei fințe pe care 'și-o alege înima noastră.

Fanariotul, de și depravat până la extremitate, posedă încă o scânteie de amor în înima sa, și aceasta îl făcea nefericit chiar în mijlocul celor mai mari veselii.

Intr'o seară el se întorcea de la Cotroceni unde fusese trimis de stăpânul său ca să dea niște scrisori viziriale unui *Deli-Bașă* trimis într'adins de Sultan ca să omoare pe Rami-Paşa ce se întorcea atunci din Rusia ¹⁾.

Orele nopței erau înaintate; pe cer se afla o mulțime de nori mici, care împinși de vînt, aci acoperăau luna și făceau să cadă pe fața pământului un întuneric adânc, aci iarăși se despărțeau și formau o mulțime de grupe care, luminate de palida lumină a lunei, prezintău privirei o panoramă fantastică și răpităre.

In momentele acelea postelnicul Andronake trecea

¹⁾ Rami-Paşa luase mare parte la revoluțiunea Ianicerilor în confră lui Mustafa Baractar, și fugise în Rusia ca să-și scape viața. Sultanul Mahmud cunoscând meritile acestuia Pașe și relele ce putea să-ți pricinuască existența lui în Petersburg, îi scrie de mai multe ori să se întoarcă în Constantinopol și înduplecându-l, îl omorâ împrejurul Bucureștilor tocmai când se pregătea să intre în acest oraș.

pe ulița Izvorului călare pe un armăsar arăbesc și însoțit de patru *tufecii*; dar pe când cugetarea și privirea lui erau absorbite de frumoasa panoramă a cerului, o voce încântătoare străbătu audul său; el se opri din cale și ascultă cu mare atenție frumosul cântec fanariotic ce începe cu cuvintele acestea:

«Πίφον φώς μου νεῦμα θλαρόν»

a căruia melodie plină de pasiune fiind cântată cu multă artă, produse în inima lui un efect extraordinar.

Încântat de exclamațiile amoroase de care este plină această cantilenă, se apropiu de ferestrele casei din care ieșeau suavele accente, și vădu cu destulă surpriză o femeie jună ca de două-zeci de ani, foarte frumoasă, ședând răsturnată pe un divan de mătase și cu părul ei cel negru undulând în neorânduială. Cămașa de *borangic*, singurul vestiment ce acoperea trupul ei, era atât de transparentă în cât lăsa să se vadă un piept mai alb de cât marmora, o talie de nimfă. Ochiile ei negrii și plini de văpaie amoroasă, absorbiți acum în arătoarele visări ce deșteptau în inima ei dulcele accente ale melodiei, păreau că cereau o dulce mânăiere la chinurile ce ea suferă.

Cântul începu să devie din ce în ce mai slab; tambura și cădu din mâinile și frumoasa jună adormi într-o poză atât de răpitoare în cât ar fi putut să piardă mintile celuia mai stoic dintre filozofi.

Grecul se deșteptă din letargie și după ce luă

seama bine la pozițunea localităței, se îndreptă către Curtea Domnească, dețe socoteală de misiunea să și întorcându-se acasă la dênsul, petrecu toată noaptea gândindu-se la femeia ce'l încântase.

A doua zi se scula foarte de dimineață și se coborî în grădină ca să și recorească pieptul de flăcărea ce'l ardea; dar pe când se plimba cu pași repedi și cufundat în gânduri, el zări pe unul din oamenii curtei sale și îl chemă la sine. Sluga după câte-va salutări adânci, se puse dinnaintea stăpânului său cu mâinele la piept și înfipt în pământ întocmai ca o statuie.

Postelnicul îl privi cu atențiuie; apoi după ce se mai gândi puțin, disse:

- Ioane, am să te întreb ceva.
- Poruncește, prea milostive cucoane, și sunt gata a răspunde.
- Cunoști tu mahala Izvorului?
- O cunosc.
- Bine?
- Foarte bine.
- Dar pe *ipochimenile* ce locuiesc într'însa?
- Pe toți, milostive cucoane, până la cărciumari și băcani.
- Dacă este aşa, spune-mi care este cea mai frumoasă cucoană din mahala?
- Sunt mai multe, milostivul meu stăpân.
- Asta se înțelege, dar ești voi să-mi spui care este cea mai frumoasă din toate?
- Este cucoana Duduca, fica lui Mihale *Ciohodaru*.
- Și unde locuiește această frumoasă cucoană?

Ea locuiește împreună cu tată-său în niște case boierești peste drum de biserică Izvorului.

— Casa are două ferestre cu *cafaz* în fața uliței, nu este aşa?

Întocmai precum diceți.

— Ia spune'mi acum ceva semne despre boiul și frumusețea ei.

— Este frumoasă ca o dînă; înaltă și subțirică; fața o are mai albă de cât zăpada; obrajii îi sunt rumeni ca două mere domnești; are ochi mari și negri ca murele; sprâncene negre și îmbinate; buzele ei sunt ca măgeanul, iar dinții albi ca fildeșul; și peste toate aceste daruri firești, cântă din gură și din tambură întocmai ca o *Hanina* de *Sarai*.

— Bravo Ioane, *aferim!* Ați răspuns tocmai după dorința mea. Acum dacă voiești să te arăți slugă credincioasă, vei ști ca să 'mă-o dai în mâna, și eu îți voi răsplăti osteneala cu cinci-deci de *mahmudele*.

— Să trăiești milostive cucoane, întru mulți ani. Și de-o dată cu vorba, sărută mâna stăpânului și se depărta.

Puțin după aceasta, Postelnicul deveni posesor al acestei rare frumuseți și începu să petreacă o viață plină de dulceață în brațele amantei sale.

Să lăsăm de-o-cam-dată pe fanariotul nostru adormit în brațele odaliscei sale; să nu'l rupem de la această fericire iluzorie, căci el peste puțin o să se deștepte într'o lume reală, plină de amăgiri și miderii: iar până atunci noi să dăm cititorilor noștri o ideie despre cocheta și ambițioasa greacă.

Această Veneră orientală, ieșită din rămașițele

spulberate ale populațiunei grece din Fanar, precum odinioară strămoașa sa zeiasă ieșise din spumele vânturate ale mărei, avea o frumusețe perfectă, o inteligență vie și un spirit fin, ișcusit. Viața cea plină de răsfățări părintești ce petrecuse din primii ani ai copilăriei sale și lipsa de educație, făcuse să se dezvălească într'insa o mulțime de dorințe nepotrivite cu pozițiunea ei socială. Iubea luxul cu deosebire; îi plăcea foarte mult viața sgomotoasă; în fine toată fericirea ei sta în împlinirea fără întârziere a celor mai mici și mai extravagante capriții.

Ajungând în floarea juneței, ea devenise un magnet care trăgea spre sine toate privirile și toate dorințele tinerilor din București. Nu era seară lăsată de Dumnezeu, în care să nu se cânte sub ferestrele ei cele mai plăcute serenade. Poeți timpului secase nesfârșitele comori ale închipuirei lor fără ca odele, elegiile și *aristochidele* lor să găsească în inima vanitoasei femei alt-ceva de cât o stâncă de granit de care se sfărâmau poeticile lor silințe, fără să producă cel mai mic efect.

Un singur june izbuti să înmoie inima ei de piatră, dar nu cu *stihuri* nică cu cântări, ci numai că era fiul Domnitorului de pe atunci. Acest nou Paris¹⁾

¹⁾ In conchistele amoroase ale acestuia frumos Beizadea, dăm aci una care a făcut mare sgomot în societate. Acest june se înamorase cu o cucoană de cele mari, și orbit de această pașiune se ducea mai în toate dilele și încă de două ori pe di a o vizita. Soțul acestei cucoane ne mai putând suferi dezonoarea, luă deciziunea extremă de a omori pe infamul amăgitor al consoartei sale. Astfel dar, după ce luă toate precauțiunile necesare, se ascunse într'una din odăile casei sale,

care a făcut pe mai multe Elene din București să'și lase pe Merelani lor cu buzele umflate, îndată ce vădu din întâmplare pe juna greacă, îi aruncă o domnească privire care o făcu să cadă amețită la picioarele sale. Amorul acesta nu fu decât un vis frumos dar efemer, căci Beizadeaua, după ce'și îndestulă capriciul său de un moment, părăsi pe juna fanariotă, lăsându-i chinurile unuī prim amor ce o amăgise și dorul nestins al viselor de aur ce o dezmierease în trecut.

Iată starea morală în care se afla Duduca în seara aceia când o vădu pentru prima oară Postelnicul și se înebuni de dânsa.

Amorul cel înfocat al Postelnicului, pozițiunea strălucită ce avea el la Curte și cheltuelile cele mari ce făcea pentru împlinirea dorințelor acestei vanitoase femei, fură de ajuns ca să uite pe Beizadea.

Ea trăia acum o viață foarte dulce și plăcută. Diamantele și rubinele, stofele de mătase țesute cu aur, șalurile de Persia, slugile, trăsurile, armăsarii și ori-ce poate dori o femeie, ea le putea avea pe dată ce'și arăta dorința.

și îl surprinse. Beizadea uitând tot prestigiul puterei sale sări pe fereastră și numai astfel se putu apăra de lovitura a două gloanțe îndreptate asupră. Prințepe Caragea află despre această întâmplare, dar nu luă nici o măsură în contra cetezătorulu, carele după ce goni pe femeia ce'l dezonorase, plecă la moșie și pus în fruntea unei legiuni de arnăuți, aștepta cu nepăsare răzbunarea Domnului Caragea.

Există și o baladă în care se explică foarte bine acest eveniment, dar expresiunile obscene ce cuprind într'însa ne opresc a o publică.

În primele luni ale acestei legături, sufletul Du-ducăi nu fu turburat de nici o pasiune contrarie amantului său, dar aceasta nu ținu mult timp. Inima femeiei chiar de se poate ameți uneori de ambițioase aspirații la mărire, la bogăție și la alte vanități atât de plăcute sexului femeiesc, dar ea se deșteaptă apoi cu pasiuni mai tari, mai neînfrâname. Astfel se întâmplă și cu frumoasa noastră heroină.

Natura a făcut din inima femeiei o carte scrisă cu litere cabalistică, pe care înamorații, în vanitatea și egoismul lor, cred că o citesc și o înțeleg; în realitate însă sunt foarte puțini aceia cări pot dice cu drept cuvînt că au descifrat acele ieroglife de care atârnă mai adesea fericirea și nenorocirea oamenilor și acești favoriți ai soartei nu sunt tot-d'una cei nobili și avuți, nici cei frumoși sau cu spirit, ci uneori cu totul din contră, căci amorul este o ființă curioasă; să dis orb, dar și dacă vede, trebuie să mărturisim că foarte mult îi plac lucrurile bizare.

Postelnicul Andronake credea că descifrase logograful din inima grecei, dar se amăgea, sărmanul, căci meritul acesta era pentru moment rezervat unui judecător obscur, ce abia puseșe piciorul pe prima treaptă a ierarhiei boierești.

Locuința în care fanariotul puseșe pe amanta sa, era situată în strada Caliții, care pe timpi aceia devenise foburgul favorit al nobleței și al amploiaților de toate gradele.

Juna greacă simțea o placere din cele mai mari a privi de la fereastră pe toți trecătorii, de la *Veliti* boieri cu bărbile albe și cu căciulă de samur,

până la *Calemgiū* și *Iamagiu* cei cu işlice în patru colțuri și rași pe cap chinezește.

Un june din aceștia ce sub costumul său ridicol, ascundea o figură cât se poate de plăcută, vădu pe greaca noastră și se amorează de densa.

Tinérul *calemgiū* începu să treacă noaptea pe la ferestrele femeiei ce-l încântase, și să-i facă serenade, acompaniate de oftări amoroase, care erau în stare să topească de compătimire inima chiar a statuelor de marmoră.

Juna greacă nu lăsă pe calemgiū să ofteze mult timp, ci se învoi cu placere a da gratis fericirea ce o vindea foarte scump Postelniculu.

Trebue să adăogăm însă că calemgiul era foarte încercat și nesocotit în amorul său. Aceste două calități, funeste amorurilor clandestine, făcură pe înamorați să cânte, să joace și să se expună în tot chipul, fără de a se gândi că pot fi observați. Cu toate acestea ei se înșelau; zgomotul serenadelor și sărbătorilor deșteptă atenția vecinilor și vesteau mărește până la Postelnicul. Inima acestuia se aprinse de gelozie și vădend că acea pasiune culpabilă, în loc de a se înfrâna, creștea mereu, el veni într-o seară furios și, intrând în camera amantei sale, sădă pe divan, măcar fără să o salută.

Greaca pricepu foarte bine de unde venea agitația și neobicinuita purtare a amantului ei, dar voind a se încrește și mai bine, se prefăcu că n'a observat nimic și luând un aer nevinovat și plin de grație, îl strînse în brațe și-l sărută pe frunte.

Acest falș sărutat irită și mai mult pe amantul

amăgit; el o respinse din brațele sale cu furie; ea se prefăcu că plânge, dar vădând că nici prin mijlocul acesta nu poate face pe amantul ei a se explica, cădu în genuchi dinaintea lui și cu ochii înmuiatai în lacrimi mincinoase iși disse:

— Ce ați, Cucoane Andronake, de ești atât de supărat pe mine? Spune ce ți-am greșit?

— Mă întrebă, nemulțămitoareo, ce mi-ați greșit?... Și ce greșală mai mare putea face de cât aceia de a mă necinsti pe mine, Postelnicul Andronake Tusluc, favoritul lui Vodă, pentru un calic de *calemgiu*? Pe mine, care te-am scos din trenă te-am făcut cucoană mare?...

— Ești te-am necinstit!... Ți-am călcăt cinstea?

— Da!... Măi necinstit; toată lumea știe această mărșavă faptă.

— Să n'am parte de viața mea, să nu mă ajute Maica Domnului, dacă îți voi fi călcăt cinstea!

Și de odată cu aste fraze, se repeđi cu o disperare prefăcută și luând imaginea Maicei Domnului o sărută cu multă devoțiu, ca să ateste ino-cența ei.

— Să părăsești casa mea, muiere prefăcută; să te duci la calicul de *calemgiu*, audit' ați tu?... Mâine dimineață să nu te mai găsesc aici, că te voi omori!

N'apucă să sfărșească bine aceste cuvinte și vineană amantă cădu jos leșinată.

Postelnicul luând de adevărat acest leșin, pierdu furia de mai înainte și printr'un salt repede, o luă în brațe și o puse pe divan; apoi chiemă slugile, și-i dete ajutorul necesar.

Iscusita femeie rămase în această stare de letargie prefăcută până când vădu pe Postelnicul plângând ca un copil cerându-i sătare că a bănuit un moment virtutea ei; apoi se prefăcu că se deșteaptă din leșin, și prin această ingenioasă manevră, nepoata Evei izbuti a mânca din pomul vieței, fără de a pierde raiul ca străbuna sa.

CAPITOLUL V

Educațiunea ciocoiului

Lectorii noștri cunosc foarte bine agitațiunea în care am lăsat pe Păturică în primul capitol al acestei scrieri; știu asemenea ambițioasele lui visuri și marea sete de bani și mărire ce îl muncea. Este datoria noastră acum să le spunem mijloacele întrebuințate de densusul pentru realizarea acestor aspirațiuni.

Când acest șarpe veninat călcă pragul casei făriotului, el intra în al două-deci și doilea an al vieței sale. Educațiunea lui intelectuală se compunea din citire și scriere în limba românească, și oare-care începuturi slabe de limba greacă modernă; știa să facă jălbă cu pilde din scriptură, *pitace*, *volnicii*, *cataștișe de lude* și alte forme cancelarice obiceinuite în timpii aceia; mai știa, și încă foarte bine, să tortureze pe nenorociți țerani, puindu-le ouă fierte la subțiori și dându-le fum de ardei la nas, ca să le ia și cea din urmă para din pungă.

Dar aceste talenturi nu-i mai serveau la nimic în

noua sa carieră; el căta să se instruieze în ipocrizie și întrigă, și aceste două mari mijloace de parvenire nu se desvoltează, nici se pot perfecționa de cât prin învățatură. Puiul de ciocoii simți de sine-și acest adevăr și hotărî să-l puie în lucrare.

A doua zi după sosirea lui, Postelnicul îl chemă la dênsul ca să-i examineze spiritul și inteligența spre a vedea de poate face ceva dintr'ênsul; iar când veni înainte-î, îi dise cu un ton îngâmfat, dar dulce:

- Cum te numești, băete?
- Constantin, cocoane, dar tată-meu îmi dicea Dinu.
- Știi ceva carte?
- Știi să citesc și să scriu.
- Românește, nu este aşa?
- Da, blagorodnice stăpâne.
- Alt-ceva mai știi?
- Știi să fac împliniri de bani; am fost cu vinăriciul, cu oeritul și cu fumăritul ¹⁾.
- Așa de tînăr?
- Da, stăpâne; tata mă lua cu dênsul prin județ de-î ajutam la *taxidărie*.

¹⁾ *Vinăriciul*, *oeritul* și *fumăritul* erau dăjdii indirekte ce plăteaău particulari către stat; sub numele de *vinăriciul domnesc* era dator fie-care stăpân de vie să dea din șece vedre, una, afară de privilegiați și scutiți cu chrisoave domnești. *Oeritul* era o dajdie pentru care se plătea de fie-care vită mare și mică căte cinci-spre-șece parale; *fumăritul* asemenea era o dajdie ce plăteaău stăpâni de pivnițe și cărciumi. Aceste dăjdii se vindeaău la particulari și ei le adunau prin oamenii lor numiți *taxidari*.

— Da ceva *elinica*, te-a învățat tată-tău?

— De! ce să dic, stăpâne?... Mă cam pricep puțintel. Am învățat *Pedagogia* și *Eclogarion* din scoarță până în scoarță; dar tocmai când era să încep la *Grammatiki*, m'a trimis la înălțimea voastră.

Fanariotuluș îi plăcu naivitatea ciocoialui, iar mai cu seamă pompoasele titluri ce-i da cu atâtă prodigalitate; și avea dreptate, căci nu este om căruia să nu-i placă un titlu pe care nu-l merită, dar la care aspiră foarte mult. El zîmbi cu bunătate și dise ciocoialui:

— Să știi, băiete, că de astă-dîi înainte am să te iașă sub îngrijirea mea. O să te dau la școala domnească să înveți carte grecească multă, ca să te propoșești, să te facă om. Slujba ce aș să-mi facă este aceasta: dimineața să vîi să mă frecă la picioare, să-mi ajută să mă îmbrac, să-mi dai de spălat, să-mi aduci dulceață, cafea și ciubuc; iar după aceia să te duci la școală să înveți. Aș audă? — Aș, du-te acum de-țăi cauță de treabă.

Din șiuas aceia Păturică se puse pe învățătură cu o silință extraordinară, și în mai puțin de două ani învăță limba grecească ca un *sofologiatatos*; dar el nu se mulțumea numai cu atât. Ce-i folosea lui cunoștința unei limbă moarte și a literaturei ei atât de antipatică caracterului și intențiunilor sale? — «Omer, Pindar, Sofocle, Euripide, Anacreon, Sapho, etc., sunt buni pentru femei și oameni afemeiați, — dicea ciocoialul în sine cu dispreț. — Mie îmi trebuie cărți care să-mi subțieze mintea, să mă învețe mijlocul de a mă ridica la mărire. Plutarch îmi vine la

socoteală, Comentariile lui Cezar, Istoria omenirei, Viețile marilor bărbați din veacurile trecute și acelea în care trăim, iată cărți pe care citindu-le cine-va, poate să dică cu cuget împăcat că nu și-a pierdut timpul în zadar».

Cu asemenea reflecții intră el în casa unde își avea fanariotul biblioteca¹⁾ și alese tot ce găsi într-însa mai bun. Între alte cărți, găsi un tractat de fisiologie și operile lui Machiavel, pe care le citi și le studia cu mare băgare de seamă; în fine, făcu tot ce putu spre a deveni perfect în arta ipocriziei și a perfidiei.

Se dice că voința tare și statornică învinge toate obstacolele. Nu ne putem pronunța asupra acestei maxime; dicem numai că Păturică ar fi fost în stare să dea contemporanilor săi o doavadă strălucită că ea se realizează câte o dată. Picătura găurește piatră, dice un alt proverb.

Păturică era în adevăr un om extra-ordinar. El își luase hotărîrea de a deveni om mare, și-nici un obstacol nu putea să-l abată de la această idee fixă.

¹⁾ Pe acei timpi, ca și în dilele noastre, bibliotecile erau la modă; toți junii formau *muck lefi și spudaxiți*, aveau câte o bibliotecă formată din cele mai bune cărți ale timpului, pe care nu le ctea nici odată. Bibliomania era atât de întinsă în cât mulți din cei aprinși de această patimă, nevoind să sacrifice bani și timp, chema câte un pictor meșter și le zugrăvea prin saloane și camerile de studiu câte o bibliotecă de minune, în care se găsea tot ce ne-a lăsat mai sublim gândirea omenească, de la creațiune și până în timpii lui Caragea! Ju-decând între oamenii cărău biblioteci și nu le citesc și între care le au numai zugrăvite, eu cred mai cu minte pe cei din urmă.

Ca slugă, era dator să lucreze mai multe ore pe zi și a se supune la toate slugile cele mai vechi de cât dênsul; ca ambițios căta să învețe carte multă, precum și dise fanariotul, și să se silească a înlătura toate obstacolele ce întâmpina în calea ambițiunii sale. Cum putu dar să învingă atâtea greutăți și să iasă triumfător?

Iată modul ce întrebuință. Când se crăpa de diuă Păturică se afla lângă ușa Postelniculuștând în picioare spre a împlini cu exactitate ordinele stăpânumui său. Pe dată ce fanariotul se deștepta, el intra în casă, îl freca pe picioare, îl ajuta să se îmbrace, îl da de spălat, îl aducea dulceață, cafea și ciubuc. Toate aceste mici servicii le executa cu cea mai mare iuțeală, grație, și cu un fel de afecțiune ce făcea pe fanariot să-l creașă de cel mai credincios și devotat d'entre servitorii săi.

După ce pleca boierul la curte, se ducea la vătaf și făcea o mulțime de lingușiri; apoi după ce-și spăla feligenele de cafea și curața bine ciubucile, se închidea în camera sa și se da cu totul la citire și la meditațiuni petrecându-și astfel timpul până la ora prânzului, când, după obiceiul său, se aședa pe treptele scării de la intrarea casei, cu câte o carte în mână și sta acolo până ce venea stăpânul său; iar după aceia, când se sedea la masă, el își lăua locul printre servitori și se silea să întreacă pe toti în zel și activitate.

Osebit de aceasta, el se purta cu mare amabilitate către toți servitorii casei, fără excepție; și

ajuta la lucrările lor și le împlinea toate dorințele, puindu-se mijlocitor între dênsii și vătaful de curte.

Această purtare făcu pe Păturică să fie iubit și adorat de toate slugile, afară numai de vătaful curtei, care înțelegênd foarte bine gândurile lui, se prefăcea că nu bagă de seamă nimic și îl spiona în tacere.

In timpul acesta se întâmplă cearta Postelnicului cu amanta sa, sau jurăminte și *istericalele* prin care ea își aprobă inocența. Bietul om o iubea foarte mult, și spre marea lui nenorocire era gelos ca un turc. Astfel dar după multă chibzuire și reflecțiune, se decise a o pune sub privegherea unui Argus. Măsura nu era rea, dar prezinta mari dificultăți în privința alegerei unui individ care să împlinească acest important serviciu. Prima ideie ce i se înfățișă fu de a o pune sub privegherea unei femei bătrâne; dar după ce mai medita cât-va timp, își dise în sine-și încruntându-și sprâncenile: «Muierile cele bătrâne se conrup foarte lesne». Se gândi să aducă un eunuc din Constantinopole, dar lepădă și această ideie, căci știa din încercare cât prețuiește și credința eunucilor.

Obosit în fine de a căuta și nu găsi vindecarea grijei ce-l mușca, se lăsa pe sofa oftând din băierile inimii; dar după ce se mai gândi un minut, se scula cu repeđiciune și bătu în palme.

La acest semn de chemare, întrebuițat foarte mult pe acei timpi, ușa se deschise și întră Păturică cu ochii plecați în jos și cu fața mai umilită de cât a unui călugăr.

Fanariotul îl privi cu mulțumirea ce simte tot omul când găsește aceia ce a căutat, apoi ăse: — Apropie-te, Dinicule, că am să-ți vorbesc.

— Poruncește stăpâne, ăse prefăcutul ciocoii înaintând către stăpânul său cu mâinele puse pe piept și cu ochi plecați către pământ.

— Ia spune-mi, Dinicule, cum trăiești tu în curtea mea? Te mulțumești cu bucatele cu care te hrănesc și cu hainele cu care te îmbrac?

— Foarte bine, stăpâne; nu sunt vrednic să mulțumesc lui Dumnedeo pentru marea bunătate ce a arătat și arăt pentru mine.

— Ia spune-mi acum, mă iubești tu pe mine?

— Te iubesc stăpâne, mai mult de cât pe tată-meu.

Fanariotul surise cu îngâmfare; apoi după ce și răsuci negrele sale mustăti, ăse:

— Asculta, Dinicule. Am să-ți încredințez una din cele mai mari taine ale sufletului meu; bagă însă de seamă, să mă slujești cu dreptate, căci într'alt chip nu numai că vei pierde nădejdea de pricopseala ta, la care mă gândesc de atâta vreme, dar te voi și pedepsi fără milă.

— Iți jur, stăpâne, să te slujesc cu credință la ori ce'mi vei porunci.

— Ei bine, Dinule, asculta. Cunoști tu pe Duduca?

— Nu o cunosc, stăpâne.

— Cum se poate, să nu cunoști tu pe țiitoarea mea?

— În adevăr, stăpâne, nu o cunosc.

— Asta nu face nimic. Duduca este o fată foarte frumoasă pe care o iubesc până la nebunie, și fiind că o fată ca dânsa poată să placă și altora, m'am gândit

că n'ar fi rěū a o pune sub privigherea unui om credincios. Ați, ce dici tu? bine m'am gândit?

— Foarte bine, stăpâne. Paza bună trece primejdia rea, dice *parimia*.

— De și Duduca mea este foarte înțeleaptă, și n'am simțit până acum nimic despre dênsa...

— Așa este, blagorodnice stăpâne, ați dreptate.

— Dar pentru mai mare siguranță te-am ales pe tine ca să o păzești.

— Când este vorba să te slujesc pe Domnia ta, stăpâne, sunt gata a trece chiar prin foc; spune-mi numai ce am să fac și vei vedea.

— *Aferim*, Dinicule, *aferim*; să trăiești copilul meu; cine slujește cu *zilos* pe stăpânul său, pe acela nu-l părăsește Dumnește. Duduca mi-a spus că-i trebuia un fecior; cată dar să te muți cu locuința la dênsa și să treci în fața ei ca o slugă credincioasă, să o asculți la ori-ce'ști va porunci, să te prefaci că nu bagă de seamă nimic, că nu vezi și nu audii nimic, și să vii în toate dilele la mine să-mi spui tot ce se va petrece în casa ei, fără să treci cu vederea cel mai mic lucru.

— Voiu urma întocmai poruncilor blagorodniciei tale, și mă voiu sili cât voiu putea ca să mă fac vrednic de increderea ce ați în mine.

— Să trăiești, copilul meu. Și de-o dată cu vorba, băgă mâna în buzunarul antereului și scoțând cincideci de rubiele, dise: — Tine, Dinicule, și să fi cu minte, mă înțelegi tu?

Păturică, ca ciocoii fin ce era, îngenunchia dinaintea fanariotului, și sărută mâna cu cea mai mare umilință

și făcu să cađă din ochiř sei de șarpe două lacrimi de acelea ce în aparență arătă o inimă plină de recunoștință, dar în realitate nu sunt de cât plânsul crocodilului prin care amăgește victimă sa.

După această scenă de tartufism, jucată cu atâta măestrie, ciocoil părăsi camera stăpânului său și intră într'asă.

Liber acum de povara simulării, începu să se preumbă prin cameră cu pași rare și precipitați. Trăsurile feței sale luară un aspect straniu, ce lăsa să se zarească, uneori, expresia unei nespuse bucurii de a-și vedea împlinite dorințele de atâta timp; câte-odată un nor de neîncredere în viitor, schimba într-o clipă fața fizionomiei sale; apoi iar cădea într'un fel de apatie, din care trecea cu iuțeală la o fioroasă și amenințătoare veselie.

Această criză morală țina câteva momente, iar după aceia, fizionomia ciocoilului se lumină și, cu liniștea ce-i redase încrederea în sine și în dibăcia sa, el exclamă cu bucurie: «Iată-mă în sfârșit ajuns la ținta dorințelor mele! Am în mâini pe țiitoarea Grecului, patima lui cea mai de căpetenie; în sfîrșit am cheia aceluia strălucit viitor pe care îl visez de atâta timp. Ce fericire, ce neprețuită fericire!... Aceasta este o cheie cu care cineva deschide porțile raiului... Si de ce nu?... Eva a scos pe Adam din rai ca să dea prilej altor femei a-l deschide mai în urmă. O femeie a făcut pe Greci, după cum dic cărțile, să se bată decese ani de-a rândul. Favoritele din harem țin în mâna soarta împărației turcești; chiar aici la noi vedem pe Domniță întorcând curtea și

țara întreagă după placerea ei, și dacă ea a făcut pe stăpînel meu din Ciohodar, Postelnic mare și Cămăraș, de ce oare Duduca să nu facă din mine un om puternic, fericit? Pildele nu ne lipsesc. Căță așa fost ca mine, ba încă și mai rău de căt mine!... Căci slava Domnului nu sunt țigan, și cu toate acestea prin muieri și alte marafeturi ciocoiești, chiar și țigani așa ajuns așa la noi în *protipendadă*, în căt năi încotro să te întorci de Postelnici, Logofeți și Visteri. Prinde inimă dragul meu Păturică! Mâine vei pune *ișlicul* în cap, și de va vrea Dumnezeu cu tine, nu va trece mult și vei avea moșii, țigani și averi nenumărate, și vie atunci cine-va să-ți ceară socoteala despre mijloacele prin care aș dobândit toate acestea! Vie, de va putea!»

Pe când Păturică își crea în imaginația sa aceste realizabile visuri, ușa camerei sale se deschise și întră un țigan înăuntru.

— Ce cauți aici, cioară? disse ciocoialul supărat.

— Mă iartă, Logofete Dinule, dar am venit să-ți dau o carte de la *băbaca* dumitale.

— Ado 'ncoace, cioară, și piei din ochii mei.

Țiganul se retrase și Dinu Păturică deschidând scrisoarea, citi cele următoare :

«Cu părintească dragoste mă închin dumitale, prea iubitul meu fiu.

«Iată doi ani în cap de când te-am dat pe *pricop-seală* la postelnicul, și nu văd nicăi un spor de la tine; acesta mă pune în mare *aporie*. Se vede că tu în loc să te silești a ești la obraze, umbli *hai-*

«*mana* pe poduri cu *derbedei*. Bagă'ți mințile în
 «cap, măi băete, veď că eū sunt bătrân și sărac,
 «să n'ai la mine nică o nădejde. Cum iți vei așterne,
 «așa vei dormi, auditu-m'ai? Scrisoarea ce'ți *empe-
 «riclisesc*, este către d-lui Postelnicul; să 'i-o dai ne-
 «greșit, căci într'insa iī vorbesc pentru tine și îl rog
 «să te pue în vre-un *mansuap*.

Al tău prea doritor părinte
Treti Logofăt Ghinea Păturică ot Bucov sud Saac.
 1816, Mai 17.

După ce Păturică citi această scrisoare, scoase călimările de la brău se aședă pe un scaunel și puind piciorul drept peste cel stâng, scrise răspunsul acesta:

«Cu fiască plecăciune,

«Părinteasca dumitale scrisoare de la 17 dile ale
 «lunei lui Maiu, am primit'o cu nespusă veselie și
 «m'am bucurat din rănunchi că te află sănătos, căci
 «eū, din mila cerescului părinte, mă aflu întru toată
 «întregimea sănătății. Bucură-te taică și iară-și bu-
 «cură-te că de și am slujit doi ani la Postelnicul pe
 «îmbrăcăminte și mâncare, și mi-am plecat capul la
 «toți calicii fără osebire, dar acum, slavă domnului,
 «am pus mâna pe pâine și pe cuțit, am oprit roata
 «norocului: n'am să mă mai tem de nimic.

«Postelnicul m'a ales sfetnic de taină al său, și
 «pe negândite mi-a încredințat o taină prin care în
 «puțin timp pocăsă ajung om mare. Atât de o cam
 «dată; iți voi mai scrie.

Prea plecat și dorit al domniei tale fiu
Dinu Păturică.

După ce plicui și pecetlui această scrisoare, chemă de afară un țigan, i-o dete în mâna și-i dise: «Du această carte la postelnicie și spune să o trimită la Bucov, fără cea mai mică zăbavă; ai audit?...»

Țiganul dispără cu iuțeala vîntului, iar ciocoialul se lăsă pe pat și adormi gândindu-se la exploatarea minei sale.

CAPITOLUL VI.

Ipocriții în luptă.

A doua zi după întrevorbirea confidențială dintre Postelnicul Andronake și Dinu Păturică, acest din urmă străbătea strada Caliții cufundat în meditații serioase. Preocupația lui era atât de mare, în cât de multe ori se lovea piept în piept cu trecătorii de pe drum; dar pe când se afla în dreptul casei lor lui Armaș M. fu atras de sunetul cel nasal și ascuțit al unei voci ce striga: «Dinule! he, he, Dinule! ia fă-te'ncioace, ștrengarule, unde ai plecat aşa de dimineață?»

Păturică deșteptat din asopismul în care se afla, se uită în toate părțile, și vădând la poarta acelor case un omuleț cu statură scurtă și groasă, cu față rotundă întocmai ca o lună plină desemnată pe perete, cu ochi mică ca de tătar, cu nasul turtit și cu gura largă, armată cu niște dinți mici stricați, recunoscu într'însul pe Niculaiță, vătaful de curte al Armașului, carele, mai norocit de cât dânsul, înce-

puse de mult timp a zecui averile stăpânului său și acum nu aștepta de cât rangul de *Viitor Vistier* drept plata ostenelilor sale, și supranumele de *Buclukci boier* pentru multe şiretlicuri și încurcături ce făcea.

Păturică trecu drumul și salută pe îngănfatul vătaf cu o închinăciune până la pământ.

— Ce mai veste poveste, Dinule? întrebă vătaful mândru de poziția sa.

— Nimic nou, nene Niculaiță.

— Unde te duceai așa iute și cu capul între urechi?

— La cucoana Duduca.

— A! a! înțeleg, la țiitoarea stăpână-tău. Și ce aș să fac acolo așa de dimineață?

— Ii duc un răvaș.

— Din partea cui?

— Dintr'a stăpânului meu.

— Dar ce, s'a împăcat cu dênsa?

— Trebuie mai întâi să știu de așa fost certață.

— Va să dică nu știu nimic?... Prostule!...

— Nimic de tot, adause Păturică cu o privire malicioasă.

— Află dar de la mine că ei așa fost certață foarte rău.

— Și de ce, nene Niculaiță?

— Auți colo, de ce? Fiind că diavoliță de greacă vrea să ție doi pepeni într'o mână, adică este amerezată după un calemgiu de la Visterie.

— Aș! nu cred!

— Crede ce? spui ești. Postelnicul Andronake a aflat acest amor tainic și s'a certat cu dênsa furcă.

— Poate ; dar ia spune'mi cine este acest cal
lemejiu ?

— Este fiul lui Căpitan Gheorghe Basma de la
Dorobanție.

— Ce fel de om este acela ?

— Este un băiat de două-șecă și doi până la
două-șecă și cinci de ani, frumos, gingăș și subțirel,
pare că și tras printr'un inel.

— O fi iubind'o, mă nene Niculae, ce dici ?

— Mi se pare că da, fiind că nu înțeleg cum ar
putea să facă atâtea comedii dacă n'ar iubio ?

— Și ce comedii face ? întrebă Păturică cu ne-
răbdare.

— Trece cu lăutari pe la mieșul nopții, se oprește
dinaintea ferestrelor ei, oftea că, cântă și cele-lalte.

— Numai atât ?

— Ba și ceva mai mult : sare prin grădina Mi-
tropoliei, dintr'insa trece într'a grecei, d'acolo intră
în curte și se ascunde într'o clacie de fân până pleacă
postelnicul ; iar după aceia se duce de-i ține locul
lăngă frumoasa greacă ; cu alte cuvinte fericitul ca-
lemejiu se bucură fără nici o cheltuială de femeia
pentru care stăpână-tău varsă atâta aur și argint.

— Ești bine încredințat despre aceasta ?

— Mai bine nu se poate ; omul care 'mi-a spus
această taină este atât de credincios în cât aș putea
să jur în biserică pentru dênsul. Dar, ia spune-mi
de ce-mi faci atâtea întrebări asupra acestei pricinî ?
Oare voești s'o princlî și să te arăți cu slujba înaintea
stăpânului tău ? Să nu faci această neroadie măi băete,
căci o să te căești foarte mult.

— Și de ce să nu-i dau pe față această neagră vîndare? adaogă Dinu, cu oare-care aprindere prefăcută.

— Voești să afli pricina pentru care te opresc?

— Da; căci ești iubesc pe stăpânul meu, și nu voesc să-l văd înșelat de o femeie desfrânată și fătarnică.

— Ești prost, băete! Tu nu știi ce va să dică patima dragostei. Ascultă: tu o să te duci la stăpânu-tă și o să-i spui că greaca îl înșeala nu este așa? El deocamdată o să te creașă, o să-ți dică: «aferim Dinule!», ba încă poate să-ți dea și un bunicel bacăș; dar după aceia, o să te ducă la greacă, o să se certe cu dânsa, o să sperie că o gonește din casă, și cele-lalte. Ea ca să-l încredeze că e nevinovată o să înceapă să plângă, să-și smulgă perul din cap, o să jure pe tot ce are mai sfânt; în cele din urmă o să se facă că leșină, și atunci stăpânul tău ca un fermecat ce este, o să se împace cu dânsa.

— Atât mai rău pentru dânsul!

— Dî mai bine că pentru tine o să fie rău, nerodule.

— De ce?

— Fiind că pe dată ce se vor împăca, greaca o să întrebuițeze toate mijolacele, ca să afle pe priorul ei.

— Dar stăpânu-meu n'o să-i spue.

— Ți-ai găsit! Ba o să-i spue, și încă chiar fără voia lui, căci astfel merg treburile dragostei. He! he! băete, tu ești un copil de eri dealaltăeri, nu știi

nimic. Ascultă-mě pe mine, că sunt om bătrân, am dat cu capul de pragul de sus și am vědut pe cel de jos. Când bărbatul și femeea se iubesc și țin în dreptate, viața lor curge dulce întocmai ca apele unui pîrîu liniștit; dar când muerea începe să calce strâmb, și o simte bărbatul, inima lui arde, știi, ca peștele pe cărbuni. Diuia și noaptea se gândește tot la necredința muerii; aci să ceartă cu dênsa și o lasă, aci iarăși se împacă, și am băgat de seamă că la asemenea împăciuiri, omul face mai multe jertfe pentru o femeie netrebnică decât pentru una cinstită. Astfel dar greaca o să ceară de la stăpânuță, ca dar pentru împăcăciune, depărtarea ta din slujba lui, și poate chiar o falangă bunicică dată dinaintea porții caselor ei, ca să te înveți minte a nu mai băga zîzaniî între dênsa și Postelnic.

— Ai dreptate; dar i-a spune-mi ce trebuie să fac?
 — Să închiidă ochii și să-ți cauți de treabă, ca un băiat cinstit ce ești, și vei vedea cât de mult o să te iubească amândoi, iar trebșoarele o să-ți meargă de minune.

Dinu Păturică salută pe mentorul său și plecă înainte, mulțumit de povețele lui, căci găsise într'ensele o complectă aprobare a politicei sale. Ajungând la casele Duducăi, el intră pe portița cea mică, și se scăra și se puse jos în pridvor pe un pat de scânduri acoperit cu un *chilim* de Țarigrad.

Era pe la orele nouě de dimineață; greaca se sculase și se duse la oglindă ca să-și puie în regulă grațiile maltratate de voluptoasele plăceri ale nopții trecute, și să mai adioge câteva frumuseți artificiale, ca să dea mai mult interes celor firești.

Toaleta femeilor cochete din dilele noastre de și a devenit o îndeletnicire foarte grea și împovăratore pentru bietele slujitoare, din cauza nenumăratelor forme și feluri de pieptănări, de spălături, de limpediră cu ape aromatice și chimice pentru lustruirea, drederea și împrospătarea pielitei obrazului și alte nenumărate nimicuri femeiești, cu toate acestea, ea rămâne o jucărie de nimic, în comparație cu toaleta elegantelor din timpi domnilor fanarioți.

Kera Duduca, de și se afla în anii cei mai frumoși ai vârstei femeiești, dar destrămata viață ce petreceea, o făcuse să alerge foarte de timpuriu la ajutorul graților împrumutate. Astfel dar toaleta ei din toate dilele se compunea dintr'un șir de torturi la care ea se supunea cu cea mai mare resignație, numai ca să-și conserve acea frumusețe care făcea pe Postelnicul să depui la picioarele ei toate jafurile câte le storcea din biata țară, și pe frumosul calemgiu a o numi *Cheruvimul* său și a o iubi cu o ardoare egală amorului ce ea avea către dênsul.

In toate noptile, după ce expedia pe amândoia adoratori ei, se ungea pe obraz cu alifie vânătă; dimineața se ștergea cu albuș de oă, se aburea cu căramidi încăldite în foc și stropite cu apă de salcâm, apoi se spăla cu apă de pelin. Acestea le făcea ca să întindă pielea obrazului și să dispare zbrăciturile; apoi se ștergea cu un burete muiat în apă de castavetă, ca să scoată petele, și se spoia cu dres ca să dea pielitei o coloare mai albă.

După toate aceste operațiuni care n'aveau alt scop de cât a albi, a întinde și a întineri pielita

obrazului, veneau: rumeneala cea mincinoasă cu care își colora obrajii și buzele, gogoșile de ristie arse, cu care își înegrea sprâncenele, și plasturele cele negre cu care își făcea *murse* sau *benghiuri* falșe.

După ce greaca își săvârși această toaletă complicată, și se mai întoarse de câte-va ori pe dinaintea oglindei, dîmbind și gesticulând ca să se asigure dacă e de ajuns grațioasă, dețe ordin să introducă în camera sa pe mesagerul Postelnicului.

O țigancă frumoasă se arăta în ușa sălei și făcu semn lui Păturică să intre înăuntru. El intră și dete scrisoarea, apoi trăgîndu-se înapoi către ușă, se strânse la piept și luă o poziție atât de umilită și plină de zmerenie în cât ar fi putut să amâgească pe ori-cine. Dar Kera Duduca, care era personificarea fineței și a vicleșugului femeesc, pricpeu fătănicia, chiar sub acel văl de prostatică modestie.

Ea citi scrisoarea până la un loc, fără să lase a se dări pe figura'i vre un semn de surpriză bună sau rea; dar când ajunse la partea aceia prin care Postelnicul îi recomanda pe acel nou Argus învesmântat cu anteriu și giubea, ea își aruncă fără voie ochii asupra ciocoiului, și întocmai ca vulpea ce vede și simte cursa întinsă, zîmbi cu amărăciune și își continuă lectura până la sfîrșit. După aceia sărută scrisoarea și băgînd'o în sîn, se puse a examina cu mai multă atenție figura lui Dinu Păturică, care de și în acele momente de prefăcătorie exprima un fel de nevinovăție amestecată cu stupiditate, dar tot

lăsa a se străvedea îndestule viții, dintre care cele mai principale erau răutatea și lașitatea.

Am șis că greaca era vicleană ca o vulpe; ca să dovedim însă cât de adâncă și pătrundătoare era finețea spiritului ei, cată să arătăm că cu toată arta ce puse Păturică în lucrare spre a face să dispară din trăsurile feței sale întunecoasele intențiuni și aspirări ce-i rodea inima, nu numai că nu putu să o amăgească, dar o făcu chiar să înțeleagă și mai bine cu cine are a face.

Trecură câte-va momente în care acești doi actori se priviau unul pe altul fără să pronunțe o vorbă măcar. Această tacere scrutătoare semăna foarte mult cu liniștea aparentă a două fiare ce stau de se observă cu o prefăoută nepăsare înainte de a sări cu asalt una asupra alteia.

În fine greaca hotărî să dea asaltul; ea începu de la una din cele mai mari slăbiciuni ale ciocoilor, adică de la mândrie.

— Ei bine, logofete Dinule, îi șise ea cu un zîmbet disprețuitor, Cilibi Andronake îmă scrie că de astă-dî înainte aî să fi unul dintre slugile casei mele.

— Mă bucur din toată inima, milostiva mea stăpână.

— O fi precum dici; dar, uite, te văd îmbrăcat bine, cu giubea, cu anteriu, cu fermenea, cu papuci galbeni și cu fes de Tarigrad; pare că ești scos din cutie, și asta nu-mi prea place. Să lepedești aceste haine boierești, și să te îmbraci cu haine de fecior prost.

— Voi face după placerea domniei-tale, milostivă cocoană.

— Da, negreșit, căci o să te trimit cu coșnița în tîrg și nu voi ca *pazarghideanul* meu să poarte *ceacsîri* și *ișlic*.

— Voî face or ce 'mî vei porunci, milostivo.

— Asta o cred, căci la din potrivă voi întrebuința gârbaciul, pe care 'l vei fi vîđut poate atârnat deasupra ușei sacnasiului¹⁾.

— Mě voî supune în tăcere la ori-ce va găsi cu cale milostivirea ta.

Greaca vîđînd marea ipocrizie și falșa resignaționă cu care ciocoil primea aceste loviturî groaznice, se îspăimântă, dar nu disperă.

— Așa precum îți dic, răspunse ea, o să te puî să tai ceapă la bucătărie, să speli vasele, să tai lemnă, să aduci apă cu sacaua de la Filaret și alte mărunțisuri de felul acesta.

— Prea bine, stăpâna mea ; le voî face toate acestea, ba încă și mai multe, numai ca să te vîđ mulțumită.

— Vei ședea toată ăiuă în pridvor cu capul gol, ca să împlinești poruncile mele, căci la din potrivă îți voi pune coarne, te voi unge cu miere, și te voi lega de stâlpul porței, ca să te măñânce muștele și să rîdă lumea de tine... Aî înțeles?

— Am înțeles, milostiva mea, și sunt gata a suferi și mai mari pedepse de cât acestea fără a mě plânge, căci stăpânu-meu te iubește și ești trebue să sufer ori-ce mi s'ar întâmpla după urma domniei-sale.

¹⁾ Sacnasiu se numia o cameră mică situată în fundul sălii, și împodobită cu pat și perne, unde așteptaui cei ce veneau cu trebuințe până ce îi primeau boierii în casă.

— Peste puțință! ăsemeni greaca în sine, disperată de sângele rece al ciocoialui. Și avea dreptate, căci toate săgețile vicleșugului ei se frânsaseră în inima de piatră a ciocoialui. Prima idee ce-i veni în minte fu de a rupe legăturile de amor ce avea cu calemgiu, singurul mijloc de a se pune în siguranță despre spionagiul lui Păturică; pe dată însă ce se gândi la dulcele momente ce petrecuse și încă petreceau cu acel jumătate frumos, singele i se concentră în inimă și față și se ingălbeni ca ceară. Să ție pe amant, ciocoial ar fi trădat-o negreșit și ar fi perdit pe Postelnicul Andronake, care o îngrijea ca pe o domniță.

Aceste două idei deveniseră în acel moment, Scylla și Carybda pentru greaca noastră. Dar arsenalul vicleniilor femeiești este foarte mare: ajunge numai să știe cineva să caute într'insul, și de sigur va găsi câte ceva pentru ori-ce împrejurare. Greaca căută și găsi în adevăr mijlocul de a scăpa din toate cu față curată. La această fericire negândită fruntea și se lumină, trăsurile obrazului său luară un aer dulce și dîmbitor. Atunci, privind pe Dinu cu dulceață, îi ăsemeni:

— Ia spune-mi, Dinule dragă, cum ți s'a părut purtarea mea către tine? Nu este așa că sunt o nebună? Auți acolo! Să sperie cineva atât de mult pe un flăcăiaș așa de frumos și *muchelef*! Să n'ați grije de nimica; tot ce 'ti-am ăsăzat n'a fost de cât glume. Ai, de! fi mai cu inimă!

Dinu înăbuși în mica sa inimă bucuria acestui mare triumf și apropiindu-se de greacă, cu o sfială

prefăcută, făcu mătanie și îi sărută mâna ; apoi își luă șina bună și se duse.

CAPITOLUL VII.

Până nu faci foc, fum nu ieșe.

Două săptămâni în urma acelor descrise în capitolul precedent, într'o noapte răcoroasă de primăvară, Postelnicul Andronake, ieșea de la amoreaza sa cu ciubucul aprins și cu sluga după dênsul, care ținea într'o mâna o *chisea* de șal plină cu tutun, iar în cea-lătă o pereche de papuci galbeni. Trăsurile feței Postelnicului, de și puțin cam descompuse, arătau acum o mulțumire pacinică și lipsită de grijile ce muncise pe bietul fanariot cu vre-o cât-va timp mai înainte.

Intr'o ulicioară întunecoasă ce duce în mahalaua Dudescului, sta de mai multe ore o butcă elegantă cu două armăsari. Când boierul se apropiie de acea uliță, sluga alergă către locul unde sta ascunsă trăsura și strigă : «Trage Ioniță !»

Fanariotul se suî în trăsură și ciocoil în coadă, strigând cu voce tare : «Acasă !»

Rog pe bunii noștri lectori să lase pe Postelnicul a dormi în pace pe sofaua sa, căci are mare necesitate de somn, ca nu cum-va să-și piardă, deștept, iluziile fericirei sale ; iar noi să ne întoarcem iarăși pe strada Calitei, ca să observăm ce se petrece în casa amantei sale.

Era o noapte frumoasă, o noapte tocmai bună pentru amorul de inimă, căci el ne procură momente de o fericire sublimă. Câte simțiri încântătoare nu încearcă un amant când pentru întâia dată surprinde surâsul dorit al femeiei ce îl iubește! Cât de încurate sunt palpitațiile inimiei sale, când el depune primul sărutat pe buzele ei arătoare; apoi câte încântări nu mai culege el din treacăt în dulcea viață a amorului, când într-o adunare sau la un bal, îi vine din timp în timp câte un semn de dulce suvenire făcut cu o grațioasă sfială, sau o privire plină de dezmerdare, aruncată pe turis și care îi dice în limba cea misterioasă a inimiei, «te iubesc!... te iubesc din tot sufletul!...»

Dar amorul este o medalie cu două fețe. Să întoarcem acum medalia pe partea cea opusă.

Ce șiceți domnia-voastră despre acele amoruri sgomotoase, care încep prin serenade de lăutari și uneori de bande militare însoțite cu tobe și cu tipsii întocmai ca la grădina lui Giafer, și care se termină prin păruielii, în clasele de jos, și prin ceva mai rău în cele de sus? Ce crimă au săvârșit pacinicii loquitorii ai vecinătății, ca să fie deșteptați din somn în strigătele birjarilor și oftările cele monotone și ascuțite ale amorezilor vulgari, mai indiscreți de cât pisicile: căci aceste dobitoace sentimentale miorlăesc și ele o lună pe fie-care an, și apoi ne lasă în pace, în vreme ce pisoi că cu două picioare, nu numai că miorlăie neîncetă, dar neavând destulă incredere în seducțiile vocei lor, mai ia și pe alții de le ajută. Dar răul prin rău se pierde, zice un vechi proverb.

Asemenea oameni nesocotiti, cari pun intristarea si disperarea in inimile bietilor consorci si parinti, isi ia si mai adesea plata nelegiuirei lor prin tradarea ce le fac femeile corupte de densii; caci femeia care a avut curagiul sa calce juramintele facute inaintea altarului, si juna fată care a dezonorat peri albi ai parintilor ei pentru vorbele dulci ale unui amant aprins de o patima ilicită, ce pret vor pune oare pe niste angajamente trecatoare, dictate mai totdeauna de capriciu si prea rar de inima?

O, tineri! daca ati sti voi unde ve aduc aceste amoruri nesocotite, poate c'ati fi mai scumpi in risipirea iluziunilor junelei voastre! Voi nu stiti cu ce monedă ve plătește femeia care a primit sa-i sacrificati ani vostrui cei mai frumoși, timpul, avereia si chiar onoarea voastră. Voi nu stiti că acea fintă pe care voi o credeți îngerul vostru, scăparea și dezmiridarea inimii voastre, aceia este in stare a ve trăda pentru un diamant, pentru un șal, si de mai multe ori pentru cîte o vorbă de spirit, care sfâsie si bat-jocorește sfîntenia amorului vostru. Si ce culegeti voi oare din toate sacrificiile ce faceți pentru aceste statui de marmură? In locul amorului, tradarea; in locul fericirei, disperarea care slabeste si dărâmă focul si energia facultatilor voastre, si, — ce e mai reu, — perderea iluziunii care aduce cu sine scepticizmul monstru de sânge, parinte al turburării si al sinuciderei.

Fericire perfectă nu există pe acest pământ; aceasta s'a dîs de mult timp si de oameni foarte invatați; avem insă ceva care seamănă cu densa: avem ilu-

ziunea, credința și speranța. Aceste dureri divine compun aci pentru noi ceia ce numim fericire.

Un tânăr care a iubit pe o femeie cu credință și devotament și a fost răsplătit prin indiferență, ipocrizie și trădare; acela perde încrederea în femei; pentru dênsul nu mai există fericire conjugală; prin urmare el nu se mai însoară, sau chiar de se supune la această datorie socială, inocentul amor al soției sale, grațioasele ei surideri, fragedele ei îngrijiri, pentru dênsul trec de prefăcătorii; femeia simte toate acestea, cearcă a-l încredința despre sinceritatea amorului ei, dară nu reușește. În fine lucrul se termină astfel: dacă femeia este virtuoasă, suferă în tacere, suspină și moare; iar dacă are caracter slab, cade în haosul perdării, târând după sine în rușine și pe nevinovații săi copii.

Dar să venim la subiect.

Era una din acele nopți de vară, în care natura întreagă își deschide comorile uimitoarelor sale frumuseți, spre a ne da o idee perfectă de sublimitatea ei; bolta cerului era de un albastru încântător; stelele presărate pe spațiul ei nemărginit, de astă dată erau pline de o lumină magică, luna a cării palidă și dulce față umple de dor și de ardoare inimile simțitoare, sta aninată printre turlele Mitropoliei și ne mai putând din acel loc sfânt să-și urmează încocatul ei amor cu jumătatea pastor Endymion, amantul ei din vremile păgâne, ea părea a privi cu o nesățioasă bucurie la ațâții înamorați ce se dezmerdau cu încocare sub rațele ei amoroare. Suflările cele calde ale vîntului de primăvară erau atât

de line în cât abia frunzele plopului se cletenau a lene.

Această maiestoasă și dulce tăcere era întreruptă câte odată de suspinul unei privighetori care cânta durerile sale, ascunsă într-o dumbravă de lilieci din grădina mănăstirei Antim.

Păturică, îndemnat mai mult de bănuitorul instinct al răului de cât de simțimentul frumosului, sta țintit la fereastra camerii sale luând foarte puțin aminte la acea minunată panorană. Nu trecu mult timp și urechia lui fu isbită de sunetul unor instrumente de muzică. Aceste sunete fiind un acord de acelea ce fac lăutarii înainte de a începe cântarea, de și încetără numai ce cât, însă atraseră atenționea ciocoialui. El se gândi câteva momente, apoi bătându-și fruntea cu palma, ca omul ce prinde o ideie de mult timp așteptată, zise: «A ! a ! acum înțeleg ! Acești lăutari trebuia să fie puși de ibovnicul stăpânei mele !... Nicolaiță de la boerul armaș nu m'a înșelat. Pe muncă Dinicule, pe urmă muncă băete, că să mai scurtăm calea ce duce la fericire !» Zicând acestea, el își luă ipingeaua pe dânsul și coborându-se în grădină, se ascunse după trunchiul unui arbore.

Lăutarii începură din nou acordurile lor ! de astă dată însă, ei cântară cum se cântă, adică puseră capul pe umărul stâng și prin ajutorul arcușelor și al penelor de gâscă, scoaseră din viori și cobze niște accente foarte patetice pentru timpii de atunci, dar care astăzi n'ar avea cea mai mică putere asupra simțurilor noastre, nici chiar pe aceia de a ne face să dormim.

După ce lăutarii sunară câteva arii melancolice,

ei încetără ca să dea loc unei vocii de tenor ce întonă cu o doză mare de simțimânt și de pasiune, aria pe care se cântau versurile acestea:

Pe pod de la Spiridon
 Toate păsările dorm,
 Numai păsărica mea
 Toată noaptea ciripea,
 De amor se jăluia.
 Vedea-te-aș călugăraș,
 Până patru-șecți de zile
 Să te văd la mănăstire
 Cu ochii pe la icoane
 Cu gândul pe la cucoane,
 Cu mâinile pe psaltire
 Cu ochii pe la copile, etc.

Aria aceasta fu terminată prin oftări din cele mai adânci; dar ferestrele greci, ce se deschideau la primul accent al serenadelor încercării calemgiu, rămaseră de astă dată închise ca un mormânt. Lucrul era de disperat, dar amorezi și mai multe coarde de arc; el nu disperă aşa lesne.

Calemgiul aruncă o privire duioasă asupra ferestrelor, apoi începu să cânte:

Piatră d'ăi și, te-ăi desface
 Și la mine te-ăi întoarce!
 Of, of, of, keramu, of!
 etc.

Această din urmă încercare reușî pe deplin, căci greaca după o luptă teribilă între interes și amor, neputînd să mai reziste furioaselor bătăi ale inimiei sale, deschise ferestrele și făcu cu batista un semn, apoi se coborî în grădină, intră într-o boltă de viță

în care abia pătrundea ū razele lunii, și aşedēndu-se pe un divan moale, așteptă acolo pe amantul ei.

Nu trecu mult timp și apăru o umbră în fundul grădinei. Această umbră luă o direcție către bolta de viță, și de ce se apropia mai mult, ea lua forme mai distințe. Când fu la o distanță oare-care de ascunđetoarea lui Păturică, acesta deosebi într'insa un june ca de două-decă și cinci de ani, cu anteriu de *șamalagea morico*, cu fermenea de *croazea pembe*, încins cu un șal părlăgeniū și legat la cap turcește cu un *taclit* în vărgulițe.

El înainta cu pași rari și nesiguri către locul în care se afla dorita inimiei sale fără a se gândi că această întâlnire era să fie cea mai după urmă rază a fericirei lui.

Păturică, care spionase tot ce se petrecea, aștepta acum momentul favorabil ca să se arunce asupra victimei sale. El lăsă pe tînăr să se apropie câtva de bolta de viță; iar când rămase între dênsul și prada sa o distanță de câțiva pași, zise încet: «Doamne ajută!», și sărind ca o panteră, apucă de piept pe bietul june și începu să strige: «Tâlharii, tâlharii!.. Săriți creștini!.. Puneți mâna pe hoț, pe tâlhar!»

Sérmanul june văđendu-se strâns cu vigoare de un braț puternic, mai întâi cercă să se libereze de dênsul, dar neputând, începu a se ruga să-l lase în pace că e om cinstit.

— Nu, tâlharule, nu te las din ghiarele mele. La spătărie, hoțule, să te învăț eū minte a mai veni să furi orzul din ambarul nostru.

— N'am furat nimic, logofete; privește-mě și veď, am eū *caifet*¹⁾ de hoț?

— He, he! șiretule, nu mě înșeli tu pe mine; știu eū că te-ai înhăitat cu țiganiř lui Velcea, și jefuiři mahalaua. Eū mânânc pâinea cucoanei Duduki și nu sufer s'o jefuiască niște masalagiř ca tine! O să te leg bine cot la cot și mâine o să te dau pe mâna *zibetului*²⁾.

Această stratagemă atât de ingenioasă puse pe greacă într'o pozițune foarte delicată; o făcu în fine să se convingă că Păturică era un demon împelițat. Și avea dreptate biata femeie, căci starea lucrurilor era atât de dificilă, în cât nu mai putea să facă nimic în favoarea amantului său. Să tacă nu putea, căci vicleanul ciocoř ar fi dus la spătărie pe junele calemgiř, și printre aceasta s'ar fi dovedit amorul ei cel tainic; să-l libereze nu putea de cât printr'o mărturisire care ar fi făcut pe ciocoř stăpân pe secretele sale. Din aceste două rele Duduca alese pe cel mai mic. Ea eși din boltă și arătându-se dinaintea lui Păturică, zise :

— Ce s'a întâmplat? Ce este acest zgomot?

— Să trăiești, milostivă stăpână, — răspunse ciocoial, — am pus mâna pe acest tâlhar care jăfuiește mahalaua întreagă, care ne fură orzul și găinile.

— Bravo, Dinule, să trăiești; dar ia să văz și eū pe acest tâlhar.

Junele înamorat se apropie de dânsa; iar Pătu-

¹⁾ Asemănare.

²⁾ Stăpânire.

rică, simțind că ei voiesc a vorbi despre ale lor, se depărta puțin, prefăcându-se că caută o funie ca să lege pe presupusul tâlhar. Greaca observă și această viclenie, dar folosindu-se de dânsa, se apropie de amantul ei și i zise:

— De acum înainte totul s'a rupt între noi!...

— De ce, sufletul meu? — răspunse calemgiul cu glas tremurător.

— Postelnicul a aflat amorul nostru și mi-a trimis pe cel mai afurisit ciocoī din lume să mă păzească. Tu ești în mâna lui și eu nu pot să te scap de cât mărturisind dragostea noastră.

— Să l cumpărăm cu bani!

— Ești nebun, Iordane, (ăsta era numele calemgiului). Crezi tu oare că acest zgrițor se va mulțumi cu aceia ce îi vom da noi? Lui îi trebuie comori; mândria lui merge până la protipendadă!...

— Așa dar va să zică...?

— Nimic nu rămâne de cât să ne despărțim pentru totdeauna.

— Și crezi că voi putea trăi fără tine?

— Te vei supune la această nevoie pentru asigurarea fericirei mele. Rămâi sănătos și mângâie-te cu alta de pierdere mea.

Zicând aceste cuvinte, ea chemă pe Dinu și îi zise:

— Dă drumul acestui flăcău că'i păcat să'l băgăm în spătarie; iar dacă îl vei mai prinde prin grădină, atunci să facă cu dânsul ce vei voi.

— Prea bine, milostivo. Apoi întorcându-se către calemgiu zise: Aide, băieți, cată'ți de drum, și să

nu te mai prind prin grădină că, pe legea mea, te jupoï de viu.»

Sărmanul june privi pe greaca cu ochii plini de lacrămi și luând drumul către fundul grădinei, se făcu nevezut; iar greaca și Păturică intrară în camerele lor, fără să schimbe nicăi o vorbă.

CAPITOLUL VIII.

Mijlocul de a face foc fără să iasă fum.

A doua zi greaca se sculă foarte de dimineață și își făcu toaleta cu o îngrijire mult mai mare de cât în celealte zile; după aceia chemă pe țigancă și i porunci să aducă două cafele, două dulcețe, un ciubuc și o narghelea. Chemă apoï pe Păturică, și după ce rămase cu dênsul, îi făcu semn să șează lângă ea pe sofa.

Păturică, de și dorea de mult timp să ajungă aci, de și în calitatea sa de om cu multă minte înțelegea pricina care o silea să devie atât de blândă cu dênsul, nu primi totuși să șează.

— Ci șezi, Dinicule dragă, îi repetă greaca cu grație.

— Vaî de mine, cuconiță; cum aș putea să șez lângă milostiva mea stăpână?

— Tu 'mî-aî dat să înțeleg că dorești foarte mult de casa mea.

— 'Mî-am împlinit datoria și nimic mai mult.

— Aşa este, dar o slujbă ca aceasta cată să fie răsplătită, și eu voi să te răsplătesc; vino dară să luăm dulceață și cafea împreună.

— Nu cutez, milostivo.

Greaca vădând rezistența ciocoiului, se ridică după sofa, și după ce dete o aruncătură de ochi la fereastră, îl luă de mână, îl puse lângă dânsa, și, ca să-i insuflă mai mult curagiū, îi dete cu propria ei mână dulceața și cafeaua.

In timpul cât ținu băutul cafelei, greaca examină cu mult interes trăsurile feței lui Păturică și rămase foarte mulțumită căci, fie zis între noi, băiatul nu era de loc urât. După ce dar se gândi puțin, fața ei luă un aier dulce și amoros.

Ce se va fi petrecut în inima ei în acele momente, nu știm; judecând însă după cele de afară, am putea zice că inima ei nu era stăpânită în acel minut de amor, ci mai cu seamă de temerea de a fi respinsă, dacă cumva din nenorocire pașiunea ei n'ar fi intrat în planurile ambițioase ale ciocoiului.

Nu trecu mult după aceia, și Kera Duduca ieșind repede din casă, zise mai întâi câteva cuvinte servitoarei sale credincioasă; apoi se întoarse ținând în mâini o sticlă cu anason de Chio din care bea numai Postelnicul și un taler plin cu alune prăjite.

— Să vedem, zicea ea în sine, va putea el să și păstreze acest cumpăt semet și rece, când această băutură va arunca turburarea în mintile și în simțurile lui? — Și puindu-se iarăși pe sofa, într'o poziție voluptuoasă, turnă licoarea de foc cu mână ei cea albă și o prezintă cu grație lui Păturică.

— Tine, — ăse să ea, — bea acest spirt în sănătatea mea!

Dinu luă paharul și ăse: «In sănătatea cocoanei Duducăi, cea mai frumoasă din toate femeile Bucureștiului.

— Astea sunt linguri, strengările răspunse greaca, luând o poziție și mai invitatore.

Nu, nici de cum; ba încă dacă voiești să spui adevărul, ești mai frumoasă de cât Afrodita din mithologie.

Greaca turnă încă un pahar, și sorbind puțin dintr-însul, îl dete lui Păturică cu mâna tremurândă.

Ciocniul bînd și acest pahar, simți un foc strângându-se prin tot trupul său și o turburare voluptuoasă îi coprinse mințile; el privi pe Duduca cu o sete de amor nedescriptibilă. Atunci greaca, vîdîndu-se sigură de triumf, dete glasului său o intonație și mai dulce și privind pe Dinu cu ochi galeși îl întrebă:

— Ia spune-mi, Dinicule dragă, ați iubit tu vre-o femeie până acum?

— Pe nici una, frumoasa mea stăpână.

— Nu mă înșeli oare?

— Nu, dă; nici de cum.

— Știi tu că eu de mult te iubesc și nu cutezam să-ți spui, căci mă temeam să nu fi vre-un berbant; dar fapta ta de astă-noapte, dragostea și credința despre care mi-ai dat doavadă, mă făcut să mă iau hotărîrea... Vino dar, dragă, în brațele mele! Nu te sfii, Dinule; eu te iubesc căci ești tânăr și frumos, ești plin de foc și de mândrețe. — Apoi lăsând să iasă din adâncul pieptului ei un suspin înfocat, se

aruncă în brațele ciocoialui și-l strînse cu ardoare pe ea. Gurile lor se lipiră; ochii lor jumătate închiși de delirul pasiunei clipeau din când în când cu scântei de amor și voluptate...

Două ore în urma acestei scene de desfrânată și urâcioasă trădare. Dinu Păturică putea să se laude că a învețat pe din afară alfabetul norocului. Greaca asemenea dobândise un complice, cu care să poată mânca în siguranță starea Postelnicului. Numai Postelnicul, sărmanul! el culegea în acele momente roadele oarbei sale increderi.

CAPITOLUL IX

Confidențele.

Trădarea incepută cu atâta fineță de Duduca și Păturică, din că în că lăua aspectul unui amor sentimental. Ciocoial, cufundat în plăceri, părea că renunțase la ori-ce plan de ambiție; dar asta era o nouă cursă ce el intindea fanarioatei.

Tînta lui era să mânance starea postelnicului. Greaca avea tot această tendință vicleană, — Păturică o simțise din purtarea către dênsul, — dar că om cu minte ce era, el vrea să o aducă în stare așăi declară însăși acea dorință; cu alte cuvinte, el vrea să prinășă șearpele cu mâinele altuia, metod foarte ingenios ce s'a practicat în toți timpii, și se va practica până ce acest glob se va preface în cenușe sau se va prăvăli în chaos.

Intr'o seară eī beaū cafeua īn camera de culcare. Maī întāi vorbiră de amor, acuzându-se unul pe altul de indiferență ; dar această conversație se sfârși foarte curānd prin jurăminte de cele ce întrebuiuțedă adesea amanții ca să se poată amăgi mai lesne uniī pe alții.

— Așa, nemulțumitorule, dicea greaca, tu nu mě iubești cu acea căldură ce așteptam de la un om pentru care am făcut atâtea jertfe. Știu tu că fără tine nu mai pot să mai trăesc ? Când lipsești câte un ceas de lângă mine, mi se pare acel timp un an, un veac. Oh ! cât eram de liniștită până a nu mě înclina cu tine ! Trăiam cu Postelnicul, fără să fiu turburată de nimic.

— Liniștește-te, Duducuțo *formu*, eū te iubesc mai mult de cât ori-ce īn lume ; să n'am parte de Dumneșeu la care mě încchin, să fiu anatema dacă îți minț.

— Lasă, lasă, nu te mai jura, că am simțit eū toate. Știu eū pricina care te răcește de mine.

— Spune'mi-o, așa să trăești, că 'mī vine să înebunesc.

— Tu mě temi de Postelnicul, și aī dreptate ; dar de ! ce oī să fac?... Nu pot să-l las, căci el mě îngrijește despre toate. Dacă aī avea tu stare să mě ții, chiar acum īn acest ceas l-aș lăsa.

— Aī cuvînt. Da, te tem, și cum cutezi să ceri ca un om care te iubește să stea cu sâangele liniștit, când vine altul și te sărută chiar pe locul acela unde și-a pus el buzele cu puțin mai înainte ; când cel-l'alt te strînge īn brațe și doarme cu capul pe

pieptul tău? Tu nu știu ce se petrece în inima mea când te văd în brațele Postelnicului. Toate furările iadului se grămadesc împrejurul meu și îmi dic: «Înjunghe-te sau înjunghe'l».

In timpul acesta se audă pe drum un glas frumos cântând versurile acestea:

Frunză verde ș'o lalea!
N'am cuțit că m'aș junghea
Vezend ibovnica mea
Pe brațele altuia...

Amândoi amanții ascultără cu atențiu patetica melodie în care erau învălite acele versuri, iar cicoiul exclamă cu un zîmbet neînțeles:

- Sérmanul Chioftea!
- Cine e acel Chioftea! — întrebă greaca.
- Un vătaf de la Curte de la un boier.
- Și de ce o fi cântând el aceste stihuri întrisătăoare?
- Este amorezat, sérmanul.
- După cine?
- După amoreaza stăpânului său.
- A, a! înțeleg, după frumoasa Despina.
- Da, după dânsa care l'a făcut vătaf de curte și calemgiu la Postelnicie.
- Greaca, pricepând simțul acestor vorbe, dise:
- Ai dreptate. Ea a făcut tot pentru dânsul, și eu nimic pentru tine.
- Nu este vorba de mine, răspunse Păturică cu nepăsare.
- Ei bine, Dinule Dragă, îmi cunosc greșala, și încep chiar de astă-dăi a mi-o îndrepta. Voiu scri

Postelnicului să te facă vătaf de curte în locul lui Gheorghe pe care voiește să'l facă zapciu de străin; dar am alt-ceva să'ți spui, însă cer să fi tainic. Postelnicul e galantom, își cheltuește starea cu crăduni pe la via Brâncoveanului și pe la Cotroceni.

— Ei ș'apoï ce iese d'aci?... Lasă'l să ș'îi cheltuiască cum îi va plăcea!

— Așa, este, aï dreptate; dar el poate să se amorezeze de alta, sau poate să afle că ne iubim amândouă, și să ne gonească și atunci vom rămânea calici pe drumuri. De ce să nu ne bucurăm noi de avereia lui, căci suferim mojiciile și fantaziile lui?... Eșu ca țiitoare și tu ca vătaf de curte, putem în scurt timp să'l scoatem la *silimet*¹⁾. Aï ce dică?

— Ce să dic, dragă Duduco,.. Dic că Dumnețeșu sau dracu ne-a făcut pe unul pentru altul. Apoi strîngând'o în brațe și sărutând'o, dise: — De mâne, iubita mea, să ne punem pe lucru.

— Tu'l vei încărca la socoteli.
 — Tu'i vei cere șaluri și mătăsării.
 — Tu'i vei specula moșiele.
 — Tu'i vei cere diamanticele.
 — Și unind jafurile la un loc ne vom cumpăra moșii și țigani.

— Ș'apoï ne vom cununa, nu este așa, Dudu-
 cuțo dragă?

— Bravo, Dinule, aï ghicit!
 — Bravo, Duduco.
 — Pe mâine.

¹⁾ Desăvârșită séracie.

- Ia stai puțintel; am uitat un lucru, exclamă greaca puindu'și degetul la buze spre a'și aduce aminte. — Nouă ne mai trebuie un om ca să stoarcă banii grecului, fără de a ne da noi pe față.
- Ați dreptate, Duduco.
- Cunoști tu vre-unul?
- Cunosc, dar...
- Cine e? Cum îl chiamă?
- Kir Costea Chiorul.
- Ofi Costea bogasierul de la Sf. Gheorghe cel nou.
- Tocmai acela.
- De minune!

CAPITOLUL X.

Kir Kostea Kiorul.

Ne oprim puțin din povestirea noastră, ca să introducem pe scenă încă un personaj foarte interesant, care are să joace un rol însemnat în această istorie.

Cei ce cunosc cum era forma orașului București înaintea focului de la 1847, n'ați de căt să se gândească puțin și'și vor aduce aminte că, mergând drept pe ulya Colții spre Sf. Gheorghe cel nou, era pe timpii aceia, o piață triunghiulară din care iși lăuau începutul trei ulye: una ducea spre Bărătie, alta către hanul lui Filaret¹⁾ și cea din urmă se în-

¹⁾ Două clădiri au purtat acest nume, una este aceia despre care vorbim, iar cea de a doua este localitatea pe care s'a clădit Teatrul.

dreptă către Pescăria veche din mahalaua Scaunelor. Cea dintâi era locuită de bogasieri, a doua de cojocari subțiri și groși, iar a treia, acoperită cu scânduri din Stambul, era locuită numai de abagi și găitanari.

Pe la 1814, aceste ulițe, ca mai toate cele-lalte, erau așternute cu scânduri de ștejar și aveau pe de subt canaluri de lemn pentru scurgerea apelor. A umbla însă pe asemenea poduri era o adevărată tortură, căci uneori ele erau pline de noroi infecțat din cauza necurățirei canalelor, alte ori se rupea câte o scândură tocmai când nenorocitul pedestru punea piciorul pe densa și fără veste el se simțea cufundat în noroi până la mijloc sau chiar se pomenea cu o mâna scrântită sau cu un picior frânt. Să mai adăogăm pe lângă acestea, și lipsa de felinare, și abia ne vom putea face o idee despre trista stare în care se aflau ulițile Bucureștilor pe timpi aceia.

In una din acele trei ulițe, locuia un neguțător, căruia din cauza deosebitelor obiecte de vinzare ce ținea în magazinul său, nu-i putea să nu-i o cua-lificație definitivă; tot ce putem șă dice despre densul este că facea parte din toate castele negustorești, fără ca să plătească patenta la vreuna dintre insule, căci dacă stărostia voia să-i dea patenta de bogaserie, el nu o primea zicând că este ciaprazar; iar din această corporație, el scăpa aruncându-se în alta, fără ca nimeni să-l poată dovedi de mincinos.

Acum neguțător, evreu de origină, trăit și naturalizat printre fanarioți, se deosebia dintre colegii

se și printr'o rară dibacie intemeiată, din nenorocire, pe un caracter cât se poate de mîrșav.

A trimite la ocnă pe un nevinovat sau a fura cu paraua de la marfă, pentru dênsul era tot una; conștiința lui era obicinută cu tot felul de răutăți, încât cea mai mare nelegiure nu putea să deștepte în inima sa nică milă nică frică de Dumnezeu.

Ca să ajungă a dobândi stare mare, el întrebuințase toate mijloacele putincioase și nu nesocotise câtuși de puțin folosul ce putea trage întru aceasta de la femei. Nu era un desfrânat în țară pe a cărui cochetă să nu o cunoască Kir Costea. El împrumuta pe toți junii cu bani, luându-le dobândi nespuse; făcea înlesniri amoroase chiar în casa lui; spiona pe toată lumea și o trăda la spătărie. Toate acestea le făcea sub masca omeniei și a dreptății, și suntem înaintați, căci dacă biata țară Românească ar fi fost și pe atunci un obiect de speculă, chiar pentru oamenii de jos, Kyr Costea negreșit s'ar fi servit și el de cuvintele patrie și libertate, ca să și sature lăcomia de bani.

Când îi ieșea înainte vre-o femeie cochetă (de care nu era lipsă nică pe atunci), el, dintr'o simplă căutătură, înțelegea cu cine are a face și ce profit putea să tragă de la dânsa.

Dacă întreținuta vre-unui boier cu trecere la Curte și bogat, se oprea cu butca dinaintea prăvăliei sale, el ieșia afară cu capul descoperit și o ameția cu lingurișiri de tot felul: — «Bine ați venit, prea cinstită coconiță! Ce mare cinste pentru mine! Cu ce pot să vă slujesc? Am primit de curând mătăsării de

Veneția, tulpanuri, panglice, rățele și horbote din Lipsca, fesuri albe de Țarigrad, șaluri de Iran¹). Am primit diamanticele de tot felul: rubine, smaragde și mărgăritare de la cei mai vestiți giuvaergii din Stambul». — Apoi întorcându-se către băeții din prăvălie, le dicea: — «Ei, ce ședeță ca niște trântorii?... Scoateți tot ce avem mai frumos și punetă dinaintea milostivei cucoane, ca să-și aleagă or ce 'și-o plăcea!»

In câteva momente se prefira pe dinaintea cochetei, toate boarfele și falsele diamante ale inge-niosului bogasier, fără ca el să treacă pe vre-una mai jos de un cap d'opera. In fine cocheta își ale-gea un inel de diamant, de mărgăritar sau o per-niță de odagagiu, și dicea surindend:

— Cât costisește acestea, Kir Costeo?

— Să fac socoteala, milostivo. Apoi luând în mână obiectele în chestiune, se prefăcea că se gândește la prețul lor și în urmă răspundea cu aer meditativ și serios: — Pe mine mă ține șapte sute de lei, dar pentru prea cinstițul obraz al panevgheniei tale, le dau tot cu acest preț, căci voi să mă fac om al casei Domniei tale. Ce știu! Poate că te voi ruga și eu de ceva și voi fi ascultat!

Cocheta numera bani, și luându-și obiectele cum-părate, ieșea din prăvălie, petrecută de curtenitorul bogasier.

Dar fineța lui 'și-o întrebuiță mai cu seamă asupra feciorilor de boieri cu stare, și asupra acelora

despre cari afla că peste puțin aū să ia vre-un *huzmet* gras. Către toți aceștia el se arăta generos: îi împrumuta cu bană, le împlinea cu repediune orce servicii, devinea Mercurul lor fără plată. La toate înșelătoriile însă de felul acesta, el se ajuta foarte mult cu două copile ale sale, pe care le învățase atât de bine în arta prefăcătoriei, în cît ele atrăgeau pe tineri în casa lor întocmai ca niște adevărate sirene.

Era foarte curios a vedea cineva pe aceste copile, servindu-se de-o-data cu modestia și cu cochetăria, două arme aşa de opuse una alteia. Când pentru prima oară se prezinta vre-un Tânăr în casa bogasierului, fetele ședînd pe câte un scaun cu ochi plecați în jos, simulau o modestie, demnă de sfînta Cecilia¹⁾; dar, după ce se informau despre starea și pozițunea lui și după ce se mai familiarizau cu dânsul, atunci își schimbau rolul: dacă Tânărul era sărac sau se introducea în casa bogasierului cu scop de a solicita vre-o facere de bine, fetele mai adăgoau pe lângă modestie, un fel de mândrie grozolană care făcea îndată pe solicitator să înțeleagă că n'ar fi rău să se care de acolo și să le lase în pace; când însă Tânărul era bogat și darnic, atunci, zmetritele frice ale Evei, își părăsea curând sfiala cea prefăcută, și devenind cochete, în toată puterea cuvîntului, primeau cu cea mai destrămată răsfățare glumele, darurile și sărutările junilor libertini.

¹⁾ Sfânta Cecilia patroana muzicei, era patriciană Romană. Ea suma în perfectiune organul și era tipul modestiei.

Pe când fetele întindeau toate aceste curse ca să amețească pe biata victimă, intra în casă și Kir Costea, cu câte o dulamă vechie de postav putred, cusută cu fir mincinos, sau vre-un alt veștmânt rămas de ani în prăvălia sa, și cu zîmbet plin de viclenie îi dicea: — «Ia privește, cocoane, această dulamă. Ce mai postav! Ce mai sărmă de aur!.. Parcă’i un *tifarichiū*¹⁾). Ia îmbrac’o, aşa să trăiești! căci trebuie să’ți șeadă foarte bine cu dânsa.»

Junele, vădându-se între ciocan și nicovală, nu putea face alt-fel de cât a îmbrăca haina. După ce se termină operațiunea, grecul privea la tînăr de toate părțile, cu o mirare prefăcută, strigând: — «Bre!.. Ce minune!.. Luxândrițo! Marghiolițo! Ia priviți, tată, pe coconașu! Nu este aşa că seamănă cu o Beizadea? Cât de bine te prinde, coconule! Parcă’i croită pe trupul domniei tale. Ați, să facem un târg din două vorbe. Eu te iubesc prea mult; nu știu ce ai, m’ai fermecat! pe mine, mă ține două-spre-dece *mahmudele*, dar pentru *hatârul* domniei tale o dau cu dece²⁾). Ați, să fie de bine!»

Nenorocitul tînăr, de și se vedea tot într’un timp și furat și batjocorit, căta să primească haina, ca să nu’și strice opiniunea de galanton ce avea fetele despre dânsul. Scotea dar punga din buzunar și

¹⁾ Cap d’operă de o industrie oare-care.

²⁾ Monedele ce circulau în timpul lui Caragea sunt acestea: Mahmudia cu leu 38; dodecarul, leu 12; funducul leu 22; nisflaua, leu 4; cercliul, leu 3; sgriptorul, leu 12 par. 20; sfanțul leu 2; diricliul, leu 12; par. 20; spetul, leu 12; crontalerul, leu 14; barbuta, leu 2,10.

număra cele dece *mahmudele* cu o nepăsare prefăcută, sau scădea prețul hainei din vre-o sumă cu care împrumutase pe grec mai înainte, tot prin astfel de mijloace.

Nu exista case de boier în care să nu intre Kir Costea sub diferite pretexte; la gastronomi se introducea prin bacălavale și dulcețe de Țarigrad, pe care le prezinta pe la dile mari; iar tinerele cucoane își deschideau intrarea prin glaste cu flori și alte nimicuri femeiești, pe care le da cu prețul pe jumătate, ca să poată câștiga mai în urmă îndecit, prin intrigă și servicii de amor.

In fine păgânul de fanariot făcea tot ce-i sta prin putință ca să realizeze proverbul tărei sale.

Iată portretul moral al omului ce alesese Dinu și Duduca, spre a le ajuta ca să mănânce starea Postelnicului Andronake.

CAPITOLUL XI

Adevărul e proastă marfă

Postelnicul Andronake credându-se asigurat de credința amantei sale prin punerea ei sub paza lui Păturică, își petreceau acum viața în cele mai dulci plăceri ce pot să dea omului pozițiunea, aurul și amorul.

Gelozia, unicul rău ce'l frământase cât-va timp, dispăruse cu totul prin bunele știri ce primea despre

Duduca, și mai cu seamă prin marea afecțiune și înflăcăraturul amor de care ea îi da dovedi pe fie-care di. Unica grije ce'l preocupa era aceia de a crea norocul credinciosului său servitor, pe care 'l orândui mai întâi *Sameș la Hătmănie*; dar necredînd de ajuns această răsplătire, el rugă pe Caragea de îl onoră cu rangul de *Sluger*, pe care, mai în urmă, îl prefăcu în acel de *Pitar*.¹⁾

Am ășis într'unul din capitolele precedente, că din toate slugile casei Postelnicului, numai vătaful de curte străbătuse în adâncul inimii lui Păturică și numai el prevăzuse întunecoasele lui planuri și îl urmărea de aproape, fără să lase a-i scăpa din vedere nici una din faptele sale.

Din ășia însă când postelnicul avu nerodia d'a orândui pe Păturică privighetor asupra faptelor amantei sale, vătaful își îndoi privegherile și afla toate câte Păturică voia să le ție ascunse; el descoperi

¹⁾ Ceremonia dărei rangurilor pe timpii lui Caragea era aceasta: Individul hotărât a lua rang, de era funcționar se recomanda Domnitorului de către Ministrul sub care servea; iar când se întâmpla să fie protegiatul vre-unuia din boierii, îl recomanda Postelnicul cel mare.

Ceremonia începe astfel: Domnul ședea pe sofa în sala de primire, iar când se aprobia peșterul de rang, se scula în sus și îl îmbrăca cu o haină de mătase albă cu vărgi de fir în formă de viniș sau tunică; apoi adresându-se către persoana căstănăită îi dicea cuvintele acestea: «Pentru osârdia și credința cu care ați lujit tărei.» Aceste cuvinte nu se diceau tot într'un fel, ci după informațiunile ce avea Domnitorul despre persoana căreia voia să-i dea rang. Grigore Vodă Ghica când a îmbrăcat cu caftan pe răposatul Barbu Catargiu s'a servit cu aceste cuvinte: «Te cinstesc cu acest caftan ca să deștept

nedemna trădare a ciocoiului, și hotărî să denunțe pe trădător, ca să scape pe stăpânul său de nenorocirea în care voia să l tragă.

Intr'o zi, pe când Postelnicul se afla singur în odaia sa trântit pe sofa și îngânând pe nas un cântec de amor, vătaful se prezintă dinainte'ă, și după ce'ă făcu *temenea*¹⁾ până la pămînt și disse:

— Cocoane Andronake, să trăiești întru mulți și fericiți ani! Cinci ani sunt acum de când te slujesc cu credință și supunere. Aș dori să aflu din gura domniei-tale, dacă te-ai mulțumit de mine or ba.

— Ei bine, sunt mulțumit; ce vrei?

— Voiesc, cocoane, să aflu ce părere ai despre mine?

în tine dragostea către faptele cele bune». Cu ocazia îmbrăcărei de caftan a răposatului Take Ralet, și disse: «Te cinstesc cu acest caftan pentru multă vreme de când stai fără chiverniseală și pentru evghenia neamului tău».

După aceia Postelnicul cel mare comunica celor de față numele rangului, apoi după dênsul ieșea Seliam Ceaușul sau Bași Bulucbaşa și vestea mulțimei numele individului și rangul ce primise.

După săvîrșirea ceremoniei, cel ce primea rang pleca din curtea domnească pe jos, dacă rangul era mic, iar de era de la stolnic în sus îl punea călare pe cal domnesc împodobit cu cioltare de fir și calcane de argint, și îl petrecea până la locuință cu alaiul domnesc.

Ajungînd la casa sa, venea meterhaneaua și î cânta, apoi veneau trăsurile domnești avînd într'însele idiclii și cafegii cu tacâmuri de dulceață, cafea și ciubuce, toate domnești, și îl cinstea ca din partea Domnului, iar cel cu rangul căta să plătească leî 400 pentru meterhanea, și câte un bun bacăs la nadichi, cafegii și ciubucci.

¹⁾ Compliment turcesc.

— Unde vrei să ajungi prin aceste întrebări?

— Voiesc să știu dacă ești mulțumit de mine; aș voi iarăși să știu de mă ați de om cinstit sau mă credi hoț ori şiret.

— Ei bine, ești om cinstit, sunt mulțumit de tine, și la ținută mea am să te fac Șetrar.

— Să-ți ajute Dumnezeu, cocoane! Ti-am mâncat pâinea și sarea atâtă vreme, și voi să-ți mărturisesc o taină care 'mi apăsa cugetul.

Grecul audind aceste din urmă cuvinte, luă un aer mai serios, și ațintind ochii asupra vătafului, dîse:

— Spune-mi ce taină este aceia despre care 'mi vorbești?

— Îți aduc aminte, cocoane, că acum patru ani ai primit în curtea domniei-tale un copil trentăros și zmerit?

— De Dinu voiești să vorbești?

— Tocmai despre dênsul, cocoane. Pe acest copil sărac, domnia-ta 'l-aî îmbrăcat, 'l-aî hrănit, 'i-aî dat lăcuință, 'l-aî învățat *elinica*, întocmai ca pe un grămatic domnesc; apoi 'l-aî miluit cu *huzmet* și boierie¹⁾. Ei bine, cocoane, ia spune-mi, așa să trăiești, ce părere ați despre dênsul?

— Foarte bună; este băiat cinstit și mă iubește ca pe un tată.

— Uite, cocoane, la pontul acesta nu mă unesc cu părerea domniei-tale. Ești de și sunt un prost pe lângă domnia-ta, dar din ținută când a venit în curtea

¹⁾ Slujbă și rang.

domniei-tale, mi s'a părut un fățarnic și un șiret de frunte; 'l-am urmărit pas cu pas, credînd că sunt amăgit, dar purtarea lui, în loc să risipească bănuilele mele, le întărea și mai mult. Doi ani de fățarnie fură de ajuns, ca să te facă să'l ieș drept omul cel mai cinstit din lume, și să'l orânduieste păditor al cocoanei Duducăi, despre care bănuiai că te înșală.

— De unde știi că mă înșală?

— Lasă-mă, cocoane, să îsprăvesc, și vei judeca mai bine dacă minț sau spui adevărul.

— Urmează, dar gândește-te că de 'mă spui minciuni, îți voi da cinci-deci de topuze la tălpi¹⁾.

— O mie, milostive, de voi minți.

— Aide, spune.

— Pe dată ce Dinu s'a mutat la cocoana Duduca, a început s'o pădească după porunca domniei-tale, însă nu cu socoteală de a'ți spune adevărul și a te scăpa de necinste, ci ca să'l aibă de frică și să facă cu dânsa ce va voi.

— Și ce s'a întâmplat după aceasta?

— A prins'o în grădină cu calemgiul despre care o bănuiai, și în loc să'l aducă legat dinaintea domniei-tale, a făcut alt ce-va.

— Ce a făcut?.. Spune și gândește-te la cele cinci-deci de topuze.

— Să unit cu greaca, care s'a dat la dragoste cu dânsul, ca să-ți mânânce mai lesne avereia și astădi

¹⁾ In timpii aceia se bătea la falangă cu nuiele de răchită sau cu topuzul. Acesta din urmă însă înfricoșea mai mult pe pacient, căci osebit de durerea ce'l făcea să simtă, de multe ori și vătăma oasele tălpii piciorului.

pe când domnia-ta te silești să'l scoți la obraze, el te necinstește și'ți mânâncă și averea.

— Și cu ce dovedi poți tu să sprijinești aceste pârți?

— Cu nicăi o doavadă, afară de cinstea mea, căci, ești, șiretii, ați luat măsuri ca să nu se lase nicăi o urmă despre neleguiirea lor.

Postelnicul, luând tot ce audise drept minciuni și pârți născute din gelozie, încruntă figura, și cu un gest de mână și o gravitate cu totul otomană, disează bietului său:

— Afară, mișelule, să nu'ți mai calce piciorul prin curtea mea, că'ți voi înmuia spatele cu bătaia!

Pe când vătaful ieșea pe ușă, desesperat că și-a compromis viitorul, fără ca cel puțin să scape pe stăpânu-său de nenorocire și de dezonoare, o butcă cu caii albi intră în curtea Postelnicului și dintr'ânsa ieși o femeie învăluită, care se sui pe scări cu cea mai mare iuțeală.

Această femeie era Duduca. Ea simțiase de mult că vătaful o spionează, și printr'o coincidență, norocita pentru dânsa, ea avuse chiar atunci ideia de a veni la Postelnicul ca să preîntâmpine furtuna ce bănuia că poate să se ridice asupra capului ei.

Cum intră în casă, își scoase maloteaua să blănitiă cu samur, și ridicând vălul de pe obraz, lăsa să se văză acele frumuseți încântătoare care răpise atâtea inimi. Era însă în trăsurile feței ei ceva care dovedea o agitație interioară foarte mare. Postelnicul simți aceasta și prevădând chiar din neașteptata ei venire, că o să se întâmpile ceva, o privi cu amor și îi disea:

— Vino lângă mine, ângerul meu, lumina ochilor mei!

Greaca răspunse printr'un suspin, dar nu se mișcă de loc.

— Ce ați Duduco?... Tu oftezi.

— N’am nimic.

— Aceasta nu se poate, sufletul meu; spune de ce ești tristă? Iți lipsește ceva? Te-a supărat cineva? Spune.

Greaca începu să plângă, și încercă de suspine, și disse:

— Am venit să’ți spui că de astăzi înainte, nu mai sunt amoreaza domniei-tale; mă duc la călugărie.

— Și de ce, inima mea? adăose Postelnicul cu mirare.

— Știi domnia-ta prea bine.

— Să n’am parte de ochii mei dacă știi ceva.

— Când ați venit întâia oară la mine, și mi-ai spus că mă iubești, ’mă-ai dis că o să mă iezi de soție, și o să mă faci să gust toate plăcerile lumii; iar acum, după ce m’au făcut să jertfesc toate gusturile vieței mele pentru domnia-ta, îți bați joc de mine ca de o țigancă.

— Ești îmi bat joc de tine? Ești nebună, Duduco!

— Tot ce am dis este adevărat. Și care luare în rîs poate fi mai mare decât aceia de a nu te încrede în mine? Ce bănuelă ’ti-am dat ești de când trăim împreună, ca să’ti poți îndrepta asprimea ce de doi ani, întrebuiștezi asupra’mî?

— Ce asprime! Ce nedreptăți sunt acelea despre care’mî vorbești?

— Ajungem la fătănicie, *arhon* Postelnice. Dar ce crudime poate fi mai mare de cât aceia de a bănui cinstea unei femei ce îi s'a dat cu cea mai mare dragoste, și a mă pune sub paza unui nelegiuit care mă omoară cu nesuferitele lui privegheri. Eșu nu mai sunt volnică să mă descoper nici una din cele mai nevinovate plăceri femeiești; de ies puțin prin grădină ca să gonesc uritul singurății, ciocoil domniei-tale mă urmărește pe furiș; de cânt câte ceva ca să mă desfătez, el atîntește la mine niște ochi plini de venin, prin care pare căr voi să mă dică:— Tu iubești pe altul și pentru dênsul cânti, iar nu pentru stăpânu-meu. — Nelegiuitul mă urmărește în tot locul, până chiar și în sfânta biserică, unde mă duc să mă vîrs focul suferințelor și să cer întărirea de care am trebuință, ca să pot răbda toate chinurile lui.

— Acestea sunt năluciri. Păturică est un băiat cum se cade, și chiar de va fi cutezat să te privegheze, îți jur pe Dumneșteu că nu cunosc nimic din câte îmi spui, și ca să îi dau o doavadă și mai mare despre aceasta, îți făgăduesc căl voi dojeni cu asprime.

— Nu mă mulțumesc cu atât. Cer ca săl scoți chiar astădi din casa mea, sau părăsesc acea casă care s'a făcut o temniță pentru mine. Acesta este singurul mijloc de a mai viețui împreună. Primești sau nu?

Postelnicul, fiind robit de această sirena amăgiitoare, nu putu să reziste la teribilul asalt, ci îi dise surizind:— Aide de! Fie după voia domniei-tale, Duducuțo; vino în brațele mele să te sărut.

Greaca cădu pe pieptul lui și brațele ei fine se împleticiră de corpul cel robust al Fanariotului, întocmai precum se împletește edera pe un stejar virtos; buzele lor se împreună și rămaseră câteva momente într'un extaz febril. Pentru Postelnicul Andronake, cē era orbit cu totul de amorul Duducăi, aceste momente era o fericire nespusă căci se încredința din nouă despre fidelitatea amantei sale. Pentru icsusita greacă însă, aceste sărutări înfocate erau numai o cursă prin care și înlesnea mijloacele de a amăgi mai tare și mai bine pe acela ce ea voia să exploateze.

Două ore în urma acestei scene de ipocrizie și nerușinare, Dinu Păturică, complicele Duducăi, ieșea din casa ei cu zîmbetul fericirei pe buze, căci devenise vătaf de curte al Postelnicului. Ceia ce mai avea acum de făcut, era acum răpirea definitivă a stărei făcătorului său de bine.

CAPITOLUL XII.

Una la mână!

Dinu Păturică, cum se instală în postul de vătaf, pe care îl dorise atât de mult, chemă pe toate slugile curții și le ținu un cuvînt prin care le făcu cunoscut că în timpul fostului mai înainte vătaf se făcuse mare risipă în curtea stăpânului său, și că el nu va suferi să se urmeze și în timpul său, asemenea

fapte: «Voți pedepsi, — dicea el, — fără milă pe toți aceia ce vor cuteza să înșele pe boierul, măcar cu o para». — Apoi după aceia, numără pasările din curte, coti buțile cu vin, luă chieile pivniței din mâna chelarului, și pe ale cămării din mâna jupânesei, scoase pe sofragiū și pe stolnic, sub cuvânt de mâncătorie și puse în locul lor pe alții aleși de dênsul după sprinceană!

— Aceste aspre măsuri ajunseră la urchea Postelnicului și el se bucură foarte mult, căci găsise, după părerea lui, un om cinstiț ca să-l scape de ruina către care mergea cu pași repeđi; nu știa însă că acel om, în care se încredea atât de mult, era cel mai fin dintre toți hoții, și că măsurile lui economice nu erau decât o cursă întinsă prin care voia să-l adoarmă ca să-i poată mâncă averea mai lesne.

După ce Păturică făcu tot ce putu ca să-și dea aier de om cinstiț și cu durere de inimă de averea stăpânului său, el se înfățișă dinaintea lui și îi dete socoteala de măsurile ce luase.

Grecul ascultă cu bucurie toate proiectele de economie ce-i înfățișă ciocoiiul; apoi esclamă cu o mulțumire învederată:

— Bravo, Dinule! *aferim*, copilul meu! Cum îngrijești tu de averea mea, aşa să îngrijească Dumneșeu de tine.

Aceste bine-cuvântări de al căror înțeles echivoc un om cu frica lui Dumneșeu s-ar fi spăimântat, nu făcându-și nici o impresiune în inima ciocoialui; el plecă capul în jos spre semn de mulțumire și ăsise:

— Stăpâne, tot ce am făcut pentru domnia-ta,

nu este decât un mic semn de mulțumire pentru multele facerî de bine ce aî săvârșit asupra nevrednicului tău rob.—Alta mai am să spui Panevgheniei tale.

— Spune, Dinule; să vedem.

— Domnia-ta aî moșii, vii, liveđi de pomî, helașteie și zalhanale.

— Așa precum dici; am din toate acestea.

— Ei, bine! stăpâne. Trebuie să facem cercetare pe la toate aceste acareturi, căci poate să fie călcate de vecinî; poate că arendașiî taie pădurile. strică liveđile de pomî, lasă morile și hanurile în neîngrijire și bine vedî domnia-ta, acestea aduc derăpănări stărei măriei tale. Trebuia dar să trimitî un om credincios să cerceteze, și să'ți aducă știință lămurită despre toate acestea.

— Aî dreptate, Dinule, și iată îți poruncesc ca chiar de mâine să puî în lucrarare această cercetare.

Conversațiunea aceasta se întrerupse prin venirea Postelnicului Vlahuți, ca să invite pe Fanariot la masa ce dădea trămisuluî împărătesc în pricina harnicului.

A doua și pe la șapte ore de dimineață, un tînér îmbrăcat cu haine arnăuști foarte galante și însotit de două-deci și cinci *idili*, sub comanda marelui *Satârgi-Bâsa al cămărașiei*, străbăteau întrinsa pădure a Vlăsiei.

Era pe la mijlocul lui Mai; aerul dulce al diminelei, îmbălsămat de mirosul florilor sălbaticice și de acel parfum răcoros al frunzelor de curând crescute, răspândea peste tot o suflare invitătoare; păsările

săltând prin crengi, cântaă acele miă de melodii sublime, care inspiră în inima omului și melancolie și placere.

Pe când călătorii își urmau drumul în tăcere, deodată se audie ieșind dintre desisul pădurei o voce care cânta cu multă expresiune o melodie întristătoare și eroică.

Când cortegiul ajunse destul de aproape spre a deosebi cuvintele călărețuluă, el se opri de sinești ca să poată asculta această baladă caracteristică pentru timpi de atunci:

»Frunză verde de secară,
 Nu mai e dreptate în țără.
 De daă jalbă la domnie,
 Te trezești la Spătărie
 Și d'acolo la Divan
 De'ți perdi vremea câte-un an.
 Frunză verde pe molotru,
 Dacă astăzi sunt în codru,
 Cu pistol la cingătoare
 Și cu flinta pe spinare,
 De ce nu mă 'ntrebă creștine
 Să'ți spui focul ce-arde 'n mine?
 Am avut mumă și tată,
 Casă mare 'ndestulată,
 Zece vite în coșar
 Și parale 'n buzunar;
 Dar grecul afurisit
 Tot ce-am avut 'mă-a răpit;
 Părinți, nevastă, copii
 Nu mai sunt între cei vii.
 Nu 'mă-a mai rămas pe lume
 Decât eu și cei pe mine,
 Frunză verde iasomie,

Aideți frați la haiducie
Să scăpăm de lighioi
De cochință¹⁾ și de ciocoii.»

Simțul acestor versuri și mai cu seamă focul cu care erau cântate, făcu o urâtă impresiune în inima călătorilor, dar mai ales junele ce părea a fi stăpânul, se gândi puțin; apoi țintind ochii asupra lui Satârgi-Bașa, îi dise:

- Ce dici tu, Radule despre acest cântec?...
N'ar fi bine să pregătim armele?
— Armele!... Și de ce?
— Auďi acolo de ce? Par că aī uitat că suntem în Vlăsia, în cuibul tutulor tâlharilor?
— Așa e, cocoane Dinule; dar tot e mai bine să ne căutăm de drum, și să lăsăm pe bieții creștini să'ști verse focul ce le arde inima, că mult sunt amărăți, sărmani.
- Dar dacă vor fi hoți și vor năvăli asupra noastră?
— N'aveți grije, cocoane Dinule; îi cunosc eu.
— Aī dis că'i cunoști?
— Da; am dis.
— Și de unde îi cunoști?
— Când eram *nefer* la Spătarie, am vădut pe căpitanul lor venind la Spătarul.
— La Spătarul?... Și ce căta la Spătarul un căpitan de hoți? — adăogă Păturică cu aier de mirare prefăcută.

¹⁾ Cochință și cațaonă, sunt numele obișnuite ce le dău țărani grecilor arendași.

- Venise să'și prenoiască *huzmetul* de hoție.
- Dar asta nu e de credut, Radule!
- Voiești să te încredințezi că'și adevărat?
- Da, voiesc.

Satârgi-Bașa scoase un fluieraș de pămînt de la cingătoare, și puindu-l în gură, făcu să iasă dintr'însul câte-va sunete ascuțite. Nu trecu mult și suita călăreților fu înconjurată de vre-o câță-va flăcăi, scurți de stat, vânoși și înarmați, până în dinți.

- Bine ați venit sănătoși, flăcăi! — dise Satârgi-Bașa răsucindu-și mustața cea lungă și zîmbind.
- Bine v'am găsit, boieră domnia-voastră! — răspunseră tâlharii.

- Unde este Gheorghe?
- Care Gheorghe?
- Căpitanul vostru.
- A! a! Căpitanul... s'a dus cu câță-va feciori să calce pe Mărgineanu.
- Pe părintele Arhimandritul?
- Da, boierule, pe dênsul că'și gras la ceafă.
- Dar, bine măi, nu'î păcat?
- Păcat?... Dar el se gândește oare la păcat când ține șeapte, opt ții torii în casă, și când neno-rocește pe tot anul câte două-șeci trei-șeci de fete?
- Ce spui, măi băiete; le face el toate acestea?
- Și măi mari de cât acestea, boieră domnia-voastră; ba bieților români din satele mănăstirei le ia și cenușa din vatră, și spânzură de picioare și le dă fum ca la vulpi, apoi arătându-le gârbaciul cu două-spre-șece sfârșuri de plumb, le dice: — Scoate banii, afurisit țieran, că'ți crap pielea cu gârbaciul

acesta. — Sărmanul țăran răspunde: — N'am, părințele, iartă-mă, și Dumnețu să-ți ierte păcatele. — Nu știu eū fleacuri d'astea; acești banii sunt ai Sfântului Munte; plătește or te omor ca pe un dobitoc, — răspunde grecul.

— Bre!... Dar nelegiuit mai este!

— Nevoie mare, cocoane. Mai de unădi s'a sculat satul Telega și s'a dus la dênsul cu oușoare, cu pușori de găină, cu unțișor, de! ca creștinul, ca să'l roage să le facă o bisericuță în sat, să aibă și ei de, biet, unde să-și îngroape morții și să-și boțeze copiii. Ei, bine! boieră domnia-voastră, știți ce le-a făcut?... După ce le-a luat plocoanele, 'i-a dat afară din casă cu înjurături. Bieții săteni aū băgat jalbă la domnie, dar el a aflat, și cu marafeturile și drăciile lui, 'i-a pus pe toți la închisoare, de li se prăpădesc bucatele pe câmp.

— Ia să lăsăm acestea la o parte, dîse Satârgi-Bașa și spune-mă cum vă merg trebile? V'atî dres cu Spătăria?

— Mai alaltă-eră am dat Spătarului două-șecă de pungi de bani¹⁾.

Satârgi-Bașa se apropie de Dinu Păturică și i dîse încetinel:

— Te mai îndoiești, cocoane?

— Aî dreptate, răspunse Păturică cu un aer prefăcut, dar ascultă, mă Radule: de și te văd că ești bine cunoscut cu acești oameni eū însă drept să-ți spui, nu prea mă simt la siguranță aici. Spune-le

¹⁾ Zece mii lei, căci o pungă se socotea leă cinci sute.

ce le' i spune ca să ne lase să mergem mai curând înainte.

— N'aï nici o teamă cocoane; 'ti-am spus că am fost *nefer* la Spătărie și n'or fi eï nebuni să se lege de oameni când ii vëd cu mine. Eï! din cîte i-am scăpat eï! Ia, întreabă-i numai, să-ti spui ar mai fi astă-dî vre unul din eï nepus în țeapă, dacă n'ar ști să se poarte cu oamenii stăpânirei? Mai bine de cît să fugim d'aici ca niște nemernici și să ne facem de rușine lumei, ia să descălecăm și să ne facem frumos conacul de amiadî, aci pe verdeață la umbră, să punem pe flăcăi aceștia să ne gătească o masă cum se cade, căci negreșit drumul trebuie să te fi secat și pe dumneata la inimă.

— Bine adăogă Păturică, asigurat acum prin cuvintele voinicului Satârgi-Bașa; dar ce să mânăcăm, căci, dacă e vorba de mânăcare aş mânca și eï bucuros.

— Heï! dacă e aşa, lasă-te pe mine; o să te fac să mănânci un miel fript hoțește.

— Ba dëu!... Și ce fel frig hoții miei?

— Ce-ți pasă domniei-tale! Ia să vëd; îți făgăduiesc o friptură, care să întreacă toate *chiabapurile*¹⁾ de la masa lui Vodă.

Dicênd aceste vorbe, se întoarse către *idiclii* și alegênd pe doi mai chipeșî și mai voinici le dise:

— Më, luați pitacul acesta, duceți-vă cu dënsul în cel dintâi sat ce veți întâlni, și cereți să vă dea cinci miei grași, unt proaspăt, ouă și vre-o patru,

¹⁾ Fripturile turcești.

cinci vedre de vin, și dacă v'o cere bană, spuneti-le că toate acestea sunt pentru gătirea conacului isprăvnicesc; dacă nu v'o crede, arătați-le pitacul; iar dacă și după aceia se vor împotrivii, muiati-le spiniarea cu muchele iataganelor ¹⁾.

— Foarte bine, stăpâne.

Idiclii plecară și Satârgi-Bașa întorcându-se către hoții, le dijse:

— Băeți! Coconu Dinu Păturică, omul Marelui Postelnic Andronake Tuzluc, voiește să ospăteze la voi. Cu ce puteți să ne sluijiți?

— De o cam dată n'avem nimic, dar așteptăm să ne sosească acum de la Ploiești, de toate.

— Ei, dacă e aşa, până atunci, odihniți-vă și voi pe la colnicele voastre.

Hoții înaintară în pădure, iar Dinu și comandantul idicliilor așternură un covor de Țarigrad subt un păr sălbatic, și aprindându-și ciubucele, se trântiră la umbră ca să se odihnească.

Nu trecu mult timp, și idiclii sosiră încărcați cu provizii de ajuns pentru un regiment de soldați.

Hoții eșiră din pădure, junghiară într'o clipă toți miei, le scoase pântecele și cosându-i iar la loc cu pielea pe deneșii, intrară în pădure și răscolind

¹⁾ Această poruncă dată de Satârgi-Bașa către idiclii, ar trece drept o fabulă în ținut de astă-dă; nimeni n'ar putea crede că se făcea asemenea tâlhării de către oamenii domnești plătiți ca să ție liniștea și a protege pe cei săraci; cu toate acestea ea a existat, și pentru mai mare nenorocire, s'a exercitat chiar de oameni privați, cari se îmbrăcau în costum de oameni domnești și jefuiau pe bieții tărani arătându-le pitace minciinoase. (Vezi condica Arhivei No. 112 foaia 880).

cu nişte pară un jeratec compus din curpeni de viţă sălбatică, în care închisită ar fi putut să arză o sută de eretici, îngropară întrânsul pe toţi miei.

Dinu, neînțelegînd nimic din acest mod nou de a face tripturi, privea cu uimire pe aceştii bucătarî improvizaţi, cari, prin figurile lor posomorâte şi prin mişcările ce făceaú, semănaú întocmai cu demonii iadului, cari torturează sufletele condamnaţilor.

In timpul acesta, o altă grupă de tâlharî întindea pe iarba verde o masă de pânză; alii făceaú mămăligă; câtă-va coceaú ouă şi curăţau cepe şi usturoi verde pe care le aşedaú pe la locurile unde aveau să seadă oaspeţi.

Pe când toată ceata tâlharilor se ocupa cu pregătirea acestui ospăt original, se audî un pocnet ca al unei bombe ce iese dintr'un tun. Păturică făcu o mişcare repede şi convulsivă, iar şeful tâlharilor, acel om cu care conversase mai nainte, vădîndu'l speriat îi dise zîmbind:

— Ce, cocoane, te-ai speriat?

— Ba nu, dar.... ia spune'mi de unde vine acest sunet?

— Acest sunet va să dică, cocoane, c'a venit timpul să vă puneti la masă.

— Nu înțeleg nimic.

— Priveşte! — îi dise, arătându-i doi tâlharî ce scose un miel din mormântul de flăcări, şi îl udaú cu un fel de apă compusă din vin amestecat cu usturoi pisat şi cu sare.— Pocnetul care te-a speriat, venea de la acest miel.

— Şi de ce a pocnit mielul, frăţioare?

- Fiind că s'a făpt de ajuns.
 — Dar ce mai fac acei doi voiniți cu dênsul?
 — Îl stropesc cu vin și l'infășură în pânză, ca să nu-i iasă mirosul cel frumos.

Conversațiunea lor fu întreruptă de alte pocnete ce urmară unul după altul. Tânărul aruncă un ochi cercetător împrejurul său apoi strigă:

- Gata, băetă?
 — Gata, căpitane.
 — Poftiți la masă, boieră! — ăsemeni căpitanul lui Păturică și lui Satîrgi-Bașă.

Ei făcură un semn de priimire, și înaintară către masă.

Căpitanul chemă pe ajutorul său și își șopti câteva cuvinte, iar după aceia, se puse la masă, și după ce rupse mielul cu mâinele, în mici bucăți, și puse plosca pe masă el ăsemeni:

— Ospătați, boieră domnia-voastră, și iertați-ne dacă n'am putut să vă slujim mai bine.

Oaspeții Tânărului puseră mâna pe câte o bucată de miel și începură să mânca cu o poftă nedescriptibilă, adăogând din timp în timp câte o căpățână de ceapă sau de usturoi verde, și bând vin de Cernătești.

— Ei, boieră, cum vă se pare făptura noastră? întrebă Tânărul.

— De minune, căpitane; dar ia să spune'mi cum se numește felul acesta de făptură?

— Miel năbușit, boieră domnia-voastră; miel făptuțește.

— Să trăiască întru mulți ani născocitorul mielu-

luî năbusit! răspunseră de-odată Păturică și Satîrgi-Bașa, cu gurile pline de delicioasa friptură.

După felul acesta de bucate, se puse pe masă unt proaspăt cu mămăligă și ouă proaspete. Oaspeții noștri mâncară și dintr'aceasta cu mare poftă; apoi se sculară de la masă, și după ce mulțumiră căpitanului, încălecară și și urmară drumul înainte.

Moșia Răsucita, punctul principal al călătoriei lui Păturică, era trei poști de departe de București, și el nu făcuse nicăi drumul jumătate; temându-se dar că să nu'l apuce noaptea în pădure, grăbi mult călătoria, și ajunse în sat pe la asfințitul soarelui.

Pe dată ce se aședă în casele boierești, trimise pe isprăvnicel să chemă satul ca să cerceteze despre asupririle ce cercă din partea arendașului.

A doua zi pe la revărsatul zorilor, curtea caselor boierești era plină de săteni de toată vîrsta; unii țineau în mână puț de găină, alții câte o străchină cu ouă sau câte o oală de unt. Toți aceștia venise să reclame în contra arendașului, și nu așteptați de cât scularea lui Păturică.

Nu trecu mult timp, și ciocoial se arăta mulțimeli îmbrăcat în haine arnăuțești muiate în fir și cu un aer mareț. El se aședă pe un scaun, ceru cafea și ciubuc, iar după ce și făcu *tabietul*, aruncă o privire severă și observătoare asupra țăranilor, apoi dise cu un accent plin de îngâmfare: — Creștinî bunî! Măria sa Postelnicul Andronake Tuzluc, stăpânul nostru a tuturor, m'a trimis aci ca să ascult plângerile voastre și să vă daă dreptate, de

veții avea; spune'ți dar toate păsurile voastre fără cea mai mică temere. Iată că vă ascult.

Țăranii deteră mai întâi plocoanele în mâna idicliilor; apoi după ce se scărpinăra în cap și frământară căciulele în măini cât-va timp, începură a se jelui care de care mai mult, și țoții de odată, în chipul următor:

«Să trăești, conașule! bine că te-a adus Dumneșteu la noi, să vezi și să crezi urgăia în care am cădut: ne-a săracit, cocoane, hoțul de grec; ne-a lăsat în sapă de lemn. — Mie 'mă-a luat boi și vaca, sărac de maica mea! pentru un izluc de șeapte-deci de parale. — Pe mine mă-a împrumutat cu două banițe de mălai, și sunt trei ani de când tot i le plătesc, păcătosul de mine, și când gândeam că am scăpat de dênsul, m'am pomenit că'mă desjugă boi de la plug, și mi' vinde de mă lăsat sărac lipit. — Mie 'mă-a necinstit fata cu sila, bătând'o până și-a ieșit din minți. — Pe mine mă-a înjugat la carul cu lemne ca p'o vită, cu conașule. — Pe mine mă spânjurat cu capul în jos, și 'mă-a dat fum de ardei, și nu mă lăsat până nu 'i-am dat răvaș că'i sunt dator trei-deci de lei. — Mare năpaste a cădut pe capul nostru, cu conașule!... strigară mai mulți de-odată, — o să ne ducem în lume, arendașul ne jefuiește, zapciul ne jupoiae de piei, gazda de județ și isprăvneicei ne ung cu miere și ne leagă de copaci de ne mănâncă muștele și țânțari!...»

— Dar bine, buni creștin! de ce n'ăți venit să-mă spuneți mie toate acestea? — răspunse Dinu cu aier de compătimire.

— N'am îndrăznit, cu conașule. Odată 'n viața noastră, am băgat jalbă la Măria Sa, și în loc să ne facă dreptate, ne-am pomenit cu o ceată de arnăuți, care ne-a ū rupt oasele. Nu știm ce o să ne facem; o să trecem în țara turcească: încăilea să ne omoare păgâni, decât creștini, cari se încină tot la cruce cu noi.

In această mulțime de jeluitori, erau vre-o patru țărani, cari să băteaū cu pumnii în piept, își smulgeau părul din cap, și sărutaū fruntea imeneilor lui Păturică. Acești jeluitori exagerați aveau niște fizionomii de adevărați hoțomani. Dinul îi observă și tăcu; iar după ce concedie gloata de săteni, cu făgăduielī mincinoase, făcu un semn isprăvnicelului.

Isprăvnicelul se apropie de dênsul, ținând căciula în mâină.

— Să'mi aducă mai pe urmă p'acei patru jeluitori cari se văitaū mai tare auditu-m'ai?

— Am audit, cocoane.

— Du-te acum de chiamă pe arendaș.

— Să trăești, cocoane; este dus la târg.

— Și când vine îndărăt?

— Pe la chindi¹⁾, cocoane.

— Bine.

Căteva ore în urma scenelor de mai sus, Păturică ședea pe sofa cu picioarele încrucișate ca un osmanlău, și fuma dintr'un ciubuc, dulcea și parfumata plantă arabică numită *gobel*²⁾, având dinaintea sa pe cei patru țărani jeluitori.

¹⁾ Prin chindi țărani înteleag apunerea soarelui.

²⁾ Tutun de Arăbia obiceinuit foarte mult pe timpii aceia.

După ce lăsă să iasă din pieptul său un nor gros de fum, ce se înălță către tavanul camerii, formând o mulțime de grupe bizare, el privi cu atențune pe țăranii, și le dise:

— Ei bine, băieți, acum suntem singuri, Dumneșteu stă de față; ia spuneți-mi, de când a venit acest arendaș pe moșie, cum merg pădurile, hanul morile, cărciumile? Sunt în stare bună, sau nu?

— S'a făcut mare firoseală¹⁾, cocoane; pădurea cea mare cu copaci ca butea de groși, a vîndut'o și a ars'o la facere de rachiū; iar acum a rămas numai o opritură în care nu găsești de cât pară și nuiele. Hanul s'a dărîmat de tot, și plouă într'ânsul; cărciumile asemenea. Din heleșteu scoate pe fie-care săptămână câte un car de pește, și'l trimit la târg la Ploiești.

— Sunt adevărate toate acestea?

— Uite, cocoane cum te văd și cum mă vedi.

Ciocoilu chiemă un idicliu și porunci să-i gătească calul; apoi încălecând, luă cu sine pe țăranii, împreună cu isprăvnicelul și doi slujitori, și plecă să facă cercetare. Se duse mai întâi la han și lăsă tot asemenea; apoi intră în pădure și găsind'o în adevăr cu totul stricată, se întoarse acasă și făcu foiae de ispașe îscălită de preoți și de fruntași satului.

Pe când se petreceau acestea în casa boierească, arendașul se întorsese de la târg și se informase despre aspră cercetare făcută în lipsă; el era coprins de frică, căci toate abuzurile despre care vorbiră erau în adevăr săvârșite de dênsul.

¹⁾ Risipă, pagubă.

Așteptă dar până ce rămase Păturică singur; apoi intră în odaie, și printr'un compliment demn de un pașă cu trei *tuiuri* felicită pe ciocoii de bună venire.

Ciocoialul îl primi cu un aier foarte sever și fără să'l poftească să șadă sau să' î răspundă la compliment, și dise:

— Bune sunt astea, Kyr Christodore? (acesta era numele arendașului). Astfel îți păzești domnia-ta legăturile zapisului de arenduire?

— Da ce am greșit, cocoane Dinule, de te-ai supărat pe mine?

— Mă mai întrebă încă ce ai greșit? Privește.

Arendașul citi foile de ispașă și se spăimântă de mărimea sumelor ce vădu într'însele.

Ciocoialul observând îngrozirea ce pricinuise arendașului, și dise mai liniștit:

— Eșu n' am ce să'ță fac; trebuie în două-deci și patru de ceasuri să' mi răspundă suma cuprinsă în ispașe, căci am poruncă să'ță puă *bumbașir*, două *ortale* de slujitori. Rămâne la domnia-ta, să'ță alegă din două una: or să plătești de bună voie, sau prin silă.

— Dar bine, cocoane Dinule, mă lași sărac pe drumuri!

— Nu voi să știu nimic despre aceasta. Plătește banii cu binele, sau fac pitac la isprăvnicie și'ță puă în spinare o sumă de slujitori... Înțelegă românește?

Grecul plecă capul în jos, și după ce se gândi câtva timp, dise:

— Să mă învoiești să daă mai puțin că n' am, rămân pe drumuri.

— Fie cum dici. Ispaşa se ridică la o sută de pungi de bani. Cât dai dintr'această sumă?

— Două-decă de pungi, cocoane.

— Este puțin, foarte puțin. Nu primesc.

— Fie trei-decă, să nu mai fie vorbă.

— Mai jos de cinci-decă, nu primesc nicăi o lăscaie.

Te mulțumești or fac pitacul?

— Haide, fie! — răspunse grecul, scoțând din sănătate o pungă verde, lungă de doi coti, și deznodând-o cu acea întristare ce simt amanții, când se despart de iubitele lor. Numără cele cinci-decă pungi de bani în *mahmudele*, *dodecară*, *funduci* și *rubiele*; apoi, după ce salută pe ciocoii, ieși din casă oftând și jurându-se pe toți sfintii, că va scoate acei bani în-doiți din pielea bieților săteni.

A doua zi Păturică plecă din moșia Răsucita la cele-lalte moșii ale stăpânului său, și după ce făcu pe la toate câte o cercetare de felul celei descrise mai sus, se întoarse în București cu două sute pungi de bani, pe care le puse deocamdată pe fundul sипetului, dicându-și în sine cu o nespusă bucurie: «Doamne ajută!... Una la mână.

CAPITOLUL XIII.

Ce dai să te fac ispravnic?

Vestea despre influența ce din zi în zi dobândește Postelnicul Andronake la curtea lui Caragea, se respândise atât de mult în cât mai toți cei ce

voiau să dobândească vre-o funcțiune publică ne-meritată sau vre un alt favor la Domnie, se îndrepta către casa a tot putintelui fanariot; și prin dare de bani își împlineau dorința.

Cată să spunem că în timpii aceia, ca în toți timpii, jafurile și mâncătoriile nu se făceau aşa d'a dreptul. De la Domn până la zapciu, tot pe atunci furau cu mijloace delicate și cu iscusință atât de mare, în cât hoțul își asigura inviolabilitatea și nu se expunea la umilire.

Ca să ajungă aci, tot slujbașii mari și mici, își aveau prepelicarii lor, cări căutați vînatul și l aduceau înaintea vînătorului ca să l jumulească.

Postelnicul Andronake, care făcea totul pentru interes, nu credeu de cuvînță a lăsa o asemenea frumoasă ocaziune, fără a se folosi de dînsa; el dar iniție pe Păturică în acest noă fel de hoție, și din acea dîi, nimeni nu mai dobândi favorile curtei, decât prin mijlocirea Postelniculuși mai bine printr'a lui Păturică, carele câștiga de la fie-care treabă împlinită de două ori mai mult ca stăpânu-său.

Intr'o dîi se prezintă dinaintea lui un funcționar scos de mult timp din slujbă. După ce acest din urmă îi făcu o mulțime de complimente, ciocoiul îi dise să șeaďă, și porunci să-i dea dulceață și cafea.

Cât ținu acest tratament oriental Dinu se ocupa cu mustațile sale cele negre, pe care le răsucea și le netedea cu multă grație; iar după ce veni cafegiul și luă *feligeanul* din mâna funcționarului, Dinu dise cu o delicăție prefăcută:

— Ce întâmplare fericită te aduce la mine, *archon*, Medelnicer?

— Nevoia, cocoane Dinule, și nimic mai mult.

— Nevoia? Domnia-tă aî nevoie de un om că mine? Mi se pare curios!...

— Nică de cum, cocoane Dinule. Omul nu știe de adă până mâine, și de multe ori vine vremea de aî trebuință chiar de un țigan. Astfel vine vorba, dar te rog să nu vă fie cu supărare.

— Ferească Dumnezeu, *beți-mu*, — dise Dinu silindu-se a ascunde reaua impresiune cei făcuse mușcătoarea sentință a funcționarului.

— Vrei dar să afli nevoia care m'a adus în casa Domniei-tale?

— Da, și a te sluji cu ce'mi va sta prin putință.

— Ascultă-mă dar.

— Gata la poruncă, *beți-mu*.

— Părinții mei aș fost boieri mari din Craiova, ba încă moșul meu a fost Caimacam în acel oraș mult timp; tatăl meu fiind om cu frica lui Dumnezeu și cu milă de țară, vădend neleguiurile și despoerile ce făcea Domnii Greci, s'a tras la moșie și trăia acolo o viață liniștită; dar, or că mișeii de Greci l-aș bănuit de *răsvrătitor*, sau că aşa a fost scris, știu numai că ne-am pomenit într'o di cu două sute de *pazvantălăi*¹⁾ că l'inconjoară de toate părțile, iar căță-va se suiră la tată-meu ca să l'omoare. Bietul bătrân, Dumnezeu să l'ierte! simțind gândul năvălitorilor, a înarmat toate slugile

¹⁾ Rebelii ostași aî lui Pazvantoglu de la Vidin.

și s'a gătit de împotrivire. *Pazvantalaii*, vădând această pregătire, s'a căutat și mai mult și a căutat asupra tatălui meu. Lupta a ținut până la prânz! mulți din păgâni au căzut, dar în cele din urmă, prin numărul lor cel mare, a omorât pe toți oamenii noștri împreună cu tatăl meu.

— Și ce s'a mai întâmplat după aceasta? — adăogă Păturică, căscând de urât.

— Să vedeți, cocoane Dinule. După moartea tatălui meu, am fugit la Brașov, împreună cu mama și surorile mele ca să scăpăm de sabia oamenilor lui *Pazvantoglu*, și ne-am întors înapoi tocmai după ce s'a liniștit țara.

— Bine că ați putut să vă scăpați viață, adăose Păturică dormitând.

— Ne-am scăpat' ce e drept, dar ne-am ales numai cu atât, căci la intoarcerea noastră am găsit casele arse, țigani și fugiți peste Dunăre, și viile părăginate. O singură moșioară ne mai rămasese, și așa dat'o soră-mi de zestre, ca să nu îmbătrânească la ușa casei părintești.

— Bravo, *bei-mu*; mă bucur că iești plin de *ilichi*.¹⁾

— O fi precum dici, dar dând moșioara am rămas sărac și lipit.

— Și cu ce te *chivernisești* acum?

— Cu slujba.

— La ce *calem* slujești?

— Am slujit la *Hătmănie* și m'a scos, fiind că

¹⁾ Morală sau virtute

am dat pe pârlitură¹⁾ o mulțime de hoți ce se în-
cuibăseră la acea dregătorie.

— Dar bine, *beți-mu*, de ce nu 'ti'ai căutat treaba!
Ce, Domnia-ta o să îndrepezești lumea?

— Așa este; ați dreptate, și eu știu că Domnia-ta;
dar când văd pe fanarioți despoind pe văduve și
pe săraci, îmi vine furii de nebunie, strig că un ie-
șit din minți, și fac tot ce pot că să dau pe față
tâlhăriile lor.

— Rău, foarte rău. Domnia-ta nu înțelegi nicăi vre-
mea, nicăi oameni cu care trăiești.

— Ce voiești să știi printr'aceasta? Tălmăcește'mi.

— Voiesc să știi că într'o țară ca a noastră, tot
ce putem face mai bine, este să plecăm capul în-
naintea mai marilor noștri, ca să dobândim *chiverni-
seală*, și să stringem stare cu or ce preț.

— Cu or ce preț?

— Da, *beți-mu*.

— Cu alte cuvinte să furăm, să jefuim?

— Și de ce nu?

— Da bine, ce faci muștrării de cuget?

— Această slăbiciune să o lăsăm pe seama fe-
meilor cu *istericale*, iar noi bărbații, să facem ce
face toată lumea. He, he! *archon* Medelnicer, cunoști
bine cum stați lucrurile în țara de astăzi: ați bani,
ești tare și mare; ești sărac, nu te bagă nimeni în
seamă. Dar să lăsăm la o parte aceste nimicuri. Ia
spune'mi cu ce pot să te slujesc?

— Venisem să te rog, ca să puie o vorbă pentru

¹⁾ A descoperi sau a demasca pe hoți.

mine la Postelnicul Andronake, ca să mă facă ispravnic la un județ. Să-i spui că neamul meu a slujit țărei de la descălicătoare, că am și eu ceva cunoștință de slujbă, că mă voi sili și nu nemulțumi lumea pe unde voi fi, ci dir potrivă a aduce laude și bine-cuvântări Domniei-sale și Măriei-sale lui Vodă... Aide-de, fă-mi această facere de bine și nu te voi uita până la moarte.

Dinu ascultă aceste vorbe din urmă cu mare răceală și încredințat că postelnicul nu cunoaște limgabiul diplomației ciocoiești, îi dise:

Archon Medelnicere, toate câte mă-ai spus, sunt drepte și frumoase, dar nu se caută în diua de astăzi. Ia spune-mi mai bine ce dați să te fac ispravnic?

— Ce-ați ăs... Mai di încă odată, că n-am audit.

— Am ăs că isprăvnicile se dau cu *rușfet*; ai înțeles or ba?

— Dacă este așa, ține-ți isprăvnicia pentru altul, căci eu nu mă voi înjosi nici odată să cumpăr slujbă cu banii, de la o leșinătură de ciocoii ca tine!

Și postulantul indignat, ieși din casă fără să salute măcar pe Păturică.

Acesta în loc să se supere de o asemenea insultă, zîmbi și dise în sine:

— Iată un nebun precum n-am mai vădut încă.

Un moment după aceia, intră o a doua persoană, care după ce făcu ciocoilui un compliment demn de un *seraschier*, îi dise dă dreptul:

— Cucoane Dinule, am audit că s-a *mazilit* ispravnicul de Teleorman, și viu să cer ajutorul Domniei-tale, ca să iau acest *mansup*.

— Așa este, *beți-mu*, dar de! să mai vedem. Vremile sunt grele, isprăvnicile nu se dau la fie-cine — răspunse Păturică cu voce îngânată.

Noul venit, înțelegând pricina care făcea pe cicoi să răspundă prin cuvinte evasive, reluă vorba:

— Da, da, nene Dinule, te rog să mă facă această trebușoară că om sunt și eu; mâna pe mâna spală și amândouă obrazul. Înțelegi domnia-ta.

— Vedă așa 'mă vine la socoteală.

— Dar de vreme ce ne-am înțeles, să vorbim ca niște prietenii adevărați. Ia spune-mă ce o să mă ceri pentru acest *mansup*?

— Cât despre mine, *beți-mu*, nu 'ti-aș cere nimic, dar ce facem Postelnicului? El nu este în stare să facă cel mai mic lucru fără interes, și încă interes, nu glumă!

La aceste din urmă fraze, trăsurile feței candidatului de isprăvnicie luară un aspect posac. Se scăripă puțin în cap cu un aer meditativ, apoi dise:

— Să vedem prețul.

— Să mă dai 2500 de rubiele.

— Nu e prea mult?

— Nică decum, *beți-mu*; județul Teleorman este unul din cele mai bogate: are șece plăși, peste cinci-spre-dece miile de locuitori, tot unu și unu și schelă la Dunăre. Domnia-ta poți să scoți acești bani în două săptămâni, numai din plocoane. Ce spui domnia-ta!... Acum județ este un *capana*¹⁾ împăratesc nesecat.

¹⁾ Magazie de aprovizionare.

— Așa este, dar uite, nu sunt învățat să fur,
'mî-e milă să despoi pe săraci!

— Astea sunt slăbiciuni care pier ca visele în-
data ce te vei sui pe scaunul isprăvniciei.

— Așa dar, nu se poate mai jos?

— Nică o para, *beți-mu*. Vremile sunt grele, s'aude
de Domnie nouă, și noi trebuie să ne folosim acum
când ne umblă moara.

— Fie dar precum ăici. Poruncește să'mi aducă
hârtie și călimări.

Ciocoiul bătu de trei ori în palme, și toate se
aduseră într'o clipă; postulantul scrise biletul următor:

«Arhon Baron!

«Vei da în ordinea mea, două mii cinci sute de
rubiele aducătorului acestui răvaș, și le vei trece în
socoteala mea».

«CIOLANESCU».

După ce uscă scrierea prin puțin nisip pus
peste dânsa el strânse biletul în două și lăsăt dete în
mâna lui Dinu; acesta îl citi, făcu o temenea sau
compliment otoman, și sculându-se în picioare, se
îndreptă către o masă, deschise un mic sippet de
lemn de chiparos, și scoase dintrânsul pitacul de
orânduire, învestit cu scrierea și sigilul domnesc;
apoi, după ce trecu întrânsul numele noulu isprav-
nic și-l lăsăt dete în mâna dicențu: — «Slujbă pentru
slujbă! Primește boierule, pitacul de orânduire, du-te
de sărută mâna Măriei sale lui Vodă, și te aşează
sănătos pe scaunul isprăvniciei de Teleorman».

CAPITOLUL XIV

Țin'te bine, arhon Postelnice!

Credem că lectorii noștri n'așa uitat secreta între-vorbire dintre Prințipele Caragea și Banul C. pe care am povestit-o pe la începutul acestei scrieri. Prințipele fanariot, de și iritat foarte mult prin refuzul Banului de a da pe fie-să de soție favoritului său, nu putu cu toate acestea să nu admire simțimântul de onoare și marea curagiș cu care bâtrâ-nul boier apăra onoarea ficei sale și pe a națiunei române.

El încă sta nehotărît și se gândeau ce sfârșit să dea acestei pricină, când logofătul său de taină (secretarul), intrând în camera lui și salutându-l până jos, după obicei, îi dete în mâna o scrisoare și se retrase.

Caragea aruncă o căutătură pătrunșătoare asupra adresei de pe scrisoare și prevădând din instinct că o să cuprindă vre-o veste întristătoare, o deschise cu mare grabă și citi cele următoare:

«Padışahul și Regealurile așa luat știre că jefuești țara și surghiunești pe cei mai de frunte boeri; «silește-te cât vei putea a te drege cu împărația căci într'alt chip vă fi rău de Măria ta. Atât, nu dic mai mult.

«A Măriei tale supusă slugă,
«AHMET KELALALILI TEFTERDAR»¹⁾.

¹⁾ Acesta era un amic credincios al lui Caragea, și-i scriea tot ce audea vorbindu-se în Divan despre dânsul.

— «Atât, nu dic mai mult!»... Și ce va fi voind oare să înțeleagă Ahmet prințul aceste vorbe laconice și neînțelese? Oare Vizirul și Kapugi-Bașa vor fi găsit vre-unul care să dă mai mult pentru domniai acestei țări? — Dar bine, ești le trimet pe tot anul *peșcheșuri* (daruri) de câte cinci-șecăi mii pungă de bani; *cașanul* împărătesc găme de berbecii, untul, mierea și grăul Valachiei; dorințele *Sultanei-Valide* și ale lui *Câzlar Agasi*, fost-ău oare ele vre-o dată neîmplinite? Țara întreagă găme sub biciul și caznele oamenilor domnești, cari despoiae norodul până la piele, numai ca să sature lăcomia Seraiului... Și cu toate acestea, ei tot nu sunt mulțumiți. O! de trei ori afurisită Agarenă! O! neam nelegiuță!... Cum faceti voi din oamenii cei mai cinstiți, unelte nerușinante ale tiraniei voastre, și când nu mai aveți trebuință de deneșii și aruncați în gunoi ca pe niște vase netrebnice. Voiți să mă *maziliți*, ca să punetă în locul meu pe vre-unul dintre *Şuții* sau *Calimachi*? Voiți poate să mă otrăviți, sau să mă sugrumați?... Dar voi nu mă cunoașteți bine! Ești nu sunt ambicioș ca Mavrogheni, nici fermecat ca Hangerliu. Capul lui Caragea nu va fi pus în țeapă dinaintea Inaltei Porti!...

Iată starea morală în care pusese pe Caragea citirea fatalei scrisori a lui Ahmed Kelalaili. El se plimba prin sala spațioasă a secretariei, frământat de gânduri negre; câte odată se oprea în loc și încruntând stufoasele lui sprâncene, strîngea pumnii cu convulsiune și făcea gesturi amenintătoare.

In acăst moment intră și Postelnicul Andronake

Tuzluc, ca să afle cele petrecute între Caragea și Banul C. Pe timpul acesta, Caragea se întoarse către ușă. Postelnicul înaintă către dênsul făcând neîncetat complimente până la pământ, dar când voi să sărute mâna Principelui, el se trăse înapoï cu groază, întocmai ca vînătorul când i se arată înainte fără veste o fiară sălbatică, și devenind palid de mânie ăsă:

- Ce vrei cu mine? spune în grabă.
- Venisem, Măria ta, să... să...
- Spune în grabă, audă tu?
- Venisem, Măria ta, să aflu ce ați făcut în pricina despre care te-am rugat cu umilință în ăilele trecute.
- Deslușește-te mai bine, că nu mă aduc aminte.
- Te rugasem, prea milostive Doamne, să cer de la Banul C. pe fie-sa Maria pentru mine.
- A! bine ăști! am chemat pe bătrânelul boier și i-am *provalisit*¹⁾.
- Și ce i-a răspuns, Măria ta? — întrebă Postelnicul cu o bucurie văduță.
- Mă-a răspuns că mai bine își omoară copila cu mâinele sale, de cât s-o dea după unul ca tine.
- Dar bine, Măria ta, ce cusr am eu?...
- Mă-a spus că ești hoț, răpitor, mârșav, lengușitor, și în toate necinstit.
- Și Măria ta ați creduț toate aceste *catigorii*?²⁾
- O parte din mișeliile tale le cunosc prin mine însușii; cât pentru ceiea ce rămâne, nu am nicăi o îndoială, căci te cunosc ce poamă ești.

¹⁾ Propus.

²⁾ Desfăimări.

— Nu crede, milostive Doamne. Aceste pârzi vine de la vrăjmașii mei, cări mă pizmuesc pentru *hătirul* și trecerea ce am la Măria ta. — Apoi terminând aceste vorbe, se încercă să sărute pulpana an-teriului Domnitorului, dar Caragea se retrase cu indignație, și luând un aier amenintător, îi dise:

— Indărat, mișelule! Nu te atinge de mine că ți zdrobesc capul.

— Iartă-mă, Măria ta, că nu sunt vinovat.

— Nu, nemernicule. Voî da poruncă lui Vel-Vistier să cerceteze prin oamenii domnești toate mânăcătoriile tale, și de vor fi adevărate, o să te țintuiesc în poarta curții domnești, ca să dau pildă și la alți mânăcători ca tine.

— Să nu faci acest păcat, Măria ta, — adaose fanariotul cădând în genunchi și atingând parchetul cu fruntea.

— Un singur mijloc de scăpare îți mai rămâne, dise Caragea mai liniștit.

— Care este acel mijloc, Măria ta?

— Să te duci la Banul să ți ceri iertăciune.

— Și pentru ce să-mi cer iertăciune, Măria ta?

— Pentru că ai avut nerușinarea de a cere pe fie-sa în căsătorie.

— Dar bine, suferi Măria ta ca un *Romeu* din *kepaiaua*¹⁾ Măriei tale, să se înjosească înaintea unui cap-gros de *Vlach*?

— Imi am ești socotelile mele. Iești afară și nu uită că dacă până mâine nu-mi vei înfățișa scrisoarea

¹ Un grec din suita Măriei tale.

Banuluă de iertare, mă voi ține de cuvânt, te voi țintui în poartă.

Postelnicul ieși repede și se duse acasă la dênsul foarte turburat de reaua primire ce avusese la curte; aceia ce nu putea el să înțeleagă, era schimbarea cea mare ce văduse în Caragea. «Cum — dicea el în sine, — acest mândru și trufaș Caragea, care urăște atât de mult pe Români, și-și bate joc de dânsii de câte ori voește, cum se poate ca el să mă supuie la această ne mai audită înjosire? Ești, Postelnicul Andronake Tuzluc, să-mi cer iertăciune de la un *Vlach*? Dar ce o să dică *capioldașii*, amicii mei, când vor afla? Ei o să-și bată joc de mine, n'o să mă bage în seamă!... Așa este în adevăr; dar iarăși, de nu voi țămplini voința lui Caragea, voi fi depărtat din *huzmet*, și atunci o să fie și mai rău, căci nefind la putere, lumea o să ridă de mine cu mai multă îndrăzneală.

Această din urmă idee decise pe fanariot, și că să iasă mai curând din încurcătura în care îl băgase ambițiunea de a deveni ginere al Banuluă C., porunci să-ți puie armăsarii la butcă și se duse de-a dreptul la el.

Când trăsura Postelnicului intră în curtea Banuluă, iera pe la șease ore după amiazi. Slugile bâtrânelui boier ședeau pe treptele scării și își petreceau timpul vorbind și rîdând, iar Banul, îmbrăcat în antereu de *sevai* subțire cu o *libădea* de pichet alb pe de-asupra și cu *cauc* cu cerșaf alb, ședea în pridvorul (balconul) casei, pe un colț al unui pat lung, și citea pe *Tetra-vanghel*. Vădând butca fanariotului intrând

în curte, el lăsă cartea din mâinî și se puse în stare de a primi după cuviință pe favoritul lui Caragea.

După ce favoritul făcu Banului câte-va complimente lingușitoare, ședu pe marginea patuluî, și căutând un mijloc mai natural de a începe conversația, el dise:

— Archon Bane, te vei mira poate când vei afla scopul venirei mele la domnia-ta.

— Spune-mi boierule; să vedem.

— Știi că în dilele trecute 'ti-am cerut pe cocoșnița Marghioala de soție.

— Și eu 'ti-am șis că nu 'ti-o dau fără voia ei.

— Ei bine! Archon Bane, ai întrebăt'o? Ce dice? Mă primește de soț sau nu?

— Să-ți spui curat: nici că vrea să audă de numele domniei tale.

— Atât mai bine, căci Măria sa 'mi-a poruncit să iau pe o nepoată a lui Calimach-Vodă din Iași.

— Să-ți ajute Dumneșteu, boierule.

— Așa este, Archon Bane; dar este ceva care se împotrivește la această fericită căsătorie, și numai domnia ta poți să ridici această piedecă. Mărița sa Vodă știe că am cerut pe cucoana Marghiolița de soție și fiindcă bănuiește că poate să mijlocească vre-o încurcătură de dragoste între mine și domnia ei, voește să aibă din partea domniei-tale o scrisoare prin care să arăți că am venit în adevăr la domnia-ta și ne-am *agriechisit*¹⁾ în treaba aceasta.

Banul, fiind om cu minte foarte ascuțită, pătrunse

¹⁾ Invoit.

numai într'o clipă şiretlicul fanariotului; dar voind să se încredeze şi mai bine, îi răspunse:

— Archon Postelnice, cu mare părere de rău şi cu zdrobire de inimă, îi fac cunoscut că nu pot să-ți dai hârtia ce'mi ceri.

— De ce, boierule?

— Pentru că mă tem de vre-o întâmplare neplăcută, şi de!... eu sunt om bătrân.

Dar această scrisoare îmi trebuieşte; fără dânsa îmi pierz norocirea.

— Mă mir, Arhon Postelnice, cum domnia-ta, care eşti mâna cea dreaptă a Măriei sale, să te plângi de nenorociri?

Fanariotul vădând că vicleşugurile sale n'aş trece înaintea bătrânlui, cădu în genunchi şi mărturisi tot ce se întâmplase între dânsul şi Caragea.

Bătrânlul neputând să suferă laşitatea şi poltronaria grecului, îi dise să se ridice în sus; dar simând tot deodată mulţumire a înfrunta neruşinarea acelui venetic şi a'l pedepsi cu armele lui, el luă condei şi hârtie şi scrise lui Caragea, aceste cuvinte:

«Măria ta!

«Postelnicul Andronake Tuzluc a venit la mine şi 'mi-a făcut rugăciune în genunchi ca să'l iert pentru ce 'mi-a făcut cerând pe fie-mea de soţie; 'l-am iertat, Măria ta, şi Dumneţeū să'i dea bine.

Al măriei tale prea plecată slugă.

*Banul C***.*

După ce Banul strînse scrisoarea şi o pecetlui, o dete fanariotului, dicându'i:

— Tine, boierule; dă această scrisoare Măriei sale lui Vodă, și fi sănătos.

A doua zi, după cântarea *meterhanelelor*, Postelnicul sui scara caselor domnești plin de speranță că a scăpat de primejdia ce'l amenința. Dete scrisoarea stăpânului său, și prin *regealîcul* lui Beizadea Costake și a Domniței Ralu, dobândi de aci înainte mult mai mare influență la Caragea.

CAPITOLUL XV

Scene din viața socială

Dilele cele frumoase ale toamnei din anul 1817, își luaseră zborul împreună cu plăcerile ce procură ele locuitorilor României. Iarna se arătase cam de timpuriu, și vîntul de la miază-noapte începuse din vreme a sufla cu tărie acea răceală care amortește natura, despoiae arborii și acopere țarinele și orașele cu vîlul întristări și al monotoniei.

Orașul București, atât de zgomotos și caprițios în dilele noastre, nu era tot astfel în timpii lui Caragea.

Locuitorii săi din clasa de mijloc, deprinși de mult timp cu viața orientală, cea plină de lene și poezie, vara se adunau la grădinile Breslea, Barbalată, Cișmigiu și Giafer. Acolo fie-care *isnaf* sau cap de familie își întindea masa și, împreună cu caznicii și amicii, beau și mâncău, apoî începeau a

învârti hora strămoșească și danțurile cele vesele, care se deosibesc foarte puțin de tarantela neapolitană și care plac atât de mult întregului popor latin.

Era însă cu deosebire curios a privi comica gravitate cu care oamenii din popor executa *horă* danțul lor de predilecție. Provocarea la danț venea mai tot-deauna din partea tinerilor; bătrânișii sedeau răsturnați pe iarba verde, sub umbra cea deasă a copacilor și fumați; dar cu încetul o atracție neînvinsă se transmitea în inima oamenilor de orice vârstă: jocul tinerimei ca un electrism, mișca pe bătrânișii patroni; ei se sculau de pe iarba, scoteau binișele cele lungi, își sumețeau pulpanele de la anterie și se aruncau cu exaltație în arena danțului. Era comic așa vedea cu ce gesturi și cu ce mișcări se sileauă a dovedi junilor cum că nici bătrânișii nu sunt tocmai de lepădat.

Îșlicul cu patru colțuri al marelui *terzibașa*¹⁾ părea că reclamă prioritatea nobleței asupra *căciulei* de *kazacliu* a cojocarului subțire, care la rândul ei, părea că disprețuiește *căciula* cu *roată* a bogasie-rului și *calpacul* de blană al armeanului ibrișimgiu.

Când trecea furia danțului, toată compania se punea iarăși pe bere și pe mâncare și spre a da veseliei un ton de galanterie mai mare, ei complecău orgia prin feluri de glume, turnând vin în îșlicurile bărbătilor și în conduri femeilor, și dându-și unii altora să bea, rîdând și gesticulând ca niște nebuni.

¹⁾ Starostele de croitoră.

In tot timpul acesta, lăutarii nu încetau a trage din viori și cânta din gură, sau cântece de amor pline de dulceață, destinate a produce în inima ascultătorilor dor și infocare, sau melodii de danț vesel și săltărețe.

Pe când însă tinerii și bătrâni de amândouă se-zele se desfătuă precum arătaram, copiii adunați în mici grupe, îndopându-se cu ciurechi¹⁾, simiți cu brînză, alune prăjite și floricele de porumb, și adăpându-se mereu din donițile de șerbet roșu și cu bragă, luați și ei parte la veselia obștească. Băieți azvârleați cu mingea și cu arșicele, iar fetițele cele mici se jucau dă ascunsele sau dă *baba oarba*, alergând ca niște căprioare prin iarba cea verde și moale, spre a prinde fluturi sau a culege flori.

Către seară toate aceste grupe înveselite, bărbați și femei, după ce își netedeați giubelele, și trimiteau pe slugi înainte cu ploșcile și cu blidele de mânăcare, plecau pe la casele lor împărțiți în cete, după *iznafuri* sau meserii.

Așa trecea timpul în sârbătorile verei; dar când venea epoca cea monotonă a iernei, toți acești oameni stațău închiși prin case și serile cele lungi se petreceau în tacere; abia dacă uneori se adunață mai mulți la un loc spre a povesti cele ce se întâmplau în cercul restrins al mahalalei, sau spre a juca între ei *contina*, *mariajul* sau *curelușa*.

Atunci însă, ca și acum, boieri și oameni cei cu

¹⁾ Un fel de cozonacă.

averi mari, se deosibea foarte mult de popor, in petrecerile lor.

Boerii se plimbau in calesti si butci cu arcurile poleite, spre a se deosebi de neguțatori. Podul *Mo-gosoaiei* si al *Tîrgului de afară* erau cele mai de că-petenie preumblari ale boerilor. Mesele si petrecerile lor se faceau in familiu mai multe adunate la un loc; rar se intampla sa manance la gradini; dar si atunci preferau gradina lui *Scufa*¹⁾, via Brâncoveanului din dealu Spiri si gradina lui Belu de langa Văcărești, spre a nu da prilej norodului a surprinde vre-o ne-cuviintă a lor si a li se pierde printr'aceasta prestigiul.

Boerii cei tineri, din cauza strânselor relațiunii ce aveau cu fanarioții si alți venetici depravați, contractaseră încă atunci o mulțime de vițuri, contrarie cu totul modulu de viețuire al boierilor bătrâni. Sania mitologică a lui Beizadea C. Caragea, făcută in forma carului lui Apolon si cei sease cerbi ce o trăgeau; *conteșul* cel de postav alb, blăniti cu samur de Moska; *hangerul* cel semănat cu brillianturi si *gugiumanul* de samur cu fundul alb al acestui frumos Principe, precum si rochiile cele neprețuite, șalurile si *feregelele* Domniței Ralu intorsese atât de mult capul junilor boieri si cocoane, in cât de multe ori vindeaau moșii de mare preț ca sa imiteze luxul si strălucirea acestor Principi risipitori. Raul poate ca ar fi fost mai mic, daca s-ar fi oprit aci; dar viata scandalossa si depravațiunea luând proporțiuni

¹⁾ Această gradină a devenit mai în urmă proprietate a domnului Câmpineanu.

mari, infectară și demoralizără până la un mare grad societatea întreagă.

Din toate realele acestea, jocul de cărți fu acela care răspândi mai mult demoralizarea; el sărăcea pe boeri și funcționari, și îndemna la hrăpiri de tot felul.

Unul din cei mai mari desfrânați și risipitori, din acei timpuri era Postelnicul Andronache Tuzluc; el fura ca un tâlhăr de codru și cheltuia ca un nebun. Mesele cele mai strălucite, seratele cele mai atrăgătoare, jocurile de cărți cele mai dărăpănătoare, care făcea să treacă dintr-o pungă într-o altă avere a săracilor, toate acestea în casă la dênsul se petrecerea. Arghira, Rozalina și Kalmuca, *frineele și mesalinele* de pe atunci ale Bucureștilor, erau stăpâne în casa lui, ce devenise adevărat mormânt al or cărui amor curat și statornic, al or cărui credințe conjugale.

În dimineața de 30 Noembrie, fanariotul făcea în toți ani masă mare și *ziafet* în onoarea Sfântului Andrei, patronul său. Ajuns în culmea favoarei domnești, el voi în anul în care am sosit cu povestirea noastră, ca serbarea să fie cât se va putea mai strălucită. Cu acest scop el aduse din Constantinopol tot ce se găsea acolo mai scump în pești, poame și vinuri, pe care unindu-le cu delicatețele gastronomice ale țărei, păstrăvă, mihalți și felurite alte mâncăruri fragede și gustoase, pregătise de acea să un ospăt, care ar fi putut să atâțe dorințele chiar ale vesteștilor noștri străbuni în lăcomie Luculus și Eliogabal.

Timpul însă părea că contrariază înadins mania de lux și opulență fanariotului, căci la 30 Noembrie

sufla cu tărie vîntul cel de miază-noapte, aducând cu sine troiene de zăpadă deasă, care întunecașă din la miază-mare lumina soarelui; dar invitații Postelnicului erau oameni de aceia ce nu se sperie de fie-ce lucru. Era de ajuns pentru denești să știe că în casa amicului lor vor găsi prilej a comite trei sau patru din cele șeapte păcate de moarte, și aceasta îi făcea să treacă prin ger și zăpadă.

Camera pregătită pentru primirea și ospătarea invitaților, era un fel de salon pătrat, spoit cu var, și în mijlocul tavanului cu un cerc de flori arăbești tot de var, lucrate în relief, dar fără gust, nici măestrie. Mobilierul se compunea din două paturi de scânduri înfundate, acoperite cu saltele și perne, peste care erau întinse macaturi de lână de Brusa, cu ciucuri de veneția pe margini. Lângă zidul despre grădină era un sipet mare, îmbrăcat cu piele de căprioară, albastru și legat cu fier alb, iar d'asupra lui, era un alt sipetaș mai mic de lemn de nuc cu flori de sidef. În mijlocul camerei era un scaun de brad cu trei picioare, pe care erau puse patru șfeșnice de tumbac cu lumânări de seu într'âNSELE și o pereche de mucări de alamă cu care o țigancă frumușică lăua din când în când mucul luminărilor ca să dea mai multă lumină.

In fine, pe la 12 și jumătate ore turcești¹⁾, începură invitații a sosi. Cel d'intâi care sui scara caselor lui Andronake, tu Hatmanul Costake Cărăbuș, june frumușel dar fără spirit, depravat până la mă-

¹ Două ore după amiază.

duva oaselor, amic intim și părtaș al tutulor desfrânașilor lui Beizadea Costake. După dênsul, veniră Spătarul Dimake Pingelescu, om ce se silea cât putea să nu desmință pronumele său; Cămărașul Stamate Birlic, Clucerul Ioniță Măturică, Paharnicul Dimitrache Mână-Lungă și Baronul Nichita Kalicewski. Mai în urmă de tot veni și Beizadeaua, întovărășit de Treti-logofăt Iordache Zlatonit, un om foarte cunoscut pe timpii aceia prin spiritul său satiric și plin de originalitate¹⁾.

După ce *mosafiri* se aședară pe cele două paturi, o țigancă bine îmbrăcată și purtând o scurteică îmblânită, cu gulerul ridicat în sus, se prezintă înaintea lor cu o tavă plină de dulcețe de tot felul; după dênsa venea altă țigancă ținând o tavă cu o mulțime de păhăruțe cu vutcă de izmă și câte-va farfuri cu migdale curățite și cu năut prăjit. Indată apoi intră cafegiul boierului, îmbrăcat cu un mintean de postav negru cusut cu fir, dar fără mâncă, spre a lăsa să se vadă brațele sale albe prin cămașa de borangic subțire și refecată cu bibiluri; mijlocul lui, svelt și mlădios, era încins cu un șal de mătase vărgată ale cărei extremități atârnau cu grație pe șoldul cel stâng al piciorului, poturi săi de postav vișiniu, cu turieci de fir; iminei căi stacojii și fesul cel roșu cu fundă de ibrișim negru, aședat pe cap cu cochetăria cea minunată a fanarioșilor, făcea din acel servitor un Ganymed care ar fi putut ațâța gelozia vechilor de

¹⁾ Acest om original, al căruia nume 'l-am preschimbat aici puțin, mai în urmă 's-a pierdut mintile și a viețuit până în zilele noastre într'o stare deplorabilă.

din Olympul lui Omer. El venea cu o tavă de argint în mâna, pe care erau depuse, în farfuriile lor de filigrane, mai multe felgene pline de o cafea de Arabia, spumoasă și parfumată; după dînsul intră ciubucciul cu ciubucele de antep și de iasomie din ale căror lulele umplute afinat cu tutun de cel mai ales, ieșeau nori de un fum mirositor. Intrarea succesiivă a acestor servitori forma o reprezentare pitorească; cunoscând foarte bine regulele ierarchiei, ca slugi de casă mare, ei se ducea mai întâi la Beizadea Costake, apoi gradat la toți cei-l-alti, și, își împlineau datorile cu eleganță și exactitate. Terminându-se ceremonialul cafelei, mosafirii, ca oameni în treburi, începeau a vorbi politică și a discuta despre pravilile ce se pregătea pentru țară de către Prințipele Caragea și consilierii săi; dar Beizadeaua, voind să spargă acea conversație a cărei seriozitate ascundea numai minciuni și lingușiri ce l făcea să caște de urât, disse odată:

— Ia ascultați boier! La ce am venit noi aici? Să punem țara la orânduială, sau să ne înveselim? Lăsați trebile țărei pe seama tată-meu și a sfetnicilor lui și aideți să bem și să mânăm.

Apoi întorcându-se către stăpânul casei, disse:

— Andronake, dî băeților să puie masa.

— Numai de cât, Măria ta! — răspunse fanariotul cu obiceiuitul său aer de înjosire. — Iar până atunci Măria ta și domnialor cinstiți boieri treceți în odaia cea-l-altă și vă englendisiți după plăcere.

Invitații trecu în acea odaie, care era mobilată cu două sofale turcești; pe una era o masă rotundă

cu picioarele scurte, pe care erau aședate două sfeșnice și mai multe perechi de cărti de joc, iar pe cea-lăltă erau table pentru jocul de șatrange și pentru țintar.

Cei mai mulți dintre invitați se așe cără imprejurul mesei cu cărtile. Beizadeaua însă cu Hatmanul Cărăbus, preferă jocul de șatrange.

— Ce jucăm boieri? — dise cămărașul Stamate Birlic, manevrând o pereche de cărti, facem un *otuz-bir* de *englîngea* până se va găti masa?

— Mai bine o *panțarolă*, Archon Cămărașe răspunse Dimake Pingescu, scoțând o punguiliță cu mahmudele din buzunarul de jos al antereului.

— Știți una, boieri? — adăogă Baronul Kalicewski, scoțând cu lene vre-o trei carboanțe și câte-va rubiele din buzunarul jiletcii, cu *otuz-bir* și cu *panțarola* ne pierdem timpul în zadar; aideți mai bine să facem un stosișor.

— Dar ce dănaie o mai fi aceasta, că n'ăm audit până acum vorbindu-se de dânsa?

— Stosul, boieri Domnia-voastră, este un joc foarte frumos; el n'aduce somn jucătorilor, și ceia ce are și mai bun, este că, în puțin timp, unul din câști-gători mătură toți banii din punga celor-l'alți; cu puțină cheltuială de vreme, știi cu ce te alegi.

— Bree! da zdravă joc!

— Joc voinicesc! — dise Pingescu cu entuziasm, — auți acolo să moțăim de somn toată noaptea pentru câte-va mahmudele, dodecară sau rubiele, câștigate în *otuz-bir*! Archon Baroane, fă bine și ne învață și pe noi acest minunat joc.

— Bucuros, boierii mei, de ce nu? Sunt insa doue feluri de stos; unul se numeste curat *stos* si este cam greu; iar cel-l'alt se numeste *ce cei* si este mai lesne de invatat.

— *Ce cei!* Frumos nume! arat-ne dar cum se joaca acest *ce cei* al Domniei-tale.

— Bucuros. Priviti boieri, disse Kalicewski, luand in manea o pereche de carti; unul dintre noi face cartile, iar cei-l'altri — ori cate unul, sau mai multi de-odat, — dic celui care face cartile: — Da-mi un birlic, da-mi un dece ochi, un popa, o preoteasă sau ori-ce carte alta va voi. — Cel care tine cartile in manea incepe a da carti, puind pe cea dintai celui ce a cerut, iar pe cea d'a doua dinaintea sa; si daca cartea ceruta va cdea dinaintea celui ce a cerut'o, castigă el, iar de va cdea dinaintea celui ce face cartile, castigă acesta.

— Sa incepem acest frumos joc, disse mai multi de-odat.

— Baronul Kalicewski, vedend marele entuziasm ce aveau boierii pentru acel joc propus de densul, simti in sine o bucurie infernală pe care o sugrumă in inima sa, caci el vedea succesul planurilor sale de jefuire, asigurat prin acest mod de predare necunoscut inca acelor boieri romani si fanarioți, ce alt-fel erau foarte dedati la jefuiră. Luă dar indata cartile in manea, si intrebă:

— Incepem boieri?

— Sa incepem.

— Luați aminte că fac cartile.

— Bine, bine!

— Tăieți boieră.

Pingelescu tăie cărțile, apoi dise cu semeție :

— Cinci ochi pe șece rubiele.

Kalicewski începu să dea cărți, rîdînd pe sub mustață și cu sânge rece :

— Oprește-te, strigă Pingelescu am câștigat, dă'mi rubielele !

— Poftim, boierule.

Și îi numără șece rubiele.

Cei-l'alți boieră, vîdînd cu câtă înlesnire se câștigaă bani în acest nou joc, începură a juca și ei, și atât de bine le mergea jocul, încât unii din ei începură să simtă milă de bietul Baron, care plătea neîncetat, cu cel mai mare stoicizm, pierderile sale. Dar aceasta era numai o manevră a șiretului musical; căci după câteva minute, toți începură a pierde. Agitațiunea și sgomotul acestui joc infernal, făcu pe Beizadea Costache și pe Hatmanul Cărăbușă să părăsească liniștitul joc al tablelor.

— Popa, pe ce am în mâna ! dise Beizadeaua cu mândria aceia plină de fanfaronadă ce este particulară beizadelelor din țara noastră.

Baronul începu a da cărți, fără să se preocupe cât de puțin de suma ce putea să aibă Prințipele în mâna.

— Ați câștigat, Măria ta ! exclamară unanim cu surpriză toți jucătorii.

Beizadeaua deschise mâna și găsi într'însa cinci-deci și trei de mahmudele, care fură plătite cu punctualitate de către Baron.

— Șease ochi pe toată suma! — ăsemeni și Beizadeaua.

Norocul fu și de astă dată în partea Beizadelei. Baronul îl lăsase într'adins să câștige, ca să lăsă incurcă, căci la a treia carte Beizadeaua perdu tot ce câștigase împreună și cu banii săi.

Această schimbare de noroc ambiționă și mai mult pe Caragea. El scoase din buzunar o pungă plină cu mahmudele și după ce bău un pahar de mastică și fumă de câteva ori din ciubuc, ăsemeni cu ironie :

— Archon Baroane, câte parale ai în buzunar?

— Am de ajuns, Măria ta, ca să plătesc tot ce voi pierde, răspunse rusul cu mandrie.

— Bine!.. ia să-mi dai un dece ochi pe punga aceasta.

— E prea mult, Măria ta.

— Fie dar pe jumătate.

Baronul câștigă jumătate din aceia ce se află în pungă, și la al doilea joc o luă cu totul.

— Ești măști prinț că jocul astăzi are pe dracul într'insul, zise Postelnicul Andronache Tuzluc; audă acolo! să pierdă tu de cea mai de leu într-o clipeală de ochi? Si unde puie bătaia de piept și de inimă; unde puie și iarăși acel îndemn nebiruit de a tot cere pe popa și dece ochi, și a tot scoate la dodecară din pungă, uitându-te la densi cum se duc la dracu.

— Ba să mă ierți, boierule; banii domniei tale nu s'au dus la dracu, ci în pungă la mine, ăsemeni Baronul.

— Tot atâta face, Archon Baroane, dîse Beizadeaua cu ironie.

— Aşa, aşa ! adăogă Hatmanul Cărăbuş, cu un rîs înghesuit şi prostatic, ca să linguşească pe Beizadeaua.

— Cât aî pierdut, cucoane Andronake ? întrebă Treti-Logofet Iordache Zlatonitul, sculându-se după sofaua unde şeduse nemîşcat în tot timpul cât ținuse jocul.

— Vre-o ăcei miî de leî, răspunse fanariotul cu nepăsare.

— Puîin, foarte puîin. Să trăiască *iznafurile* şi sărăcimea ! N'aî de cât să scoţi o cercătură ¹⁾ în țară sau să dai câte-va volnicii de furat pe la hoîi şi baniî aceştia vor veni la loc îndecîti !...

— Bravo, Zlatonitule, bravo ! — esclamă Beizadeaua bătênd din palme şi râdênd ca un nebun.

— Dar bine, Măria ta, suferî să fiu batjocorit de acest nemernic chiar înaintea Măriei tale ? dîse Postelnicul rănit la biata cinste.

— De ce te superî, Andronake ? Nu vedî că el glumeşte ?

— Dar Domnia ta, boier Pingălescule, cât aî pierdut ? întrebă iarăşî Zlatonitul.

— Vre-o trei miî de leî.

¹⁾ Cercătura era controlul ce făcea guvernul pe acei timpi contracciilor carî luaî prin sultan mezat strîngerea veniturilor țeriî. Din acea cercătură ieşea un rîu foarte mare, căci se descoperea abuzurî mari. Contracciî ca să scape de pe deapsă cumpăraî pe cercători, iar baniî ce le dedeaû îi aduna tot de la contribuabili.

— A decea parte din prețul cu care îți vinđi obicinuit iscăliturile ce puī pe anaforalele Veliților boierí; nu te întrista de această pierdere, căci din mila lui Dumneđeū pricinile se înmulțesc din dî în dî.

Pingelescu plecă capul în jos și tăcu; dar Zlatonitul se afla în vervă satirică, și hotărâse să biciuască pe toții fără milă, căci nu trecu mult, și se adresă către Căminarul Stamate Birlic:

— Ia spune-ne, Arhon Căminare, aī perduț și domnia ta ceva?

— Vre-o mie cinci sute de leī; un bagatел.

— Nu e nimic. O să avem vre-o câte-va podină lipsă la poduri, și vre-o sută de oameni cu picioarele scrântite¹⁾.

— Dar domnia-voastră, Clucer Măturiică și Paharnice Mânălungă, cum stați?

— Noi am câștigat²⁾.

1) Veniturile podurilor se vindeaū prin mezat și Stamate Berlic se afla contracciū. Aceste venituri se compuneau din taxe puse asupra tuturor carelor ce intrau în capitală. Carul cu marfă de Lipscănie plătea bană 240, cel încărcat cu blane leșești, bană 180; se lăua 6 bană la vadra de rachiū, 12 bană pentru vadra de vin, 45 de bană carul cu postav românesc, 30 carul cu piei de miel, 45 carul cu piei de vacă, 60 carul cu bogasiū, 60 carul cu piei de iepuri, 45 carul de coase, 60 carul de brașovenie, 61 carul cu musuluri de Rumelă, 60 carul de arnică, 45 carul cu aba de Polonia, 30 carul cu aba de tuslucă, 60 carul cu sticle ce vin dinăuntru, 30 carul cu sticle leșești, 60 carul cu postav leșesc, 60 carul cu lână de oaie, 60 carul cu lână de capră, 60 carul cu aramă lucrată, 30 carul cu fier, 120 carul cu butoi de vin, fie mănăstiresc, or boieresc sau țărănesc.

2) Acești doi boieri se aflau casieri la cutia de milostenie.

— Se vede că Dumnețeū priveghează asupra văduvelor și asupra săracilor, căci de pierdeați și voi, apoi negreșit erați să vă băgați măturile și mânile voastre cele lungi în lada săracilor, și era să le luăți hrana și îmbrăcămintea măcar pe vre-o două, trei lună.

— Dar domnia-tă, Archon Baron Kalicewski, de unde ați venit cu acest joc drăcesc, care o să ne aducă în stare să ne pierdem avereia, sufletul și chiar mustrarea de cuget? Nu știai oare că Dumnețeū ne-a pedepsit de ajuns pentru păcatele noastre, dându-ne în mâna streinilor care ne-aș stricat toate datinile și obiceiurile noastre cele bune? O!... De ce ați mai venit și domnia-tă să ne cufundă în prăpastia ticăloșiei prin jocul domniei-tale cel săracăios ca și numele ce porți!

— Ei! ei! nebunule, te-ați trecut, disse Béizadeaua, atins de vorbele cele aspre ale Zlatonitului.

— Nu, Măria ta, nu m-am trecut și nu pot să tac, căci sunt Român, și văd de acum unde o să ne ducă jocul muscalului acestuia. Boierimea țării, atât de iubită de norod pentru faptele ei cele frumoase, fi acelor stâlpăi ai țării, cari au jertfit avuția și 'și-aș dat chiar viața pentru țară, o să ajungă să vîndă mere pe pod ca precupeții, iar cei mai slabă dintre deneșii, o să 'și piardă cinstea și sufletul, vîndându-se la cei ce le vor da bani de cheltuială la neavere! Da boerilor, jocul acesta o să vă piardă...

Mușcările Zlatonitului ar fi mers mult mai departe, dacă în momentul când voia să reînceapă n-ar fi intrat Păturică, invitând pe mosafiri la masă.

Beizadeaua se îndreptă către camera de mâncare, urmat de toți cei-l'alți mosafiri, se puse la masă și toți-începură a gusta din bucatele cele delicate ale grecului și a bea din vinurile cele mai alese ale țării. Dar când ajunseră pe la friptură și poame, începură lautarii a cânta cele mai frumoase și mai patetice cântece de masă¹⁾.

Toți oaspeții ascultați pe lautari cu mai multă sau mai puțină băgare de seamă; numai Caragea și Hatmanul Cărăbuș păreau mai agitați de cât toți cei-l'alți. Aceasta se vedea din mișcările capului, din alterarea feței și mai cu seamă din desele oftări ce ieșiau din piepturile lor. Vinul cel tămâios de Cernătești, turnat necontenit în gâtlejul boierilor, începu să-și facă efectul. Oaspeții noștri, cari până aci mâncau și beau liniștiți ca cei șeapte filozofi ai Eladei, prinseră la limbă și deveniră mai sgomotoși decât Nemții cei beți. Respectul ce aveau asupra Beizadelei se mai slabise; unii cântau, alții îndemnau pe Baronul Kalicewski să înceapă iarăși minunatul joc, care cu puțin mai înainte le ușurase pungile; numai Beizadeaua sedea liniștit și din când în când, arunca câte o vorbă de spirit în socoteala bieților oaspeți cari cu toată amețeala vinului, erau siliți să sufere temându-se de a nu atrage asupră-leurgia domnească.

In fine cina se termină și mosafirii părăsiră casa. Postelnicul Andronake după ce dete câte-va instrucțiuni lui Păturică se duse și el la Kera Duduca.

¹⁾ Pe atunci muzica română se compunea din arii de joc și arii dilectare numite cântece de masă.

CAPITOLUL XVI

**Fă-te om de lumea nouă,
Să furi cloșca de pe ouă !**

Să părăsim partea de sus a caselor Postelnicului, căci nu mai are nicăi un interes pentru lectorii noștri, și să ne coborâm în partea de jos său mai bine în beciuri ca să vedem ce face Dinu Păturică.

Acest ambițios ciocoii, nevoind a se lăsa nicăi de cum mai jos ca stăpânul său, pregătise și el o cină la care invitase pe câțiva din cei mai de aproape amici ai săi.

Camera în care dădea el ospățul era împodobită cu două paturi turcești infundate, peste care erau puse saltele de lână acoperite cu chilimuri vărgate de *Idirnea* (Andrianopole), cusute pe margini cu ciucuri de bumbac alb; pe lângă perete erau perne îmbrăcate cu cit *tocat*¹⁾; prin unghiuile acestor paturi erau aşedate pernițe mici umplute cu puf, pe ale căror fețe albe de batistă, se vedeau mai multe arabescuri cusute cu fir și mătase, iar pe una dintr'însele erau cusuți doi amorași, ținând în mână o ghirlană de flori, în al căreia mijloc era o inimă pătrunsă de două săgeți.

Zidul pe lângă pat era acoperit cu un covor de Brusa, pe care staă spânzurate o pușcă arnăuțească ghintuită, legată la mașină cu o *fanglică* cusută cu fir, și două perechi pistoale băgăte în tocuri de piele

¹⁾ Cel mai scump cit pe atunci.

ornate tot cu fir. Mai în jos, tot pe acel perete, erau atârnate două săbiu turcești cu mânările de sisei, iar în mijlocul lor, era aşedat un cauc oltenesc de hârșie neagră de miel, al cărui fund era cusut cu fir de cel bun peste postav roșu și lăsa să atârne în jos o fundă de fir lucrată cu mare gust.

Cele două ferestre despre uliță erau împodobite cu mai multe glastre de flori, printre care se deosebeau mai ales maghirani, trandafiri și căță-va endrușaimi ce umpleau atmosfera camerei de un miros nu aşa plăcut cât era de pătrundător.

Pe lângă părți erau puse în rînd câte-va scaune de Brașov și un sipet mare legat în bande de fier albe peste piele de căprioară albastră.

La o înălțime oare-care a unuia din părți, era un dulap mic săpat în zid, în care se afla depusă mica bibliotecă a ciocoilului compusă din câte-va cărți grecești și românești, printre care figurau: *Procirea lui Vgatanghel*, *Filozoful Sintipa*, *Alexandria*, *Tilul-Buh-Oglindă* și alte capete de opere ale literaturii naționale de pe atunci, cărți glumește care prin anecdotă de spirit și povești filozofice, făcea petrecerea favorită a poporului.

Masa de mâncare era aşedată între două paturi și împrejurată cu scaunele pe care erau să-i șeadă onorabili oaspeți ai lui Păturică.

Pe masă erau orânduite o multime de farfurii cu mezeluri de tot felul: marinată pe stacojă, tarfu-rioare mai mici cu icre proaspete de morun, licurini jupuiți, sardele muiate în untdelemn de mitilene amestecat cu piper și zeamă de lămăi de Mesina, măs-

line dulci de Thesalia, grămadite în formă piramidală, icre tarî de chefal, zmochine de Santorini, halva de Andrianopole ; nimic din delicatetele gastronomice ale Orientului nu lipsea pe masa ciocoilui, mai împodobită chiar de cât a stăpânului său. Toate aceste mezelicuri erau aşedate după o regulă militară, având la fie-care distanță de două palme câte o garată cu vin galben de Drăgășani, cu pelin roșu din viile mănăstirei Bistrița, și cu vinuri orientale de diferite culori și gusturi, fără a lipsi *papornițele*¹⁾ cu anason de Chio și cu mastică de Corinth. În fine Păturică luase dispozițiuni ca oaspeții săi să nu cerce cea mai mică lipsă întru îndeplinirea gustului lor rafinat.

Dacă cineva ar fi văzut luxul ce domnea pe masa Postelnicului și la vătaful său de curte, fără îndoială s-ar fi convins că ospățul slugei întrecea în toate pe al stăpânului, și dacă s-ar fi gândit mai serios la mizeriile acelor timpuri de tristă memorie, ar fi disimulat cu noi, că fanariotul n'avea de ce să se plângă pentru pagubele cei făcea vătaful său de curte, căci bani ce se cheltuiau în aceste ospețe nu erau ai săi, ci ai săracilor și ai văduvelor căduți victimă nesaștului său de averi.

Între oaspeții de căpătenie invitați de Păturică, figurau: Tudor Ciolănescu, vătaful de Curte al Banului Grigore B..., Neagu Chioftea de la Banul Constantin Băl..., Zamfir Ploscă de la Isac R..., Vlad Boroboanță de la F..., și alții mulți, aleși dintre co-

¹⁾ Buteli îmbrăcate cu papură.

riferii ciocoizmului și ai hoțomanilor bucureșteni de pe atunci.

După ce se duseră mosafirii Postelnicului pe la casele lor și el la amanta sa, Păturică se coborî în odăile de jos și se puse la masă cu prietenii săi.

Patru țigănași curat îmbrăcați, aduceau bucate la masă, și două țigance tinere și frumușele erau însărcinate a turna prin pahare nectarul care de la căderea zeilor din Olimp încoace a luat prozaicele nume de vin și rachiū.

Una dintr'aceste două copile, luă de pe masă o paporniță cu anason, și umplând mai multe feligene, dete fie-căruia din oaspeți câte unul. Oaspeții sorbind rachiul cădură pe farfurii cu mezelicuri precum cad lăcustele peste holdele plugarilor.

Dinu Păturică observă aceasta, și cu oare-care nerăbdare, în calitatea sa de ospătător, strigă cu un glas ascuțit și obraznic:

— Aduceți ciorba, bre!

— Numai decât, coconașule! — răspunseră țigănașii plecând toți de-odată ca să arăte mai mult zel. După câteva minute, ei puseră pe masă un castron colosal plin cu ciorbă de știucă, fieartă în zeamă de varză cu hrean; pe urmă aduseră două farfurii lungi cu mihalță și cu păstrăvă rasol, muiată în oțet și untdelemn; aduseră mai multe vase de cositor pline cu *iachniță*, cu *plachiță*, cu morun gătit cu măslinie și foii de dafin, cu crapă umpluți cu stafide și coconare, și alte felurite mâncări, care se diceau în vechime *bucate cu cheltuială*.

Vinul asemenea curgea fără încetare și aluneca

pe gâtul ciocoilor, cări la fie-care deșertare de pahar, strigaŭ: — să trăiească nenea Păturică ! — Numai Vlad Boroboata sta trist și tăcut.

— Da ce, mě Boroboata, de ce stai bosumflat ? Or ţi s'aŭ înechat niscai-va corăbi de marfă ? — dise Neagu Chioftea, cel mai zgomotos dintre toți oaspeții.

— Par'că ești o mireasă, adăogă Tudor Ciolănescu.

— Inchină cu noi, bre ! Fă-te om de lumea nouă, să furi cloșca după ouă ! ȣiseră toți ciocoii de-odată.

— Ei bine, răspunse Boroboata, umplești un pahar să încchin și eu cu voi.

Paharul se umplu și se dete în mâna lui Boroboata, care ridicându-l în sus dise: — «In sănătatea «săracilor ȣerană cărora le dăm fum de ardei și le «punem fierul roșu pe piept, ca să le luăm banișorii «din pungă ! Să trăiască văduvele și copii cei sărmani «cărora le luăm pâinea din gură ca să mâncăm noi «ăştia, pește de Tarigrad, halvale de Idirnea și să «bem vin chipriotic !... In sănătatea ȣarei întregi, pe «care am lăsat-o în sapă de lemn !...»

Vătașii de curte se uitaū unul la altul cu niște priviri sperioase ce dovedeaū în destul cât de adevărate eraū cele dise de Boroboata. Numai Dinu Păturică ascultă acest strigăt al mustăcării de conștiință, fără ca să se turbure cătuși de puțin, ba încă el aruncă asupra lui Boroboata o privire disprețuitoare și dând într'un ris sardonic, curmă tăcerea cu aceste cuvinte :

— Cinstiți boieri ! Nu vă *sinorisiți* lui Boroboata căci este nebun, sărmanul. Cine știe ce babă 'l-a

obrocit.¹⁾ Să bem fraților și să lăsăm pe Boroboță să spuie la cazanii cât va voi. Apoi întorcându-se către slugă:

— Aduceți, bre! vin tămâios de Cernătești.

— Și de cel de Drăgășeani, adăogăra cei-l-alți.

Sticlele se umplură cu tămâioasă într'o clipă și veselia renăscu în sinul oaspeților amețită de băuturi și îmbuibați de grasele mâncări orientale.

Această cină, compusă toată din plăceri de contrabandă, ținuse câteva ore, și cu tot vinul ce se băuse, nici unul dintre ciocoii nu se îmbătase desăvârșit; ei ajunse la gradul acela al beției, când omul devine vesel și spune adevărul fără rezervă. Astfel dar, unii vorbeau, alții cântau lovindu-se unii pe alții în glumă cu gloanțe de pâine; numai Vlad Boroboță sta cufundat în niște cugetări sinistre, pe care le întrerupea câte odată cu un suris amarnic. Dinu Păturică ce'l privea cu o vădita nemulțumire observând că acea beție tristă a oaspețui său putu să influențeze mai tare asupra celor-l-alți și să stânjinească libera explozie a veseliei lor, se sculă însfârșit strigând:

— Ei bine, boieri, vă văd cam pe gânduri; eu v' am chemat aici ca să ne veselim, iar nu ca să ne punem cenușe în cap, și să ne plângem păcatele ca proocrocul Iona din scriptură! N'aveți bucate? N'aveți vin? De ce dar stați ca niște curci ploate? Mai aduceți, bre! marinată de barbuni și vin de

¹⁾ A obroci, după limba poporului de atunci și chiar de astăzi, este a fermeca, a dobitoci.

Tenedos; să ne veselim cât ne umblă moara, că destul ne vom pocăi la bătrânețe. Iar tu, cobe rea, du-te de fă cazanii la biserică, iar nu în casa mea!... Au-dit'ai tu?

— Bravo, nene Păturică; aî dreptate. Să se ducă la dracul acest dascăl, care ne'a stricat *cheful* cu *ithicaua* lui.

— Da, la dracu! — exclamară toti de-odata.

— Iar noi să ne veselim, ca niște oameni de ispravă, adaose Păturică.

— Și să vorbim de trebșoarele noastre, răspunse Neagu Chioftea, curmându'i vorba. Știți boieră, că am cam ajuns în vremea de apoi! Pare-mi-se că stăpâni noștri aă cam băgat de seamă că le mânăcăm stările, și s'aă pus pe economie. Alte dăți, când le infățișați catastichul, nicăi că se uitau la densul și'ți umpleau mâna de ruble, iar acum te ține căte trei, patru ceasuri în picioare și te descoase din toate închieturile ca pe hoții de cai

— Bine vă face, ciocârlanilor, dise Păturică rîdînd.

— Ce-aî dis? întrebă Neagu Chioftea cu mirare.

— Am dis? că vă face foarte bine, că nu știți să furați.

— Noi nu știm să furăm? observă Chioftea cu un zîmbet de ironie.

— Da, da voi! replică el cu siguranță, sunteți niște bojogari¹⁾.

— Dacă este așa, apoi învață-ne, tu meseria.

— Bucuros. Ia spuneți'mi, boieră domnia-voastră, ați citit vre-odată cartea numită *Floarea darurilor*?

¹⁾ Hoț prosti.

— Nică n'am audit vorbindu-se de dênsa.

— Aveți dreptate, nu s'a tâlmăcit încă în limba românească și voi abia știți să scriți românește. Ascultați dar și pricepeți; în acea carte este o istorioară plină de noimă, care începe cam aşa: «A fost odată un împărat de la Indiile răsăritului sau «de prin țara Sacizulu²⁾). Acel împărat avea șapte- «decă și cinci de copii, tot unu și unu. Ajungând «însă la adânci bâtrânețe, el chemă pe fiul său cel «mai mare și își dise să facă un znop de șapte-decă «și cinci de nuiele și să-l aducă înaintea sa. Po- «runca se îndeplini într'o clipă; împăratul chemă «atunci pe toți fiii săi și le își dise: — Ești am îmbă- «trânit și peste puțin o să mor; aş voi însă ca «înaintea morții mele, să las întinsa mea împăra- «tie aceluia dintre voi, care se va dovedi mai tare «și mai priceput. Hotărăsc dar, ca acela care din «voi va putea să rupă de-odată această legătură de «nuiele, acela să ia împărația după moartea mea. «Feciorii de împărat se priviră mai întâi unii pe «alții cu mirare și apoi se cercau pe rând și fie- «care în parte să rupă legătura de nuiele dar nică «unul nu putu. Împăratul îi privea rîdînd și le își dise: — «Dacă nu le puteți rupe de-odată pe toate, apoi ru- «peți-le câte una în parte. Copiii se supărără la «noua poruncă a tatălui lor și în puțină vreme toate «nuielile fură rupte.

— Ascultați, dragii mei copii, adaose atunci împăratul; acest znop de nuiele sunteți voi; dacă «veți rămânea uniti după moartea mea, nimeni nu vă

²⁾ Insula Chio.

«va birui, iar dacă vă veți despărți, va veni vrăj-
«mașul și va face din voi acea ce făcurăți dinaintea
«mea cu aceste nuiele».

Păturică se opri aci și privind câteva momente pe tovarășii săi cu ochi pătrunzători; îi întrebă:

— Ei bine, boieră domnia-voastră, cum vi-se pare această istorioară?

— Foarte frumoasă, ce e dreptul, dar n'are a face nimic cu necazurile noastre, răspunse Chioftea.

— Vă înșelați, frații mei, adăose Păturică cu un aier de superioritate. Dacă voi ată fi urmat *paradigma* acestei istorioare, nu erați să vă plângeti acum că stăpâni voștri vău prins cu ocaua mică.

— Ei bine, învață-ne tu ce să facem?

— Să vă învăț, căci, uite, sunteți proști ca niște băieți luate de pricopseală. Voi vă adunați în toate dilele la cafeneaua de la Dorobanție. Așa este, orba? Spuneți.

— Ba aşa. Ne adunăm în toate dilele precum dici.

— Ar fi mare folos pentru voi ca înainte de a părăsi cafeneaua, să punete *nart*¹⁾ la toate lucrurile ce veți târgui ca să știe fie-care din voi cât are să încarce la socoteală.

¹⁾ Din vechime și până la regulament, carnea, pâinea și lumânările se vindeau la contracții cu apalt și se însemna în contract prețul fix, și câți din măcelari sau brutari se doveau că vînd cu cântare strâmbă, sau articole proaste, se dedea prin târg și se tinea de urechi pe la răspânti. Să explicăm acum ce însemnează «darea prin târg». Această tortură, se urma astfel; culpabilul era desbrăcat până la brâu; mâinile îi erau legate cu o funie de care trăgea un arnăut al Spătăriei, pe când altul îl lovea cu nuiua peste spate strigând tare: «Cine va face ca dânsul, ca dânsul să pață». și astfel îl plimba prin tot orașul.

— Vorbește mai deslușit că nu te înțelegem.

— Iată ce voi să vă dic; să ne închipuim că pentru curtea unuia dintre stăpâni voștri, se cumpără câte două-șecă și cinci oca de carne pe ăși. Ei bine, prețul nu poți să-l încarcă, căci carnea este cu nart (preț fix), dar poți să încarcă la suma ocalelor, cupărând mai puține și trecând la socoteală mai multe. Cu pâinea facă tot așa. Vînatul și păsările n'așa nart; curcanul se vinde un leu, pune'l șapte-zeci de parale; gâsca *ipac* (idem), gâina și rața se vând câte o *leită*, pune-le un leu și cinci. De la unt-delemn, zahăr, cafea, tutun, poame, și chiar de la zarzavat, puteți să vă folosiți în două feluri, adică adăogând la suma ocalelor și la preț...

— Fleacuri, nene Păturică, fleacuri! Din aceste nimicuri cineva abia își scoate ăilnicele cheltuieli. Nouă, mă rog dumitale, ne trebuie bani mulți, stări mari, ca să scăpăm de slugărie.

— Și cuteazăți voi să numiți nimicuri cheltuiala cuhniei, acest izvor nesecat din care un om cu minte poate în scurt timp să facă stare bună! Bree! Da proști mai sunteți!... Să vă fac o socoteală cu *tachmin* (aproximativă) ca să vedeți cât de mult vă amăgiți.

— Fă-o nene Dinule, să vedem ce *bazaconii* sunt acestea ce tot ne spui.

— Cioară! adu călimări și hârtie!

La aceste cuvinte, un țigan care dormita lângă sobă, se sculă repede și aduse numai decât hârtie și o pereche de călimări de argint cu coadă. Păturică deschise coada călimărilor, scoase un condei de pană

de curcă cu feluri de floră făcute dintr'însul și după ce dete pe țigan afară, urmă într'ast-fel:

— Ei bine, boieră, fiți cu băgare de seamă, că am să vă fac o socoteală cu *tachmin*, ca să vedeți că vorba mea e vorbă; și ca să nu diceți că măresc sumele, voi începe chiar de la casa stăpânului meu. Așa dar scriu aci:

FOAIE DE SOCOTEALĂ a curții marelui postelnic A. TUZLUC	Socot. dreaptă		Socot. încărc.	
	tal.	b.	tal.	b.
Luni, Ianuarie în 8, 1817 (bunioară)				
Trei-zeci oca carne, câte 10 părale ocaua fac	5		7	60 ¹⁾
Două-zeci pitușci pentru masă	1			
Morcovi, pătrunzel, ceapă, făină orez și piper	2	30	3	90
Ciriviș	2		3	90
Enibahar și alte mirodiă		30	1	
Doi curcani	3		6	
Cinci claponi	5		7	60
Patru limbă afumate	4		6	
Șase ghiudenă	6		8	60
Zece licurini	5		7	60
Sardele	4		6	
Icre negre de Taigan	6		8	30
Arbazic și usturoi pentru stufat	1		1	60
Apă de Filaret pentru boieri	1		1	30
Apă de gârlă pentru slugi	2		3	
Stafide și coconari	2		3	
Ouă pentru ochiuri și jumări	1		1	60
Sare		12		18
Oțet	1		1	30
Struguri și mere cretești	2	30	3	30
Varză pentru calabalâc ²⁾	1		1	60
Imicliul oamenilor ³⁾	3		4	
Fac peste tot cheltuiță	57	72	87	18
Să scădem cheltuiala cea dreaptă din cea încărcată				
Rămâne câștig net			29	66

¹⁾ Aci încurcătura vine de la ocale.

²⁾ Se înțelege slugile peste tot.

³⁾ Imiclicul este porția de pâine ce se dă fiecărei slugi pentru o zi.

Să înmulțim acum acest câștig cu zilele, anului și veți vedea că dă o sumă de talere 10,785, bani 90. Această sumă vine numai de la cuhnie; dar unde puneti domnia-voastră îmbrăcatul țiganilor, cumpărătoarea orzului, a finului, a cărbunilor, a lemnelor și altele mai multe de felul acesta, care aduce pe an alti opt sau dece mii de lei, cel puțin?

— Toate aceste *gheliruri*, le știm; sunt bune, nu tagăduim, dar vin cu tirâita. Noi voim să ne arăți vre un mijloc prin care să câștigăm sume mari în puțin timp, ca să ne cumpărăm moși și acareturi, să ne facem și noi boieri ca stăpâni noștri.

— Eu v' am arătat mijloacele cele mai leșnicioase; aflați voi altele mai bune.

— Și ce am putea să născocim noi mai mult de cât tine, care ști căte în lume și în soare?

— Mă lingușiți, hoțomanilor; dar fiind că am început, cată să și sfârșesc. Ascultați: voi ști că și mine, că boerii noștri trăiesc în desfrâneri și se țin numai de zavisti (intrigi) ca să dea pe Domnii jos de pe scaun, credând că cei noi ce vor veni îi vor pune în trebă mai mari sau le vor da țara pe mâna ca s'o zmulgă și mai tare; iar la averile lor, rămase de la părinți, nicăi că se gândesc. Ei au moși și nu le cunosc hotarele, nicăi venitul ce poate să dea pe tot anul. Au și fără să le știe numărul pogoanelor; au zalhanale, heleștaie, liveđi de pomă și căte altele de felul acesta pe care le arendează pe nimic; iar arendași, nemulțumiți cu un câștig de sută la sută, scot din spinarea țărănilor, derapăna pădurile și acaretele moșiilor, ba de multe ori înstreinează chiar

din pământul moșiei. Toate acestea, boieri, domnia-voastră, sunt o comoară nesecată din care un vătaf de curte, *ișchiuzar*, poate, în scurtă vreme, să ajungă bogat ca Iov din Biblie.

— Și ce trebuie să facă el ca să se folosească din toate acestea? întrebară toți ciocoii de odată, complâcându-se în dezvoltările ce da Păturică cu atâtă elocință.

— Nimic, de tot nimic! — răspunse Dinu Păturică, răsucindu-și mustața șuridând cu mândrie.

— Nu te înțelegem.

— Lăsați-mă să isprăvesc și veți înțelege: când se apropie vremea arenduirei moșilor, înțelegeți-vă mai înăi cu arendașul cel vechi. Spuneți-i că pe toată ținută vin câte doi, trei mușteri ca să ia moșile cu arendă îndoită, și că numai din pricina prieteșugului îi goniți pe toți; scoateți chiar mușterii mincinoși și veți vedea cum o să-și deschidă grecul punga și o s'o verse într'a voastră. Osebit de aceasta sunt ispășaniile de păduri, facere de hanuri, mori și altele mai multe, din care ați putea să câștigați sume însemnate, numai să știți să pipăiți lucrul cum se cade. Așa, dragi mei, trebuie că fie-care dintre voi să se facă *om de lumea nouă*, ca să știe *a fura cloșca de pe ouă!*

CAPITOLUL XVII

Muzica și choreografia în timpul lui Caragea

Pe când Păturică se ocupa cu predarea acestei lecții de comunism practic, de o dată se audî ră-

sunând în spațioasa anticameră, amestecul unor sunete ascuțite și îngâname; o pereche de lăutări începuse a cânta din gură și din viori, melodia adaptată pe versurile următoare:

«Cine la amor nu crede
 «N'ar mai călca iarbă verde;
 «Să calce tot fin uscat,

.

și pe la timpi se auzea câte un oftat.

— Pui prinsoare că este diavolul de Niculaiță, disse unul din oaspeți.

— El trebuie să fie! — Și ciocoii alergă către ușe ca să primească pe confratele lor.

Ei nu se înșelau, căci abia deschiseră ușa, ei văduără pe Niculaiță vătaful de la armașul M... sosind vesel în fruntea lăutarilor.

— Nenea Niculaiță! exclamară toți.

— Ești, bre! și cu mine!... Ce gândeaiți voi c' o să scăpați de mine? Unde e procopisul de Dinu să' i mulțumesc de cinste.

— Iți cer de o mie de ori iertăciune că nu te-am proscalisit la masă; sunt vinovat, ce e dreptul; dar m' am gândit că aveți *ziafet* pentru coconul Andrei de la domnia-voastră și credeam că n'o să poți veni.

— Nu este nimic. Poruncește tu numai să' mă aducă și mie de mâncat și de băut.

La un semnal al lui Păturică, masa se umplu din nouă de bucate și de vinuri proaspete.

Vătaful Armașului începu să bea și să mănânce cu o mare poftă, iar după ce se cam amețî și densul, începu să vorbească și verdi și uscate.

— Știți voi una, bre? zise el. A dat norocul peste mine. Boierul a hotărât să și facă case noi și m'a însărcinat pe mine cu strîngerea celor trebuincioase pentru zidărie.

— Ei! și ce iese de acolo? zise Păturică cu un aier de invidie.

— He, he! unul e Niculaiță nu sunt doi. O să mă fac o pereche de case să le întreacă pe ale Armașului; saraiuri bre! nu glumă.

— Să ți ajute Dumneșteu! diseră ciocoii.

— Așa să fie! D'aceia am și eu gust de veselie. Am venit ca să petrecem; aideți dar să tragem un danț d'ale tătărești, adăogă Niculaiță sugând un pahar cu vin.

— La horă! repetă cu zgomot adunarea întreagă.

Păturică chiemă pe un țigan, și după ce îi șopti câteva cuvinte la ureche, intră și el în hora ce se și începuse.

Era foarte curios lucru a vedea pe ciocoii noștri cu pulpanele anterierelor ridicate în briu, ca să lase picioarelor libertatea de a lucra după cerințele jocului; cu ceașirii roșii; cu meșii și cu papuci galbeni; încinși cu taclite aședate astfel în cât le acoperea pântecile și o parte din piept; cu fermenele de postav de diferite fețe, lăsate pe spate; rași la cap și cu fesurile puse cam pe ceafă; era curios lucru, dicem, a privi efectul grotesc al acestor costume disgratioase, mai ales că poza jucătorilor, plecați cam pe la spate, și aierul lor de gravitate în danț, îi făcea și cu mult mai ridicoli de ceia ce erau în realitate.

Vinul, vorba și în cele din urmă, sunetele lăuta-

rilor, deșteptase în oaspeții lui Păturică un gust de petreceri, care nu poate fi nică odată complect, când în mijlocul bărbaților, lipsește femeia, — cea mai plăcută dezmembrare în asemenea cazuri.

— Petrecerea fără femei, este ca nunta fără lăutari! — dise Chioftea, cu o aprindere ce se vedea răspândită în trăsurile feței sale.

— Da! da!... Ne trebuie papuci roșii! adaușera cei-l'alti.

— Lasă, c'am luat ești măsuri și pentru aceasta, răspunse Păturică.

— Așa este; dar noi vrem lucru bun, iar nu *tălanie* din Scaune¹.

Tăceți c'așă să ne vie tot puișori aleși: Arghira, Rozolina, Kalmuca...².

— Bravo, nene Păturică! Să trăești cât turnul Colții!

Nu trecu mult și se audî un sgomot de trăsură în curte. Păturică ascultă cu atențune și încredințându-se bine, dise cu enfaz ciocăilor:

— Iată, boeră domnia-voastră, vin și *kiramele*³, și ca să nu rămâi mai pe jos de cât nenea Niculaiță, v'am adus și muzica nemțească

¹ Pe timpi aceia și chiar mai în urmă se numiau *tălanie*, femeile cele mai degradate și mai ordinare; mahalaua Scaunelor era cartierul femeilor de felul acesta.

² Acestea erau Aspasiile și Ninon de Lenclos din timpi lui Caragea; mai cu seamă Arghira prin rara ei frumusețe devenise un ac magnetic, care trăgea la sine pe toți junii; unii susțin că chiar Domnitorul Caragea îi da vizite secrete.

³ Kiramo pe românește însemnează «doamna mea», cucoana mea»; la înmulțit kiramele, adică cucoanele sau doamnele.

— Aferim, nene Păturică! Tu nu facă lucrurile pe jumătate.

Uşa camerei se deschise și intrără mai întâi trei femei îmbrobodite la cap cu tulpanuri albe și înfășurate cu niște scurteici căptușite cu blană, ca să poată învinge asprimea gerulu. Aceste femei, după ce salutară pe ciocoii și schimbară cu deneșii câteva glume, își scoaseră blanile, și și descoperiră capetele. Scoțând acele îmbrobodeli ce le dau înfațisarea unor femei ieșite din haremurile turcești, ele rămaseră cu fețele astfel precum le făcuse Dumneșeu, adică tinere și plăcute ca ale unor zîne.

Arghira, cea mai frumoasă din toate, purta o pereche de mătăsărie ca *arderea Moski* cu trei rânduri de mangeturi pe poale, cu mâncile strâmte și cu pieptul închis. Era încinsă cu un colan¹⁾ de canavăt roșu, cu paftale mici de aur; capul îl avea acoperit cu un fes alb cu fundă de mătase neagră, și legat cu o panglică albă cusută cu fir ale cărei căpătăie, înodate la partea dreaptă a capului formau o floare de o formă originală; picioarele ei erau încălțate cu ciorapi de Lipsca foarte albi și pantofi de saftian negru cu funde roșii de mătase; la gât avea și trei șiruri de mărgean ales, iar la urechi atârnau o pereche de cercei lucrați în aur și diamante; pe deasupra tuturor veșmintelor purta o fermenă de catifea neagră, scurtă până la talie și cusută cu fir în mangă.

Kalmuca era îmbrăcată mai tot asemenea cu de-

¹ Colan se numește încingătoare.

osebire numai că avea capul gol și două coade pe spate ca fetele mari; iar Rozalina, credincioasă tradițiilor patriei sale, purta costumul german al epocii aceleia.

Indată după densele intrără cei opt-spre-dece țigani ce formau muzica nemțească a Niculescului ¹⁾ cări, după ce se puseră în regulă, începură a suna mai întâi marșul zis al lui Napoleon și alte piese muzicale de recreațuni foarte la modă pe atunci: apoi începură a cânta *menuetul* ²⁾.

Ciocoi, luând pe rînd damele la joc, se deteră cu furie la toate exercițiile choregrafice obișnuite în timpii aceia. Monotonul *menuet*, danțul clasic al saloanelor europene, săltătoarea *cracoviană* a Leșilor,

¹⁾ După informările ce am, în timpul lui Caragea existau două muzici europene în țară: una a lui Nicolescu, în București, și alta a lui Chrisoscoleu la Buzău. Fie-care din membrii ce alcătuiau aceste corpușuri armonice aveau câte un naș aședat dinaintea buzelor, cu care executau melodia sau terțiele și scetele armonice ale piesei puse în executare. Osebit de acest instrument accesoriu, fie-care artist în parte era obligat a suna câte un instrument de coardă, adică violină primă, violină secundă, violă, violoncel și chiar contrabas, tobe mari și tobe mici; numai maestrul direjetor era apărat de această datorie; el suna numai violina și indica celor-l'alți timpul muzicei și diferitele nuanțe de efect.

Sunetul ce producea această adunătură de instrumente nu corespundeau în mare parte la tot ce se cere de la o bună orchestră din țările noastre; cu toate acestea servea de mijloc pentru muzica de danț.

²⁾ Pe timpul lui Caragea erau la modă multe danțuri streine; balurile ce se dedea prin casele boierilor celor mari, începeau prin poloneză, după care veneau: tampeta, matranu, manimășca, valț, mazurca, englezul, cracoviana, etc.

cotillionul franțuzesc, *valțul* Nemților și *ecosesul*, adus din fundul Britaniei; toate aceste danțuri etnografice deteră prilej pe rând oaspeților noștri, de a'și arăta măestria; dar se vede că aceste inovații streine nu erau încă destul de popularizate în țară la noi, sau că ciocoiu noștri nu le prea știau juca bine, căci ei se obosiră numai de cât, și ca să facă diversie, ziseră lăutarilor să cânte *pristoleanca*, *chindia* și jocul numit: *ca la ușa cortului* sau *zoralia*. Atunci să fi vădut zel și infocare! Casele Postelnicului răsunau sub papuci învitaților vătafului său. Râsetele femeiilor, chiotele de veselie, vorba zgomoatoasă a bărbaților, sunetele ascuțite ale muzicei, izbirile cadențate din picioare ale dăńțitorilor; toate acestea formau un sabat infernal al căruia echo se pierdea în apartamentele pustii ale Postelnicului Andronake, ca un vuet cobitor pentru stăpânul absent. Abia aproape de ziua se sparse petrecerea de la Dinu Păturică, și invitații lui se duseră pe la casele lor.

CAPITOLUL XVIII

Ce n'aduce anul, aduce ceasul

Stim cât de reu fu răsplătit Gheorghe, vătavul de curte al lui Andronache Tuzluc, pentru că se ridica cu devotamentul până a'și compromite pozițunea, spre a scăpa pe stăpânul său de prăpastia în care-l tăra Dinu Păturică și Kera Duduca. În urma gonirei sale, sta nenorocitul june și se gândeau prin ce mijloace să-și dobândească hrana să și pe-a bătrânei sale mume.

A mai intra vătaf la vre-o casă mare, și era cu neputință, căci firea-l făcuse onest și nu putea să suferă tâlhăriile slugilor. O singură speranță îi mai rămăsese. El cunoștea bine limba elinească, scria foarte frumos românește, mai știa și ceva din legile și datinele țărei; hotărî dar a se da de la brasla condeiului, și fiind că nu cunoștea pe nimeni, se făcu *jălbar*.

Această carieră, deși nu-i aducea un venit cu care să-și întîmpine toate necesitățile vieții, el însă era mulțumit de dînsa, căci îl scutea de umilire și îl făcea stăpân pe voința sa.

Intr-o zi, pe când se afla ședînd pe scaun la ușa Visteriei, așteptând să-i vie ceva de lucru, de-o dată se apropiă de dînsul un boier bătrân și cu față foarte dulce, carele, privindu-l cu o bunătate ce era un dar firesc al interlocitorului său, îl întrebă cu un interes învederat:

— Tinere logofetel, ia spune'mi cum îți merg trebșoarale?

— Nicăi bine, nicăi rău, boierule, răsunse junele, sculându-se cu grabă și dând scaunul bătrânlui.

— Va să dică pâinea de toate dilele, și nimic mai mult.

Cam aşa boierule.

— Dar bine, cum de nu te-ai alăturat pe lângă vre-o casă boierească, ca să te procopsești?

La aceste vorbe, junele lăsa să iasă din pieptul său un suspin, care făcu multă întâmpinare boierului.

— Oftezi, fătul meu; spune'mi, ce ai?—Gheorghe

ridică ochii în sus și întâlnind pe aici bătrânu lui plin de blândețe, luă curagi și dise:

— Mi-aici țis, milostive boierule că de ce nu intru în vre-o curte de boier ca să mă pricopsesc! dar mai de-ună-dată am ieșit dintr-o curte boierească în care am slujit cinci ani de dile, și în loc de pricopseală, mă dat pe poartă afară cu urgie!

— Și cine este acel nemilostiv și fără omenie boier?

— Este Postelnicul Andronake Tuzluc, cel mai de aproape al lui Vodă-Caragea. La numele acesta fruntea bătrânu lui boier luă o expresiune de nemulțumire; dar cu toate acestea el mai adăogă:

— Se vede că nu l' ascultai, că de! voi tineri, sunteți cu mintile cam sburătoare.

— 'L-am iubit, boierule, ca pe un părinte, și m' am supus lui ca lui Dumnețeu!

— Ei bine, pentru ce dar te-a gonit cu atâtă asprime?

— Pentru că am voit să l' scap de la pierdere.

— Și din ce primejdie voiai să l' scapi?

— Voi am să i scap avere din ghiarele unor tâlhari care îl înșeală, îl sărăcesc și îl necinstesc.

— Ia spune-mă cum te chiamă?

— Mă numesc Gheorghe, boierule.

— Ascultă-mă, Gheorghiță, dise boierul, privindu'l tot cu mai mult interes, voiești să intri în slujba mea?

— Mai întâi să bine-voiți a'mă spune cine sunteți și voi vedea.

— Eū fătul meū sunt banul C***, și fă pe pace că nu te voi răsplăti ca Postelnicu!

— Primesc cu toată inima, milostivul meū stăpân.

— Eū nu te voi întrebuiță în slujba de vătaf, ci te voi numi grămătic al meū, căci îmi trebuia un asemenea slujbaș, și nu știu de ce mi s'a părut mie că vei fi bun și vrednic.

— Bunătatea ce arăți către mine, mă face să'mi pierd mintile. Pronia cerească v'a împins să'mi tin-deți mâna de ajutor, răspunse Tânărul cu ochii plini de lacrimi de recunoștință și luând cu încocare și respect mâna bătrânlui boier spre a o săruta.

— Să lăsăm acestea la o parte; ia arată'mi să'ți văd condeiul ¹⁾.

Gheorghe luă o coală de hârtie și se puse a scrie acea scrisoare complicată care prin trăsuri fine și rotunzite, superpunea în două trei caturi diferitele litere ale unui cuvânt, în cât ochiul trebuia să fie deprins spre a descifra acel tainic și măiestrit dedal.

— Foarte bine, aferim! Acum pune'ți călimările la briu și vino după mine.

Ei ieșiră împreună din palatul Visteriei și se duseră la casa Banului. Nu era aceasta întâia dată, când bunul boier și mai toți boierii români luană în curțile lor tineri fără protecție și le înlesneau mijloacele de a-și face, prin munca și meritele lor, o carieră în lumea aceia unde favoarea și bani făcea totul.

Două luni fură de ajuns lui Gheorghe, ca să-și

¹⁾ «Arată'mi cum scrii?»

arate capacitatea și onestitatea sa, iar Banul știu că să prețuiască aceste rare și nestimate calități.

Aceasta se dovedi mai ales într'o dî când Banul chemă pe Gheorghe și-i dise :

— Archon grămatice; ia acest pitac domnesc și te du de'l dă în mâna lui Vel-Vistier.

Gheorghe se duse la Visterie și dete pitacul în mâna Vistierulu, dar cât de mare fu mirarea lui când audî pe Vistierul dicându-i, că este orânduit Sameș la casa leflor și recomandându-l amploiaților de față cu cele mai lăudăroase cuvinte.

El făcu mătanie până la pămînt și sărută mâna Vistierulu; apoi întorcêndu-se la Banul, îi făcu și lui cuvenitele mulțuri și se aședă în slujbă.

Ocupațiunea lui cea mai mare era de a îngriji ca serviciul ce i-se încredințase să-l îndeplinească cu conștiință și să-l îmbunătățească pe cât iertaș legile de pe atunci; dar această ocupățiune nu-l împiedica de a'și împlini cu exactitate datoriile de serviciu și de recunoștință către Banul C. protectorul său.

Osebit de aceste calități, el era respectos către cei mai mari de cât dênsul, fără a-î linguși; iar către cei mai mici, bun și amabil, fără a întrebuița acea popularitate trivială care în dilele noastre, deprinde pe atât oameni slabî de minte a fi impertinenți, sub cuvînt că sunt independenți.

Nu trecu mult și aceste daruri firești, acest zel la serviciu al tînărului sameș ajunseră până la auful Domnitorulu care voind a se arăta că protege meritul și virtutea, — Domnitorii, aŭ câte odată asemenea slăbiciuni! — onoră pe Gheorghe cu rangul de

Medelnicer, pe care mai în urmă l schimbă treptat până la cel de Serdar; astfel dar junele funcționar realiză în scurt timp o avere pe care o invidiau chiar feciorii de boieri.

Toți amicii binelui se bucurau de progresele ce el făcea; Banul C. însă împingea bucuria până la un fel de pasiune. Conversațiile ce ținea cu prietenii săi, mai tot-dă-una aveau de subiect meritele ce din di în di dobândeau Gheorghe prin activitatea cu care își servea țara sa. Casa și masa banului erau puse la dispoziția unea protegatului său, carele, spre a-și arăta marea sa recunoștință către bătrânul boier, îl iubea și se supunea lui până la sacrificiu.

Aceste onori ce pe toată diua se repetau în casa Banului, nu rămaseră neobservate de juna Maria. Ea începu să se ocupe cu nevinovăție de omul acela despre care se dicea atâtea lucruri bune și frumoase; și atenția ce detine favoritului tatâna-său, o făcu să descopere într'însul tot ce poate să insuflă simțiri dulci și atrăgătoare. Bunătatea înimei sale se vedea scrisă pe figura-î francă și plăcută; blândețea ochilor săi făcuse adeseori pe juna fecioară să se turbure, iar junele nu putu rămâne nepăsător la aceste semne ale unui amor născând.

Dar atunci pacea își luă sborul din inima Mariei și din a lui Gheorghe, mica familiaritate ce se formase între deneșii din relațiunile lor, începu să dispară; ei evitau întâlnirile, dar când întâmplarea îi punea pe unul în fața celui-l'alt, o confuziune neînțeleasă îi domina pe amândoi, în cât nu știau ce să facă și cum să iasă din acea situație nedomerită.

Multe nopți trecură fără ca somnul să poată închide ochii junei copile; cât despre Gheorghe, lucrul mergea mai bine, căci el, de și o iubia cu focul primului amor, dar ocupațiunile lui cele multe și variate, îl făcea să uite câte-va ore din dî, suferințele pasiunei sale celei fără speranță; pe data însă ce se apropia de locuința Banului, inima lui începea să simtă chinurile ardetoare ale unui amor, care devinea cu atât mai puternic, cu cât el prezinta mai puține probabilități de un rezultat fericit.

Locul de predilecție al lui Gheorghe era kioscul din grădină; într'insul își ținea el cărțile de citit și hârtiile sale. Pe data ce se scula de la masă și își termina datoriile sale către Banul, se suia în kiosc și rămânea acolo meditând asupra tristei sale poziții. De multe ori focul amorului îl aducea pînă la nesocotitul proiect de a fura pe juna Maria, și a se ascunde cu dînsa în vre-o parte mai puțin cunoscută a țărei. Dar aceste rătăciri copilărești dispăreau înaintea simțului de onoare și datorie.—«Ei bine, dicea el, să fac această faptă osândită de bunele obiceiuri; dar ce va dice lumea când va afla că un om gonit de nenorocire a fost ajutat și căpătuit de un boier cu inimă milostivă, iar el, drept mulțumire î-a pătat perii cei albi și îl-a omorît fără vreme? Nu! Nu voi săvârși această nelegiuire! Voi fugi cât se va putea mai mult de întâlnirile mele cu Maria, și dacă nu voi putea să sugrum în mine această patimă, voi părăsi casa făcătorului meu de bine și mă voi duce unde mă va îndemna Dumne-deu...

Maria, pătrunsă de nevinovata sa iubire, simțea o mare placere a urmări pe Gheorghe cu ochii și cu imaginația ei; după ce el pleca la Visterie, ea se suia în kioșc și privea cu mare interes locul unde seudea el, cărțile pe care ctea și în fine ori-ce obiect pe care îl atingea el.

Intr-o zi pe când se afla în chioșc cu femeile sale, o mică suflare de vînt risipi vre-o câte-va hârtii de ale lui Gheorghe, Maria se repezi să le adune, dar mâna ei se opri fără voie pe o hârtie de Veneția cu mărginele poleite, pe care erau scrise versurile acestea:

«Sus pe cer sunt multe stele;
 «Câmpu'i plin de floricele;
 «Dar nică una dintre ele
 «Nu'i ca chipul puicii mele!

Maria citindu-le se simți transportată de bucurie, și strîngînd hârtia, o băgă în buzunarul *fermenelii*. După câte-va ore, rămâind singură, ea recită de mai multe ori acele versuri, și își plăzmui o mulțime de închipuiri frumoase, a căror conclușie fu convințerea temeinică că versurile erau scrise pentru dânsa și că Gheorghe o iubește. Singura ideie ce o turbura era că nu se credea aşa de frumoasă pre-cum o descrise Gheorghe în versurile sale. Modestia ei nu-i permitea să credă că este mai frumoasă de cât stelele cerului și florile pământului; cu toate acestea amorul propriu și cochietăria, aceste viciuri ce le posedă până la un oare care grad chiar femeile cele mai oneste, făcu pe noua noastră Ero să-și îndrepteze pașii către oglindă unde după ce

schimbă de mai multe ori vestmintele și se privi într'însa zimbind și gesticulând, se retrase plină de speranță că poate fi iubită de frumosul ei Leandru.

Banul Preocupat de grijile casii și de neputința bătrâneților, rămase mult timp în neștiință despre nașterea și creșterea cea repede a acestui amor. Dar stângăcia înamoraților și mai cu seamă întristarea ce se vedea pe fața Mariei când lipsea Gheorghe de lângă dânsa, deșteptără oare-cum bănuielele bătrânu lui. El însă ca om înțelept ce era, rămase în oarecare așteptare, până ce timpul și împrejurările îi va dicta măsurile ce va urma să ia, și se îngriji numai de a chiama pe o femeie bătrână, credincioasă a casei și a îi ordona ca să privegheze pe fată de aproape.

Pe cât timp amorul acestor junii rămase în perio-dul suspinelor al privirilor melancolice, al nălucirilor fantastice și al viselor de aur nerealizabile, ei putură săl ascundă de privirile oamenilor; dar toți știm că această pasiune este teribilă: este întocmai ca un vulcan, în a căruia inimă gême balaurul de foc și de văpăie, carele se luptă neîncetat cu stâncele ce'l acoperă și care spărgându-le în fine, se revarsă cu flacări și cu unde mistuitoare peste tot ce'l împresoară.

Era o zi frumoasă de toamnă; Banul împreună cu Gheorghe se duse la biserică; Maria, după ce își făcu rugăciunile dimineții, intră în grădină ca să se plimbe cu două din femeile sale. Fața ei era palidă ca a unei florii bătută de vântul iernei. Ochiile ei cei negri și plini de viață altă-dată, erau acum stinși de vechere și de lacrimi. Ea străbătea aleile cufundată

în visurile inimei, și câte o dată se oprea în loc și privea grupele de iasomii și vițele ce se încolăceau pe arbori, formând figuri fantastice și grațioase. Femeile observând starea în care se afla copila și nevoind să-i turbure gândurile, rămaseră mai în urmă și schimbară între denele vorbele următoare:

— Ai! ce dică tu, Stanco? Mie mi-se pare că conița are zmeu? Nu vezi tu că slăbește din di în di?... A ajuns ca o scândură.

— Ce spui tu, fă nebuno? Nu are nici zmeu, nici lipitură.

— Ce are dar?

— 'I-a cădut dragostea pe grămaticul cuconului. Asta e totul.

— Ce spui tu, fă? Pe coconul Gheorghe? Da știe să aleagă... Nu e proastă fetița.

— Așa e, precum dică; dar să vedem boierul o'so dea după dênsul?

— Da de ce să n'o dea? Ce are cuconul Gheorghe? Nu e frumos? Nu e pricopsit? Auđi acolo!

Conversația lor se întrerupse prin venirea Banului de la biserică.

Maria, cum vădu pe tatăl-său intrând în grădină, își compuse oare-cum fizionomia și îi sărută mâna cu respect; după aceia ea dețe ordin să aducă cafeaua și dulceața în kioșk.

În timpul acesta, bătrânul suia cu gravitate scările kioșkului urmat de Gheorghe și de serdarul D***, amicul său de casă.

Femeile aduseră tăvile cu dulceață și cafea, și deteră tuturor, începând de la Banul; apoi se du-

seră, ca să dea loc ciubucciilor să'șī facă și ei mafafetul lor.

Cât ținu această ceremonie, Gheorghe și Maria își aruncau din timp în timp câte o căutătură de amor cu aşa de puțină îngrijire în cât Banul băgă de seamă și se convinse de fatalul adevăr, pe care mult timp îl creduse mai mult o chimera a sa, și ca să nu surprină cineva turburarea ce-i pricinuise acea descoperire, el părăsi kioșcul urmat de Serdarul D*** și de fiesa.

Gheorghe înțeleseră totul și îngălbeni ca ceară. Pus acum în luptă cu amorul și datoria, el căuta termenul de mijloc, ca să iasă din această teribilă poziție; a mai rămănea în casa făcătorului său de bine, îi era cu neputință, căci peste puțin ar fi devenit ingrat; a o părăsi era pentru deșul o lovire fatală, căci nu ar fi mai putut să vază pe Maria, soarele vieței sale, și-ar fi zdrobit toate speranțele unui viitor splendid ce abia se deschise dinainte-i.

Nefericitul tînăr se luptă mult cu ideile acestea: dar în sfârșit se hotărî a face sacrificiul cerut de onoare și de recunoștință. Luă hârtie și condei, și scrise Banului această scrisoare:

«Blagorodnice și de bun neam al meu stăpân și binefăcător!»

«Când vei citi această umilită scrisoare, vei ști că prea plecata domniei-tale slugă a părăsit curtea domniei-tale, ca să nu plătească cu rău facerile de bine ce ai revîrsat asupra'î. Milostivite stăpâne! sunt în această lume deșartă, nenorociră care doboară pe

omul cel mai tare. Intr'o nenorocire ca aceasta am cădut și eu, nemernicul, și ca să nu ajung a mâncă cu nevrednicie pâinea domniei-tale, iată, mă depărtez curat și nepătat de nici-o nelegiuire. Singura rugăciune ce cutez a'ți face, este să nu blestemă pomenirea mea, căci sunt nevinovat.

prea plecată și umilită slugă a domniei-tale
GHEORGHE SĂRDARUL».

După ce strînse și pecetlui scrisoarea, chiemă pe un fecior de'ă aduse o căruță, pe care o opri la porțița din dos a grădinii, ca să nu afle nimeni ce voia să facă; își cără apoi bagagiul, și până a nu părăsi casa Banului, dete scrisoarea în mâna slugei dicându-i:

— Când mă va chiama boierul, să-i dai această scrisoare.

Gheorghe ieși din curtea Banului, coprins de întristare, iar când ajunse la o mică distanță, privi înapoi, și zăhind kioșcul unde petrecuse cele mai frumoase dile ale vieței sale, ochii lui se umplură de lacrămi.

Să venim iarăși la Banul.

Nefericitul bătrân, trăznit ca de fulger de neașteptata și fatală incredințare ce dobândise, se închise în camera sa, unde petrecu toată ziua, fără să ia nimic, spre restabilirea sănătății sale ruinate de suferințe. Către seară el intră în grădină cu scop de a cchema pe Gheorghe și al dojeni pentru marea lui cutezare. Nerăbdător de a afla pénă la ce grad se ridică nenorocirea sa, porunci să chieme numai de cât pe ingrat; cât de mare fu însă mirarea lui,

când ii spuse sluga că Gheorghe a părăsit curtea, lăsându-i o scrisoare. Luă scrisoarea, o citi de mai multe ori și apoi ridicând ochii către cer, șise cu entuziasm: — Ce suflet îngeresc, ce suflet mare, Dumnezeule! Dar cu toate acestea, ce pot face la o asemenea întâmplare?... Fata îl iubește; el o iubește pe dânsa: nu mai rămâne alta de făcut de cât să chiem preotul să-i cunune... Dar bine!... Ce o să dică boierimea cea mare a țării?... Băiatul e înțelept, e procoposit, are inimă bună, dar este ieșit din prostime; lumea o să afle aceasta și o să mă fac de rîsul grecilor lui Caragea; pare că auă de acum pe acei clefetitori dicând: «*Ama cap și la Banul! Mai de-unăzi nu voi să dea pe fie-sa după Postelnicul Andronake, boier simandicos și om al lui Caragea și acum o dă slugiř aceluř boier!*» Cum voi astupă ești gura lumiř, pe care numai negrul pământ o astupă? Dar nu! Ce'mi pasă! Voi da pe fie-mea lui Gheorghe și când mă va întreba cine-va ii voi răspunde: *Gheorghe e om cinstit și drept, și boieria lui nu 'i-a dat o nici averile câștigate din asuprirea săracilor, nici lingușirea!*... Noi n'avem boieri de moștenire ca alte neamuri streine de prin Europa. Letopisețele noastre și archondologia ne arată curat că Stefan Vodă, Mihaiu Vodă și alti Domnii Moldoveni și români au boierit, pe câmpul de bătaie, pe mai mulți opincari cu inima de boieri; de ce dar să nu daă pe fie-mea lui Gheorghe care 'și-a câștigat mica lui boierie prin muncă și istețimea minței sale?...» Banul, luat de vîrtejul acestor idei liberale și umanitare, trimise să chieme pe Gheorghe; dar el ple-

case cu două ore mai înainte la Moldova, unde credea că va găsi o alinare durerilor ce'l consumau cel puțin un refugiu în contra relei ispite.

CAPITOLUL XIX

Avertismentele

Unul dintre regii Ispaniei ridicându-se la demnitatea de împărat al Sacrului Imperiū¹⁾, nu mai putea sărmanul om nici să mănânce nici să doarmă în pace din pricina poetilor, care îl zdrobiserau sub povara odelor și a sonetelor ce neîncetau să prezintău; căci să nu fie cu supărare, această tagmă de literați — pe care Platon a dat-o afară din republica sa — de la începutul lumiū și până în ziua de astă-dî, a fost cam lingușitoare și vanitoasă.

Intr-o zi nefericitul împărat se plimba prin frumoasele grădini ale Escurialului²⁾, preocupat de grijile imperiului; dar tocmai când se pregătea bietul creștin să mulțumească lui Dumnezeu că 'l-a scăpat cel puțin de poeti de-odată se înfățișă înainte'ri un individ uscat ca un schelet și cu mustățile și sabia mai mare de-cât ale vestitului Cid³⁾.

Nu trebui multă pricepere împăratului spre a cunoaște cu cine are a face, căci schimonositul individ

¹⁾ Imperiul german, numit și al Romanilor.

²⁾ Palatul regilor Ispaniei.

³⁾ Un erou spaniol.

purta vestmîntul de licențiat în litere, fericire ce sărmanii regi din dilele noastre nu o mai așteaptă.

Complimentele cele ridicolă și retorica cea afectată cu care poetul nostru citi compozițiunea sa, adusă ilaritatea pe față împăratului, și-i deosebe curaj să asculte peste cinci sute de exametri latini, furați negreșit din poetii Cădărilor.

După ce poetul se ridică de la pămînt plin de praf, căci își citise oda în genunchi, numai ca să arate că poetii nu sunt de loc linguisitori, strinse pergamantul și îl deosebe împăratului, dicându-i: — «Sire! primește această poemă ce cutedă a vădă incredință, că este esită din propria mea inteligență». Regele aținti ochii asupra poetului, și vădând vestmîntele cele sfâșiate și unsuroase, scoase o pungă plină cu pistolă de aur¹⁾, și punând-o în mâna literatului, disse cu zîmbet comic: — «Primește, domnule licențiat, această pungă, și află de la mine că tot este vechi în lumea aceasta».

Ne servim de această mică istorioară ca să arătăm lectorilor noștri că avertismentele nu sunt o învețină a guvernelor constituționale, ci din contră, ele sunt venite pe pămînt mai de odată cu omul.

Să deschidem cărțile religiunilor antice, și vom vedea pe stăpânitorul Cerului trimițând la avertismente și expediându-le la adresa lor cu mai multă iuțeală decât registratori de la ministerul din lăuntru. Prințul uestește pe primul om să iasă din paradis, căci mâncașe din fructul opriț în contra aver-

¹⁾ Monedă ispanică

tismențului ce i se dedese. Prin altul vestește pe patriarchul Orteu sau Lot, să iasă din Sodoma, căci voia s'o ardă, pentru că locuitorii ei nu numai că nu voiseră să ia în considerațiu avertismentele ce le trimetea, dar cercaseră a dezonoră pe îngeri ce le aduceau acele avertismente. Prinț'un al treilea avertisment stăpânul universului vestește pe *Deucalion* sau *Noe* că o să încee pământul, și îi ordonă să facă o corabie de trei sute de coți în lungime și de cinci-deci în lățime, în care să intre el cu familia sa cea foarte numeroasă, luând cu dênsul câte seapte perechi din viețuitoarele cele curate, spre a servi la crearea unei lumii nouă fără să le pese cât de puțin autorilor cosmogeniei, de *Buffon*, *Lineu* și *Cuvier*, cari ne arată peste o sută trei-deci de mii de patrupede, pasări, insecte și reptile, pentru a căror conservare în numărul îndoit și înșeptit, s'ar cere negreșit o flotilă cumpusă din câteva corăbiu de linie și fregate.

Pogorându-ne din cer pe pământ, găsim că avertismentele au juçat și joacă un mare rol în trebile omenirei. Astfel dar, Sultan Mahmud, marele stăpânitor al celor credincioși și necredincioși aflase din oare-care avertismente secrete, că principalele Caragea se apucase la bătrânețe să învețe muzica vocală, și că și plăcea foarte mult să cânte vestitele peane ale Eteriei grecești, și fiind că aceste cântece începuse a supăra înaltele urechi ale marelui Senior, escită dorința lui de a avea cu ori ce preț capul muzicanțului Domnitor; cât despre corp nu făcea niciodată

ficultate: putea să rămână în București sau or unde ar fi dorit principale.

Spre acest sfîrșit dar, se începu mai întâi o corespondență între sultan și prinț, și alta între acest din urmă cu amicii săi din Constantinopole; vădând însă Turcul că nu ese la socoteală cu avertismentele, începu, după obiceiul turcesc din acei timpi, a trimite la *capugii, peșchegii și imbrohorii* împărătești ca să-i ceară capul.

Prințul însă avea un cap foarte frumos, și o barbă atât de poetică și delicioasă, în cât cel mai sfânt dintre toți sfinții patriarachi și-ar fi dat fericirea raiului, numai ca să o poată purta câte-va țile lipită de fâlcile sale prea sfințite. Nu-i venea dar neted bietuluș Caragea, să trimiță capul Sultanului, și ca să scape de supărări, făcea nevăduți pe toți trimișii împărătești, strângând tot într'un timp avuții însemnate ca să o ia la sănătoasă, când îi va veni bine.

Aceste simptome, ce prevesteaau o mare criză politică, nu rămase mult timp ascunse minții cei agere a postelnicului Andronake și a lui Păturică. De aceia amândoi se sileau și strînge banii cu orice preț, ca să se poată lupta în contra nenorocirilor ce puteau să-i ajungă prin căderea protectorului lor.

În timp dar de câte-va luni, iscusitul Păturică, făcu o mulțime de ispvavni și judecători, schimbă câțiva egumeni, stărui să nu se depărteze din funcțiune un episcop ce abuzase foarte mult de datoriiile sale, fără a mai numi *zapcilicurile, polcovnicile de poteră și căpitanile de județ* îi dederă și ele un câștig bunicel.

Să nu perdem din vedere că două părți din aceste

hrăpiri le lua Păturică, și numai a treia parte o da fanariotului, din care mai lua și un bun *bacșis* însoțit de câțiva *aferim* și *bravo*.

Trecuse nu an de dile de când Păturică devenise confident al său, și prin iștețimea și insinuirile sale, realizase o stare bunicică pe care o avea trecută într'un catastif de care nu se despărțea niciodată.

Intr'o seară el se afla singur în odaia sa, și se plimba cu pași rari învârtind în degete niște mătăni de chihlimbar ca să gonească mulțimea gândurilor ce'l preocupau. Fața lui palidă și amenințătoare, lăsa să se vadă suferința morală de care sunt chinuiți toți aceia ce se îmbogățesc prin fapte rușinoase.

In fine el se opri în loc, și după ce se mai gândi puțin dise: — «Este cu neputință! Costea Chioru, de și este cel mai mărșav și mai calpuzan dintre toți grecii din țara românească, dar ce'mi pasă!... El nu va putea să'mi mănânce moșia căci am înscrisul lui care dă pe față că moșia Postelniculu pe care a cămpărat'o de la *Sultan mezat*, este a mea, și el nu este de cât un vechil pus din parte'mi ca să nu dică lumea că cumpăr moșiiile stăpînului meu cu banii furați de la dênsul. Să vedem acum la ce sumă se ridică micul meu capitalaș. Să punem mai întâi moșia Răsucita, care până astăzi a fost a prea iubitului meu stăpîn iar de mâine încolo va fi a prea supusei sale slugi; al doilea, am o sută pungă de bani la Baron Sachelarie, și alți atâtea la Căminarul Polizache cu dobândă cinci la pungă; al treilea am două vii în Valea Călugărească. Toate acestea aduc pe an un venit de lei șai-zeci

de miř. Bravo Dinule! Bravo băiete! Așa este într'a-devăr, dar sunt o slugă, o slugă boierească, meseria cea mai umilitoare din toate meseriile țărei.

Tot omul este stăpân pe voință și pe gusturile sale: plugarul după ce asudă toată diua lucrând pămîntul, seara se întoarce la umila lui colibă cântând și găsește lângă femeea și copiii săi răsplătirea ostenelelor sale; neguțătorul mulțumit de micul său câștig, cum apune soarele își închide prăvălia, și dându-se cu incredere în brațele desfătărei este fericit; numai noi ciocoii de prin curțile boierești suntem ursiți la cea mai aspră robie. Noi nu trăim decât ca să ducem înainte blestemul lui Cain ucigătorul de frate, tremurând la glasul stăpânilor noștri, precum tremura el când audea glasul lui Dumnezeu strigându’i:

— « Caine, ce-ai făcut pe fratele tău ? » — De ce folos ne sunt nouă măcarile cele bune, când nu le putem gusta în liniște ? Ce prețuește o casă bine încăldită și un pat moale și frumos, când noi dormim pe picioare ca pelicanii, sau cu ochii deschiși ca iepuri spre a fi gata la poruncile stăpânilor noștri în orce ceas al nopții ! ... Dar astă viață plină de chinuri va înceta odată ! Moșia cea mare a grecului am înghiit’o și nu m’am înechat.

Viile din valea Călugărească i le-am hrăpit fără cea mai mică greutate; a rămas acum cele două moșii din Buđău și casele; bun e Dumnezeu și pentru dâNSELE, și atunci voi lăsa pe fanariot cu punga mai ușurică decât a unui *nefer* din Spătărie, și cu sufletul încărcat cu blestemele săracilor, din ale căror sudori și-a strîns acele bogății.

După ce Păturică termină această filođofie ciocoiască, scrise un răvaș și îl trimese lui Costea Chioru.

CAPITOLUL XX

Teatru în țara românească

De va fi existat teatru în țara noastră înainte de Caragea nu știm, istoria nu ne spune nimic, chiar tradițiunile populare nu ne arată nimic decât venirea unor scamatori arabi și turci, cări scoteau panglice din guri, înfigeau ace prin mușchiū măinilor, vărsaū mei pe nas, și scoteau din cap o mulțime de căciuli¹⁾.

In timpul lui Caragea, veni pentru prima oară, un întreprindător de dioramă, și clădi un teatru de scânduri în curtea Banului Manolache Brâncoveanu²⁾. Acest teatru optic ținu cât-va timp, iar mai în urmă Domnița Ralu clădi la Cișmeaua roșie o sală de bal, în care se adunaū boierii și cucoanele de petreceau nopțile cele lungi ale iernei.

Puțin însă după aceia, veni în București un antreprenor de teatru melo-dramatic cu o trupă formată astfel în cât să poată reprezinta tragedii, drame, comedii și chiar opere.

Artiștii cei mai principali ai acestei companii erau: Gheorghe (directorul) pentru rolurile comice, madame

¹⁾ De la acei scamatori a rămas o vorbă populară «altă căciulă».

²⁾ După unii acest teatru a fost clădit pe locul Slătineanului.

Dilli pentru rolurile forței de femeie, demozela *Dilli* pentru rolurile de jună amantă, iar domnul *Steinfels* era prim amant forte.

Repertoriul lor se compunea din cele mai frumoase producțuni dramatice și opere muzicale ale școlilor italiană și germană; dar piesele care întâmpinau o primire mai favorabilă în publicul teatrului nostru erau: *Saul*, *Ida*, *Pla-de Tolomei*, *Brigantii* și *Faust*, precum și operele *Gazza-Landra*, *Moise în Egipt*, *Cenerentola*, *Flautul magic*, *Idomeneu* și câteva altele¹⁾.

In timpul acesta, națiunea Elenă se pregătea să rupă lanțurile ce de patru secoli o ținea în sclavie. Bărbații cei luminați și mai patrioți ai acestei națiuni, se adunaseră din toate părțile în România și în țările vecine cu densa, și formaseră din București un centru de operațiune al mai multor comitete ce lucrau în unire pentru binele patriei lor.

Intre bărbații înscriși în registrele comitetului revoluționar Elenic din București, figurau: Atanasie Cristopolu, noul Anacreon al grecilor moderni, Iacovache Rizu, poet cu mare reputație, Scufa, care mai în urmă reprezintă pe Grecia liberă la mai multe curți ale Europei, doctorul Cristală, Constantin Buzău și Logofătul Gheorghe Serurie.

Acești oameni în adevăr mari și înzestrați cu inimi generoase cunoscând cât de mult contribuiește teatrul la formarea inimii unui popor primitiv și la pregătirea lui pentru fapte eroice, se gândiră a înființa un teatru în limba elinească.

¹⁾Cele trei opere dintâi sunt de Rossini, iar cele-lalte de Mozart.

Ca să poată dar a realiza această idee ce țintea la pregătirea junilor eleni din principate pentru sfânta luptă a independenței clasicului pământ al Eladiei, formară repertoriul lor tot din piese pline de patriotism, virtute, abnegație și ură în contra tiraniei.

Prima producție ce se reprezentă pe scena acestui teatru fu *Moartea lui Iuliu Cezar* de Voltaire, tradusă în elinește de Logofătul Gheorghe Serurie. Succesul ei fu splendid, iar întipărirea ce lăsa în inima spectatorilor, fu atât de mare, în cât după ieșirea din teatru, mulți dintre elini intonau pe uliți, planul răzbunării și al morței.

După această piesă urmară: *Mânia lui Achil* compusă de Atanasie Cristopolu; *Timoleon* de Zampeliu; *Meropa, Zaira și Mahomet* de Voltarie; *Orest și Filip II* de Alfieri; *Polixeni* de Iacovache Rizu și *Aristodem* de Monti.

Cel ce voiește să afle dacă aceste piese aŭ produsă nu efectul lor, să întrebe câmpiiile Drăgășanilor din România și pe ale Greciei slave pe atunci, și ele vor răspunde arătându-i un popor liber și un regat nou înscris pe harta Europei.

Actorii care aŭ luat parte la reprezentarea acestor producții teatrale, erau mai toți studenți din școala Elinească; iar cei ce s'aū deosebit mai mult prin geniu și talent aŭ fost *C. Aristias, Theodor Gazi, Constantin Șomache, Doctorul Formion și Gheorghe Mașu*.

La început toate rolele femeiești se jucau de bărbăți, și mai cu seamă de tînărul *C. Aristia*, al căruia fizic și dexteritate se conformau mai mult cu

caracterul femeiesc, dar mai în urmă s'a găsit o femeie anume Marghioala ¹⁾, care a primit cu mare plăcere să joace aceste role în toate piesele reper- toriului.

Junii români ce și făceau studiile la școala Eli- nească, vădând pe străină realizând într'un timp atât de scurt, o instituție de cea mai mare necesitate pentru o națiune, luară hotărârea a' i imita.

Spre acest sfârșit se aleseră căți-va din cei mai cu talent și în puțin timp ridicără pe scenă faimoasa tragedie a lui *Euripide* numită *Ecuba* ²⁾.

Această piesă ce pentru prima oară da ocaziune limbei române a intra în templul muzelor, avu un succes nu tocmai satisfăcător din cauza geloziei și a rivalităților. După dânsa se reprezintă *Zgârcitul de Molière*, ³⁾ și alte căte-va producționi, apoi încetă.

Revoluția lui Tudor Vladimirescu, care detine na-țiunei Române drepturile ei cele strămoșești, o da- torăm în mare parte ideilor de libertate și eroizm, culese de junii români din piesele: *Moartea lui Cezar*, *Achil*, *Timoleon și Ecuba*.

Cât dură aceste turburări politice în care Români cu armele în mâină zmulseră de la tiranii lor dreptul de a fi guvernați de principii români, teatrul stătu-

¹⁾ Această femeie, română de origină, era soția Serdarului Dumitracă Bogdănescu.

²⁾ Tradusă din elenește de A. Năneșcu, unul dintre junii actori români. Rolul Ecubei dintr'această operă s'a jucat așa spun contemporanii de I. E. Rădulescu, care dorind ca repre- zentația să iasă întru toate bine, împlinea și rolul de sufler.

³⁾ Tradusă de Herdellus, amic al lui George Lazăr.

închis. *Melpomene și Talia*¹⁾ părăsiră marginile Dunării, și se așează în patria lui Leonidas, ca să aprindă în pieptul descendenților lui focul cel sacru al libertății, care purifică pe națiunī de lepra sclavieī.

După revoluțione veni la domnie Principele Gheorghe D. Ghica.

Acest Domnitor Român, de și avea marea dorință ca să aducă țara la cel mai înalt grad de felicire, dar ranele ei erau multe și vindecarea lor reclama timp îndelungat și sacrificii colosale.

El dar, ca un adevărat părinte al națiunei, studie cu seriozitate pozițunea țărei, și începu opera regenerării prin îmbunătățiri de prima necesitate: regulă finanțele țărei sleite de domnișii fanarioți și invaziunile precedente; combătu abuzurile amploiațiilor, înzestră capitala cu pavagiū de piatră, înființă școale în limba română²⁾ și poate că ar fi făcut

¹⁾ Muza tragediei și a comediei.

²⁾ În acești timpi se formă o societate secretă a căreia capi și zeloși sprijinitori erau Constantin Golescu și I. Eliade.

Iată și programă acestei societăți:

I. Școala din St. Sava să se împlinească și să se înalte la gradul de colegiu. După modelul acesteia să se creeze alta în Craiova.

II. Crearea școalelor normale în capitala fie-cărui județ prin elevii eșită din colegiu.

III. Crearea școalelor primare în fie-care sat.

IV. Fundarea de jurnale sau gazete în limba română.

V. Incuragiarea spre traducțuni în limba patriei și tipărirea acestora.

VI. Formarea unuī teatru Național.

VII. Stăruirea spre a ieși din regimul fanariot prin reforme înțelepte sau reînoirea primelor instituționi ale țărei.

mai multe îmbunătățiri dacă resbelul Turco-Rus nu'l da jos după scaunul Domniei.

Guvernul provizoriu, rusesc, de și în aparență se arăta că dorește luminarea Românilor, în fond însă făcea tot ce putea ca să introducă confuziunea spiritelor și ignoranța,¹⁾ dar la 1834 numindu-se Alexandru Dimitrie Ghica domn țerei, Români din toate părțile începură a se deștepta din letargia în care se aflau până aci. «Curierul Românesc», singura foaie pe atunci, prin articoli săi plini de patriotism, începu a chema pe Români cei inteligenți să depue pe altarul patriei renăscute rodul ostenelilor și al veghierei lor.

O societate filarmonică se înființă. Fondatorii ei fură : I. E. Rădulescu, I. Câmpineanu și C. Aristia. Cel dintâi contribuia cu doi galbeni pe lună, lucrări literare cu sacrificii tipografice pentru imprimarea de piese teatrale, programe, înștiințări, etc. ; cel de al doilea cu patru galbeni pe lună, iar Aristia cu un galben pe lună, și îndatorirea de a da lecțiuni dramatice câte șease ore pe fie-care săptămână.

După șease luni de lupte gigantice în contra dificultăților de tot felul, societatea își bută a pune în

¹⁾ În timpul guvernului provizoriu s'a făcut o mică încercare din partea lui Aristia pentru deșteptarea gustulu de teatru. El a reprezentat cu școlarii săi pe «Iunius Brutus» și «Orest» de Alfieri, iar mai în urmă pe «Zaira» de Voltaire. Pe cele două dintâi în limba elenă, iar pe cea din urmă în limba franceză. Dintre junii școlari s'a distins mai mult (așa se dice) C. A. Rosetti care a reprezentat pe «Egist» tiranul din tragedia «Orest» cu o ferocitate atât de naturală în cît a spăimântat pe public și chiar pe Aristia profesorul său.

șcenă *Mohamet de Voltaire*, cu luxul și îngrijirea putincioasă în acei timpi.

Piesa în fine, reuși de minune. Publicul, acuzat astă-dă că nu este în stare să înțeleagă producțiunile clasice, se entuziasmase atât de mult, în cât cerea prin manifestări sgomotoase reproducerea piesei.

Junii elevi ce se distinseră în această piesă au fost: Nicu Andronescu în rolul lui Mohamet, Ioan Curie într' al lui *Zopir*, Diamandi Nicolae a jucat bine pe *Zeid* și Ralița Michăileanu pe regina Palmira; dar inamicii românilor prevădând moralitatea și patriotismul ce putea să inspire asemenea piese în inima poporului, întrebuiuțără toate mijloacele și suiră pe șcenă comedii și fraze imorale care conrup spiritul și inima¹⁾.

¹⁾ Iată ce zicea în această materie răposatul B. Catargiu într'un articol făcut în urma reprezentării dramei: *Misantropia și Pocaința de Coțebue*.

«Lăsați dar, voi fi și acelor mari domnitorăi lumii, lăsați «bufonăria și satira pe seama acelor suflete înghiesuite, pe «seama acelor duhuri sărace. Părinții voștri au fost mari, și «voi nu puteți fi mici.—Vrei ca actorul român să arate ceea «ce este? Făl să trăiască în elementele strămoșilor săi; Slava, «Amorul, Generositatea, Patriotismul, Răzbunarea, Trufia, Drep-tatea, iată cei trebue lui ca să fie mare. Dăi tragedii săn-geroase și drame scrise cu lacrimi, și le va juca bine. Nu-i «da farsă, el nu știe să fie bufon; el n'a știut a se slugări și «a se maimuți. Nu'l vei vedea nici-odată să și știe rolul, pentru «că nu-i place nicăi în glumă a fi măscări.»

«Priviți teatrul ca o școală de moral, și veți afla pe actori «mândri de a fi profesorii norodulu, și veți vedea și actori «buni. Faceți pe actorul român să meargă singur, mulțumit de «sine, înecat în lacrimi pe amvonul său, să învețe, să înduplice

Efectul moral ce produse reprezentarea lui Mahomet fu necalculabil; venitul societății filarmonice se îndeci; numărul membrilor ei se ridică până la șeapte-decă indiviđi, între cari figurauă cei mai nobili și mai inteligenți bărbați ai societății noastre. Enthusiasmul merse așa de departe în cât unii din asociați, și chiar dintre particulari în sacra și patriotică lor esaltare, începură a dota societatea cu dotațiuni testamentare ¹⁾). Dar inimicul cel neîmpăcat al fericirei noastre, vădend toate aceste mărinimoase aspirațiuni ale Românilor către civilizare, atâtă mai întâi gelozie între capii societății, apoi între I. Câmpineanu și Prințipele Domnitor, iar după aceia, prin corupțiune și intrigă, reușî a distrugă acea societate, care de ar fi existat până acum, negreșit că arta dramatică și literatura noastră ar fi ajuns la mare grad de cultură.

Mărul discordie care aduse această nenorocire, fu o medalie de aur proiectată de societate, a se da membrilor societății care ar fi meritat mai mult. Se dice că Câmpineanu ar fi dorit să i se dea nu-

«să miște inimile, să se simă fericit și mândru de profesia sa. «Nu'l tărâți în silă a pune peruca bufonului în cap, a'l face «o caricatură și a'l umili spre a se scălâmba înaintea unui «public, care și el e tot român, și singur ru știe pentru ce «nu'ă plac scălâmbăturile.

«Aceasta este misterul teatrului socotit în adevărata lui însemnare, și astfel a fost socotit și între cei vechi.

B. CATARGIU.

¹⁾ C. Manu dete primul semnal, înzestrând societatea cu două miă de galbeni care înmulțindu-se prin dobândă, se vor fi întrebuițat la clădirea teatrului.

mai lui acea medalie, și de aceia începuse a luate de dictator; pe de altă parte iarăși Principele Ghica, vădând cu ochi răi crescândă popularitatea Câmpineanului și temându-se să nu ajunge prin-trănsa la tron, aduse lucrurile astfel, în cât I. Eliade și C. Aristia își deteră dimisiunea, și printr'aceasta totul se spulberă în vînt.

Puțin ceva în urmă, se făcură noi încercări pentru reînființarea societății Filarmonice. C. Aristia fu însărcinat cu această lucrare. El conduse lucrurile cu mare silință și amor propriu; vădând însă că teatrul și literatura erau numai un pretext, iar adevăratul scop era intriga politică, se retrase.

După trecerea de cât-va timp, iarăși începură să se ivi simptome pentru redeschiderea teatrului național. De astă dată însă Domnitorul însuși se puse în capul întreprinderii, cu scop—după mărturisirea contemporanilor—de a paraliza influența Câmpineanului și a surpa tot-de-odată și teatrul.

Spre împlinirea acestui scop, chiemă iarăși pe C. Aristia, și i propuse Direcțunea teatrului cu salariu de galbeni cinci-șecți pe lună și tot venitul reprezentățiunilor. Este însă un proverb, care dice: «Cine s'a fript cu ciorbă, se teme și de iaurt».

Bietul Aristia se fripsese de două ori cu ciorbă, și ceia ce i se ofera acum, nu era nicăi iaurt, nicăi apă rece. Spre a scăpa dar, de această nouă amăgire, ceru de la Domnitor să i se dea înscris de ofertele ce îi făcuse.

Această dorință nu i se împlini de Domnitor sub diferite pretexte între care intra și acela, că nu vo-

ieşte să se declare pe faţă protector al teatrului, ca să nu atingă susceptibilitatea Câmpineanului.

Aristia primi şi se fripse pentru a treia oară, căci după suirea pe scenă a lui *Saul* de *Alfieri* cu un succes gigantic, în care se distinse foarte mult junele Curie, începură persecuţii indirekte care aduseră cădereea definitivă a teatrului ¹⁾.

La anul 1844—1845 Constantin Carageali, elev al lui Aristia, părăsi capitala Moldovei, unde întreprindea arta dramatică cu mai mare succes, şi însotindu-se cu C. Michăileanu, şi prin concursul doamnelor Anesti Croeibace, Lăscărescu, Raliţa Stoenescu şi Calioppe Carageali, deschiseră iarăşi teatru.

CAPITOLUL XXI

Femeea a scos pe om din rai.

Lectorii noştri cunosc planul lui Păturică şi al Duduchi d'a ruina pe fanariot, n'aū însă nici o ideie despre ingenioasele lor mijloace prin care îşi puneau în lucrare întunecoasa lor intenţiune. Este dar de datoria noastră a da aici câte-va probe despre vicleniile acestor două şireti.

Cunoaştem cu toţii că luxul este cel mai teribil agent al corupţiunei: pentru dênsul femeia cea mîndră şi uşure de minte calcă în picioare credinţa jurată soţului ei, vestejeşte onoarea sa şi a familiei, îşi face copiii nefericiţi, cade în ura şi dispreţul societăţei,

¹⁾ Cea mai mare lovire dată teatrului, fu oprirea lui Momolo de a mai închiria săla pentru reprezentaţiuni române.

în fine face totul și se pierde în prăpastia celor mai mari crime.

Acest flagel inventat de Satan, ca să piardă pe om prin femeie, deși se introduse în țară la noi de către fanarioți, cu scop de a ne face să pierdem simplitatea și viața cea aspră, ce ne da tăria de caracter, dar el fiind foarte costisitor, se întinsese numai în clasele cele avute, iar poporul de jos rămăsese neatins. Dar invaziunile, ce neîncetă călcară țara, introduseră cu încetul manufactura Europeană, care se compune în mare parte din diamante și aurării falșe, precum și din postavuri și mătăsării arse, cu care neguțătorii cei fără conștiință înselau și sărăcea u norodul ¹⁾.

¹⁾ Că luxul a corupt în mare parte societatea noastră nu mai este îndoială. Dovadă la aceasta, dăm ordinul principelui Alexandru Moruz dat către marele Cămăraș, prin care oprește pe negustorii de a mai aduce, flude, lino, mătăsării și alte obiecte de lux, căci aduc vătămare și sărăcie norodului. Iată acel ordin Domnesc.

Io Alexandru Constantin Moruz, Voevod și Domn țărei Românești

Dum. vel. Cămărașiu, primind Domnescul nostru pitac, să chiemă pe toți lipscani și la Camară, și să le dai porunca domniei mele pentru flude și linaș, sadetica în cusături și basmale, se sunt lucruri cări pricinuesc o cheltuială zadarnică și o stingere de obște; ca câte dintr'acestea se află acum la prăvăliile lor aceleia numai să și le vîndă neproprii, iar de aci înainte să știe că fără de a avea voe să le deschidă și să le vînză, se va pecetlui, și făcându-se zapt la cămara Domnească se va scoate din țara domniei mele afară, și mai mult nu vor fi îngăduiți a le deschide și vinde aici. Drept aceia ca să nu aibă pricina de îndreptare că n'aș știut, să le arăți porunca Dom-

Răul acesta merse crescând neîncetat, iar în timpii lui Caragea ajunse la culme. Luxul acum își avea proseliții săi în toate clasele societății: femeile nu mai visau de cât diamantice, stofe de mătase și alte secături de acestea, pentru care era în stare a sacrificia tot.

Deschiderea clubului de la Cișmeaoa Roșie, și prefacerea lui mai în urmă în sală de teatru, detine o întindere și mai mare luxului. Toată societatea dorea să vadă tragediile și operele germane reprezentate de Gherghei. Nu era familie în care să nu se vorbească despre teatru, și mai cu seamă despre găteala cucoanelor. Femeile își martirizau bărbații, iar junele și junii pe părinții lor, ca să le cumpere vestimente noi, diamante și parfumării. În darn se opunea bietul *calemgiu* la pretențiunile femeii sale, în darn îi repeta de o mie de ori, că dintr-o leafă de cinci-șecă lei pe lună¹⁾ nu poate să ție greutățile familiei și să facă și lux, căci femeia punea mâinile în solduri și îi răspundea prin aceste cuvinte:

niei mele hotărâtoare ca să o știe; aşijderea să arăți dumneata porunca aceasta la vel Vameș al Carvasarali că de acum înainte or câte de acest fel, numite mai sus lucruri zadarnice, va găsi între mărfurile ce aduc lipșcanii pecetluindu-le de față cu stăpânul aceleimărfi să le trimită la Cămara Domnișoarei mele. Si însu'mi eu Domnul am poruncit.

1794 Martie 12.

(După Condica Archivei cu No. 112 roșu, foaia 219 verso).

¹⁾ Șeful de masă pe atunci se plătea lei 50 pe lună și și scutea via din vinărici și individul său de podveză și angarii; plătea încă la primirea ordinului de orânduire lei 5, sub numirea de havaiet (Condica archivei No. 121 foaia 20—26 roșie).

— Calicule! dacă n'ăi stare, de ce te-ăi însurat? Să-mi faci rochie de *malteț*, și să-mi cumperi și cercei de Lipca, auți tu? C'apoără imi fac eū... Înțelesu-m'ăi?

Nenorocitul soț tacea și privea cu sufletul plin de întristare pe soția sa îmbrăcată întocmai ca cele dintâi cucoane, fără să-și aducă aminte că a contribuit cât de puțin la strălucitul lux al soției sale.

Intr'o seară Postelnicul Andronache, în contra obiceiului său, se afla acasă la dênsul. El ședea pe o sofa fumându-și ciubucul cu o flegmă demnă de un *osmanlău* și vorbea din când în când cu Păturică.

— Așa, Dinule dragă, dicea el, să ne măi măsurăm cheltuelile că nu mergem bine. Ce Dumneșteu! Eū câștig pe tot anul aproape la patru sute pungă cu bani, și cu toate acestea vii neîncetă de'mi spui că n'avem bani și mă silești să fac împrumutări.

— Foarte bine te-ăi gândit milostive cucoane, numai este cam târđiu. Datoriile s'aū mărit foarte mult prin neplata dobândilor; Costea Chioru vine în toate dilele de-mi cere dobânda și capetele; grămaticul lui Baron Meitani asemenea, fără a mai adăoga, că de multe ori întâmpin cheltuelile curții din mica mea lefșoară de *calemgiu*, pe care 'mī-ați dat'o *blagorodnicia* voastră.

— Dar bine Dinule, imi aduc aminte că chiar în luna trecută am câștigat peste o sută pungă de bani de la slujbele ce am dat la unii alții prin mijlocirea mea; ce s'aū făcut acești bani?

— S'aū cheltuit toți, milostive cocoane.

- Ei bine, pe ce? fă-mě să înțeleg.
 — Asta este foarte cu puțință; să aduc catasti-
 ful să vedă.

Ciocoiul se pogorî jos în camera lui și se întoarse într'o clipă ținînd în mâni o carte mai mult lungă de cât lată, pe care deschidînd'o, citi cu o manieră cancelarică:

*Catastih de desolipsie¹⁾ al casei Dumnealui Ma-
 reluř postelnic Andronache Tusluc.*

Leatul 1818, Septembrie 1

Primiři

Talere. banř

- 20,000.— De la șapte ispravniči ce ař luat pită-
 cele din mâna mea.
 6,585.— Ipas de la alte husmeturi date prin mine.
 3,567.— Ipac de la noiř căpitani de poteră ce 'și-ař
 luat pitacul tot prin mine.
 8,600.— Arenda mořiei *Plânsurile* pe leatu 1818.
 1,250.90 Ipac de vîndare a 2,500 vedre vin, vadra
 pe banř řeai-đecí.
 2,500.— Din vîndarea pădurei de pe mořia *Chi-
 nuelile*.
 3,500.— De la igumeni pentru volniciři și alte *madele*.
 2,000.— De la episcopul Râmnicului pentru prefa-
 cerea unui zapis de datorie.
 1,700.— Ipac de la episcopul Buzeř.

¹⁾ De dare sau luare.

297.30. De la doi nemți ca să aibă voie a juca pe la bâlciuri: *la o para cinci*¹⁾.

50,000.— Fac peste tot primirile.

Cheltuiști pe ieatul 1818

Talere. bani

3,980.— Cheltuiala cuinii, care se vede trecută condei în catastihul Stolnicului.

1,560.— Lemne pentru iarna trecută.

800.— Cărbuni.

600.— Fân și orz.

380.— Imbrăcămintea țiganilor.

1,800.— Facerea unui han la moșia *Chinuielile*.

400.— Dregerea *butcei* și a *rădvanelor*.

15,000.— La două ziafele, unul la Sf. Andrei și unul la Sf. Vasile.

12,500.— Dați giuvaergiului pentru diadema de diamant și alte giuvaiericale date cocoanei Duduchi la Sf. Andrei.

1,000.— Chiria caselor cocoanei Duduchi.

250.— Ipac simbria slugilor dumneaei.

3,000.— Ipac simbria arnăuților.

8,000.— *Giuvaiereuri*, blane de *samur*, *cacon* și de *belchită*, *icumașuri* de rochiile cocoanei Duduchi de Sf. Vasile.

250.— Dați *iamacilor* și *calemgiilor* ce au venit de Crăciunul domnesc²⁾.

¹⁾ Jocul Rolinei, pe care poporul nostru îl numea «la o para cinci» și baba rusu te îmbracă, baba rusu te dezbracă».

²⁾ După obiceiul de pe atunci, condicarii și logofetii de Divan se duceau cu Crăciunul la Domnitor și pe la toți boierii cei mari.

250. — Dați *meterhaneliř, idicliilor, fustařilor* și altor *tagme* de slujitoră *bacșiš* de Sf. Vasile.

19.380. — Dați blagorodniciei voastre pentru buzunar în mai multe rânduri.

1,200. — Simbriile slugilor casei.

200. — *Bacșišul* lor de Sf. Vasile.

65,670. — Fac cheltuiți.

50,000. — Se scad primiți.

16,670. — Cheltuiți mai mult și cari s'aū luat cu dobânda de la Costea Chioru.

Fanariotul ascultă cu luare amiate socotelile cei înfățișă Păturică, dar când ajunse la încheiere și vădu luate de vînt cele una sută de pungă de bană, și o datorie nouă de 16,670 lei cu dobânda ovreiască, oftă din adâncul inimei; dar în momentul când se gătea să facă oare-cară băgări de seamă și mustări vătafului său de curte, ajunse la urechea sa zgomotul unei trăsuri ce se oprișe la scara caselor sale.

Păturică ieși să vađă pe vizitator și revenind anunță pe chera Duduca.

— Duduca! exclamă fanariotul cu surpriză.

— Da, milostive stăpâne, dumneaei.

— Lasă-mă dar singur, și te voiū chema la trebuință.

Păturică plecă capul în jos și ieșind din cameră, se întâlni față în față cu Duduca, căreia îi șopti: — Să te văd, acum este timpul.»

— Lasă pe mine, răspunse ea cu un accent ce

se stinse pe frumoasele ei buze, precum se stinge o armonie de tonuri musicale purtată pe aripele vîntului din locuri depărtate; apoi intră în iatacul grecului și ședî pe sofa lângă dînsul. Vestimintele ei simple dar bine tăiate, coafura cea împănată cu roze și micșunele, parfumerite cu care era stropită și, mai pre sus de toate, grațiosul aer ce avea în acea seară, arătau până la evidență necesitatea ce avea ea de a încânta și a ameti pe fanariot mai mult ca tot d'auna.

Scopul ei era deja pe jumătate împlinit, căci fanariotul, cum o vîzu, deveni palid și începu să tremure fibrele de emoțiiune.

— Dumneadeule! Cât ești de frumoasă, Duduco, exclamă el cu ochii rătăciti, și cercând cu mâna tremurătoare să apuce pe a frumoasei cochete.

— Rizi de mine, cucoane Andronache; ești nu sunt atât de frumoasă precum dici.

— Nu, Duduco, îți spun adevărul.

Greaca se plecă și lăsată pe obraz cu un transport de amor prefăcut, luă mâna lui într'ale sale și o acoperi de sărutări, apoi cădu în niște meditațiuni, pe care fanariotul le tălmăcea în multe chipuri, dar toate în favoarea amorulu său.

Maî multe scene de un amor delicios se petrecu între dînșii, dar când greaca credu că a sosit timpul de a da lovitura decisivă, se prefăcu că cade într'o adincă întristare, oftă cu o prefăcătorie ce nu s'a vîdut până acum chiar la cei mai lăudați actori dramatiči ai teatrului nostru, și vîrsa câteva lacrimi mincinoase.

Fanariotul o privi cu extaz și durere de inimă, căci din nenorocire o iubea până la nebunie. În momentele acestea vicleana femeie scoase o gevrea albă din buzunarul unei scurteică blănăită cu *cacom* alb, și își șterse ochii, apoi îmbrățișă pe fanariot și începu să lăsruta cu buzele ei rumene și arzătoare ca focul.

Aceste fine prefăcătorii puse pe fanariot într-o poziție foarte critică; el nu știa la ce să atribuie lacrimile și furiile de amor ale amantei sale.

Greaca începu iarăși a ofta și a lăcrima.

Ce ați, Duduco, de plângi și oftezi, o întrebă fanariotul cu un aier în care se vedea disperarea și curiozitatea. Spune'mi cine te-a supărat?

— N'am nimic, nu m'a supărat nimeni.

— De ce plângi dar? De ce oftezi?

— Plâng nenorocirile mele.

— Și care sunt acele nenorociri? Nu te îmbrac? Nu'ți dați de mâncare și casă? Însfărășit nu te iubesc mult decât pe mine? Nu vezi că amorul tău m'a *zalisit*, am ajuns ca *Manea nebunul*?...

— Prefăcătorii bărbătești și nimic mai mult.

— Nu, Duduco, pe viul Dumneșteu te iubesc din toată inima.

— Dacă m'ăi iubi, m'ăi lăsa și pe mine să mă duc la plimbare, la teatru nemțesc și la comedie; nu m'ăi ține închisă ca p'un papagal, și îmbrăcată cu trențele astea ca o preoteasă de mahala.

— Dar bine *giuvaiericalele* ce ți-am trimes la ținută mea, *cumașurile* de rochii, șalurile; toate acestea le numești trențe? țise fanariotul ofensat și atins de nemulțumirea amantei sale.

- Nu sunt trențe, dar nu sunt la modă.
- Să le schimbăm și să luăm altele la modă.
- La aceste vorbe, Duduca începu să rîdă cu hohot.
- Dar ce rîdi? întrebă fanariotul.
- Auđi acolo, să le schimb! Da slavă Domnului!
- nu sunt nici *condicăreasă* nici *teleloaică*.
- Dar bine, Duduco dragă, e păcat să șađă de geaba în *sipet*.
- M'am gândit eū la aceasta și le-am vîndut pe toate la Tolba ovreica ¹⁾.
- Și acum?
- N'am alte haine decât acestea ce le vedî, și cerceii aceștia de tumbac (bronz).
- Și ce aī prins pe dâNSELE?
- Mai nimic, o mie cinci sute lei.
- O mie cinci sute!... dar știă tu, Duduco, că acele lucruri costiseau peste o sută pungi de bani?
- *Teleloaică* 'mî-a ȏis că pietrele sunt proaste.
- Grecul rîmase pe gânduri, apoi ȏise:
- Ei bine, Duduco, cu ce o să ieșî acum în lume?
- Cu vestmintele ce vedî pe mine.
- Să te ferească Dumneđeū de una ca aceasta.
- Amoreaza Postelnicului Andronache nu va purta nici odată rochi de *mauia* și de *bogassiū*.
- Greaca, mulțumită foarte mult de ambiția în care adusese pe amantul ei, schimbă vorba.
- Am audît, ȏise ea, că teatru nemțesc este foarte frumos, și nemțoaica cea tînără a înebunit lumea; se mai ȏice iarăși că hatmanul Cărăbuș moare după

¹⁾ O neguțătoreasă de haine vechi din timpul lui Caragea.

dênsa. Când o să mă duci să o văd și eu? Ai? Spune'mi?

— O să vie vremea, scumpa mea.

— Am audit că dilele astea o să *parastisească* «Italiana în Algir», bucata cu cântece. O să mă duci să o văd și eu?

— Da, da, o să te duc, îngână fanariotul aprins de gelozie.

— Să văd și eu cocoanele și boierii cei mari.

La dicerea boierii, gelozia fanariotului se irita și mai mult; el se temea să o expui vederii lui beizadea C. și a *capioldașilor* lui, căci îi știa cât erau de stricați.

Duduca se prefăcu că voiește să plece, dar în momentul când își lua remas bun de la amantul ei, ușa camerei se deschise puțin, și lăsa să se vadă capul cel pleșuv și fața cea plină de viclenie a lui Costea Chioru bogasierul.

— Kir Costea! șise Duduca cu o surpriză prefăcută.

— Da, plecata slugă a Măriei sale Marelui Postelnic și a d-tale, prea strălucită coconiță, răspunse șiretul, lăsând să se vadă cât se putea mai bine o cutie cu giuvaericale, și câte-va șaluri și cumașe de mătăsării.

— Ce ne aduci noi, chir Costeo? exclamă fanariotul cu gravitate.

— Să trăești, archon Postelnice! Am desfăcut astăzi taxidul de marfă ce am primit de la Țarigrad, și după datorie am venit mai întâi la înălțimea ta ca să'ți alegi ce'ți va plăcea.

— Aferim, chir Costeo, să trăiești; dar ia spune-mi ce ne-ai adus; deschide-ți cutiele să vedem și noi. Ați, dă-te mai încoace!

Costea Chiorul deschise cutia pe care o adusese cu dênsul, și începu a desface mărfile, pronunțând cu îngânfare numele fiecărei mătăsării sau giuvera: asta este *hataia* de Venetia *sadea*, *hataia florantin*, *Camohas* de Venetia cu fir, *camohas sadea*, catifea cu aur *sadea* de Venetia, *Sandal cianfes*, *canavet*, *tafta*, *atlas vergat* și cu flori; *hares pungiuc*, fesuri, *tuneslii*, basmale de Triest, din Franța și din Englera, *tulpan mosc*, *alagea* de Triest, șal de India *ciceacliu*, șal *boza-fer* mai cu flori prin colțuri, *gear* de India, *sanguliè*, briuri *caragialar* cusute, *cutnii*, *alagea*, *citarii* și *gazi de Prussa*, *suvaele de Hale*¹⁾.

Greaca privea cu ochi scânteietorii mătăsăriile de Venetia, de Franța și de Brussa, și când îi plăcea vreuna, făcea lui Costea câte un semn de înțelegere, iar el punea la o parte materia aleasă.

— Ceva giuvericale frumoase și ieftine, exclamă Duduca cu o voce tare, și făcând un nou semn de înțelegere neguțătorului.

— Avem, strălucită cuconiță, de cele mai frumoase, dar sunt cam scumpulețe.

— Nu te teme despre preț, adaose Postelnicul, cam atins la mândrie, scoate tot ce ai mai bun, și apoi plătim cu bani *peșim* (gata).

Aceste cuvinte umplură de bucurie pe amândoi

¹⁾ Vezi catalogul vămilor din timpi lui Caragea, ce se află trecut în cundica Archivei No. 121, foia 210.

amăgitorii. Costea Chiorul începu să scoată dintr'o cutie coliere (*ghiordane*) de diamant și de rubine cercei de brilant, inele de smarald, rubin, brilian, și matostat, făcând fie cărui obiect câte o laudă nemeritată.

Duduca alese un colier de diamante, o pereche cercei de brilant, câte-va inele de rubin și smarald, vre-o câte-va caofițe (ace) de aur cu pietre scumpe și dece bucăți de mătăsărie din cele mai scumpe.

— Iată să vedem, duduco dragă, ce ți-ai ales. Ea ca să atâte și mai mult ambițiunea lui, dîse cu un zîmbet înrăutățit:

— Ia lucrurile ce am ales, dar...

— Dar ce? răspunse fanariotul ofensat.

— Costisesc prea mult, nu sunt pentru mine.

— Aceste vorbe mă supără Duduco. Ia or ce'ți place; ia chiar toată marfa lui Costea, ca să vezi că pentru amorul tău sunt în stare să jertfesc chiar viața mea... Apoi întorcîndu-se către Costea, îi dîse:

— Fă socoteala Costeo, și spune'mi ce'ți sunt dator?

— Numaï decât Măria ta. Și scotînd un petic de hârtie din sîn și un condei de pană din călimările de alamă ce purta la brâu, se prefăcu că scrie și sumarisește; iar după ce clătină capul de câte-va ori, ca să arate de câtă importanță era suma ce avea să pronunțe, dîse:

— Giuvaiericalele și cumașele de rochii costisesc una... sută... două-deci pungi de bani.

— A! a! E foarte scump, nu iaă nimic, esclamă greaca luând un aier de o sublimă prefăcătorie.

— Ține-le pe toate, adaose fanariotul, și întorcându-se către neguțător, îi dise cu mândrie:

— Vrei să'ți plătesc acum în bani *nacht*, sau să'ți fac zapis cu *diorie*? ¹⁾

— Bine ar fi să'mi plătești în *nacht*, dar ca să nu te superi primesc și pe datorie; să'mi dai însă o poliță cu nume deschis către Baron Sachelarie sau către Căminarul Polițache, și totul se va isprăvi.

— Bine, fie cum dici.

Polița se scrise și se dete în mâna lui Costea, care o primi făcându'în închinăciuni până la pământ.

In momentul când se termina această infernală tâlhărie, un gemăt răgușit se audî în cămară. Nimeni nu băgă în seamă, afara de Duduca, care devine palidă ca un cadavru.

Acel gemăt ce semăna cu urletul de bucurie al demonilor când fac să cađă un sfânt în lanțurile lor, era expresiunea infernalei bucuriî a lui Păturică, care prin stratagema de acum a Duduchiî, devinea stăpân pe tot ce'î mai rămăsese bietuluî fanariot.

Duduca și Costea ieșiră amăndoî din casa fanariotului mulțumiți de treburile ce făcuseră.

¹⁾ Cu termen.

CAPITOLUL XXII

Italiana în Algir¹⁾

In mahalaua numită în vechime *Popa Dirvaş* iar acum Biserica Albă după podul Mogoșoaiei, față în față cu casele cele mari ale Deșliului²⁾ se află pe timpii lui Caragea o piață în mijlocul căreia clădise Doamna Ralu o sală de club care mai în urmă se prefăcu în teatru. Acest edificiu avea lungimea de

¹⁾ Subiectul acestei opere se compune din fabula următoare: Corsarii Algirului, într'una din expedițiunile lor, prinseră o corabie florentină, în care găsiră o mulțime de obiecte de mare preț și câte-va sute de călători, pe care îi făcură prizonieri. Intre acești nenorociți era și o damă frumoasă împreună cu un gentilom bătrân numit Don Thadeo, carele îi făcea curte de mai mult timp, dar în amor nu dobândeau decât ura frumoasei dame. Ajungând în fine corsarii la Algir, împărțiră prădile între ei, dând o parte Deiului, una armatorului corăbiei, și pe cea de a treia echipagiului. Frumoasa damă și Don Thadeo ce trecea de frate al ei, fură înfățișați înaintea lui Mustafa Deiul Algirului, carele înamorându-se de dânsa ca un smintit, dețe ordin să o transporte în harem, iar pe presupusul ei frate îl onoră cu rangul de mare Caimacam, și se servea de dênsul ca să comunice frumoasei femei încocatul său amor. Intr'o zi Deiul hotărî să termine acest amor de capriciū. Chiămă dar pe un sclav favorit și îi dețe ordin să introducă la dênsul pe streina cei însuflase atâta pasiune; iar lui Don Thadeo îi dise că pe dată cei va face semn printr'un strănutat repetat de trei ori, să iasă afară. Dama veni; Deiul se simți aprins de un soc neobicinuit; strănută de trei ori, dar Don Thadeo aprins și mai mult de gelozie, nu voia să iasă afară, cu toate amenințările Deiului. În fine comedia se termină, că Deiul și Thadeo sunt amăgiți de frumoasa damă, iar ea părăsește Algijul împreună cu Liudoro vechiul ei amant, pe care'l regăsește între sclavii din Algir.

²⁾ Astăzi ale Slătineanului.

opt-spre-șece stânjeni, iar lățimea de nouă și câte-va palme; privit însă din punctul de vedere al stilului și al altor amânunte architectonice, nu prezinta nimic însemnat. Interiorul lui se compunea dintr-o sală de spectacol și câte-va camere situate la dreapta și la stânga sălei. Într'una dintr'insele se ținea dulceți, rachiuri și băuturi răcoritoare pentru trebuința publicului; iar în cea de a doua, ședea slugile boierilor pe timpul reprezentării.

Sala teatrului, propriu ăsă, avea trei rânduri de loji tapetate cu postav roșu și împodobite cu perdele de chemberică cu ciucuri albi. La dreapta era o sofa imbrăcată cu catifea roșie pe care ședea Domnitorul, iar mijlocul sălii era acoperit cu lăvițe căptușite tot cu postav roșu. Scena se deosibea de restul sălii printr-o cortină pe care era desemnat Apollon ținând o liră pe genunchi. Într'un spațiu mic ce despărțea scena de public, erau o mulțime de scaune și pupitre¹⁾ destinate pentru muzicanți ce compuneau orchestra de pe atunci. Iluminația era în adevăr curioasă, căci în loc de lampadar și lampe, teatrul era peste tot iluminat cu lumânări de seū puse în sfeșnice de tinichea, spânzurate în jurul sălii²⁾.

¹⁾ Bănci mici pe care pun artiștii notele în timpul execuției. Această numire mai servă și spre a demonstra gradul de perfecțiune al artistului de ori-ce instrument.

²⁾ În timpul Domniei lui Grigore Vodă Ghica, trecând pe la noi Marchizul de Ribopiers Elciul Rusiei la Constantinopole, Domnitorul luă măsuri spre a-i face o primire mai distinctă. Astfel dar între alte tratări ce-i făcu, îl invită și la un bal

Prețul intrării era regulat în modul acesta: Lojile de mijloc se plătea căte un galben și erau lăsate pe seama boierilor celor mari, a consulilor și a altor persoane de distincție; lojile de jos și cele de al treilea rând se plătea u cu dece lei, și erau comune pentru toți cei ce voiau a le închiria; iar parterul se plătea căte trei lei de fiecare persoană.

La 8 Septembrie 1818, pe fațada teatrului despre care vorbiră, era lipit un afiș scris în tipografia boierilor Clinceni. Acet afiș anunța înaltei nobilimi și respectabilului public de pe atunci, că în seara acelei zile era să vadă opera «Italiana în Algir» de compozitorul Ioachim Rossini.

Această operă fiind anunțată de mai multe ori și încă neprezentată, ațâțase foarte mult dorința publicului de a o vedea. Amatori dar de teatru veniseră cu două ore înaintea deschiderei teatrului

public dat în onoarea lui. Marchizul se duse la bal mai mult ca să observe gradul de civilizație al societății noastre; dar mătăsăriile, șalurile și mai cu seamă diamantele ce vădu la damele române, îl surprinse, căci numai diadema, cercei și ghiordanul cocoanei $Z_{*} M_{*}$ costa peste un milion. Din întâmplare Marchizul își aruncă privirea și asupra iluminării sălii, și vădu cu destulă surprindere că era iluminată cu lumanări de seu. A doua zi venind la Curte și fiind întrebat de către Domnitor, de a petrecut bine sau nu, Marchizul răspunse că luxul cocoanelor noastre este egal cu al nobleței din Petersburg, numai un lucru nu mi-a plăcut, disse el Domnitorului.

— Ce lucru? întrebă Vodă Ghica cu nerăbdare.

— Lumânările cele de seu, al căror fum strica aierul sălii.

— Cât despre aceasta, aici dreptate, archon Marchiz: dar la noi numai Domnul are voie să arză lumânări de ceară, ceilalți căci să ardă de seu.

spre a'și cumpăra biletele de intrare; și ca să fugă de urâțul ce priținuște așteptarea, unii se plimbau formând mici grupe și discutând despre diferite cestiuni de care se interesau, iar alții formaseră un mare cerc împrejurul afișului, și comentau muzica și intriga piesei cum se pricepeau. — «E tragedie, diceau unii». — «Ba este comedie», răspundeau alții, afară de câțiva învățați, cari laudând cuvintele «drama giocosa» în simț material, afirmau cu aroganță că nu este nică tragedie, nici comedie, ci jocnică priveliște cu jocuri și cântece!...

In timpul când se petreceau toate acestea, pe piață și înaintea teatrului, se deschise o ușă și se vădu capul cel pleșuv și fața cea galbenă și rece a neamțului casier. Privitorii ce până aci așteptați liniștiți, cum vădură pe casier, năvăliră toti de o dată și începură a cere biletele cu un zgomot foarte mare.

Neamțul însă își vindea marfa sa cu sânge rece și după regulă, fără a se turbura cât de puțin de cererile ce i se adresau în numele celor mai mari boierăi țării! dar când audî strigând: «Loja mareluă Postelnic Andronake Tuzluc» tăie numai de cât biletul și'l dete cu atâta grăbire, în cât era aproape să uite să ceară costul ei.

In fine pe la șapte ore și jumătate după amiajă porțile teatrului se deschiseră; publicul începu a intra înăuntru salutat cu temenele de arnăuții ce formau garda de onoare, și în puțin timp lojile și parterul se umplură de privitori.

Directorul teatrului, fiind înștiințat la timp, că în

acea seară era să vie și Domnitorul împreună cu toată *ecfiaiaua* (suita sa) osebit de alte înfrumusețări de ocazie ce făcu, de teatru ordin a se ilumina teatrul cu lumânări de ceară, care de și producea o lumină foarte slabă, era însă de ajuns, ca să facă a scânteia în mii de culori diamantele și alte pietre nestimate grămadite pe cerceii *fuliile* și *ghiordanele* cocoanelor¹⁾.

Intr'una din lojile curții, sta Beizadea Costache Caragea împreună cu doi fanarioți și cu Hatmanul Cărăbuș, favoritul și neseparabilul său amic. Acest frumos și libertin principe privia prin toate lojile ca să găsească vre-o frumusețe necunoscută încă de densus, spre a o face victimă plăcerilor sale. După ce făcu un giur de privire peste tot teatrul, ochii lui rămaseră însipți asupra unei june femei, care pe lăngă o rară frumusețe și eleganță, avea și un costum din cele mai la modă și mai bogate. Ea era îmbrăcată cu o rochie de catifea pătlăginie, cu pieptii ridicăti și cu mâncile strimte după moda de atunci. Mijlocul îl avea încins cu un colan țesut în fir *sîrmă*,²⁾ iar în mijlocul pieptului avea o mare floare de diamant, care fiind pusă pe rochia cea de culoare închisă, strălucea cu mai multă tărie. Gâtul ei era acoperit cu simizet de blonduri de Olanda și cu un ghiordan (coliet) de zmaragde și safire; în urechile sale cele delicate erau atârnăti niște cercei de diamant mari și strălucitori; pe cap avea un fes alb de Tri-

¹⁾ Flori de diamante sau briliante.

²⁾ Fir de cel mai bun.

poli, legat împrejur cu o *sanguliă* albă cusută cu mătase și fir, ale căreia extremități formau un frumos nod în care erau înfipte două floră de diamant.

După ce Beizadeaua o privi cu multă luare aminte se întoarse către Hatmanul Cărăbuș și îi disse :

- Costache ?
- Auđ, Măria ta.
- Cunoști tu pă cucoana aceia ?
- Care, Măria ta ?
- Aceia care șeade în loja de lângă a Conțuluī Prusienesc.

Cărăbuș privi cu luare aminte locul indicat, apoi răspunse cu mare liniște :

- O cunosc, Măria ta.
- Cine este, spune-mă ?
- Este fata lui Michale Ciohodarul.
- Să vedem, pare că mă aduc aminte ; cum aș dis ?... Fata lui... ?
- Fata lui Michale Ciohodarul din Ișvor, și acum țiitoare a Postelniculuī Andronache Tusluc.
- Da, da ! îmi aduc aminte, o cunosc.
- Veř fi voind poate să o vizitez, adăose Cărăbuș cu acel interes, ce mișcă pe toți junii cei demoralizați, când li se prezintă noi ocazii de desmerdări simțuale.
- Ți-am dis că o cunosc și credeam că înțelegi noima acestui cuvînt laconicesc.

Pe când se petreceea acest discurs între Beizadea și favoritul său *Sileam Ceaușul*, curții domnești, intră în teatru și anunță venirea Domnitorului.

Vestea aceasta făcu să se nască un freamăt în

tot publicul care aștepta venirea principeluī cu acea nerăbdare și curiozitate proprie multimei și gloatelor societății.

In fine principale intră în teatru cu aerul său de mărire, pe care fanarioții și foarte bine a'l imita. Publicul strigă de trei ori: «Să trăiască Măria Sa!» Apoi se liniști.

Reprezentarea incepu prin frumoasa uvertură scrisă de celebrul Rosini în momente de o fericită inspirație, și merse înainte până la famosul terțet din care se formează finalul primului act, după a căruia terminare cortina se lăsă, iar publicul din parter și chiar din loji ești afară ca să se răcorească.

După o mică pauză, clopoțelul dete semnalul începerii actului al doilea. Spectatorii se aşează pe la locurile lor și se puseră a asculta cu mare atenție frumoasele melodii ce se coprind și în acest act; dar pe când reprezentarea ajunse la scenă în care Mustafa Deiul Algirului trimite pe sclavul Lindoro să cheme pe Isabela; iar lui Thadeo, Caimăcul său, îi dise că pe dată ce se va prezinta frumoasa streină și îl va audî strănutând de trei ori, să iasă afară.

Pe acest timp doi Condicari de divan ce ședeau pe o laviță și ascultau opera, începură a vorbi între densii și a rîde ca niște nebuni.

— Este curios dar foarte adevărat, dise leșinând de rîs unul dintre cei doi Condicari, adresându-se către cel-l'alt.

— Despre ce este vorba, răspunse cel întrebat zîmbind fără să se știe pentru ce?

— Privește te rog mai cu băgare de seamă la ceea ce se petrece pe scenă, și vei vedea că seamănă ca două picături de apă cu ceea ce se petrece în casa Postelnicului Andronache Tuzluc.

— Și ce se petrece în casa aceluia boier?

— Lucruri mari nenișorule, gugumăni ne mai audite! Vezi pe cocoana aceia care șeade în loja de lângă Elciul Prusiei?... Uită-te bine la dânsa; vezi cât e de gătită: diamantele și rubinele sunt aruncate pe dânsa cu lopata, par că e brezaie, sau teleloaică.

— Ei bine, o văd.

— Acea femeie este țiitoarea Postelnicului Andronache Tuzluc.

— Bravo. E frumoasă de minune.

— Așa este precum dici, dar e ușor să lipsi de asemenea frumusețe și fericire.

— Da de ce, bei-mu?

— Pentru că l'a lăsat în sapă de lemn; l'a făcut să și vîndă două moșii până acum, și mult puțin ce-i-a mai rămas o să se strige mâine poimâine la mezat de către datornică.

— Sărmanul om! poate că l-o fi iubind, și dragostea ameștește pe om

— Așa! nu mai crede, nu l-iubește de loc; și pentru mai mare ocăză a bietului om, să îngădăit cu vătaful lui de curte, și-i toacă starea fără muștrare de cuget.

— Ciudat lucru! Dar ia spune-mi, cine este acel vătaf de curte?

— Este un oare-care Dinu Păturică, un opincar de la Săcueni, și un șiret de n'are pereche.

— Dar bine, măi frate, cum s'a alăturat el pe lângă Postelnicul?

— A venit în curtea lui cu picioarele goale și trenăros; bietului om i s'a făcut milă de densus, 'l-a imbrăcat, 'l-a dat la școală să învețe carte grecească, 'l-a boierit și 'l-a pus în *husmet*; iar el drept mulțumire pentru toate aceste părintești faceri de bine, îi mănâncă starea și și bate joc de cinstea lui.

— Curios lucru! Dar bine, nu s'a găsit cineva să-i deschidă ochii, și să-l scape de această prăpastie spăimântătoare?

— Nu știu ștă; știu însă că eș unul de aș fi dintre cei mai de aproape prietenii ai lui, tot n'aș cuteza să-i dau sfat în *madeaua* aceasta.

— Și de ce să nu-i facă acest bine?

— Pentru că m'aș învățbi cu densus.

— Nu înțeleg nimic.

— Ascultă, măi frate; omul dacă apucă să cădă la o patimă oare-care, poate să'l sfătuiască toată lumea, chiar Dumnețește de ar veni și 'i-ar dice să și vie în simțiri, el nu 'l-ar asculta, ci va merge înainte, până ce va da în prăpastie.

Un mic sgomot ce venea despre ușa teatrului, dete ocaziune unuia din spectatori a se ridica după laviță, și a privi în partea în care se afla cei doi condicari. Acel om era Postelnicul Andronache Tuzluc; el audise tot ce se vorbise de densus și voind să cunoască mai bine pe cele două persoane, ce se

ocupă de trebile sale, se servi de acea ocazie, ca să-i poată privi în față.

CAPITOLUL XXIII

Slugile boierești

Pe când floarea societăței din București petreceau în sala teatrului, ascultând muzica lui Rossini, și privescând magnificul fast al lui Caragea și al copiilor săi, într-o cameră alătură cu sala teatrului erau adunate toate slugile boierești și așteptați acolo ieșirea boierilor din teatru, ca să le ajute să se sui în butci și să-i duce la casele lor.

Camera aceasta era foarte spațioasă și mobilată cu paturi de lemn învelite cu rogojini. Un mangal de aramă plin cu cărbuni aprinși slujea de încăldit, și un felinar cu patru luminișuri spânzurat în mijlocul casei, procura lumina trebuințioasă.

Între slugi exista de mult timp un fel de ierarhie întocmai ca cea din casele boierilor: boer este Marele Ban, tot boer este și pitarul și Șetrarul; dar Banul și cei de seama lui sed la masă cu Vodă, pe când boiernașii cei mici tremură de frig prin săli sau aprind ciubuce boierilor mari.

Feciorii de pe la boierii cei mari plecând de la această regulă de distincție, ocupați în paturi locurile cele mai bune, iar cei-l-alti sedeaț unul lângă altul înghiesuți ca sardalele în butoaie.

Feciorul Banului X.* după ce umplu ciubucul

stăpânului său și se înfașură în giubeaua îmblănăită cu samur tot a stăpânului său, se trânti în pat cu nepăsare și se puse a fuma ca un cadiu. Feciorul Vornicesei G.* intoarse maloteaua stăpânesei pe dos și se îmbrăcă cu dânsa, apoi după ce făcu un fel de pernă din șalul și sanguliile ei cele de mare preț, puse capul pe dânsenele și se lăsă în brațele somnului. Căță-va din feciori, ca să gonească uritul, începură a juca cărti pe fundul ișlicului Marelu Clucer T.*, iar cei-l-alți rămaseră cât-va timp într'un fel de nemîșcară amestecată cu o ușoară somnolentă.

Ioniță, — astfel se numea feciorul Banului X.* — terminând fumarea ciubucului, tuși de două-trei ori cu ifos boieresc, apoi dîse celor-l-alți:

— Știți una, băieți? mie 'mi-e sete; cine face cinste?

— Ești, răspunse unul dintre feciori.

— Bravo Dumitrache, bravo! ai semne de propriețate, adaose Ioniță vesel pentru aprobarea propunerii sale.

— Are dreptate să facă cinste, dîse un alt fecior cu aer de gelozie învederată.

— Da de ce?

— E! e! Să trăiască stăpână-sa și coconul Costache...

— Și de ce să trăiască, spune-ne și nouă?

— Pentru că Dumitrache al dumneavoastră, Dumitrache al cu cinstea, este mijlocitorul lor, dar o să spargă dracu opincele, și par că văd pe Dumitrachiță al dumneavoastră bătut la *falangă* sau zdrobit cu *topuzul*.

— Și de unde știți toate acestea? întrebă Ioniță.

— Mă întrebă de unde știu? E! e! băieță. Ești știu tot ce se vorbește până casele boierești; cunosc chiar cele mai ascunse sfaturi ale boierilor.

— Dar bine cum le află toate acestea?

— Asta este *uschiuzarlăcul* meu.

— Spune-ne și nouă cum faci tu de aflu toate tainele boierești?

— Cât despre casa stăpânu-meu, știu tot ce se petrece într'însa; căci cum vine căte un boer strein sau alt-cine-va, ești intru după dênsul și ca să nu se bage de seamă şiretlicul meu, uneori mă prefac că mut un scaun de la un loc la altul, alte ori netezesc macaturile pe pat, umplu ciubuce, sau pun apă proaspătă în *caramfile*. În timpul acesta boierii vorbesc de verdi și uscate, fără să le treacă prin minte că îi ascult; ești însă le bag toate la cap și mă folosesc de dênsele la timp.

— Ei bine cu stăpânu-tău faci precum dici, dar cu cucuoana lui?

— Mult mai bine; m'am împrietenit cu fata din casă și mi spune toate tainele stăpânesi.

— Bună și aceasta; dar ia spune, cum află tainele celor-lalte case boierești? Aci să te vedem!

— Mă duc în toate dilele la pivnița de la Slătari, unde găsesc pe toți feciorii de la casele boierești; aduc numai de cât o arămeasă¹⁾ de vin *chihlibăriu*, și dau căte un *ichilic*²⁾ la toți frații, apoi în-

¹⁾ Arămeasă este măsura ocalei sau a jumătății de oca, făcută din tinichea sau din alt metal.

²⁾ Ichilic se numește măsura de 50 dramuri.

cep *havadișurile*; și știm cu toții că în adunările noastre nu se vorbește de cât de trebile altora. Eșu fac ca filosoful: vorbesc puțin și ascult mult, adică îmi fac capul *ceaslov* de *havadișuri*, fără ca alții să afle ceva de la mine.

— Ia spune acum de unde știi tu că o s'o pață Dumitrache?

— Ascultați: Astă-dă m'am dus cu coconul la Mitropolie și, după obiceiul meu am intrat în cantălărie și am audit cu urechile mele pe Logofătul Mitropolitului luând tacrir vizituului; ca mâine o să vedeți și pe nenea Dumitrache închis la Spătărie și bătut la tălpă.

— Pune'ți pofta'n cui, nene Tudorică, răspunse Dumitrache cu nepăsare. Mă-am luat eu măsurile mele, adaose el. Cum oî duce pe *ciocoaica*¹⁾ acasă, îmi strâng *catrafusele* (bagajele) și o apuc la sănătoasa.

— Iar până atunci să bem vinișorul care nîl ai făgăduit, esclamară mai mulți dintre feciori, lingându-și buzele de poftă băuturei.

Da! da! să bem, de ce nu? dise Dumitrache trântind pe pat un *dodecar*.

— Iată băetă din partea mea, adăogă el; mai punetă și voi ceva, și să-i tragem o mâncare de cănață și o băutură de vin, să ne țiue urechile.

— Aferim Dumitrache, aferim! exclamară toți ciococii deodată, apoi doi dintre deneșii luând banii, se duseră să cumpere vin și cănață.

¹⁾ Boierii numesc pe slugi ciocoii, iar slugile dau acest epitet boerilor.

In fine aceste demoralizate slugi măncără și băură cît-va timp, iar după ce se cam amețiră de vin, începură a petrece pe socoteala stăpânilor lor.

— Ce am audit mă Gheorghe că stăpânul-tău se ține cu soră-sa? Adevărat este mă, ori minciuni?

— Foarte adevărat; ba încă îi toacă starea mai rău de cît o talanță de cărciumă.

— Dar stăpânul-tău cum merge cu cărțile? dise Ioniță, îndreptându-se către feciorul Vornicului I.. F...

— Rău nenisorule, rău de tot. A rămas sărac lipit, n'are nici cu ce să plătească *imiclicul*¹⁾ slugilor.

— Dar bine mă, ce a făcut atâta bănet ce i-a rămas de la tată-său?

— A dat tot în cărți.

— Da stăpână-tă, măi Tomo, cum merge?

— Foarte bine; în lume se arată că este cea mai *evlavioasă* muiere, par că ar fi o călugăriță; dar într'ascuns, joacă pe bietul cocon tonturoiul.

— Aî fugi d'aci, nu te cred!

— Crede ce'ți spui ești; a prins'o alaltăieră cu Hatmanul Cărăbuș.

— Ce spui mă, Tomo!... Ei, și cum a prins'o?

— Coconul aflase de mult vicleșugurile ei și se prefăcea că nu știe nimic, ba încă a chemat pe Hatmanul Cărăbuș și i-a șis, să-i lase femeia în pace, căci la dimpotrivă, îi va face una, de'l va pomeni cît va trăi.

Hatmanul, luând toate acestea drept glume, își urmă dragostea cu cocoana și mai înainte, dar o păti cît se poate de bună.

¹⁾ Porția de pâine și măncarea ce se dă slugilor pe fie-care zi.

Coconul scoase vorbă afară că pleacă la o moșie tocmai peste Olt, și ca să se dea mai mult credemânt acestei născociri, chemă pe vizitiu, și față cu cucoana îi porunci să dea caretă la neamț s'o dreagă, să potcovească caii și să ungă hamurile. Când toate acestea fură gata, porunci să-i frigă un curcan, să-i cumpere icre, licurini și ghiudenuri; umplu și câte-va clondire cu vin și rachiū și le puse la *scatolcă*; în sfârșit făcu atâtea pregătiri în cât nimeni nu se mai îndoia despre călătoria sa, iar după aceia se sui în caretă și plecă. Cocoana cum îl vădu eşit pe poartă scrise un răvaș Hatmanului Cărăbuș, ca să vie îndată. Hatmanul veni și petrecu toată ziua în oftări și îmbrățișări, iar colea pe la două-spre-dece ceasuri¹⁾ se desbrăcă de hainele sale, și se îmbrăcă cu antirul de noapte al coconului; apoi după ce și aprinse un ciubuc cu caimac și trase dintr'însul de câte-va ori, se sui în pat lângă cucoana. Dumnețeū însă nu-i ajută, căci tocmai când era dragostea mai mare se pomeni cu coconul în mijlocul iatăcului cu un iatagan în mâna, par că ieșia din pământ. Bietul Cărăbuș înmărmuri de frică, iar cocoani îi veni *isterico*. Coconul stete puțin pe gânduri, apoi dise: «Bine măi Cărăbuș, astfel răsplătești tu prieteșugul și increderea mea? Nu'ți-am dis ești, și mai deunădi să'ți bagă mințile în cap, și să'mi lași nevasta în pace?... Nu răspundă nimic? Așteaptă dar hot de cinste căsnicească, că te-oî învăță ești minte!»

Dicând aceste vorbe, deschise ușa puțin și începu

¹⁾ Opt și jumătate europenești.

să strige:—Gheorghe, Ioane, Iordache!... N'apucă să sfârșească, și numai de cât veni vătaful, vizitiul și doi țigani.

— Ce poruncești cocoane, diseră ei întrând în casă somnoroși și zăpăciți.

— Luați pe coconașul și duceți'l în *sacnasiu*.

— Numai de cât, cucoane. Ei luară pe bietul Cărăbuș de subțioară și'l duse *tărâști grăpiști* în *sacnasiu*.

Coconul rămând singur cu cocoana, încrucișă mâinile la piept, și cletinând din cap disă:

— Bune sunt astea, Elencuțo dragă? Asta este răsplătirea care'mi dai pentru strădaniile mele, pentru dragostea mea? Să piei din casă *tălanio*, căci pe viul Dumnețeū te omor..... După aceia trecu în *sacnasiu* înfuriat și trase o bătaie țeapănă luă Cărăbuș, apoi îl despuie în pielea goală, îl unse cu păcură peste tot trupul, și după ce' i puse o pereche de coarne închise cu lacăt ca să nu le poată scoate îi dete brânci din curte afară.

Era pe la un ceas din noapte. Lumea furnică pe drum. Cum vădu dar pe Hatmanul negru ca un bivol și cu coarnele în cap, începu a' i da cu *huiideo* în cât bietul om ne mai știind ce să facă, o luă la fugă și se ascunse sub podișca de la sfântu Ilie de pe podu Calicilor; dar nici acolo nu-l lăsără în pace cainii mahalali prin lătratul și urletele lor cele grozave.

In sfârșit, ieși de sub podișca și porni către streaje la o vie a sa, ca de acolo să trimiță să'i aducă haine de primineală și cele-lalte.

Ajungând la vie începu a bate cu tărie în ușa vierului, care aflându-se tocmai în somnul d'intâi, și nevoind să se scoale, trimise pe un argat să vadă cine bate la ușe. Argatul după ce se scărpina în cap de mai multe ori se duse să deschidă ușa: dar cum vădu pe Hatmanul în starea în care se afla, începu să sibiere ca un *năbădăios* și închise ușa cu repediune.

— Dar ce aï mě, *neghiobule*, strigă vierul supărat că și stricase somnul.

— Ce să am; iaca a venit dracul să ne ia.

— Ba te-o lua pe tine nevoiașule. Deschide ușa audī tu, și vedi cine este?

— Da nū ți-am spus měi omule, că este dracu?

Vierul sări necăjit din pat, și îmbrâncind pe argat dise:

— Cine bate la ușe?

— Eū Ioane.

— Cine ești tu? răspunde.

Sunt stăpânul těu, nu mě cunoști?

Vierul deschise ușa, dar o închise iarăși cu repediune, credînd că a vădut pe dracul în adevăr.

— Ci deschide odată mě Ioane, nu mě ține în frig.

— Nu deschid eū dracului.

— Dar eū sunt stăpânul těu, nu sunt dracul. Deschide că mor de frig.

— Nu deschid, că ești dracul cu glasul boierulu.

In sfârșit, după mai multe zbuciumări, vierul îi deschise ușa și îl primi în casă, iar după aceia puse cazanul pe foc și lîmbăie ca p'un copil mic, apoi

trimise la curte să-i aducă haine și un fierar ca să-i scoată coarnele.

— Ce spui tu măi, Tomo! exclamară ciocoii cu mirare, adevărate sunt astea?

— Adevărul curat, fraților.

— Bre! dar asta seamănă a basmu.

Abia se terminase povestirea aceasta, și deodată intră un seimean spătăresc și dise cu glas răsunător: «S'a spart teatru, copii; aide, ieșiți de strigații calășile stăpânilor voștri».

Un om onest s'ar fi scandalizat privind pe acele slugi nerușinate cu ce grabă se dezbrăcau de hainele boierilor și cum se sileauă a le scutura de praf și a le netezi ca să nu se cunoască reaua întrebuințară ce suferiseră ele în timpul reprezintării.

In fine, privitorii se duseră toți pe la casele lor; teatrul se închise, și totul intră într'o perfectă liniște.

CAPITOLUL XXIV

Cochii vechi

Costea Chiorul, primind biletul lui Păturică, despre care am vorbit într'unul din capitolele precedente, se îmbrăcă îndată cu giubeaua, și luând de pe masă un catastif de dare și luare, se duse cu mare iuțeală ca să se întâlnească cu complicele săi.

Ajungând la poarta caselor postelnicului, își ridică gulerul giubelei în sus și lăsă caucul pe ochi, ca să nu fie cunoscut de slugile curții; apoi după ce aruncă

o privire repede peste toată curtea, și se asigură că nu l-a vădut nimeni, intră în galeria beciurilor de sub case, și de acolo în odaia lui Păturică.

Ciocociul se afla în momentele acelea răsturnat pe pat, și absorbit de meditațiunii; dar cum audî sgo-motul ușii și vădu pe Costea intrând, se sculă de pe pat ca să-l primească.

— Bine aî venit kir Costeo, îi dîse el cu un surîs silit.

— Bine te-am găsit, cocoane Dinule, răspunse șiretul neguțător, compuindu-și trăsurile feței după imprejurare.

— Ia spune-mi cum mergî cu *alışverişurile*?

— După vremi, cocoane Dinule.

— Știu la ce te-am chemat?

— Nu știu, dar îmi închipuesc că pentru rătuirea socotelilor dintre noi.

— Bravor kir Costeo!... Aî ghicit. Să începem dar.

— Să începem!

Ciocociul închise ușa pe dinăuntru, scoțînd un catastif dintr'un sipet, dîse lui Costea:

— Să *paravalisim* mai întâi condeile ca să vedem dacă se potrivește catastiful meu cu al dumitale.

Costea deschise catastiful său, și citi toate târgue-lile făcute de Kera Duduca și de Postelnicul. Păturică vădînd că se potrivește cu însemnarea sa dîse cu un aer de încredere:

— Destul kir Costeo, nu mai citi că te cred; apoi scoțînd de sub brâu două hârtii îndoite dîse:

— Iată foia de socoteală iscălită de dumneata,

iată și *teșchereaua* prin cari faci cunoscut că toată marfa vindută ați primit-o înapoi prin mine.

— E foarte adevărat.

— Ei kir Costeo, ia spune-mi acum cât o să-mi ceri la sută pentru că ați luat parte la acest alăveriș (daraveră) prefăcut.

Costea începu să-și răsuicească mustața cam pus pe gânduri, apoi după ce privi pe ciocoii cu uu zîmbet perfid dise:

— Să împărțim pe din două.

— Ce ați dise!... Pe din două?...

— Da; pe din două.

— Dar bine, asta e furtișag, nu mai e neguțătorie.

— Ba furtișag nu glumă, cu deosebire numai că hoțul cel mai mare nu sunt eu, ci dă și Kera Duduca.

Păturică neașteptându-se la atâtă obrăznicie din partea lui Costea, se cam uimi, dar viindu-și în sine, dise:

— Ia lasă glumele la o parte Kir Costeo, și spune-mi cu ce te mulțumești pentru trebșoara aceasta?

— Am dise odată.

— Dar bine măi omule, nu e prea mult? să-ți dau două-decă și cinci la sută.

— E prea puțin, cocoane Dinule. Astă-i treabă de pușcărie, și dumneata scapi cu una cu alta, dar pe mine mă dă până targ cu capul ras, și mă duce la ocna părăsită.

Fanariotul scoase bani ca să răfuiască socoteala, dar Păturică îl întrerupse dicând:

— Dar bine, despre moșie nu-mi vorbești nimic?

Asta' i altă treabă. Dă-mi lei dece miș ce am cheltuit în *rusfeturi*, și iată zapisul adeverit de Măria sa și de Hătmănie.

— Dar ia spune-mi cui aî dat acele rusfeturi?

— Am dat, mă rog dumitale bun, lei cinci miș starostii de neguțători¹⁾, ca să nu amâne vîndarea. Am dat lui Telal-bașa lei 1,000, ca să nu iasă mușterii mulți să ne strice chilipirul. E!... am dat zarafului (casierului) de la Cochii vechi lei una mie, ca să nu-mi facă zădufuri (greutăți) la numărătoarea banilor; două miș de lei am dat havaietul mezatului, iară cei-l-alti cinci sute i-am dat bacăș *imacilor* și *calemgiilor*. Fă acum socoteala și vedești.

— Bine, fie precum dici. Adu șeapte-deci de pungi de bani și zapisul moșiei.

— Bucuros bei-mu. Și pe data îi numără bani, dându-i și zapisul în mâna.

— Acum să vorbim despre cele-lalte două moșii ale Postelnicului ce se vînd mâine la Cochii vechi.

Costea scoase orologiul, și vădând că arată patru ore turcești, dise:

— Pe mâine cocoane Dinule, căci e cam târziu și mă ia streaja.

— Dar unde ne vom găsi mâine?

— La *Cochii Vechi*.

— Bine.

A doua di era să se facă mari vîndări prin mezate. Starostea de neguțători venise foarte de di-

¹⁾ Starostea de neguțători era ales dintre boerinaș; el preșidea adunarea neguțătorilor ce formau pe atunci Cochii vechi sau Tribunalul de Comerț, și avea dreptul să poarte barbă.

mineață la stărostie, și ca un bun amploiat ce era, își puse în regulă hărțiile tuturor obiectelor ce era să se vîndă în acea dîi. Negătătorii ce compuneau Consiliul stărostiei erau aleși dintre lipsacani, giuvaergii, argintari și cojocari subțiri, oameni cu cunoștințe speciale despre prețul obiectelor ce se vindea la mezat.

In dîua aceasta erau puse spre vîndare mai multe moșii între care figurau și cele două ale Postelnicului Andronake Tuzluc; patru vii lucrătoare, două vii părăginite, șease perechi de case, diamantice și blănării.

Vîndarea începu de la haine și giuvaericale. Aerul răsună de glasul cel tare și tipător al telarilor cari făceau din *caraghioslăc* și datoria funcțiunei lor un ce identic. — Acești oameni fără pudoare, cei mai mulți armeni și greci de origină, voind să dea un aer comic meseriei lor, străbăteau piața, făcând gesturi comice și strigând din toată puterea plâmânilor: — două sute de lei binișul boierului X***; o sută de lei maloteaua cocoanei E**. Areci?... Areci?... odată... de două ori... cine dă mai mult?

Era foarte trist pentru un om cugetător a privi cum aceste obiecte de mare preț treceau din stăpânirea boierilor într'a ciocoilor pricopsiți de dênsii, cari le cumpărau cu prețuri foarte scădute, și le plăteaau cu bani furați de la stăpânii lor.

Printre mulțimea de curioși, adunată acolo mai mult ca să-și petreacă timpul de cât spre a cumpăra ceva de la licitație, figura și Costea Chioru împreună cu Păturică. Ei ședîră cât-va timp liniștiți;

dar când veni rîndul moșilor a se striga la mezat, Costea dîse lui Păturică :

— Cocoane Dinule, facem vre-o trebușoară astă-dî?

— Mă mai întrebă? doar n'oi fi venit aci de florile mărului.

— Așa cred și eu; dar voi am să știu, căci mai am și alte trebă de făcut.

— Ei bine, ia spune-mă, ce o să-mă ceră ca să îmi cumperi moșile stăpânului meu?

— Cinci la pungă, după învoiala cea veche.

— Te-ai dedulcit de la moșia Răsucita, dar nu este în toate dilele Paști.

— Ei bine, fie patru.

— Așa îmi mai vine la socoteală.

— Să facem înscrisurile?

— Să le facem.

Costea intră într-o prăvălie, și făcu înscrisul acesta :

«Două moșii și anume : *Plânsurile și Chinuielile* «din sudul Buzău ale Postelnicului Andronake Tuzluc «le-am cumpărat pentru dumnealui Marele Pitar Dinu «Păturică cu banii dumisale, iar eu sunt numai ve- «chil din parte-î».

Costea Bogasierul.

— Poftim boierule, dîse Costea, dând înscrisul în mâna lui Păturică; dă-mi acum banii, și lucrul e isprăvit.

— Ce banii îmi ceră; nu știu că sunt Sameș la Hătmănie? Vin'o mâine să-ți dau *tescherea* că s'a primit prețul acestor moșii.

— Voi face precum poruncești.

După ce acești tâlhari puseră la cale nerușinoasa lor speculație, se despărțiră. Păturică se duse la Hătmănie, iar Costea rămase la *Cochiș Vechi* ca să cumpere moșiiile.

CAPITOLUL XXV

Mare a Hătmănie.

Hatmanul cel mare era executorul tuturor decretelor domnești și al hotărârilor Divanului, relative la împliniri de datori, *clironomii*, vînderi de moșii, case și altele de felul acesta. Hatmanul mai era dator a înfățișa pricinile de judecăți înaintea Divanului. În cazul acesta el sta pe picioare ținând în mâini un baston de argint, semn al dregătoriei sale; iar când părerile boierilor divaniți erau împărțite, lăa și el parte la desbatere de o potrivă cu judecătorii.

Personalul cancelariei acestei autorități era compus de un Sameș, însărcinat cu păstrarea banilor ce se depuneau acolo și cu ținerea corespondenței, un Condicar și câțiva scriitori, șease zapci pentru împliniri de bani și înfățișări de pricini în București, și câte unul din fie-care județ tot cu asemenea îndatoriri. Osebit de aceștia, Hătmănia avea un stog de slujitori și *mumbașiri*¹⁾ cu cari se slujea la împliniri de bani și execuționi.

¹⁾ Mumbașiri erau pe atunci aceea ce este astă-dîi execuțione polițienească.

Localul se compunea din opt camere, ce formau o casă cu două rânduri; în rîndul de jos ședeau slujitorii și mumbașirii, iar în cel de sus era cancelaria Hătmăniei aşedată în felul acesta: una din cele mai luminoase camere era destinată pentru marele Hatman, alta pentru Sameș împreună cu cei-l-alti ampliați ai săi, iar în cele-lalte două se păstrau bani împliniți și obiectele de preț lăsate în depozitul Hătmăniei.

Odaia Hatmanului avea un pat lung și înfundat și împodobit cu așternuturi de cele obișnuite pe timpi de atunci; mai avea și câte-va scaune pentru trebuințele persoanelor ce veneau să reclame ajutorul acestei dregătorii în diferitele lor interese.

Mobilierul Sămeșiei se compunea dintr'un pat foarte mic pe care ședea Sameșul și o masă rotundă pe care scria el.

Lângă unul din peretii camerii se afla o laviță lungă pe care ședea Logofeții și Iamaci trebuincioși pentru scrierea poruncilor și trecerea în condiții a banilor Hătmăniei; iar în fundul acestei camere era două lădi vechi pe care ședea căță-va copii luați pe pricopseală și se exersau la scris după modelul acesta.

«Cel ce se silește la învățătură și cu gândurile «zburatic, aceluia poți să-i dică carne cu ochi, iar «nu om. Iprocă.»

Pe la două ore turcești¹⁾ un zgomot ce se făcea prin curtea Hătmăniei, anunță venirea Sameșului la

¹⁾ Două ore turcești, sau nouă și jumătate europenești.

cancelarie. Condicarul, logofetii și iamaci înștiințându-se despre aceasta, își strinseră giubelele la piept și puind mâna dreaptă d'asupra inimei, primiră pe boierul Sameș cu capetele plecate până la pământ.

Cum intră Sameșul înăuntru, își scoase giubeaua și o dete unui slujitor carele o scutură și o puse pe un scaun; alt slujitor iți trase din picioare cizmele cele roșii de piele de țap; iar după aceia Sameșul se sui în pat și scoase dintr'o mică lădiță câteva plicuri pe care le puse pe mica sa mescioară și începu a le desface pe rând și a căuta printr'âNSELE cu o nerăbdare văduță.

Hârtia ce căuta el, era o jalbă dată de Banul R. G. către principale Caragea în pricina unei pietre mari de smarald, care, fiind pusă în păstrarea unui bancher și mai în urmă la Hătmănie, se schimbase prin vicleșug și se pusese alta proastă în locul ei.

Din Păturică în calitatea sa de Sameș al Hătmăniei cunoștea foarte bine istoria schimbării acelei pietre, căci era el însuși autorul acelei hoții; voind însă a ridica de asupra sa responsabilitatea acestei fapte, scoase călimările de la brău și scrise Mitropolitului pitacul acesta:

«Cu fiească evlavie sărut blagoslovitoarea dreaptă a prea sfintiei tale părinte Mitropolit.

«Din coprinderea acestei jălbii ce a dat către Maria Sa, Dum. biv vel Ban R.* G.* pentru o piatră verde, care fiind în depositon la mai multe mâini, se dice că s'ar fi schimbat puindu-se în locu'i alta mincinoasă.

«Ci dar din porunca *Gospod*¹⁾, iată trimis prea sfîntiei tale acea piatră ca să o aibă în păstrare, și să am sinetul sfîntiei tale de primirea ei. Și

Sunt al sfîntiei tale plecat fiu sufletesc și slugă
«Vel Hatman»

Acest pițac fu înfățișat Marelui Hatman, care îl subscrise fără cea mai mică observațiune, și ordonă să-l trimiță la Mitropolie împreună cu piatra cea mincinoasă.

In momentul când Păturică ieșea din camera Hatmanului plin de bucurie, că i se pusese în siguranță despre relele urmări ce ar fi putut să aibă hoția sa, i se prezintă înainte un individ, care după îmbrăcămintă și alte amănunte, semăna a fi boier de țară.

Noul venit se apropie de Păturică, făcând neîncetatee complimente silite, iar când ajunse în apropierea cuvenită, scoase din buzunar o jalbă și o dete în mâna lui.

— Ce ceri Boierule printr'această jalbă, dise Păturică cu aier de autoritate.

— Cer de la cinstita Hătmănie să'mi sloboază lei șase mihi prețul viei mele, ce s'a vîndut la *Cochii vechi* de bună voia mea.

— Așa este, boierule, precum dici, răspunse Păturică dând fesul pe ceafă și scărinându-se în cap cu nepăsare, dar poate să se ivească ceva datornică, și noi trebuie să cercetăm cu băgare de seamă această *madea*, ca să nu cădем în răspundere.

¹⁾ Domnească.

— Și în cât timp s'ar putea săvârși aceste *mara-feturi* ale cinstitei Hătmăni?

— Se cere timp îndelungat bei-mu. Trebuie să strige pristavul în București, să facem un tacâm de pitace către zapci hătmănești de prin județe, și dacă după o lună de la darea acestui *mezam*¹⁾ nu se va arăta nicăi un datornic, vino și'ți primește banii.

— Dar banii aceștia îmă trebuesc acum, căci sunt fără *husmet* de atâta timp, și n'am cu ce să'mă hrănesc nevasta și copiii.

— Asta nu este treaba mea. Un slujbaș credincios trebuie să se supuie *mezamului*.

— Așa este boierule răspunse jeluitorul puind cu mare iuțeală două-șeci rubiele sub hârtiile Sămeșiei, dar când vei vrea dumneata treaba se face, căci slava Domnului, nu sunt om pierdut.

Păturică, care întrecea la vedere chiar pe Argus, nu numai că vădu rubielele, dar putu chiar să le numere din vedere, cu toată iuțeala ce întrebuiuțase jeluitorul în punerea lor sub hârtii; se prefăcu însă că nu vede nimic, apoă luând un aer mai bland și se:

— Aide! fie după voința dumitale; o să'ți tac acest hatâr și de voi păți ceva, vei da seama la Dumnezeu.

— Logofete Radule, adăogă el întorcându-se către subalternii săi, ia condica de amaneturi și trece bani boierului la partida plășilor. Iar el se sculă din pat și se duse în cameră, de unde se întoarse peste puțin cu o pungă pecetluită; puse pe jeluitor să sub-

¹⁾ Regulă, ordin sau lege.

scrie de primirea banilor, iar după aceia îi dete pun-
ga dicând:

— Iată boierule baniș dumitale, astfel precum 'i-am primit de la stărostie. Privește bine pecetea; vedî de are vre-un cusur, ca să nu avem vorbe la urmă.

Jeluitorul luă punga și ieși plin de încredere că a scăpat numai cu cele două-șeci de rubiele ce de-
dese Sameșului, dar se amăgea, căci abia ce ieși din cancelaria Hătmăniei, fu înconjurat de condi-
cări, logofetei, iamaci și slujitori. Condicarul cerea
să-i plătească pentru trecerea în condică, logofetii
pentru tacâmul de pitace, ce erau să scrie, dacă
s'ar fi ivit vre-o pretenție asupra banilor ce primise;
iar iamaci și slujitori negăsind nici un fel de pretext
ca să scoată și ei ceva din punga nenorocitului îm-
pricinat, cereau în numele protectorilor lor. Unul
dicea:—«Dă'mi și mie ceva căci sunt al marelui
Hatman»; altul, —«Dă'mi că sunt luat pe pricop-
seală de dumnealui Sameșu», etc.

In fine după ce astupă gurile tuturor acestor obrazniți și demoralizați amplioați, părăsi localul Hătmăniei, blestemând și dând tuturor răilor pe toți amplioații țărei, care în loc să protege societatea de la care se nutresc și se înavuțesc, o speculează înșile și o pun în disperare prin neterminatele lor șicane.

Dar nenorocirea bietului om nu era complectă, căci Păturică, ca hoț perfect ce era, nu făcea nici-
odată hoția pe jumătate; el lăua acasă la dênsul toți
baniș ce se depuneau în păstrarea Hătmăniei, și îi
schimba la Costea Chioru pe baniș tăiați sau calpi

iar după aceia cosea pungile într'un chip cum să nu rămâie nici o urmă de violare.

Jeluitorul dar ajungând acasă, deschise punga și găsi bani și pe deplin, dar când îi trase la cumpănă îi găsi pe unii lipsă, iar pe alții calpi și fără nici o valoare. Sermanul om vădându-se furat în toate modurile, oftă din adincul inimii, dar nu luă nici o măsură contra despotaților săi, căci ca și în timp de astăzi, amplioații furați sub protecținea legilor.

Dar în Hătmănie nu se depuneau numai bani, ci de multe ori se lăsa în păstrarea ei diamanticele și alte lucruri de mare preț, pe care Păturică le falsifica în folosul său și în paguba acelora ce căuta asigurarea averei lor la un guvern corupt până la măduva oaselor.

În ținutul aceia, mai veniră și alți nenorociți împrișinați, pe cără Păturică îi jefui binișor și fără cea mai mică muștrare de conștiință; iar după aceia, își puse *ișlicul* în cap și giubeaua pe umeri, și pleca foarte vesel de căstigul său din acea ținut.

Ajungând acasă la dênsul, o altă bucurie neasteptată era aproape să zdrobească mica sa inimă. Costea Chioru ișbutise a cumpăra cele două moșii de la *mezat*, și i trimese un răvaș prin care îl înștiința despre aceasta. Un alt răvaș de la Duduca îl vestea despre fuga lui Caragea.

Aceste două știri importante, făcu pe ciocoi să se esalteze de bucurie, și iată cauza: de la scena întâmplată în teatru, când acei doi condicari descoperiseră Postelnicului Andronake toate hoțiile lui,

Postelnicul deși nu cređuse că un copil sérman crescut și înaintat de dênsul ar fi putut să ajungă cu nerecunoștință până la gradul de a'l sărăci și a'l necinsti; cu toate acestea, o mică bănuială tot rămasese în sufletul lui.

Păturică însă simțise furtuna ce se ridica asupra capului său, și luase măsuri de asigurare atât de bune, în cât pe cale legală ar fi putut să se împotrivească la toate prigonirile ce îi-ar fi venit din partea stăpânului său; dar Postelnicul era favorit al lui Caragea, și acest din urmă știa pe din afară celebrul *L'état c'est moi* al lui Ludovic al XIV; n'avea dar, decât să primească o reclamație în contra lui Păturică, și îl-ar fi aruncat în ocașia părăsită pe toată viața.

De aceia faimosul nostru ciocoă, cum citi răvașul Duducăi, șise în sine cu un fel de aprindere?— Caragea fuge! adevărat să fie oare? O! de să ar adevări aceasta aş crede că Dumnețeū îl îndeamnă să fugă numai ca să scap de ocașă, și să mă fac boier mare. Cu starea fanariotului am sfârșit; mâine îi voi lăsa și amureaza, și atunci solia mea în casa acestuia venetic va fi împlinită cu desăvârșire.

CAPITOLUL XXVI

O scenă dramatică

Prințipele Caragea văđând că pețitorii de domnie ațâțaseră asuprăi ura regealurilor, înștiințat iarăși din corespondințele ce ținea cu Tarigradul, că

Alexandru Vodă Șuțu era aproape să ia domnia țărei, hotărî a fugi în Europa împreună cu familia și comorile ce adunase din sudorile de sânge ale nefericitilor români.

Temerea însă ce avea de a nu descoperi Sultanol fuga sa, și a trimite oștiri să'l prindă îl făcea să ascundă acest secret de toată lumea; și ca să amăgească și mai bine pe inimicii săi din țară, aduna divanul în toate dilele și dezbattea proiecte de reforme întocmai ca un domn suit pe tron de căteva dile.

Cu toate acestea, conferințele secrete ce ținea cu consulul rusesc și austriacesc, neobișnuita activitate ce se urma în serviciul său particular, iar mai cu seamă desele intrări și ieșiri din Palat ale celor mai însemnați capitaliști așa orașului deșteptă bănuielile poporului, care de și vedea în toate acestea apropierea unui eveniment, dar neputând să'l ghicească se mulțumea a'l comenta fie-care după capacitatea și interesele sale..

Astfel se afla starea lucrurilor cu câteva dile înaintea fugii lui Caragea.

La 29 Septembrie 1818, Caragea pofti la curte pe toți boierii, și le vorbi cu multă grație; iar după săvârșirea ceremoniei sărutării de mână¹⁾), se puse

¹⁾ Acest vechi dar umilitor obicei s'a desființat de prințele Alexandru Ghica prin ofisul de mai jos:

«Noi Alexandru Dimitrie Ghica Voevod, cu mila lui Dumnezeu domn a toate țări Românești.

«Vechiul obicei a fost consfințit sărutarea de mână ca un deosebit semn de cinste și de supunere către Domnul țării.

în butca sa de călătorie și plecă, fără să spue cui-va unde se duce și când o să se întoarcă.

Patru ore în urma acestui eveniment, pe toate țăidurile Bucureștilor, era lipit pitacul acesta:

«Cu mila lui Dumneșteu Io Ioan Gheorghe Caragea Voevod I *Gospodar Zemli Vlahsceo*.

«Dumnea-voastră veliților boieri ai divanului domniei mele.

«Cum veți primi acest pitac al domniei mele, să «vă adunați la Mitropolie, și să faceți cunoscut tuturor boierilor *Hale și Mazili*¹⁾ că eu am lăsat «scaunul domniei pentru scoposuri ce numai mie «mi se cade a le ști; iar după aceia să alcătuți «căimăcămiă și să căutați trebile țărei cu osârdie «și dreptate; și pentru o mai bună pază a liniștei «locuitorilor, să faceți *mehtup*²⁾ către *muhafizi*³⁾ «Serhaturilor după marginea Dunării, ca să vă dea «ajutorul trebuincios. *Tolico pisah Gospodsvomi!*»

George Caragea.

Leat 1818 luna Septembrie 29.

L P.

«Socotind domnia mea drept destoinică doavadă de acel cu-
«venit respect îndeplinirea datorilor din partea fiecăruia, su-
«punerea la pravili și la poruncile stăpânirii, și adevărata dra-
«goste către persoana noastră, care nu suntem la îndoială că
«se vor păzi cu scumpătate de către toți.

«Noi desființăm pe viitorime acel obicei al sărutării de mâna.

«Sfatul administrativ este poftit a da această a noastră dom-
«nească punere la cale în cunoștința obștii.»

(Sub-scris) *Alexandru Ghica Vv.*

Anul 1834 Iulie 21 No. 5 Orașul Giurgiu.

¹⁾ Hale și mazili se înțelege boieri în funcții și fără funcții.

²⁾ Raport, arătare sau petiție.

³⁾ Guvernatorii militari ai fortărețelor după malul Dunării.

Această înștiințare, ce ăda pe față un secret politic, care turmentase cât-va timp pe toți locuitorii Bucureștilor, fu citită cu mare lăcomie, dar impresiunea ce produse ea fu deosebită; favoriții își zmulgeau părul din cap de disperare, căci prin căderea protectorului lor pierdeau pentru tot-d'a-una acele husmeturi grase, ce le înlesnea o viață de satrapă. Numai neguțătorii și clasele muncitoare primiră nouitatea fugii lui Caragăea cu indiferință; și aveau dreptate, căci ei, ca victime seculare ale lăcomiei Domnilor fanarioți, se interesau foarte puțin a ști dacă asupritorul lor se numește Caragea sau Șuțu.

Din toți locuitorii orașului București, numai două indiviđi împingeau simțimēntul întristării și al bucuriei până la extremitate. Aceștia erau Postelnicul Andronache Tuzluc și Dinu Păturică. Cel d'întâi, după o viață de sultan ce trăise atât timp, se destepta acum într'o mizerie complectă. Sermanul om! în viața lui semănata cu atâtea plăceri nu cugetase nicăi o dată că fericirea o să l părăsească vreodată.

Amici adevărați nu avea; căci timpul trecutelor sale fericiri întinsese mâna și își deschise punga numai desfrânaților și lingușitorilor; iar pe oamenii cei onesti îi tratase cu asprime și dispreț; încotro dar întorcea privirile, nu vedea de cât visele sale cele de aur, ce îndulcise atât de mult trecutul vieții sale, prefăcute acum într'o aspră mizerie, care l strângea cu tărie în brațele ei cele topite de suferințe.

O singură speranță îi mai rămasese, dar și aceia nu era de cât o nălucire amăgitoare. El își adusese

aminte de duduca și de Păturică și dise în sine cu un zîmbet plin de melancolie: «Dumnedeu m'a pedepsit în adevăr pentru păcatele mele, dar nu m'a părăsit cu totul. Pe Păturică 'l-am crescut în casa mea, 'l-am învățat carte și 'l-am procoposit. Pe Du-duca am acoperit'o de daruri și alte faceri de bine; ei dar se vor sili a mă face să uit pierderea trecu-tei mele fericiri.

In momentul însă, când bietul fanariot cerca să se consoleze de marea sa pierdere prin aceste amă-gitoare iluziuni, ușa camerei se deschise și intră un aprod al Hătmănii, care îi dete pitacul următor:

MAREA HATMANIE

«*Dumnealui Postelnicului, Andronache*».

«Starostea de negustorî prin anafora de la 27 «ale curgătoarei lunî Septembrie face cunoscut acces-«tei hătmănii, că suma ce a prins din vîndarea mo-«șiilor dumitale, și anume Plânsurile și Chinuelile, «nu ajunge ca să se plătească întreaga sumă ce «ești dator lui Costea Bogasierul și altor ipochimeni, «cerere făcînd ca să se vîndă și casa în care te «aflî locuind, ca prin tertipul acesta să se despăgu-«bească toți datoricii. Ci dar Hătmănia te poftește «ca să vîi a sta față la *Cochii vechi*, unde este a «se face vîndarea, spre a nu'ți rămâne cuvînt de «tagă».

De și prin acest pitac se dedea cea mai din urmă lovitură stării fanariotului, el însă îl citi cu singe rece, apoi bătu în palme ca să vie sluga săl îmbrace, dar nimeni nu se arăta; bătu de al doilea cu mai multă violență, și abia după trecere de câtva timp se înfațășă înainte'î un rândas de la bucătărie.

La vederea acestui individ murdar, Fanariotul se umplu de mânie, apoi dise slugei cu un accent brusc:

— Cine te-a trimes aici, mojicule, și ce voești?

— Apoi de, cocoane, audii bătênd din palme, și de, veni eș că...

— Dar unde este arnăutul, jupâneasa, Logofătul Dinu, aî? Unde sunt ei? De ce aî venit tu de la bucătărie, să'mi încă pieptul cu miroslul tău de ceapă?

— Așa e cu cocoane, aî dreptate, dar de, știu ca omul, n'am venit de florile mărului, o fi ceva la mijloc.

— Spune-mi curând ce este?

— Apoi de cocoane ce să fie?... Dacă a fugit toate slugile din curte și am remas numai eș singur singurel...

— Cum se poate una ca aceasta?

— Știu și eș cocoane?

— Dar bine, cum aș fugit ei fără să-și primeasca simbriile?

— E, e! Cocoane; dumneata să trăiești, și le-aș primi, ba încă mai cu asupra.

Fanariotul, audind aceste cuvinte, tresări ca un leu rănit fără veste; el își aduse aminte de cei spuseșe Gheorghe vătaful de la curte despre Păturică, și de vorbele celor două condicari din teatru, și ofta

cu amar, dar era prea târđiu; voind însă ca să afle până unde ajunsese lașitatea lui Păturică, se adresă iarăși către slugă:

— Eū nu pricep nimic din câte îmi spui; ești beat?

— O fi ș'asta cocoane, dar eū spui adevărul.

— Dar bine, cine le-a plătit simbria?

— Logofătu Dinu.

— Dar el n'are nici bană, nici poruncă din parte'mi să plătească.

— Să vedă cucoane cum merge șiretenia: Logofătu Dinu s'a sculat pe la cântatul cocoșilor, și ne-a spus că dumneata aī mofluđit; apoi ne-a ū intrebat ce simbrie avem să primim și ne-a plătit la toții; unora în bană gata, iar altora le-a dat lucruri de ale casei.

— Urmează până la sfârșit, dise fanariotul tremurând de mânie și de disperare.

— După ce a plătit la toții, a scos armăsarii și telegarii din grajd, și puindu'i la butca dumitale ce era încărcată cu calabalâcurile sale, s'a pus într'ënsa și a ieșit pe poartă, iar eū am rămas să'mi strâng mult puțin ce am, și o să mă duc și eū p'aici încolo.

— Destul, destul, ieși afară!

Sluga ieși, iar Postelnicul se îmbrăcă singur numai de cât și se duse la Curtea Domnească să întâlnească pe spătar, ca să se plângă contra hoților lui Păturică, dar și acolo îl aștepta o altă desamăgire.

Obicinuit din timpul său de mărire ca toții să'l salute și să'l lingușească, credea în vanitatea sa, că va fi tratat tot cu asemenei onoruri și după căderea

lui Caragea, dar se amăgea. Guardiile de la poarta Domnească care altă dată îi făcea u temenea până la pămînt, acum nici că voiră a'l privi. Ajungând în anticamera Căimăcămiei, întâlni mai multe grupe de boieri și amploiați, dar ei în loc să'l salute ca în trecut și să-i facă acele linguri umilitoare, pu-seră capetele în jos și se prefăcură că nu'l văd. În fine, intră în odaia Spătarului, facu o multime de temenele de tot felul și pline de cea mai mare îngrijire; dar Spătarul, voind să-si rezbune asupra-i pentru insolențele ce săvârșea când se afla la putere, se prefăcu că nu'l vede, și începu a vorbi cu altă persoană venită de mai înainte.

Acest rece dispreț al Spătarului, încurcă în adever pe fanariot, dar nu-l descuragia: el facu puțin zgromot ca să atragă atențunea marelui funcționar, care voind să se desfacă de densul mai curând, îi dise cu nepăsare:

— Ce te aduce la mine archon Postelnice?

— O mare nenorocire, efendim.

— Nenorocire!... și chiar la dumneata, cari ești cel mai mare prieten al noroculu! Asta nu e de credeut

Fanariotul simți toată greutatea acestor sarcasme, dar continuă povestirea nenorocirilor sale.

— Da, archon Spătare, adăogă el, e mare nenorocire, o tâlhărie ne mai audită.

— Si a cutezat tâlhării că să calce casa unui... om ca dumneata? Curios lucru!

La aceste cuvinte fanariotul ingălbeni, căci înțelesese tot veninul satiric ce conținea într'însele dar

tăcu. Spătarul vădend cât de mult lovise amorul propriu al bietului fanariot, și voind a-î face pozițiunea mai suferită, îi dîse :

- Ia spune-mi boierule, cunoști pe hoț?
- Da, archon Spătare; este vătaful meu de curte pe care l-am scos din trențe și l-am procoposit.
- Și cum se numește el?
- Dinu Păturică.
- Cunosc un om cu numele acesta dar el este Sameș la Hătmănie.
- Acela este, nu te înseli.
- Ei bine ce voești să faci cu dênsul?
- Să-l bagă în pușcărie, să-î tai urechile nelegiuitului, să-l puș în țeapă! — dîse fanariotul cu o agitațiune ce-l făcuse să-și piardă mintile.
- Asta este foarte lesne de făcut pentru un om ca dumneata, dar nu și pentru mine.
- Dar de ce, arhonda?
- Pentru că Dinu Păturică este boier cu caftan, și se află în *husmetul* țerei.
- Va să dică să rămâiu păgubaș?
- Ba nu boierule, dar trebuie să luăm lucrurile cu uzul subțire, și când vei dovedi că este adevărat ceia ce-mi spui atunci îl voi pedepsi după vină. Atât de o cam dată și lasă-mă căci am treabă.

Fanariotul ieși din odae disperat de cruda ironie cu care fusese tratat de Spătarul, și se duse să prânzească la unul din amicii săi, iar după ce înoptă, luă drumul ce ducea la Kera Duduca, cu scop de a se consola prin grațioasele ei mângâieri de însemnatele pierderi ce suferise în aşa scurt timp.

Ajungênd la poartă, bătu de trei ori, dar nimeni nu veni să-î deschiidă. Supărat de această contrarieitate, împinse cu tărie în poartă, ea însă se deschise foarte lesne. Intră în năuntru turburat de o mulțime de cugetări triste, privi ferestrele casei, dar în locul luminei ce altă dată îi încânta vederile, de astă dată nu vădu de cât un întuneric foarte gros. Trebuie să fie și aci o taină, șise el în sine, îndreptându-se către locuința Duduchi, dar în loc să fie primit de dânsa după obiceiul, îi ești înainte o țigancă bâtrână ținând un sfeșnic în mâna.

— Unde este cocoana Duduca, bre? întrebă fanariotul cu mânie și impaciență.

— S'a mutat d'aicea, coconașule.

— Când și unde s'a mutat? Spune cioară de grabă, că te omor.

— Spui coconașule, mâncate-ași.

— Spune curind.

— Astă-dî a venit boieru Dinu, și a vorbit ca vr'un ceas cu dumneaei, apoi s'a dus și după cât-va timp ne-am pomenit cu vătaful de *Arabagiș* că vine cu șase care, și încărcând tot din casă, a luat drumul spre Sf. Nicolae din țigănie.

— Adevărat este ceia ce îmi spui?

— Foarte adevărat, coconașule.

— Dar Duduca ce s'a făcut, după plecarea carelor?

— A mai ședut până ce a venit coconu Dinu cu butca dumitale și a plecat cu dumnealui.

— Ei bine, n'ai putut tu să o întrebi unde se duce?

— Am întrebat'o cocoane.

— Și ce ți-a răspuns?

— Mi-a spus că se duce să se cunune cu coconul Dinu.

- Când?
- Astă-dî.
- Unde?
- Nu știu.
- Spune cioară nu tăgădui, că-ți răsucesc gâtul.
- Nu mă lua iute coconașule, că mă zăpăcesc.
- Spune-mă curînd.
- La biserică Lucaci.
- La ce ceas?
- La două-spre-dece din noapte, dar să nu-i spui cocoanei, că-mă pune coarne.

Fanariotul privi orologiul, și vădând că se apropia ora cununiei, ești pe poartă și alergă cât putu ca să întâmpine reul.

Când ajunse la biserică Lucaci, ceremonia cununiei era pe la temeiul ei, sau pe la «Isaia dăntuiește» după cum dice proverbul. El intră în biserică numai în anteriu și în fermenea, căci giubeaua și-o scoșese din cauza marei călduri. Fața sa de fel brună devenise întocmai ca a unui faur de fer din cauza prafului ce se pusea pe dânsa în grozava alergare; ochii săi altă dată negri și încadrați cu un alb perfect, acum erau roși ca săngele și exprimau ferocia tigrului iritat până la cel mai înalt grad.

Cum intră în biserică se repezi cu furie asupra lui Păturică și a Duduchi, cari vădendu-l atât de mult iritat și gata a-i sugruma cu mâinile sale cele robuste, intrară în altar, și se puseră sub apărarea inviolabilă a religiunei. «A! a! tâlharilor, disse el.—

«V'ați ascuns în altar, ca să scăpați, dar sunt în «stare să vă hrăpesc chiar din brațele lui Christos, «sau din ghiarele Satanei, ca să-mi sting focul răs- «bunărei în sângele vostru cel mășav?» Și de odată cu vorba, se repedi spre altar ca să sfășie victimele sale.

— Oprește-te boierule, strigătă cu uimire preoții, oprindu-în intrarea în altar.

— Dați-mi pe nelegiuții cări mi-aă măncat starea, și și-aă bătut joc de cinstea mea; dați-mi-ă vă dic, căci în starea de apelpesie în care mă aflu, daău foc bisericei de se duce pomina. Și voi veți da seamă înaintea lui Dumneșteu.

— Da bine boierule, ce rău ți-aă făcut acești oameni? Spune să știm și noi!

— Ce rău mi-aă făcut, dicetă voi? Ei bine ascultați și veți șfăla:

— El se numește Dinu Păturică, și e fecior de opincar. Eă l-am luat de mic copil în casa mea; l-am crescut și l-am procopsit, iar el drept mulțumire și răsplătire mi-aă măncat starea și mă lasat în sapă de lemn. Pe dânsa am luat-o asemenea în casa mea, am acoperit-o cu diamanticele, șaluri și mătăsării ca pe o domniță, dar ea nemernica să unit cu acel tâlhar, și tocmai acum când imi pusesem toată nădejdea într'înșii, ei mi-aă luat tot din casă și mău părăsit. Acum dar, când cunoașteți nelegiuirea lor, dați-mi-ă, sau intru cu sila trecând peste trupurile voastre.

O luptă grozavă se ațăță între disperatul fanariot și între preoți. Această luptă dură numai câteva

minute, căci fanariotul, slăbit moralicește și fizicește din cauza moliciunei și a băuturilor ce-i dădea să bea vicleana Duduca, nu putu să reziste mult timp unei teribile crize morale; el dar ridică ochi către cer și dice: «Dumnezeule! măi pedepsit de ajuns pentru păcatele mele, nu mă lăsa nerăzbunat!» Apoi cădu jos fară simțire de unde nu se ridică de cât ca să ducă înainte o viață mizerabilă. El era lovit de dambla și își pierduse mintile.

Puțin în urma acestei scene, Păturică și Duduca traversați șosea Băltărețului, ca să se ducă acasă la densus, unde îi aștepta cina și cele-lalte veseli nunțiale.

CAPITOLUL XXVIII

Blestemul părintesc

Scena petrecută în biserică Lucaci, produse un mare zgromot în societate. Cât-va timp nu se vorbi de cât de înebunirea Postelnicului Andronache, și mai cu seamă de mărturisirea lui prin care declară pe Păturică de autor al tuturor nenorocirilor sale. Este însă un proverb românesc care dice: «Timpul face și desface». Societățile umane, acest amalgam compus din finți bune și rele, înțelepte și nebune, pline de curiositate și impasibile, bizarre și nătânge, de multe ori se alarmează de fuga unui principie, de căderea unui popor în sclavie, sau de falimentul unui bancher.

In asemenea căduri, mulțimea se adună în grupe

pe ultiș și în locurile publice, raționează asupra evenimentului, vorbește cu zgromadire, declamă și se înfuriază. Jurnaliștii fac articoli fulgerători și plini de semnul mirării și al întrebării, prin care se silesc adăfaptului o importanță de o mie de ori mai mare de cât are el în realitate; dar pe data ce trece timpul cerut pentru satisfacerea curiosității publice, o tacere mormântală se răspândește asupra faptului; principalele căduți rămâne cu oasele sdrobite de cădere, poporul sclav gême cu lanțul de brațe, iar creditorii falitului fraudulos, se mulțumesc cu dece la sută din capete, fără ca societatea să se turbure cât de puțin. Iată ce este societatea în vanitatea ei; de aceia Păturică ca om înțelept ce era, lăsa lumea să vorbească ce-i va plăcea și cât îi va plăcea, iar el își regulă casa și interesele sale cât mai bine.

Starea lui se compunea din trei moșii, două vi și o casă pe una din cele mai frumoase ultișe ale Bucureștilor. Dacă el s-ar fi gândit mai bine la nestatornicia și ticăloșia lucrurilor omenești, negreșit că s-ar fi oprit aci, și ar fi petrecut o viață dulce și liniștită; dar el era ambicioș și ambițiunea nu are margini. De ce folos ar fi fost avuția pentru dênsul, dacă ăi-ar fi lipsit acea poziție socială, care ar fi putut să-i deschidă ușile boierilor celor mari, și să-l facă egal cu dênsii? Iată ideile ce preocupau pe Păturică în primele ăile ale emancipării sale din clasa vătașilor de curte.

În timpul acela sosi și cartea vițirului Derviș Mehmet, prin care făcea cunoscut boierilor și poporului

român, că Alexandru Suțu s'a numit Domn al Țărei Românești.

Păturică, voind să profite de acest eveniment, mai întâi se informă despre starea lucrurilor și după ce află numele tuturor persoanelor ce înconjurau pe noul domnitor, începu a se duce des pe la curte, și prin lingușiri pline de baseță, dobândi cu încetul favoarea tuturor. Casa lui devenise un loc public unde se adunau toți paraziții Bucureștilor, căci din nenorocire această lepră a societăței exista și pe atunci, cu deosebire că, paraziții din dilele noastre sunt favorizați și puși în slujbe.

Fanarioții veniți din Tarigrad cu Alecu Vodă Șuțu, găseau în această casă un tezaur de toate cele mai încântătoare plăceri. Vutcele și cafelele cele mai bune, ciubucile și narchelele cele umplute cu parfumatul tutun al Siriei; jocurile la noroc cele mai despuietoare și femeile cele cu ochii mai fermecători de cât ați Vasiliscului; toate aceste puternice baterii de corupțiune, erau adunate în casa lui Păturică. În fine oricine intra în acest palat fermecătoresc, ieșea încântat de plăcerile ce gusta într'insul, iar mai cu seamă de buna primire și de îngrijirea cu care era tratat de gentila și mult îscusita fanariotă.

Păturică știa tot ce se petreceau în casa sa, dar în loc să se deștepte într'insul simțimântul de onoare, din contră, el se bucura când vedea pe fanarioți ofând și făcând ochi dulci femeiei sale.

Aceste infamiile îl făcură să fie foarte bine primit la curte, iar mai în urmă îi procurară rangul de mare Stolnic și funcțiunea isprăvnicieei de streină,

care'l puse în relațiuie cu consulul rusesc și austriacesc, două mine noi de exploatat.

Intr'o zi, el dădea masă mare protectorilor și noilor săi prieteni. Toate dispozițiunile se luaseră ca să mulțumească cu desăvârșire pe oaspeți. Cornul abondenței coprindea mai puține bunătăți în comparațiuie cu cele ce se vedeaă pe masa parvenitului. Aș dori să descriu numărul oaspeților, împreună cu calitățile morale și fizice ale fiecărui în parte, dar astă se atinge de epopee, și 'mă-e frică să nu mă trântească Pegas. Mă mărginesc dar numai în povestirea unui incident, care turbură acest ospăț mareț, și umili foarte mult mândria lui Păturică.

Pe când mulțimea fanarioților mânca și bea în onoarea lui Păturică, un sgomot de trăsură se audă în uliță. Acest zgomot venea de la o cărucioară de țară fără coveltir (neacoperită). Ea era trasă de doi caи slabă ca niște iezme, și condusă de un băiat îmbrăcat țărănește. În lăuntru era asternut fin peste care era pusă o scoarță (covor) roșie cu vărgi, pe care ședea un boerănaș de provincie, îmbrăcat cu anterior de dimie verde, cu caravani (nădragă) de pânză albă de casă, cu târlici și iminei roșii în picioare, cu libadea de aba albă împodobită cu găitan negru, și cu un cauc ascuțit îndesat pe cap.

Dacă cineva ar fi calculat vârsta acestui boier de țară după perii săi cei albi ca zăpada, negreșit că 'i-ar fi dat de la șapte-șapte până la șapte-șapte și cinci de ani, și nu ar fi greșit; judecat însă după falnică ținere a corpului și după frăgeșimea feței

sale și ochii cei plini de inteligență și mândrie, 'l-ar fi luat drept matur, dar nu bătrân.

Cum ajunse căruța în dreptul caselor lui Păturică, boierănașul ăsemeni vizitiului: Oprește Stane. Căruța încetă de a mai mișca, iar boierul se dete jos întră în curte, și de aci în sala de jos a caselor.

Privirea lui se opri mai întâi asupra multimei de arnăuți și de feciori ce intrau și eșau, ținând în mână farfuri pline de cele mai gustoase bucate; după aceia observă cele-lalte amănunte ale casei și remase uimit de luxul și bogăția ce coprindea întrăînsele. «Oare nu mă voi fi amăgit! cugeta el în sine, astă este casă de boier de protipendadă, la saltanat domnesc». Și ca să se încredeze dacă nu era un vis ceea ce vedea, opri pe un arnăut, și îi ăsemeni:

— Ia spune'mi, dragul meu, ce boier șade în casa aceasta?

Arnăutul, luând pe bietul bătrân drept cerșetor, îi ăsemeni cu ironie:

— Să vîi Sâmbătă moșicule, că astă-dîi nu face boierul milosteni.

— Ia lasă milosteniile la o parte, și răspunde-mi la ce te-am întrebat, ăsemeni boierănașul cu un glas aspru, ce indică supărarea cei pricinuise umilitoarele expresiuni ale arnăutului.

— De ce nu, dacă voești. Aici locuiește marele Stolnic Dinu Păturică Hale Ispravnic de streină.

— Dar saraiurile acestea și cele ce se coprind întrăînsele, sunt toate ale lui?

— Da, ale dumnealui.

— Apoi dacă este așa, spune'i c'am venit să'l

věd, că sunt mulți ani de când nu 'l-am věđut.

— Si cine să' i dic că eſtī?

— Spune-i că sunt tatăl dumisale, și mě numesc
Treti Logofăt Ghinea Păturică ot Bucov sud Saac.

Arnăutul privi pe bătrân cu mai multă băgare de seamă, dar sărăcia ce se vedea întipărītă pe vest-
mintele cu care era îmbrăcat îl opri de a anunța
mândrului său stăpân un tată atât de umilit și trențăros.

Bătrînul simți aceasta, și înfuriindu-se de nebă-
garea în seamă cu care îl privea arnăutul, qise:

— Ascultă mojicule, du-te numai de cât de
spune stăpânului tău că am venit să'l věd, sau
arată-mi odaia în care se află, să intru eu d'a drep-
tul. *Osti d'aci!* (fugi d'aci!).

Aceste cuvinte ale bătrînului, fiind pronunțate cu
voce tare, pătrunseră până la auzul lui Păturică, ca-
rele înțelegînd după accent că persoana ce în-
treba de dênsul era tatăl său, ieși în sală și ordonă
arnăutului să'l gonească.

— Dar bine cocoane Dinule, cum pot cuteza eu
să daă afară pe un om care se numește părinte al
dumitale? răspunse arnăutul confusiat.

— Da fiule, sunt bătrînul tău tată. Nu mě cunoști?

— Auzi acolo obrăznicie; un cerșetor de uliță, să
se numească tată al meu! dați'l afară pe brânci, au-
dit'ați voi? Eu nu am tată. Apoi se retrase în ca-
meră ca să nu turbure petrecerea amicilor săi.

Bătrânul audind pe fiul său pronunțind aceste omo-
rătoare cuvinte, își pierdu mințile; fața lui deveni-
teribilă și amenințătoare ca a unei fiare sălbatrice,
care voește a sfâșia pe cel ce a rănit'o.

In paroxismul dar al furiei sale, se repedi în camera ospățului și puindu-se față în față cu ingratul său fiu, șise: «Ce nu mă cunoști, fiule? Acest trup «uscat de bătrînețe și de săracie nu este el care 'ti-a «dat viață? Aceste mâini sbârcite de muncă, nă «sunt oare ele care te-a măngâiat în copilăria ta, «și 'ti-a pus în mâna condeiul cu care te-ai pro- «copsit și aici câștigat aceste bogății? Nu te gândești «nenorocitule că săvârșești un păcat osândit de le- «gile firei și de obiceiurile politicești? Iuda a vindut «pe învățătorul său, dar nu s'a lepădat de tatăl său! «Riul cel mare și înconjurat de verdeață, tăgăduiește, «el oare umilitul izvor din care își are începutul? «Încă odată, te rog fiule, vino în brațele mele să te «sărut, și să 'ti dau bine-cuvântarea mea cea de pe «urmă, căci sunt bătrân și poate să mor fără să te mai văd!»

Păturică care nu vedea în acele momente de cât umilirea să în fața celor mai de frunte boieri ai Domniei, porunci de-al doilea și cu mai multă as-prime ca să-l scoată afară din casă.

Bătrînul vădend atâta împetrire de inimă șise cu un aer profetic: «Dumnedeu care cunoaște și vede «toate, să nu 'ti ajute, fiu blestemat ce ești! El care «te-a înălțat atât de mult te va pogori mult mai jos «de cât unde te aflai. Aceste bogății câștigate prin «nelegiuri, ti le va risipi, cum risipește vîntul praful «de pe arie. Cum mă gonești tu pe mine, să te «gonească îngerul Domnului în toată viață; să nu «aibă prietenii în nenorocire, să umbli din casă în «casă cerșind pâine ca să 'ti astâmpere foamea și o

«treanță ca să-ți acoperi goliciunea; să lingușești toate tarafurile, și tot să-și bată joc de tine. În chinurile boalei tale, să nu aibă pe nimeni care să te mânăgâie, și în vedeniile tale să-ți stea înainte toate fără de legile tale. Amin. Fie, fie!...»

După ce bătrânul rosti acest teribil blestem, puse măinile la ochi și ieși din casa fiului său cu repetiție; iar Păturică își continua ospățul fără să se turbure căt de puțin de amarele imprecațiuni ale părintelui său.

El se ocupă de noile sale cunoștințe și de folosul ce putea să tragă dintr-însele; dar tocmai pe când se ridica cu ambițiunea până la cele mai înalte demnități ale țărei, un nor politic veni să întunece puțin soarele speranțelor sale.

Încă din anul 1814, Nicolae Scufu, grec din orașul Arta (în Peloponez) și Riga Palamide, formaseră o societate cu scop de a pregăti pe Greci pentru liberarea patriei lor. Această societate își avea corespondenții și comitetele lor în Odeșa, Kișinău, Galați și București¹⁾.

Membrii comitetului din București cunoscând însemnatele servicii ce ar fi putut să aducă Alecu Vodă Șuțu revoluționei grecești, îi propuseră să intre și el în societate, dar Șuțu refuză. Prin această conduită neașteptată a principelui, secretul societăței putea să fie descoperit, și s'ar fi pus în pericol viața celor mai însemnați bărbați ai mișcării. Mijlocul dar

¹⁾ Vedî istoria principatelor dunărene de Palauzoff și istoria revoluționei grecești de Ioan Filimon.

cel mai propriu, spre a evita această nenorocire, fu înveninarea lui Vodă Șuțu, la 19 Ianuarie 1821 prin doctorul Cristali, prin medicul său particular.

Acest eveniment de și contraria oare-cum planurile ambițioase ale lui Păturică, dar el în loc să disperă, așteptă cu sânge rece prefacerea ce putea să ia lucrurile; și fiind că nu putea să prevadă cele ce erau să se întâmple, lingușea pe toti fără excepție ca să și facă popularitate.

Revoluția lui Tudor Vladimirescu, ce isbucni a doua zi după moartea lui Șuțu, părea venită într-adins ca să dea ocaziune lui Păturică a arăta lumei duplicitatea și lasitatea caracterului său. El se gândi foarte mult asupra acestei mișcări, iar mai cu seamă asupra foloaselor, ce ar fi putut trage dintrânsa. Astfel dar, pe cât timp revoluționea se compunea din Tudor Vladimirescu, Macedonschi și cățiva panduri, el ținea de partidul boierilor, și calomnia împreună cu dênsii pe acei bravi care își pericolau viața spre a da terei drepturile ei cele vechi; iar după ce revoluționea triumfă și sili pe boieri a o recunoaște și a îi jura credința, atunci Păturică devine cel mai fierbinte apărător al ei și o exploata căt putu mai bine; dar intrarea lui Ipsilonante în țară și proclamațiunea lui cea măreață făcu pe ciococă să și schimbe politica. «Ipsilonante în țară!...» dice ciocociul în sine; un fecior de Domn cu o mulțime de vitejî după dênsul și ajutat de Muscali! Asta e o minunată întâmplare, și cauță să mă folosesc de dênsa. O să mă scriu între mavrofori!... Dar bine ce va dice atâță prietenă aî mei ce se află intrațî în oști-

rea lui? E! și ce'mi pasă mie de dênsii? Ei sunt niște calici cari s'aū sculat cu răzmiriță împotriva împărației, ca mâine vin turci și i risipesc ca pe puii de potârniche; în vreme ce Ipsilante de și este și el apostat, dar este sprijinit de prea puternica împărație a Rusiei. O izbândă să facă numai și pare că'l văd Domn în țară și răsplătind cu galantomie pe toți care l-aū ajutat. Mă voi duce dar la densul și voi părăsi pe acești calici ce cântă toată diua: «Ah! sabia lui Traian într'o mâna de român» și le chiorăe mațele de foame.

După ce ciocoial se împăcă cu conștiința sa în privința lașităței ce voia să comită, și după ce își făcu toate dresurile cu unul dintre consulii, porunci să înhame armăsarii la butcă și se duse la Contintina ca să se prezinte înaintea lui Ipsilante.

Trecuseră două ore de când el aștepta rândul de a intra la prințul, dar acest timp nu-l pierdu în darn, căci legă relațiuni de prietenie cu căpitan Iordache, Constantin Duca și Vasile Caravia.

În momentul însă când el oferea acelor tâlhari de drumuri ziafeturile cele mai delicioase ca să dobândească favoarea lor și printr'ânsa pe a lui Ipsilante, ușa camerei de audiență se deschise, și ieși secretarul principelui, carele făcu semn lui Păturică să intre în lăuntru.

Ciocoial își scoase cizmele cele de saftian roșii și rămâind numai cu meșii, își puse o pereche de papuci galbeni de Țarigrad, își strânse giubeaua la piept și intră în camera lui Ipsilante, unde după ce făcu câte-vă complimente pline de lingușire, voi să

sărute haina principelui, dar fiind că principalele refuză cu delicateță acest act înjositor, ciocoiu sărută ciucuriș patului pe care ședea Fanariotul.

Săvârșindu-se această ceremonie, Păturică se trase puțin dândarate și luând o pozițune umilitoare șise;

— Să trăiești Măria ta întru mulți și fericiți ani! Ești stolnicul Dinu Păturică Hale ispravnic de streini, și am venit să mă încchin Măriei tale ca o slugă plecată ce sunt, și să primesc strălucitele porunci ce te vei milostivi a' mi da.

Fanariotul fiind informat foarte bine despre Păturică, se uită drept în ochiul lui, și după ce șe termină observațiunile sale fizionomice, șise cu un zîmbet rece și ironic:

— Am audit, arhon Stolnice, că ești om deștept și cu pricere în treburile țărei.

— Laude Măria ta; fac și eu ce pot ca un om mic ce sunt.

— Am mai audit că — dar asta nu e treaba mea; — se dice iarăși prin lume că fiind Sameș la Hătmănie, s'ar fi pierdut o piatră verde de mare preț... Dar nicăi asta nu mă privește.

— Nu crede Măria ta! astea sunt defaimări ce vin din pizmă, căci am prea mulți vrăjmași.

— Ați dreptate archon Stolnice, tot ce e mare e pizmuit. Dar să lăsăm la o parte toate acestea, și să vorbim ceva despre interesele noastre. Te rog citește acest răvaș, și de odată îi dete o bucată de hârtie strânsă în formă de răvaș.

— Păturică privi răvașul și recunoșcu forma de scriere a unuia dintre consulii puterilor streine.

— Citește'l archon Stolnice, nu te sfii, dîse Ipsilante vîdînd pe ciocoî încurcat.

Păturică deschise de-al doilea răvașul și citi frazele acestea:

Ilustre Prințipe!

«Cunoscînd greutatea misiunei ce aveți a împlini, «cred că vă aduc un mare serviciu recomandându-vă «pe stolnicul Dinu Păturică, care prin iscusință și cu «noștințele ce are despre trebile țărei, vă poate ajuta «în multe împrejurări. El trebuie să vă astă-dă sau «mâine la Ipăltîmea Voastră, căci 'l-am vestit prin «osebit bilet din parte'mi. Informațiunile ce 'ți-am «dat în trecutele dîle despre acest boier, sunt destul «de precise, rămâne la Înăltîmea voastră să profitați «de marele lui talente».

Sunt al In.
N.

Acest răvaș răspândi multă lumină asupra neînțelesei pozițiuni în care pusese Ipsilant pe Păturică prin mușcătoarele lui cuvinte. Ciocoialu înțelesese imensele foloase ce putea să tragă servind interesele capului eteriei grecești. Strânse dar răvașul și-l dete cu mult respect în mâna prințului, carele după ce îl rupse în mici bucăți dîse:

— Ei bine archon Stolnice, ești am să 'tă împărtășesc o taină care poate să te ridice la mărire și bogăție, dacă mă vei sluji cu credință, dar care negreșit te va pierde dacă mă vei însela sau mă vei vinde; aî audit?

— Spune-mi, Măria ta, ee am de făcut și răspund cu capul că nu vei fi nică înșelat nică vîndut.

— Ascultă archon Stolnice. Cunoști pe Domnul Tudor?

- Il cunosc Măria ta.
- Il cunoști bine?
- Foarte bine, Măria ta.
- Spune-mi dar, ce fel de om este?
- Este viteaz și drept, Măria ta.
- Astea sunt darurile ce poate avea; ești voi să aflu cusururile lui.
- Are și cusururi.
- Care sunt acele cusururi, spune-mi?
- Este mândru și furios la mânie.
- Aste 'mi plac; dar ia spune-mi, iubește banii?
- Nici de cum Măria ta.
- Dar muerile?
- Nici pe denele.

La aceste cuvinte, prin care Păturică fără voia să facea panegiricul omului pe care voia să-l vîndă, Ispilant rămase uimit. «Viteaz?» dise fanariotul în sine; drept! ne-iubitor de bani și de femei! Iată calități care poate să facă dintr'insul un Caton, un Brutus. Prin vitejje el își va face un nume mare în toată țara! Prin dreptate va dobândi iubirea norodului; el dar va fi mare și puternic! iar ești voi fi mic! Ești Alexandru Ispilant, fiu de principe și general de brigadă; ești care am stat cu capul ridicat înaintea lui Napoleon: ești care nu am tremurat în fața morții, ce venea asupră'mi din milioane de guri de foc, să mă văd silit să plecă capul înaintea lui Tudor? Astăzi

cu neputință! Ce voi face dar? Voi porni numai de căt la Cotroceni, ca să zmulg din pieptul și inima protivnicului meu acele virtuți care astă-dă chiar îl fac mai iubit și mai respectat de căt pe mine!... Dar bine, eu am jurat să mă lupt în contra necredincioșilor, iar nu să vărs sângele creștinilor!...

După ce trecuă aceste gânduri sinistre, ce sfiau fără milă pe fanariot, o liniște se răspândi pe fața lui, și un zîmbet ușurel se arăta pe buzele sale.

Păturică, care examinase cu multă luare aminte fața fanariotului, știa acum că și dănsul care erau pasiunile cei sfiau înima, cu toate acestea el sta în picioare nemîșcat ținând într-o mâna ișlicul și cu cea-lătă giubeaua strinsă la piept, fără să lase a se vedea pe față să de căt nepăsarea și nevinovăția reproduse cu cea mai mare fineță.

— Ei bine, archon Stolnice, exclamă fanariotul, îmi spunea că Domnul Tudor este cam furios?

— Ba furios cum se cade, el socotește pe un om ca pe un pui de vrabie.

— Ce spui, archon Stolnice, să fie oare adevărat ceea ce dici?

— Chiar eri a spânzurat pe unul din cei mai de frunte viteji, numai și numai pentru că s'a dus cu vre-o căță-va neferă și au spart o cărciumă din Dealul Spirii.

— Și l-a omorât, aî?

— Ca p'un pui de găină, Măria ta.

— Ei bine, ce dice oștirea lui despre aceasta?

— Nemulțumirea se vede zugrăvită pe toate fețele, dar nu cutează nimănii să-i facă băgări de seamă.

— De ce?

— Fiind că se pomenesc cu gâdii lui ești ca din pămînt și totul se isprăvește într'o clipă.

Ipsilant se puse iarăși pe gânduri. De astă dată însă fața lui era acoperită de o veselie sinistră; el se sculă de pe pat și neteșindu-și cât-va mustațile, dise lui Păturică :

— Ascultă archon Stolnice, dar bagă de seamă la ceia ce am să-ți spui, căci d'aci atârnă fericirea și nenorocirea ta.

— Ascult, Măria ta.

— Două săbiș pot să intre într'o teacă?

— Nu, Măria ta.

— Dar o țară poate fi stăpânită de doi Domnii de-odată?

— Nicăsta nu se poate, Măria ta.

— Ei bine! țara românească are astă-dăi doi Domnii sau cel puțin doi pețitori la domnie: unul este Tudor și cel-l'lat sunt eu. Mă înțelegi?

— Te înțeleg, Măria ta.

«Unul dar dintre noi trebuie să piară, și acel unu este Tudor, Măria ta?»

— El însuși, și aceasta o cer de la tine. Răvașul consulului dice curat că ești cel mai întreprindător și mai îndemânamec dintre boieri; fă-mă dar această slujbă și te voi face cel mai bogat dintre toți.

— Gata la poruncă, Măria ta, dar n'ar fi rău să-mă arăți și mijloacele prin care să pot săvârși această mare faptă.

— Mijloacele dică?... Dar tu însuși mi-a spus că el este mândru și nesocotit la mânie. Strămoșul nos-

tru Adam a pierdut raiul numai pentru nerăbdare; de ce dar el să nu-și piardă capul, când are două din cusururile cele mai de căpetenie?

— Te înțeleg, Măria ta.

— Du-te dar în lagărul lui, și îndeamnă pe unii din ostași la nesupunere, iar pe alții la jafuri și silnicii; apoi fă ca să le afle Tudor pe toate acestea; și fi sigur că cu cât spînzurătorile se vor înmulțî în lagărul lui, cu atât noi vom izbuti mai bine. Cunoști puterea mea, știi că sunt ocrotit de marea împărătie; lucrează pentru mine și norocirea ta e făcută.

— Să trăiești, Măria ta, esclamă Păturică făcînd o temenea până la pământ, dar aş vrea să știu și eu plecatul Măriei tale rob, cu ce o să mă aleg din toate acestea? Măria ta ești luminat și cu praxis și știi mai bine de cât mine prin câte primejdii am să trec eu, némernicul, ca să săvârșesc poruncile Măriei tale.

Ipsilant se gândi puțin, apoi luă pana în mâna și scrise pe o coală de hârtie cuvintele acestea:

«Eeu Alexandru Ipsilant, principe de naștere și general de gardă al nebiruitei oștiri rusești, mă îndatorez a răsplăti pe boierul român Stolnicul Dinu Păturică, pentru slujbele săvîrșite de dênsul eteriei elinești, numindu-l de o cam dată ispravnic peste două județe din cele ce se află acum în stăpânirea mea; iar dacă milostivul Dumnezeu îmi va ajuta să stăpânesc țara întreagă, îl voi face caimacam al Craiovei.

— Ține hârtia aceasta și sileștete cât vei putea să împlinești poruncile mele; iar când lucrul va fi săvârșit, vino cu dênsa să'ți ieș răsplătirea.

Păturică sărută mâna fanariotului și se retrase.

CAPITOLUL XXIX

Un suflet nobil

La extremitatea despre miașă-noapte a mahalalei Oțetarilor, era pe timpi lui Caragea o uliță înfundată, strîmtă și neîncetată plină de noroi. În acea uliță se aflau mai multe căsuțe învelite cu trestie, în care locuiau numai sacagi și căruțași. În mijlocul acestor bordeie mizerabile era o casă, care prin architectura ei de ordin otoman și prin mica grădină compusă din arbori roditori și flori, atragea foarte mult băgarea de seamă a trecătorilor.

Curtea acestei case era îngrădită cu uluci de stejar ascuțite la vîrf și foarte înalte, iar în partea despre fațada uliței, avea parmaclicuri cioplite și aşedate cu mare gust. În mijlocul îngrădirei era o poartă cu două canaturi, învelită cu streașină de uluci mărunțele, ca să o apere de stricăciunea ploilor. În vîrful aceluia înveliș erau doi căpriori în formă de sceptru, având fie-care la extremitatea de sus un cocoș lucrat în lemn foarte gros, iar pe fațada stâlpilor erau sculptați doi șerpi ținând câte un măr în gură.

Casa era de zid, cu un singur etaj și împărțită

în două camere și un pridvor. Invelitoarea ei era de olane, iar la cele două puncturi unde se unesc doliile, avea câte o bășică de pământ smâlțuită cu vîrful în formă de pasere.

Ușa principală ce conducea înăuntrul casei era compusă din mai multe bucăți de lemn lustruite cu rândeaua și legate de căptușala principală prin cuie de fier alb cu capetele rotunde și lustruite.

Lângă pridvor era o grădinăță formată din câteva vițe legate în formă de boltă, un corcoduș, doi zarzări și câțiva persici, printre care era câteva brazde despărțite între dânsenele de bucăți mici de cărămiți foarte frumos aşedate. Aceste brazde erau pline de garoafe sălbaticice, ochiul boului, lemnul domnului și limba mielușelului¹⁾; iar pe lângă îngrădirea de trestie a micei grădină și pe prispa caselor erau aşedate o mulțime de oale cu maghirani, indrușaimi și alte floră scumpe de pe atunci. În unul din colțurile curței era un puț cu roată lângă care se formase un lac de apă ce servea de scăldătoare cător-văraje românești și leșești.

Interiorul caselor era astfel aranjat: una din cele două camere servea drept cămară pentru conservarea proviziunilor, iar cea de a doua, destinată pentru locuință, era pardositară (pavată) cu cărămiți vopsite cu vopsea roșie și avea două paturi turcești acoperite cu saltele, perne și macaturi de cit. Aproape de ferestre era o masă de brad acoperită cu o pânză

¹⁾ Nume de floră ce se cultivau pe atunci și chiar acum prin grădinele meseriașilor.

albă cu mărginile de borangic galben, pe care erau puse câte-va cărti una peste alta, hârtie de scris și o pereche călimări de alamă; iar sub această masă se vedea un ișlic învelit în hârtie groasă, o pereche cisme turcești de saftian roșu și o strachină cu ouă.

Pe peretele despre răsărit erau două icoane aşezate pe o bucată de stofă. Lângă dânsenele se afla o sticluță cu aghiazmă, un mănușchiu, (buchet) de busuioc uscat și câte-va spice de grâu; iar în fața acestor obiecte de devoțiune, era spânzurată o candelă ce ardea neîncetat dând o lumină slabă și melancolică. Tavanul acestei camere era de grinzi și uluci de ștejar frumos lucrate. Lângă un alt perete și cam aproape de tavan, era o culme pe care stăteau atârnate: un anteriu, o giubea blănă, niște ciacșiri de șal roșu și câte-va rochi. Osebit de aceste mobile ce indicără, mai era în această cameră o ladă de Brașov, câte-va ulcioare cu apă de băut și o sobă oarbă, d'asupra căreia era pusă o tavă cu tacâmul dulceții și al cafelei; iar în firidele de jos se vedeau câte-va gheme de lână și o donicioară cu fuse.

In unul din cele două paturi zacea un om ca de patru-deci și cinci de ani, dar care după sbârciturile feței și perii capului cei cărunți, semăna să fie de o etate mult mai înaintată. Acest nenorocit avea capul rezemat de o pernă, și părea adâncit într'un somn foarte greu.

Lângă pat sedea o femeie bătrână, care se îndeletnicia făcând colțisori și bibiluri de mătase la

pieptii și mânecele unei cămași, atîntind din când în când ochii asupra suferindului.

Era pe la două ore din noapte. Tristul cadru ce puserăm înaintea lectorilor noștri, fiind luminat numai de palida lumină a candelei, devenea mult mai atingător și mai interesant. În momentul însă când bătrâna se silea să alimenteze slabă lumină a candelei ca să poată lucra mai cu spor, se audî câte-va loviturî în poarta curții. Bătrâna se duse să deschidă, și după câte-va momente se întoarse cu un jumătate frumos, bine înbrăcat și cu ochii plini de o bunătate îngerească.

— Doarme? dise streinul, adresându-se către bătrâna.

— Abia dete Dumneșteu de adormi, că n'a închis ochii de trei nopți.

— Din ce pricina?

— Apoi de, mamă, știu și eu?

— Și ce a făcut în acel timp de nedormire?

— Ce face tot-d'auna: se posomorăște, strigă, își rupe hainele după dînsul, apoi pare că se liniștește, dar de-o dată sare tremurând și îmî dice: Ascunde-mă! scapă-mă de acești ticăloși, ce voiesc să mă omoare!

— Și de cine se teme el? Ce i se nălucește?

— O mie de bazagonii, mamă, dar aceia ce'l face să se înfurieze și mai mult, este aducerea aminte despre un vătaf de curte și o țiitoare a sa, cari i-a mâncat avereia și l-a lăsat pe drumuri.

— Aș dori să știu, buna mea bătrâna, dacă vine cine-va să'l vadă sau să'l ajute cu ceva.

— Nimeni, boierule.

— Dar bine cine-i plătește chiria casei, mâncarea, căutarea și cele-lalte ?

— Toate acestea le-am întâmpinat singură până la un timp, dar tocmai când sfârșisem de cheltuiala și mă duceam în târg ca să-mi vînd maloteaua, un boier tiner ca dumneata, mă luă la cătare, apoi apropiindu-se de mine, îmi șise :

— Nu cumva ești dumneata baba Iana spitala-gioaica ?

— Ești sunt boierule, îi răspunsei,

— În ce mahala locuiești ?

— În Oțetari.

— În ulița îfundată, nu este așa ?

— Intocmai precum șici, boierule.

— Vino dar după mine, șise el. Ești îl urmai până la o boltă de lipscănie, unde întrând împreună cu mine, șise stăpânului bolței : «Dă acestei femei leăuna sută, și să urmești astfel pe fiecare lună până la o altă poruncă a mea». Apoi apropiindu-se de mine, îmi șise încet : «Să-l cauți bine pe bolnavul ce'l ai în casă, căci o să viu câte odată să-l văd». Sfârșind aceste cuvinte, ieși repede din boltă și se făcu nevedut.....

— Cunoști pe acel june boier ?

— Nu-l cunosc, căci n'am avut timp să-l privesc bine în față ; dar ori cum va fi, Dumnețu să-i dea bine și să-l norocească, căci de nu venea el în ajutorul sărmănuil bolnav, numai Dumnețu știe ce s'ar fi întâmplat.

— Dar bine bolnavul era odată bogat, ce s'a făcut starea lui ?

— Am cercetat mamă, și am aflat că 'i-a vîndut'o datornicii la *Cochiș vechi*, și 'l-a lăsat numai cu hainele de pe dênsul.

— Dar casa lui; acea casă îmbelșugată?...

— Tot s'a vîndut.

— Și cine aă fost acei nelegiuți care a cutezat să lase pe drumuri pe un om cu mințile rătăcite și strein în această țară?

— Apoi de mamă, mai știu și eă?... Lumea vorbește multe.

— Și ce dice lumea?

— Dice că el a avut o țitoare, și că ea s'a unit cu vătaful lui de curte, și 'i-a mâncat toată avereia.

— Ticăloșii și nemernicii!... Dar am audit vorbindu-se și despre un bogasier... lipscan... ceva cam aşa.

— Il cunosc și pe acel ticălos, e bun de pus în țeapă.

— Da de ce?

— Fiind că m'a lăsat pe drumuri. Strânsesem și eă în tinerețe câte-va părăluțe ca să am la bătrânețe, știu povestea vorbii: «bani albi de dile negre» și el mi 'i-a mâncat, mâncă'l-ar coțofenele.

— Și cum ti 'i-a mâncat, ia spune'mi?

— A făcut *moflusluc* mincinos și m'a lăsat pe drumuri, nu 'l-ar mai lăsa de la inimă.

— Dar bine n'ai dat jalbă la stăpânire?

— Ba am dat, da'l-ar prin târg cu nasul tăiat.

— Și ce aă ales?

— Mai nimic mamă; din două miișoare de lei,

m'am ales numai cu două sute, din care 'mă-a oprit și havaetul judecătei.

— Ia spune'mi, cum îl cheamă pe acel hoț de streang?

— Costea.

— O fi Costea chiorul, bogasierul.

— El este mama.

Tinérul cădu într'o adâncă întristare, apoi după ce aruncă o privire asupra bolnavului, dise în sine: «Unul zace în pat lipsit de minte și sărac, cel-l'alt «moflus mincinos și gata a merge la ocnă pe toată «viața, rumai cel de-al treilea, și cel mai rău din «toții, se bucură încă de roadele neleguiurilor sale; «puțin însă și voiă aud și de numele lui!»

Pe când streinul se afla absorbit în aceste triste gândiri, bolnavul începu a tipa și a gesticula din mâini strigând cu glas răgușit și tremurător: «Lă-«sați-mă neleguiurilor! Nu vă e de ajuns că m'atî «sărăcit? Voiți acum să-mă luă și viața?» Apoi deschidînd ochii săi înflăcărați de mânie, începu a lovi cu pumnii păreții casei, credînd că lovește acele umbre imaginare; iar după aceia începu a striga: «Luă de lângă mine această muiere desfrânată, «căci privirile ei mă îngheată! Nu vedeți voi că ea «voiește să mă sugrume cu prefăcutele ei îmbră-«tișări?»

— Liniștește-te boierule, dise streinul sărind de pe scaun și alergând către bolnav ca să-i dea ajutorul necesar în acele teribile momente.

— Dați-mă un pahar de apă să-mă răcoresc pieptul,

dise nenorocitul bolnav cu vocea mai de tot stinsa, si sdrobita de oboseala agoniei.

Apa cea rece cu care fu adapat si stropit bolnavul, produse un mare efect. El deschise ochii si-i atinti asupra facatorului seu de bine, apoi lasand sa curga dintr-inshi doue siroaie de lacrimi, dise cu glas liniștit dar intrerupt de suspine :

— Tu aici!... Tu la capul meu! Dar acesta este locul lui Dinu pe care l-am procopsit, iar nu al tui pe care te-am isgonit fara mila din curtea mea!

Tinérul luă cu transport mana suferindului si udând-o cu lacrimi si sărutări, dise :

— Am voit stăpâne sa te scap din mana acelor tâlhari, dar Dumneadeu nu mi-a ajutat.

— Iar eu ticălosul drept multumire pentru binele ce voiai sa mi faci, te-am scos cu urgie din curtea mea.

Cât ținu această scenă atingătoare, bătrâna stete în picioare privind cu băgare de seamă trăsurile feței si glasul streinului, apoi se apropie de patul bolnavului si ii dise cu o privire plină de uimire :

— Stăpâne! Acest june atât de milostiv si cu inimă bună, este boierul cel necunoscut, care de atâtă timp ne dă mijloace de vietuire; bănuelile mele nu mă amăgea, acum îl cunosc cu desăvârșire: este grămaticul marelui Ban C***; este Serdar Gheorghe zaraful Vistieriei. Să îngenuchem înaintea acestui inger si să-i mulțumim pentru mila ce a arătat către noi.

Necunoscutul, vădându-se descoperit, si nevoind sa stea cu fața la o scenă ce i atingea modestia, ieși din casă cu repeđiciune si se duse la ale sale.

Buna bătrână nu se amăgea de loc în aprecierile sale.

Persoana cea misterioasă era în adevăr Gheorghe Serdarul acel june plin de virtute, care părăsi casa Banului C*** și își sacrifică arătorul amor ce avea pentru fiica aceluia boier, numai ca să nu răspătească rău bine-facerile ce promise de la dênsul.

El se refugiase în Moldova, credând că schimbarea aerului, privirea frumoșilor munți din acea țară și deosebirea obiceiurilor, vor stinge cu încetul flăcările amorului ce îi ardea pieptul și inima.

Ajungând dar în capitala Moldovei se infățișă înaintea lui Mihai Vodă Șuțu, care din puținele cuvinte ce schimbă cu dênsul, descoperind rarele lui calități și profunda cunoștință ce avea despre limba elinească, îi oferi postul de secretar particular al său.

Junele primi această cinstă domnească, sperând că prin ocupațiune își va micșora suferințele, dar se amăgea; căci marea încredere ce din di în di îi arăta principalele, onorurile ce primea de la boierimea moldovenească, caftanul de mare Comis și dărurile domnești cele bogate, în loc să-i micșoreze suferințele din contră îi le mărea mai mult.

In fine părăsi Moldova și se întoarse iarăși în București, dar aci avea să întâmpine nouă loviri: Maria, fata Banului C., zdrobită și dênsa de patima amorului, căduse la o boală care îi amenința viața. Bătrânul ei părinte, vîdend acest rău care voia să-i răpească comoara fericirei sale, se sfătuie cu cei mai învețați doctori după acei timpuri, și după povăța lor

se strămută cu locuința la una din moșiiile sale de munte.

Gheorghe, aflând despre toate amănuntele acestei împrejurări și necutezând să se înfățișeze înaintea Banului, nici să vestească pe Maria despre soirea sa, cădu înt'o adâncă melancolie, care negreșit 'l-ar fi tărât la mormânt, dacă schimbarea epocii nu aducea cu sine o mare schimbare în pozițiunea sa.

Singura mângâiere ce'i mai rămasese după atâtea nenorociri, era de a contempla din depărtare chioscul din grădina Banului, acel local în care văduse pentru prima oară soarele trecutei sale fericiri, și a face bine celor nenorociți. El dar aflase jalnica stare în care adusese Păturică pe Comisul Andronache Tuzluc, vechiul său stăpân, și îl ajuta în secret.

CAPITOLUL XXX

Lagărul de la Cotroceni și trădarea

Tudor Vladimirescu, luând stire că Ipsilante a intrat în țară, își împărți oștirea în două părți: dintr'una formă mici garnisoane pentru apărarea mănăstirilor din Valahia mică, în care își avea depuse provisiunile necesare pentru hrana oștirei; iar cu o parte compusă din șease mii de panduri aleși și două mii cinci sute de arnăuți comandanți de Macedonski și Prodan, luă calea către București, și se aședă în mănăstirea Cotroceni, și pe câmpia din-

prejurul ei, formând din această localitate un lagăr fortificat, din care observa mișcările lui Ipsilante, pe boeri și politica turcească.

După regulele stabilite de acest căpitan, intrarea în lagăr a oamenilor particulari nu era poprită niciodată nicăieri noaptea dacă ei cunoștea cuvenitul de ordin.

Dinu Păturică, profitând de această neîngrijire, încă de la sosirea lui Tudor, vizita neîncetat lagărul, și prin manierile lui insinuitoare, dobândi amicia și încrederea tuturor căpitanilor armatei, și chiar pe a lui Tudor.

Astfel sta lucrurile cu câteva șile înaintea întrevederii lui Păturică cu Ipsilante, în care se stabili vîndarea liberatorului României.

A treia șile după încheierea acestuia pact infam, pe la două ore turcești din noapte Păturică încinse iataganul, puse două pistoale la brâu și alte două la ciocchina șelei, apoi încălecă pe un armăsar și luă drumul către Cotroceni urmat de un arnăut armat cu o *șișinea* boșnegească.

Era pe la 20 Martie, timpul cel mai nestatornic al climei noastre: un întuneric des acoperea fața cerului, vîntul austrul sufla cu repeđiciune, glasul pasărilor de noapte unit cu freamățul sinistru al copacilor, făceaă o armonie infernală, iar ploaia ce cădea în torente, complecta acest cadru fioros.

Cei două călători înfășurați în ipingelile lor își urmau călătoria privind acest desordin al naturei cu nepăsarea și bucuria ce, în liniște, simțiră demonii, când cel a tot putinte deschise zghiaburile adâncului ca să piardă o lume nedemnă de amoarea și in-

tențiunea sa. Dar când ajunseră în dreptul caselor lui Buluc-Bașa Giafer, Păturică țise tovarășului său de călătorie:

— Să fie oare adevărat tot ce mi-ai spus? răspunde!...

— Precum mă vedi și te văd, cocoane Dinule.

— Nu mă minți tu oare?

— Iți jur pe Dumnezeu și pe sfântul Gheorghe ajutătorul meu.

Ciocoiul mulțumit pe acest jurământ, ce tot-deauna e sacru pentru hoți și bigoți, înaintă conversațunea:

— Ia mai spune-mi încă odată, câte spargeri de case s-au făcut?

— Șapte, stăpâne.

— În ce mahalale?

— La Biserica Albă din Postăvari și la Spirea din deal.

— Jaful a fost mare?

— S-a luat peste tot ca la două sute mihi lei afară de argintări și borfe.

— Câte femei s-au siluit?

— Dece, dintre care două au murit neputând suferi până în sfârșit caznele arnăuților și ale pandurilor.

— Dar uciderile cum au mers?

— Trei cărciumari, doi băcani și un boiernaș.

— Le știe acestea Domnul Tudor?

— Nu numai că le știe, dar a și spânzurat azi dimineață cinci dintre cei ce au săvârșit aceste fapte.

— Spui Adevărul?

— Adevărul stăpâne; și dacă nu mă credi, poți să-ți vedi cu ochii, căci sunt spânzurați în grădina

Brâncoveanuluș, și acea grădină este în drumul nostru.

— Să mergem dar să vedem.

Păturică își îndreptă calul către grădina Brâncoveanuluș urmat de complicele său, intră întrînsă și merse cu curagiș până dinaintea unei fântâni ocolită de sălcii, apoi se opri în loc și privi cu sâangele cel mai rece nefericitele victime ale ambițiunii sale.

— Acum credi, cocoane Dinule? ăsemeni arnăutul.

— Da, răspunse Dinu; și dori însă să știu prin ce mijloace aici săvârșit această mare faptă?

— Foarte, lesne, cocoane.

— Cum?

— M'am strecurat în ordia (lagărul) pandurilor cu meșteșug, le-am spus că sunt dintre mavroforii lui Ipsilant; ei au început să mă întrebe despre multe, după obiceiul ostașilor. Atunci am început și eu să laud pe Ipsilant, și să-l ridic până la cer; le-am spus că avem câte trei-deci de lei pe lună și taină îmbelșugat de carne, pâine și vin. Bieții olteni, audind aceste laude, rămăseră cu gurile căscate. Le-am mai spus că ostașii lui Ipsilant sparg biserică, necinstește femei și Ipsilant se preface că nu știe nimic, «și astfel precum vă spui, le diceam eu, nu e neferică în oștirea noastră care să nu aibă câte un pungoi plin cu mahmudele și dodecară!» După ce le însirați verdi și uscate, luați vre-o doi-spre-dece dintre ei și mă pusei pe băetură, apoi către seară mai veniră altă două-deci și plecarăm împreună după jafuri; iar după ce săvârșit toate neleguiurile, silnicile și omorurile ce ți le-am povestit m'am dus la căpitanul Oarcă

și 'i-am spus tot ce se petrecuse; el a spus lui Domnul Tudor, și cele-lalte le vădărăm amândoi.

— Bravo Năstase, ești un mare om.

Intrevorbirea acestor doi tâlhari putea să urmeze mai departe dar fu întreruptă de vocea santinelelor, ce pădea prima rađă a lagărului.

— Starăti măre, strigară panduri olteni vădând pe Păturică și pe sluga lui. — Cuvîntul bre! sau vă chituă la pământ ca pe brabeți.

— Suntem oameni buni voinicilor, ăse Păturică voind să se încredințeze despre starea morală a santinelelor.

— Cuvîntul, înțelegeți voi, sau dăm foc flintelor!.. Si de-o dată cu vorba îndreptară puștele spre dênsi.

— Gorju, răspunse Păturică mulțumit și nemulțumit de curagiul și statornicia oltenilor.

— Pe cine căutați în ordie?

— Pe căpitan Urdăreanu.

— Aide intrați.

Păturică dete scări calului și înaintă în lagăr.

Până ce Păturică va găsi pe căpitan Urdăreanu, noi vom atrage băgarea de seamă a lectorilor noștri asupra stării morale a trupelor lui Tudor Vladimirescu, căci de la moralitatea și disciplina oștirei depinde succesul bătăliilor și cele mai strălucite fapte de arme.

Oștirea lui Tudor, ca toate oștirile de aventurieri, nu avea și nicăi că putea să aibă acea disciplină riguroasă ce o întâmpinăm în armatele regulate. Disciplina și moralitatea nu se pot stabili în cinci-sase

luni, și armata lui Tudor nu avea o vechime mai mare decât aceasta.

Trebuia dar ca Tudor să fie mai puțin aspru cu niște junii ce părăsiseră dulcețurile vieței liniștite, ca să se lupte pentru liberarea patriei lor, lipsiți de multe ori chiar de hrana și alte necesități ale vieții; el însă servise în armata rusă și moștenise de la dânsa acea asprime fără exemplu, care fu principala cauză a pierderii sale: spargerea unei prăvălii, siluirea unei femei și alte desordine de felul acesta și chiar de mai puțină importanță, asprul căpitan le pedepsea cu decapitarea sau spânzurătoarea; dar aceste crudimi, în loc să producă efectul dorit, ele aduseră ura între căpătenie și ostași, iar rezultatul acestei pasiuni deveni funest pentru amândouă părțile ¹⁾.

Suntem în lagăr, să mergem înainte.

Intr'o căsuță de scânduri învelită cu trestie, erau patru junii căpitană legați de mult timp printr'un amor de acela ce nu se găsește decât în cadrele militare. Două dintr'ensi fumați, unul citea pe o carte, iar cel-l'alt mânăgâia un câine de vânăt, ce ședea încolăcit la picioarele sale. Fețele lor erau coprinse de acea întristare profundă, ce vine din meditațiuni dureroase. Tăcerea ce domina în acel locaș, trist întocmai ca inimile celor ce locuiau într'însul, se rupse în fine; unul din junii ostași șise celor-l'alți:

— Ei bine, tovarăși, ce hotărire luați voi?

— Dar tu, ce hotărire ai luat?

¹⁾ Vezi Cioranu pag. 50 și Istoria revoluționei elinești de Tricupi și Ioan Filimon.

— Eū unul nu iscălesc înscrișul, și întâmple-se ori-ce s'ar întâmpla.

— Dar bine, tu nu te temi de mânia Domnului Tudor?

— Nu mě tem de loc, pentru că d'oi iscăli sau n'oī iscăli, tot una face.

— De ce?

— Fiind-că iscălind, plătesc cu capul ori-ce ne-rînduielî vor face panduriî de sub căpetenia mea; de nu voī iscăli, mai răū, căci Tudor mě va spân-zura ca pe un nesupus!...

— Bine dici tu, mě Ienescule.

— Auđi acolo! reluă Urdăreanu ce tăcuse pân'aci. Auđi vorbă, să răspundem noi de faptele neferilor noștri; dar am văđut oștirea lui Cutusof, oștire împărătească, cu hasna mare de banî, cu zaherele după dênsa, cu doftorî, cu spîteriî; și cu toate acestea ostașii spârgeau prăvălii, furau fete și nu li se tăia capul, nicăi îi punea în spânzurătoare precum pune Tudor pe neferi noștri, ce nu sunt de cât niște copii adunați după cum s'a putut și fără cea mai mică cunoștință despre datoria ostașească.

— Urdăreanu are dreptate, dîse Ienescu reluând vorba. Noi n'am descărcat până acum nicăi o pușcă în vrăjmașii țărei, și vre-o câte-va sute dintr'ăi noștri au căđut jertfă mâniei lui Tudor. Asta este o zaveră tainică împotriva vieței noastre și nimic mai mult. Pentru aceasta ne-am părăsit noi părinții și pacinile îndeletniciri, ca să ne omoare ca pe niște vite?

— Ce trebuie dar să facem? rostîră toți căpitanii de-odata, ațintind ochi asupra Ienescului și strîngînd mânerele iataganelor cu convulsiune.

- Să nu iscălim neomenosul înscriș ce ni se cere.
- Să nu'l iscălim, repetară tinerii ostași.
- Jurați?
- Jurăm!

In momentul când cei patru căpitanî întoarseră fețele către răsărit și îngenuchiau să jure, o lovitură se audî în ușa casei.

— Cine este? întrebă Ienescu puind mâna pe iatagan.

- Oameni buni, răspunse o voce de afară.
- Numele voastre.
- Căpitan Macedonski, Buluc-bașa Prodan și Stolnicul Dinu Păturică.
- Voți sunteți? întrebă Ienescu deschidînd ușa.
- Da bine, ce faceți voi aci singuri? întrebară noi veniți; mă tem că vă sfătuiați ceva împotriva stăpânirei, adaose Macedonski cu un zîmbet întunecat.
- Ești nu cred una ca aceasta, șîse Păturică silindu-se a da feței sale un aier de incredere.
- Nică nu, adaose Buluc-bașa Prodan.
- Ia să lăsăm la o parte aceste secături, și să venim la lucrul cel de căpetenie, șîse Macedonski. Ia spuneți băieți, cum vi s'a părut omorurile de alătăieri?
- Care omoruri? întrebă Păturică prefăcîndu-se că nu știe nimic despre dînsele.
- Cei doi căpitanî și trei panduri spânzurați de Domnul Tudor în sălciiile din grădina Brâncoveanului.
- Sărmani băieți!... Și pentru ce 'i-a spânzurat?
- Pentru lucru de nimic, pentru că vrea și poate.

— Și fiind că suntem proști de ne supunem unuĭ găde, răspunseră cei patru căpitană.

— Aveți dreptate copii, ăse Macedonski, dar ce o să facem? el este stăpân și noi slugi: trebuie să ne supunem.

— Nu este adevărat căpitane, ăse Ienescu înfuriat. Noi né-am sculat ca să ne luptăm pentru drepturile țărei; să ne trimiță dar în potriva turcilor, care au intrat în țară ca să murim ca niște viteji, iar nu să ne omoare cu moartea cea mai rușinoasă.

— Căpitan Ienescu are dreptate, ăse Păturică vădând intrigile sale reieșind pe deplin. Această tiranie numai e de suferit, și dacă nu veți lua măsuri, să știți cu hotărâre, că toți cățări sunteți aci veți muri în spânzurătoare.

— Așa este! Stolnicul Păturică are mare dreptate, roști adunarea întreagă.

— Oștirea lui Ipsilant, pe or unde trece, arde și jefuiește, și cu toate acestea, Ipsilant n'a spînzurat nicăi un căpitan, nicăi măcar un nefer până acum, adăose Păturică.

— Așa este precum ăici; dar ia învață-ne Arhon Stolnice, ce trebuie să facem, ca să scăpăm de această fiară sălbatecă?

— Nimic mai mult, de cât să vă alegeti altă căpetenie.

— Dar bine, noi am jurat să-i fim supuși și credincioși, ăse adunarea întreagă a căpitanilor.

— Ați jurat, replică Păturică cu un zîmbet plin de amărăciune și dispreț, dar nu știți voi că jurămintele nu sunt de cât niște marafeturi născocite de

Domn și căpelenile noroadelor ca să despoie și să omoare pe supușii lor mai cu înlezire și fără temere?

— Ce voiești dar să facem?

— Faceți ce veți voi; lăsați pe Tudor să vă taiă ca pe vite.

Aceste din urmă cuvinte, fiind pronunțate de Păturică cu un mare dispreț, ascuns sub masca neinovăției, produse un efect straniu în inimele căpitanilor; cei mai maturi dintr'înșii erau pentru călcarea jurământului și alegerea altor căpeleni; junii din contră țineau mult la jurământ, dar erau de părere să facă o revoluție, prin care să silească pe Domnul Tudor a le da garanții solide, pentru încetarea vărsării de sânge pe viitor.

Aceste idei fură discutate cu zgomot mare; partidele începură să se incrimine și să amenințe una pe alta, și poate că ar fi vărsat chiar sânge neinovat, dacă nu intervenea Păturică, care vedea în această atitudine zădănicirea viselor sale cele ambițioase.

— Opriti-vă fraților, disse el intrând în mijlocul înfuriaților căpitană. Si unii și alții aveți dreptate dar înțelepciunea cere să alegem un mijloc prin care să putem ajunge la luarea măsurilor de asigurare pentru viitor. Mijlocul acesta îl cunosc numai eu.

— Arată-ni'l și nouă.

— Bucuros, dacă făgăduiți că veți urma povestile mele.

— Făgăduim, diseră țotii de o dată.

— Să așteptați șapte zile, și dacă până atunci

Tudor nu va mai omori pe nimeni, să ne adunăm iarăși aici și să chibzuim despre cele ce trebuie să facem; iar dacă în cursul acestor șeapte dile omorurile va urma ca în trecut, atunci să părăsiti pe Tudor și să vă alegeti de căpetenii pe Macedonski și hagi Prodan. Vă mulțumiți flăcăi, or ba?

— Ne mulțumim.

— Din toată inima?

— Din toată inima.

— Atunci dar, faceți amândouă tarafurile câte un înscris și după ce le veți iscăli să mi le dați mie în păstrare, ca după trecerea celor șeapte dile, să ne adunăm iarăși aici, ca să pedepsim pe cel ce-șă va călca cinstea și iscălitura.

— Să se facă înscrisurile, disse Macedonski, silindu-se să ascundă bucuria ce simția în inimă.

Inscrisurile se făcură și se deteră în mâna lui Păturică, iar după aceia chiemără două panduri și trămiseră să aducă de mâncare și băutură.

Cina dură mai mult de două ore, și pot incredița pe lectorii noștri, că nu avea nică cea mai mică asemănare cu cina celor șeapte înțelepți ai Eladei; iar pe la miezul nopții, oaspeții își luară rămas bun unii de la alții, și se duseră fie-care la locuința sa.

Păturică încălecă pe armăsar și se îndreptă spre București urmat de complicele săi. Bucuria lui era nemărginită din cauza marelui rezultat ce dobândise cu atâtă înlesnire.

— Ei Năstase, disse el arnăutului, aruncând câteva priviri în lătură ca să se asigureze despre vre-o cursă ce i s-ar fi putut întinde de inimicu săi; ia spune-mi

cum ți-a petrecut timpul cât ați lipsit de lângă mine.

- Bând și mâncând cocoane, să fie cu iertăciune.
- Și cu cine ați făcut toate acestea?
- Cu arnăuți lui Buluc-bașa Prodan.
- Ia spune-mi ce mai dic ei despre mersul trebilor?
- Omorurile de alaltăeră i-a turburat foarte mult cocoane; unii vor să fugă la Ipsilant, alții la Buluc-bașa Sava, și sunt foarte puțini cei cări voiesc să mai rămâie în ordia lui Tudor; apoi unde mai puțini blestematele de înscrisuri ce...
- Ce înscrisuri sunt acelea?
- Domnul Tudor cere înscrisă chezașie de la toți căpitanii, pentru purtarea neferilor de sub ascultarea lor.
- Și ei o să dea?
- Vaî de ei de vor da.
- Da de ce?
- Pentru că mâine seară o să se calce patru case boierești.
- De unde știi tu aceasta?
- O știi, fiindcă i-am indemnăt eu.
- Aferim Năstase! dar i-a spune-mi, o să se ție ei de cuvînt?
- Negreșit, fiindcă o să fiu cu dînșii și o să-ți u de scurt.
- Silește-te Năstase cât vei putea s-o scoți la cale cu bine și vei avea de la mine o sută de mahmudele bacșis.
- Știi ce cocoane Dinule? Fă-mă mai bine Polcovnic de județ, și nu mă mai da acele mahmudele.
- Prea iute mergi, dragul meu Năstase.

— Ba nici de cum, cocoane Dinule. Muruz Vodă a făcut pe Arnăutul său Ispravnic; de ce oare Domnia ta să nu mă facă pe mine Polcovnic?

— Fii cu minte și te voi face.

Conversația călătorilor noștri trecu de la o cestiune la alta, și numai atunci se întrerupse când caii se opriră ca din instinct la porțile caselor lui Păturică.

Arnăutul descălecă de pe cal, și deschise poarta stăpânului său, carele sărind cu iuțeala după frumosul armăsar, se duse drept în iatacul său de dormit ca să și aline printr'un dulce somn agitația unea cei pricinuise marelui său succes.

Acum vino tu Morfeu, care închiști cu dulceață ochii plugarului ostenit de munca dilei, și pe al tineriei mume ce veghiază lângă capul micului ei copilaș; veni și voi vise amăgitoare, care deschideți avarilor minele de aur ale Americei, și prin închipuiri magulitoare ușurați suferințele sclavilor, și faceți pe devoții să guste din fericirea paradisului. Părăsiți întunecoasele voastre locașuri și veniți în camera acestui infam, ca să închideți ochii prin narcotică voastră suflare; dați-i vise frumoase, faceți să dispară de pe fruntea lui acele încreșturi săpate de infamie și crimă. Dar mă tem că voi nu veți putea să-l adormiți, căci pasiunea, care mușcă fără milă din rărunchi lui, este mult mai mare de cât magica voastră putere. Este setea de mărire care îndeamnă pe Cesar să trece Rubiconul înarmat, ca să înfigă pumnul în inima republiei romane; este mândria și răzbunarea care sili pe tiranul Hipias să veni în

patria sa cu Perșii lui Dariu, spre a o face să treacă prin foc și prin sabie!... El va fi mâine stăpân absolut peste o parte din țară, și dacă fatalitatea va voi, poate să devie biciul terei întregi.

Ciocoiul avea în adevăr mare necesitate de repaus, ca să și restabilească puterile fizice slăbite de atâtea sguduiri morale; dar somnul nu putea să închidă pleoapele ochilor săi, cu toată silința ce întrebuița, ca să poată adormi un moment măcar.

Orele nopței sunt foarte lungi pentru cei ce nu au somn, și mai cu seamă pentru aceia a căror conștiință este pătată de crimă.

Păturică, vădând neputința de a dormi, cercă a se distra prin lectură; luă dar o carte de pe masă, și deschidând-o citi din întâmplare, aceste cuvinte: «Vădut-am pe cel fără de lege înălțându-se ca cedrii Libanului, puțin însă și el nu mai era, puterea și mândria lui perise cu sunetul». Acest verset din psalmi regelui poet, ce făcea aluzie la densus, îl făcu să închidă cartea și să puie mâna pe alta, dar deschidând-o și pe aceia, dete peste maxima aceasta: «Și ce va folosi omului de va câștiga toate avuțiile lumei acesteia și își va pierde sufletul?» Trânti cu mânie și această carte, și sculându-se de pe pat începu a se preumbla prin cameră cu față descompusă de nedormire.

Noaptea în fine se pregătea a părăsi emisferul nostru. Un zgomot de căruțe și voci omenești anunță deșteptarea poporului și punerea lui în mișcarea obișnuită de toate dilele.

Ciocoiul se plimba neîncetat căutând în osteneala

corpului somnul ce-l părăsise, dar de o dată urechia lui fă lovită de vocea nasală și ascuțită a unuī pre-cupei, care cânta într'un fel comic cântecul acesta :

«Ipsilanti feld-marșal
«Dacă pierde vinărar
«Ofițerii cei mai mari
«Bragagii și covrigări».

Nu știm care va fi fost adevărata impresiune ce produse în spiritul ciocoialui aceste versuri, care cu multă concisiune descria atât de bine pe capii eteriei grecești; știm numai că un zîmbet de fiară sălbatică apăru pe buzele sale, și se pierdu cu iuțeala fulgerului.

Sunt crime care însăpământă pe cel mai mârșav și mai degradat tâlhar, dar Păturică avea o natură de fier; el se afla în preziua vîndării celui mai mare bărbat al României, și cu toată grozăvia acestei crime, conștiința lui nu era încă turburată; și dacă îl vădurăm neliniștit, acesta este efectul aceluī neastămpăr, ce simte tot omul ambițios când reușește în planurile sale, iar nu ale remușcării.

In fine după câte-va momente de cugetări adânci, el se puse pe pat și adormi.

CAPITOLUL XXXI

Alexandru Ipsilant și Eteria grecească

Revoluțiunea grecilor din Elada și din cele-lalte provincii ale imperiului Otoman, privită din adevăratul ei punct de vedere, este plină de severitate și

de o lugubră maestate. Când grecii: bătrâni și tineri, femei și copii, luără armele în mâină, nu o făcură aceasta pentru desfințarea unei legi apăsatore oare-cum, nici pentru gonirea unui tiran ordinar care întârzie dar nu distruge cu totul progresul unui popul. Ei se ridicaseră ca să se libereze de sâlbaticele orde otomane, ce de mai mulți secoli le viola consoărtele, le pângărea religiunea și îi omora după capriciul prin cele mai nesuferite torturi¹).

Ως πότε παλληκάρια νὰ ζωμεν 'ς τὰ στενά;
Μονάχου, 'σὰν λιοντάρια, 'ς τὰς ράγαις 'ς τὰ βουνά;
Σπηλιαῖς νὰ κατοικούμεν, νὰ βλέπωμεν ολαδιά,
Νὰ φεύγωμεν τὸν κόσμον γιὰ τὴν πικρὴ σκλαβία;
Νὰ γάνωμεν πατρίδα, ἀδέλφια καὶ γονεῖς,
Τοὺς φίλους τοὺς ὅικούς μας κι' ὅλους συγγενεῖς.
Καλήτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωὴ,
Παρὰ σαράντα χρόνους σκλαβία καὶ φυλακή.
Τί σ' ὡφελεῖ νὰ ζήσης καὶ νά 'σαι 'ς τὴ σκλαβία;
Στοχάσου πῶς σὲ φίνουν καθ' ὥρα 'ς τὴ φωτιά.
Αὐθέντης, δραγουμάνος, Βεζύρης ἐν σταθῆς.
Ο Τύραννος ἀδίκως σὲ κάμει νὰ χαθῆς.
Δουλεύεις ὅλ' ἡμέρα, εἰς δ. τι κιὰν σου πιῇ,
Κι' αὐτὸς πασγίζει πάλιν τὸ αἷμά σου νὰ πιῇ.

Planul acestei revoluțuni era să răscoale toate popoarele din Orient, și la îndată să se arunce asupra Turcilor și să-i sfidăască deodată.

Intre comandirii aleși de comitetul revoluționar

¹⁾ Ca să convingem mai bine pe lectorii noștri despre suferințele acestuia popul în adevăr martir, dăm aci un fragment dintr-o baladă grecească trasă din colecțiunea de cântece populare tipărită în *Athena* de N. Anghelidi.

ca să puie în lucrare această mișcare, de la care atârna liberarea său desăvârșita peire a Greciei, era și Alexandru Ipsilante.

Consiliul revoluționar, bazat pe sentimentele patriotice ale acestui june, și pe experiența lui în arta rezbelului, ii încredințase una din cele mai grele părți ale întinsului plan de revoltă.

El dar căta să treacă Dunărea prin România, ca să revolteze populațiunile slave din Turcia, și pus în capul lor să străbată Bulgaria, Tracia și Macedonia, spre a se uni cu Grecii din Elada, Epir și Thesalia, și a combate împreună și cu succes armatele otomane puse în confuziune prin aceasta generală insurecție.

Planul era bine combinat și poate că ar fi reușit în toată întinderea sa, dacă armata lui Ipsilante ar fi avut disciplina și moralitatea ce s-ar fi pretins de la niște oameni cari luaseră armele în mâini pentru o caușă atât de sacră. Dar aceste virtuți lipseau, sau cel puțin erau foarte rare în armata lui Ipsilante.¹⁾

¹⁾ Ca să nu trecem de calomniatorii, punem în fața lectorilor noștri proclamația lui Ipsilante, dată către armata sa, când s'a vădut silit să părăsească și să trece în Austria. Dintr' acest document necontestabil se poate convinge fie-care că armata lui Ipsilante era în mare parte compusă din tâlhari de drumuri, lași și trădători:

Proclamația Principelui Alexandru Ipsilante dată la fuga sa din România

«Resbelnici! Nu! nu mai voi escăpa profană acest sacru și onest nume chemându-vă pe voi astfel. Turmă fricoasă de oameni! Trădătorile și actele voastre sedioase mă silesc și vă părăsesc. De aci înainte ori ce legătură între voi și mine este

Să mai adăogăm și disprețul ce avea Grecii asupra românilor și sclavilor, plus ideile de pan-elinism, ce Ipsilant și căpitanii lui le manifestau cu atâtă ușuriăță în fața acestor populi pe cărui trebuia să-i linguească, și ne vom convinge despre trisul rezultat, ce avu mișcarea Grecilor în principate.

«ruptă. Atât numai că mă va rămânea în fundul sufletului rușinea că v' am comandat. Voî ați călcăt jurăminte și ați vîndut pe Dumneșteu și Patria, m' ați vîndut și pe mine chiar în minutul în care speram a învinge sau a muri cu voî. «Astfel dar vă părăsesc. Adresați-vă Turcilor, cărui singuri sunt demni de ideile și tendințele voastre. Părăsiți pădurile, coborâți-vă din munți, aceste aziluri ale fricei voastre, și mergeți la Turci să le sărutați măinile încă fumegânde de sacrul sânge al supremilor preoți, patriarh, episcopi și o mie de alți frați de aii voștri inocenți, masacrați fără milă. Dar grăbiți-vă a vă cumpăra sclavagiu cu viața voastră, cu prețul onoarei femeilor și copiilor voștri.

«Iar voî, umbre ale adevăraților elini din sacrul batalion, cărui cu trădare ați cădut victimă fericirei patriei voastre, Vouă recunoaște compatrioților voștri. Puțin va trece și se va înălța Coloana, ce va face nemuritoare numele voastre.

«In litere aprinse sunt însemnate și în fundul inimii mele numele amicilor mei, cărui mă-a arătat până în sfârșit încrederea și sinceritatea lor. Aducerea lor aminte va răcori totdeauna sufletul meu.

«Dați disprețulu general, dreptatei legilor și blestemului compatrioților pe călcătorul de jurământ și vîndătorul Căminar Sava, pe șpioni și pe cei d'întâi ce înlesniră deserătorile, pe Constantin Duca, Vasile Barla, Gheorghe Manu fanariotul, Grigore Șuțu fanariotul și pe depravatul τὸν φαῦλον Nicolae Scufă.

«Asemenea ridic și lui Vasile Caravia titlul de camarad de arme, pentru nesupunerea și necuviincioasa lui purtare».

Râmnici, 8 Iunie 1821.

Alexandru Ipsilant

(Vedă Istoria României de Palausoff).

La 22 Februarie din anul 1821, Ipsilant trecu în Moldova și se declară liberator al națiunei grece, iar după aceia dete mai multe proclamațiuni prin care asigura pe Moldoveni, că pe cât timp va sta armata sa acolo, nu vor suferi nică un rău de la densa; dar faptele deteră o aspră desmiștire acelor frumoase proclamațiuni; căci pe data urmă asasinarea neguțătorilor Turci din Iași și Galați și jafurile cele ne mai audite.

In fine armata eteriei, mărită prin corpul lui Vasile Caravia și Iordache Olimpie, intră în țara românească, iar la 25 Mai ajunse la satul Colintina și formă acolo quartierul ei general.¹⁾

¹⁾ Miliția eteriștilor era compusă din corpurile și despărțirile acestea:

Intâiul corp de sub comanda lui Nicolae Ipsilant se alcătuia din:

Tagmatarchia lui Duca	1,930
Hiliarchia lui Orfano	300
Despărțirea lui Ghica din escorta lui Al. Ipsilant alcătuită din slavi	60
Despărțirea lui Manu	150
» » Costa Balticos	60
» » Caloiani	100
Cazaci	200
	2,800

Al doilea corp sub comanda lui George Ipsilant:

Tagmatarchia lui Caravia	350
Hiliarchia lui Colocotroni	275
» » Vasile Tudorov	350
Despărțirea lui Michail	180
Ulanii lui Tarcovski	70
Escorta principelui Cantacuzen	50
	1,275

Ipsilant primi închinăciunile boierilor, ale clerului și pe ale tuturor tagmelor ostășești și neguțătoarești. Linguisirile însă ce i se făcea în toate dilele de fanarioți și câțăva Români corupti, ce voiau să exploateze eteria în interesul lor, amețise foarte mult capul acestui căpitan; dar tocmai când bietul om se obicinuise cu viața și pompa domnească la care începuse să aspire, primi trista știre că Turci și au intrat în țară prin mai multe părți, și că se îndreptea asupra îi cu forțe considerabile ca să-l zdrobească de odată.

ACESTE ȘTIRI nefavorabile îndemnă pe Ipsilant să-și ridice lagărul de la Colintina și să-l așeze la Târgoviște, loc foarte priincios pentru apărare și manuirea intrigelor sale în contra lui Tudor Vladimirescu.

După ce așeză oștirea în lagăr fortificat cu șanțuri, și trămisse despărțiri mici de arnăuți ca să coprindă strâmtorile munților, spre a se putea refugia la cas când oștirile turcești ar fi învins pe ale sale, se dete apoi cu totul la realizarea planurilor sale celor ambicioase.

Al treilea corp al Olimpianului Iordache:

Arnăuți	1,500
---------	-------

Al patrulea corp al lui Căminaru Sava:

Arnăuți de sub comanda lui Sava	800
» » » » Deli baști Mihale	120
» » » » Ghencea	100
	1,020

Ieroc λόχος sau batalionul sacru	450
Despărțirea Moldovenilor	300

Intr'o di el se afla singur în camera sa absorbit în meditațiuni, dar când se deșteptă din acea momentană uimire, vădu pe Păturică stând cu mâinile la piept și smerit ca un călugăr.

Fanariotul îl fixă puțin, apoi îi dîse fără preambule:

— Ia spune-mi, archon Stolnice, cum merg trebile noastre?

— Foarte bine, Măria ta.

— Tâlmăcește-mi, ce înțelegi dumneata prin acest foarte bine?

— Hărțiile acestea te vor pliroforisi mai bine de cât mine Măria ta, răspunse ciocoiul cu aer triumfător și presintând lui Ipsilant cu mândrie înscrisurile căpitanilor.

Fanariotul le citi cu multă nerăbdare, apoi după ce privi pe Păturică cu un fel de admirare amestecată cu dispreț, dîse:

— Incep a crede, archon Stolnice, că elciul care te-a sistisit la mine, n'a cunoscut bine darurile ce aî; dumneata ești un om mare, întreci în isteție chiar pe Neselrode al Rusiei; dar ești cam!... adaose fanariotul cu aer batjocoritor.

Ciocoiul suferi această umilire cu sânge rece prefăcut, ba încă făcu și câteva complimente ca să ascundă și mai bine turburarea sa.

— Dar dacă omorurile vor înceta? adaose Ipsilant, atunci aceste înscrisuri vor rămânea hârtie albă; aî, ce dici?

— Zic, Măria ta că omorurile s'aă săvârșit; doi

arnăuți de aī luī Prodan s'aū spânzurat la puțul de piatră după podul Calicilor, doi în dealul Spiri și unul dinaintea lagărului de la Cotroceni.

— Dar căpitanii cu înscrisurile, ce dic despre aceasta?

— Nimic pe față, dar într'ascuns a și ales de căpătenii ale lor pe Macedonski și Prodan, și acum nu așteaptă de cât vreme cu prilej ca să omoare pe Tudor.

— Foarte bine, dar ei poate să-și schimbe gândul.

— Nu, Măria ta; sunt atât de bine încredințat despre aceasta în cât aş putea chezășui cu capul meu, că de astă-dată ei se vor ține de cuvînt.

— Astea sunt vorbe, archon Stolnice; eū cunosc foarte bine pe români. Ei îți făgăduiesc astădi totul și mâine nu dă nimic.

— Aī dreptate, Măria ta, să te îndoești, fiind că nu cunoști întâmplările din urmă.

— Care întâmplări, vorbește?

— Omorurile din urmă.

— Altele proaspete?... spune-mi de grabă?

— De la rădicarea lagărului din Cotroceni și până la Golești, a spânzurat peste trei-deci de panduri, tot băieți tineri unul și unul.

— Ce spui archon Stolnice?... S'a întâmplat toate acestea?

— Aī răbdare, Măria ta, că n'am sfârșit, esclamă ciocoiuțul mândru de triumful său.

— Vorbește, căci mor de nerăbdar.

— După ce ajunse la Golești, afla că iscoadele

(spioniř) sale, că patru din cei mai voini căpitanii¹⁾ nu voiesc să dea înscrisurile cerute, și numai decât spânzură pe doi dintre deneșii în niște sălcii; în sfârșit dacă Maria ta voiești să te încredințezi și mai bine, că m'am ținut de cuvînt, dă-mi pe căpitan Iordache cu două sute de arnăuți și îți jur că 'ti voi aduce pe Tudor legat cot la cot.

— Bravo, archon Stolnice! acum te înțeleg. Si deschidênd ușa, chemă pe grămaticul său și îi dise: Spune lui Iordache să ia două ortale de arnăuți aleși, și să se ducă la Golești cu dumnealui, și să împlinească cu strășnicie or ce-i va porunci.

Grămaticul plecă capul până la pămînt și ieși împreună cu Păturică.

CAPITOLUL XXXII

Cu rogojina în cap și cu jalba în proțap

România, această țară mănoasă și împodobită de natură cu toate darurile, a fost ursită de soartă să suferă toate realele fizice și morale: cutremurile de pămînt, inundările riurilor, epidemiiile omorîtoare, incursiunile hordelor barbare, jafurile domnilor fanarioți și spoliarea sistematică a oștirilor rusești; toate aceste flagele pustiitoare păreau create de fatalitate numai ca să nimicească această nenorocită

¹⁾ Acești patru căpitanii se numea: Ioan Ooarcă, Ghiță Cătuță, Ene Enescul și Ioan Urdăreanul. Doi dintre ei cunoscând gândul lui Tudor scăpară prin fugă, iar pe cei-l'alți i-a spânzurat. (Vezî Cioranul pag. 83—84).

țară. Dar ea a rezistat cu bărbătie la toate lovirile, și a mers pe calea însemnată ei de proovedință purtând pe umeri crucea martirului ca măntuitorul lumei.

Au fost în adevăr timp când suferințele zdrobise curagiul românilor. Înamicii noștri, credând că luxul și moliciunea introduse de deneșii, au stins în inima poporului român simțimântul de naționalitate și libertate, săltau de bucurie; dar se amăgeau; căci românul se deștepta tocmai la timp, și cu armele în mână, le proba că este încă viu și gata a se lupta pentru drepturile sale.

Revoluționea de la 1821, ce este ea oare, dacă nu vocea disperării ridicată în contra apăsării? Oare nu arată ea de ajuns pe un popor viu și hotărît a muri sau a trăi pentru libertate?

Dar să ne oprim aci și să arătăm lectorilor noștri pozițunea țării înainte și după izbucnirea acestei revoluții sociale.

Desele năvăliri ale oștirilor lui Pasvantoglu și ale altor pași răsvrătiți în contra împăratiei turcești, spăimântase atât de mult pe locuitorii țării, în cât îi făcuse să devie un popor aproape nomad gata în tot momentul a'și părăsi locuința și rodul ostenelelor ca să-și scape viața în crăpăturile munților, sau peste hotarele țării, unde nu putea să-ă ajungă iataganul manafului și lăcomia de banii a fanariotului.

Rezbelul rusu-turcesc, început la 1806 și terminat la 1812, slei țara și pe locuitorii ei atât de mult, în cât comandirii armatelor rusești, supuseră chiar pe preoți și diaconi a le da proviant și care de transport; ba încă pentru rușinea omenirei său văduț în acea

campanie fapte care indigneaază pe tot omul cu inima dreaptă. Comisarii de aprovizionare ruși după ce că cereau mai multe proviziuni de cât le trebuiau, apoi la plecarea lor le vindeau înapoi sărmanilor locuitori stricăte, și cu prețul întreit mai mult de ceea ce costau.

Domnia lui Caragea, de și pe la început promitea ceva pentru ușurarea țărei, dar mai în urmă cădu și dense în greșalele domniilor trecute: funcțiunile cele mai însemnate se dădea grecilor veniți cu Domnul din Stambul, iar boierii români erau disprețuiți și exilați dacă cutezau așa apăra onoarea.

Veniturile țărei se vindeau în total la favoriții greci, cari despoiau fără milă pe nenorocii locuitori. Dreptatea se vindea pe bani, și când se întâmpla vre-o judecată între un fanariot și un român, ori cât de lămurit ar fi fost dreptul românumui, procesul se câștiga de fanariot.

Aceste mari și ne mai audite nedreptăți siliră pe Jianul, Gruia și alții, a se face tâlhari de drumuri și așa răzbuna, omorând pe fanarioți și pe ciocoi parveniți, și ajutând pe séraci.

Iată jalnica stare în care se afla țara înaintea revoluției, dar ea deveni mai rea sub revoluțione; căci dacă sub un guvern legal se comiteau atâtea abuzuri, oare câte nu s-ar fi putut comite când o parte din țară se guverna de o căimăcămie slabă și fără prestigiu, alta de Ipsilon, iar restul de Tudor Vladimirescu?

Dinu Păturică ca om dibaci în jefuiri și mânătorii, prevăduse cât de mari treburi putea să facă

într'o asemenea stare de lucruri, prevăzuse în fine că a sosit împărăția ciocoilor, și se pregătea a se folosi de dênsa.

Astfel dar după ce acest monstru comise fără cea mai mică sfială toate crimele, după ce făcu să se verse atâtă sânge nevinovat pentru realizarea ambițioaselor sale planuri, el vîndu chiar pe Tudor Vladimirescu, omul cel mai mare al României, precum arătarăm în capitolul precedent.

In șiu dar când el făgădui lui Ipsilant că'i va aduce pe Tudor legat, se puse în fruntea cohortei de asasini și se îndreptă către satul Golești. Ajungând acolo se sfătuî mai întâi cu Iordache, Ghencea și Farmache, căpeteniile arnăuților ce'i dădese Ipsilant pentru executarea trădării, apoi după aceia intră în lagăr și atâtă revolta. In fine Tudor fu prins și dus între arnăuți la Câmpu-Lung, iar de acolo la Târgoviște unde mai în urmă fu asasinat.

A doua șî după împlinirea acestei grozave trădări, Păturică se înfățișă înaintea lui Ipsilant cu acel aier de impertinență propriu asasinilor plătiți, și după ce făcu închinăciunile obișnuite fanariotului șise :

— Să trăești, Măria ta! Tudor Vladimirescu nu'ți va mai turbura liniștea de acum înainte.

— Da de ce?

— Fiind că el nu mai trăește.

— Tâlmăcește'mi, archon Stolnice.

— Astă noapte, ești, împreună cu căpitan Caravia și căți-va arnăuți, l'am luat din temniță și l'am dus pe malul iazuluș, apoi după ce l'am tăiat în mici

bucătī l'am aruncat în puțul de lângă grădina lui Geartolu.

Ipsilant luă dupe masă o hârtie îndoită și dând'o lui Păturică, și dise: Slujbă pentru slujbă archon Stolnice». Ține acest pitac; printr'insul te orânduiesc Ispravnic la Prahova și Săcuieni, și dacă Dumnețeū îmī va ajuta, precum nădănduiesc, te voi face Caimacam al Craiovei.

Ciocoiul făcu trei temenele până la pământ, și sărută mâna lui Ipsilant cu o recunoștință prefăcută, apoi ridicându-se în sus esclamă cu voce declamată:

— Să trăești întru mulți ani Măria ta; să'ți ajute Dumnețeū a te pune pe scaunul strămoșilor Măriei tale pentru fericirea noastră a nemernicilor Măriei tale slugi.

— Destul, archon Stolnice, destul; du-mi-te acum cu Dumnețeū și te silește să facă fericirea locuitorilor acestor două județe ce 'ti-am încredințat; dar bagă de seamă să nu'ți facă prea fericiți, mă înțelegi?... Căci poate să'ți se întâmpile vre-un rău.

Or cât era de prefăcut Păturică, tot nu putu să resiste acestor cuvinte pline de ironie și cu două înțelesuri; plecă dar capul în jos ca să ascunză înțipărirea ce'ri făcuse, și după ce mai făcu o mătanie până la pământ se duse.

După câteva dile, de ospețe și veselie date amicilor săi pentru ridicarea sa la această mare și bănoasă funcțune, el plecă să ia în posesiune județele pe care devenise stăpân. Pe atunci ca și în diua de astăzi erau la modă proclamațiile și profesiunile de credință. Ipsilant da pe toată diua câte

una, Tudor Vladimirescu asemenea, fără a mai vorbi de pitacele căimăcămiei lui Calimach Vodă, ce se lipeaă pe ăiduri în toate dilele.

Ciocoiul ajungênd la Bucov, locul nașterei sale, porunci să adune pe toți boierii din amândouă județele, toate isnafurile și pe opincari; iar când mulțimea celor chemați umpluse curtea Isprăvniciei, el se arătă în privdor (balcon) și le citi această proclamație:

«Frață, boieri, neguțători și opincari.

«Dumnezeieasca pronie milostivindu-se asupra «acestei nenorocite patrii, m'a ridicat la vrednicia «de ispravnic al acestor două județe. Dumnedeu «cel a tot puternic știe mai bine de cât voi toți li- «bovul¹⁾ cel ferbinte ce arde în inima mea pentru «fericirea voastră. Să știți dar cu hotărâre fraților, «că pe cât timp voi fi cu voi, nimeni nu va fi «asuprit cu o para mai mult peste ceia ce hotă- «răște nezamul. Ludele și cele-lalte iraturi ale stă- «pânirei, de acum înainte se vor împlini de către «oameni cinstiți și cu frica lui Dumnedeu; mitue- «lile și mâncătoriile vor lipsi cu totul. Cei nepăs- «tuiți să vie la mine, și șă vor afla dreptatea; căci «doresc ca razele să străbată până în bordeiul cel «ticălos al opincarului. Amin, fie, fie, fie.»

Coprinderea acestei proclamații și mai cu seamă accentul dramatic și gesturile ritoricești cu care o pronunțase Păturică, făcu ăo mare intipărire între auditori, căci ei nu cunoșteaă încă adevăratul înțeles al proclamațiunilor.

¹⁾ Dragostea saă amorul.

Primile țile ale administrației lui Păturică fură consacrate în scoaterea amploiațiilor celor vechi și orînduirea altora, cari să corespunză cu intențiunile sale. Intre acești noi ciocoii aleși de Păturică, după chipul și asemănarea sa, era și unul numit Neagu Rupe-piele, om născut să fie călău, și care se silea prin crudimî ne mai audite a nu să strica reputațunea pronumelui său. Pe acesta îl alese Păturică de împlinitor al tuturor jafurilor ce făcea.

A descrie cu deamănuțul despoierile și caznele ce suferia locuitorii de toate clasele, de la acest monstru, ar fi o lucrare de care pana noastră s'ar indigna. E deajuns a spune că numai birul se împlinea de la sérmanii săteni de câte trei ori și patru ori pe un trimestru: taxidarii luau întreită șeciuială pentru oerit, ierbărit, tutunărit și vinărit; și când sătenii nu mai aveau cu ce să plătească, îi ungea cu păcură și îi lega de copaci ca să îi înțepe viespele și țințarii, apoi le vindea dobitoacele și după ce îsărăcea cu desăvîrșire, îi închidea în coșare ca să nu poată reclama la stăpânire.

Intr'o zi Dinu Păturică sta închis într'o odaie împreună cu Neagu Rupe-piele și încheia socotelile trimestriale. Suma adunată se ridică la o țifră de patru ori mai mare de ce s'ar fi cuvenit după lege.

— Puțini bani, Neagule, foarte puțini, disse ciocoilul; eu credeam să mă aduci trei mii pungi de bani.

— E!! cocoane Dinule, mulțumește-te și pe atât.

— Și de ce așa, când am fi putut să strângem mai mult?

— Dar bine cocoane Dinule, de unde eram să adun atâțăi bani?

— De la țărană, nerodule! să-i legi cot la cot și să le prăjești piepturile pe lângă foc și vei vedea cum o să scoată la bani.

— Toate acestea le-am făcut, ba încă și mai multe? Și-am spânzurat cu capul în jos, le-am bătut țepuși de trestie pe sub unghii, le-am luat chiar vitele și lucrurile din case și le-am vindut: ce voești să mai fac?

— Ia spune-mi ce ați făcut cu cele două sute de vaci care le cere Ipsilante?

— Am urmat poruncei ce mi-ați dat? am luat opt-deci de slujitori cu mine, și în puterea gârbaciului și a trântelor, am strâns opt sute de vaci în loc de două sute.

— Bravo Neagule; și cu ce preț le-ați cumpărat, ia spune-mi?

— Câte leii trei de viață.

— Iar după aceia ce ați făcut?

— Am trimes două sute lui Ipsilante; iar pe cele-lalte le-am vindut iarăși țăranilor cu câte leii cinci-spre-dece una.

— Adu bani și ncoace, dîse Păturică cu o lăcomie nedescriptibilă.

Neagu Rupe-piele începu să numere bani și Păturică să-i strângă cu lăcomie; dar când se află amândoi ocupați cu liquidarea acestei îngrozitoare hotiilor, oare-cine bătu în ușa camerei cu multă violentă.

Păturică strânse bani în grabă; apoi dîse:

— Cine bate la ușe?

— Ești, cocoane.

— Și ce vrei, spune?

— Îți aduc o ștafetă de la Ipsilante.

— Ado 'ncoace.

— Poftim cocoane, adaose Năstase Arnăutul

Ciocoiu deschise ușa și luă ștafeta din mâna lui Năstase Arnăutul, care devenise acum polcovnic de județ, apoī citi ștafeta, și o trânti pe masă.

— Se vede că nu sunt bune mujdelele din această ștafetă, dise Neagu Rupe-piele.

— Nică de cum, răspunse Păturică distract. Imi cere două sute mihi de lei.

— Dar bine abia sunt trei șile de când 'i-am trimis bani.

— Imi mai scrie iarăși că Turciu așa intrat în țară, și asta nu mi place de loc.

— Și mie asemenea.

— Ia spune Neagule, cum am face noi, să scăpăm aceste două sute mihi de lei din mâna lui Ipsilante?

— Să nu-i trimetem.

— Ba să-i trimetem, dar să găsim vre-un tirtip, ca să-i luăm înapoi; ia cauță tu un marafet, de, să te văd?

La aceste cuvinte Neagu deveni palid; el înțelesese întunecoasa cugetare a lui Păturică, și cu toată fieritatea caracterului său se însăpământă.

— Ai găsit mijlocul Neagule?

— Da, cocoane Dinule.

— Ia să vedem?

Pe de o parte numărând bani în mâna trimis u-

lui și luând teșchereaua de primire, iar pe de alta, doi flăcăi îl așteaptă în pădure, și dă... și...

— Și ne aduce bani înapoi. Aferim Neagule.

Cât ținu acest regim de terorism ciocoiesc, nenorociții locuitorii din aceste două județe deteră jălbii neîncetat contra tâlhăriilor lui Păturică: dar aurul ciocoialui paraliza toate măsurile stăpânirei. În fine revoluția cădu. Grigore Ghica Vodă se orândui Domn, iar Turci, se retrăsese peste Dunăre:

Aceste schimbări politice îndemnară pe țărani să scula cu mic cu mare și să se înfățișe cu jalbă la Domnie.

Era o priveliște jalnică pentru un om cu inimă a vedea pe nenorociții țărani în număr de patru cinci sute, îmbrăcați în trențe, desculți, veștedi la față, și cu ochii stinși de sărăcie și alte suferințe: ba încă unii dintr'înșii purtau pe corp chiar semnele torturilor abia cicatrizate, iar cei de tot schilodii erau transportați în care cu boi.

Ei intrară în București pe la opt ore de dimineață, tocmai pe când domnitorul se afla în divan, și că să atragă mai mult atenția publică, unul dintr'înșii făcu un sul de rogojină, și dându-i foc la partea de sus, îl puse în cap, apoi scoțând jalba din sân, o puse în vârful unui proțap lung, și intră în curtea domnească.

Zgomotul ce produse această procesiune mărită foarte mult prin multimea norodului atras de curiozitatea lucrului, ajunse până la aușul Domnului, care ieși în pridvorul palatului, și primi jalba din proțap chiar cu mâna sa.

Domnul dete jalba marelui logofăt să o citească, și pe când acesta arăta cu voce tare toate neleguiurile lui Păturică, el le constata pe figurile și în starea de mizerie în care erau ajunși nenorociiții jeluitori. În fine mânia lui ajungând până la indignare, striga ca un leu :

— Să vie 'ncoa Spătarul.

Spătarul se prezintă înaintea Domnitorului.

— «Archon Spătare, dîse Ghica să trimită «patru-deci de arnăuți la Bucov, ca să ridice pe acel «nelegiuit Ispravnic, să'l pecetluiască, și să'l bage «în ocna părăsită. Iar dumneata archon Logofăt, să «vinđi toată avereia aceluia tâlhar, și să despăgubești «pe acești séraci».

Tărani auđind cele poruncite de Domn, ridicără mâinele spre cer și începură a striga : «Să trăești «întru mulți ani Măria ta ! Dumnețeu să-ți răs-«plătească cu bine mila ce ai arătat către noi, ne-«mernicii robi ai Măriei tale».

Domnitorul aruncă asupra lor o privire plină de amor părintesc și după ce îi încredință încă odată că le va face dreptate, intră iarăși în divan.

CAPITOLUL XXXIII

Ocna părăsită

Intr'o dimineață din luna lui Maiu, doi slujitori de județ străbătea plaiul ce ducea la ocna Telega, călări pe cai mici de munte. Acești cai de și erau

mai slabă de cât caii iezme ai lui Alexandru Dumas, avea însă și ei calitățile lor, căci suiau fără osteneală cele mai repede dealuri și, conducea pe călăreți pe marginea celor mai adânci prăpăstii fără a îi expune la cel mai mic pericol.

Unul dintre cei doi slujitori era june și purta la spate o flintă haiducească, iar la brâu avea două pistoale mari turcești; cel d'al doilea era mai înaintat în vîrstă; trăsurile feței sale pline de asprime, ochii săi săngeroși și sprâncenile cele dese și zbârcite, arăta pe omul crud și gata a săvârși ori ce neleguiire. El avea o geantă cu scrisori atârnată de gât, și un cuțit mare arnăuțesc pus la brâu.

Era pe la opt ore ale dimineței; soarele sta înfipt cu mândrie pe bolta cea albastră a cerului, și arunca de acolo dulcea sa lumină asupra munților plini de zăpadă și a câmpilor înverdite, iar razele lui străbătând prin norii de aburi, compuși din roua nopții, formau o mulțime de curcubeuri tricolore ce încântau privirea.

Cintisa și pietrușelul făcea să răsune colnicile prin vocea lor ascuțită dar plină de dulceață: ciocârlile se înălțau în aer întocmai ca niște mici bombe, apoi se opreau în loc bătând din aripă, umpleau aerul de melodieasele lor cântări. Prepelitele, aceste inocente și fricoase păsări, ce se nasc și mor în iarba liveștilor și în frunzele cele dese ale dumbrăvilor, prin vocea lor monotonă, dar ritmică, părea că servă de regulator al cadențelor acestui concert divin.

In aceste momente, când natura întreagă părea că înalță rugi de mulțumire către creatorul ei, cei

două slujitori de și dedați cu asemenea sublime spectacole, nu rămaseră nesimțitori la priveliștea ce-i înconjura. Ei se opriră pe loc și priviră în tăcere magnifica panoramă ce le absorbise simțurile, iar mai în urmă unul din ei rupse tăcerea :

— De multe ori am trecut prin plaiul acesta, mă Badeo, dar nică odată nu mi s'a părut atât de mândru ca astă-dă. Munții par că 'noată în pară de foc, păsările ciripesc cu mai multă dulceață de cât alte dăți, chiar apele Doftanei par că dorm. Ce măndrețe !....

— Așa este mă Vlade, toate sunt precum dici, dar nu simt nimic; 'mă-e inima închisă.

— Și de ce mă Badeo?

— De multe măre!

— 'Tă-o fi măncat lupul vre-o vită, sau te-o fi prădat zapciu?

— Nu mi s'a întâmplat nică una din câte dici.

— Ce ați dar de ședii bosumflat?

— Ia mă gândesc la bietul coconu Dinu, fostul nostru ispravnic, că sunt trei luni de când șeade închis la ocna părăsită.

— Lasă să șeadă, că prea era nemilostiv și hrăpitor; țipa județul în mâna lui ca broasca în gura șearpelui.

— Așa este mă, da de, e păcat și de dênsul!

— Păcat? Dar bine ați uitat cum ardea și căznea pe săraci? Nu știi dicătoarea românească; după faptă și răsplată?

— Ați dreptate mă Vlade, a făcut în adevăr multe neleguiiri, dar 'l-a pedepsit Dumnezeu de

ajuns. 'Tí-aducí aminte, când pleca cu cercetarea prin județ? Ce mândru era măre! Și cât de bine îi ședea călare pe bidiviul său cel roib și pintenog¹⁾. Par că era Făt-frumos din poveste. Ei bine mă Vlade maș prinde cu tine p'o vadă de vin, că să'l veď acum nu 'l-aî mai cunoaște.

— Și de ce mă Badeo?

— 'L-a mâncaș necazul și ocna părăsită.

— Ce spui tu mă?.. Se vede dar că este rău în ocna părăsită?

— Nevoie mare mă Vlade! Eș de aș fi ca Vodă, în loc de a osândi pe tâlhară la ocna părăsită, le-aș tăia mai bine capetele.

— Da de ce mă Badeo?

— Pentru că este de o mie de ori mai bine să omori pe om dintr'o lovitură, de cât să'l uciđi cu încetul. Am văđut pe Radu haiducul pe care 'l-a băgat Caragea în ocna părăsită, era știu colea voinic din patru-zeci, rupea piatra în mâna; dar după ce a ședut numai șease lună în ocna părăsită, nu 'l-am mai cunoscut; îi crescuse barba de trei coți, ochii îi luceau ca de strigoî, surđise și ologise.

— Și a mai trăit mult mă Badeo?

— Să veđi. Intr'o di m'am coborât în ocna să'î duc de-mâncare, și 'l-am găsit cu dinții rânjiți și zgârcit ca un ghem în culcușul său de paie; îl strigai odată, de două ori, de trei ori și nu'mi răspunse, îl mișcaî cu mâna, dar ce să veđi? El murise!

¹⁾ Țărani numesc bividiu or-ce cal frumos și iute la fugă. Simțul însă cel adevărat al cuvântului însemnează; cal pitic de Arabia.

— Murise!

— Ba încă negrijit și nespovedit ca un câine.

— Sărmășel, ce păcat!

Cei doi slujitori își urmară mai mult timp călătoria absorbiți în povestirea lor, dar caii de odată se opriră; atunci ei vădură cu oare-care surpriză că se aflau dinaintea Cămărașiei ocnelor.

Cămărașul se plimba în acel timp pe prispa caselor, absorbit cu totul în fumarea ciubucului său. Slujitori descălicără după cai, și după ce îl salutară, îi dete poruncile și se retraseră. Unul însă din tre deneșii făcu un semn de înțelegere cămărașului, apoi intră împreună cu deneșul în cămărașie, și după ce se așezară unul pe pat iar celălalt pe o laviță, începură această întrevorbire:

— Ei bine Neagule, disse Cămărașul aședându-se pe pat, ce mujdele îmă aduci despre bietul coconu Dinu?

— Foarte bune, arhon Cămăraș: am două scriitori, una de la Conțu, iar cea de a doua de la un boier, pe care nu'l cunosc. Ești cred că Conțul a izbutit să scoată porunca Domnească de iertare, ați ce dici?

— Poate, dar ești unul nu cred.

— Și de ce așa?

— Fiind că cunosc prea bine pe oamenii cei mari; ei ne lingușesc pe noi ăștia micii numai când au trebuință de noi, iar când ne văd căduți în nevoie, ne dă cu piciorul ca la niște vase netrebnice.

— Ori-cum va fi însă, te rog să-i dai aceste două

scrisorii mai în grabă, și ești voi veni mâine de dimineață să iau răspunsul.

Acest slujitor ce se interesa atât de mult pentru scăparea lui Păturică, era Neagu Rupe-piele, vestitul mumbașir, prin care ciocoilul își săvârșea toate despoiurile și crudimile sale pe când se afla Ispravnic; el scăpase de urgia domnească numai prin fugă și deguisare, iar acum se făcuse purtator al corespondenței dintre Păturică și câte-va persoane mari din București ce se încercau a'l scăpa din ocna.

Să dicem acum câte-va cuvinte și despre ocna părasită de la Telega:

Ocnele de la Telega sunt situate pe o câmpie înconjurată de dealuri acoperite cu păduri și udate de rîul Doftana ce o traversează.

Puțurile din care se scoate sare se împart în ocne lucrătoare, și ocne părasite. Aceste din urmă se numesc astfel căci sunt lăsate în nelucrare, uneori pentru că minerii le cred exploatațe de ajuns și se tem să nu se surpe peste dânsii, iar câte odată din cauză că se ivesc izvoarea de apă, ce împiedică lucrarea.

In timpul domnilor fanarioți exista la Telega mai multe guri de ocne părasite, dintre care una servea de inchisoare pentru tâlharii cei mai vestiți prin omonimuri și crudimi.

Această temniță subterană avea o intrare pătrată susținută de toate părțile cu ghizduri de lemn intocmai ca ale puțurilor din care se scoate apă. Această formă pătrată, ținea pâna la o profunditate de 10—12 stânjeni, iar de acolea în jos se largea

gradat în circonferință, și când ajungea la profun-
ditatea cerută de știința mineralogiei, devenea un
haos însășimântător¹⁾. Păreții ei erau umedi și de
multe ori pica apă dintr-înșii, aerul era iute, infec-
tat de miazme și omorâtor; o lumină palidă abia
strâbătea câte o dată spațiul nemăsuratei adâncimi
ca să mărească și mai mult grozăvia acestuia mor-
mânt teribil.

Tâlharii condamnați a locui în acest iad pămîn-
tesc, era tot din cei osândiți de Divan la moarte,
și ale căror sentințe le preschimba Domnitorii în
muncă perpetuă; dar nici unul din cății se închidea
acolo nu putea să trăiască mai mult ca două sau
trei ani, căci umezeala și aerul cel încător le curma
dilele.

In fine dacă faimosul vers al lui Dante:

Lasciate ogni speranza voi ch'entrate²⁾.

s'ar fi putut scrie unde-va, negreșit că acel loc nu
ar fi putut să fie de cât pe porțile ocnei părăsite,
căci ori-cine intra acolo își pierdea speranța de a
mai ieși viu vre-o dată.

Iată locașul în care se afla de trei luni Dinu Pă-
turică, acel om mândru și ambițios, care comisese
toate lașitățile și crimele cele mai îngrozitoare numai
ca să ajungă la mărire. Ar fi crezut el vre-o dată
că o să părăsească atât de curând palatele sale cele

¹⁾ Oameni speciali în mineralogie m'a încredințat că adâncimea ocnelor de sistema veche, nu se întindea mai mult de 150—155 și maximum de 160 metri.

²⁾ Dante. Infernul. Cântul III, versul IV.

luminoase, mâncările cele alese și acea multime de lingușitori, care se supunea orbește la toate capriile lui, și se credea că fericiți când puteau să fure câte un zâmbet de mulțumire după fața lui cea severă? Dar averile lui cele nenumărate, dar soția și fișe, speranța bătrânețelor sale, pentru a căror felicire poate că săvîrșise cea mai mare parte din neleguiurile sale, ce vor fi devenit toate acestea? Vom vedea.

Primele dile ce petrecu în ocna părasită fără prea dureroase pentru dênsul. Intunericul cel mare, singurătatea, patul său de paie și mâncarea cea puțin hrânitoare, îl aduse într-o stare grozavă de paroxism și de furie, în cât urla ocna de vaetele și tânguirile lui.

In darn chema somnul ca să î aline durerile fizice și morale căci el fugea de la dênsul, sau de și venea câte odată să încidiă ochiul lui cei slabici de lacrimi, dar la sgomotul unei pietricele sau a unei picături de apă ce cădea din pereții ocnei, fugea și lăsa iarăși în prada turburării și a disperării sale. Dar după ce trecu cât-va timp el începu să se mai obișnui cu noua sa locuință și deveni mai liniștit, ba încă după scrisorile ce scria pe la protectorii săi, și respunsurile încurajetoare ce primea, începuse să speră că peste puțin va părăsi ocna, ca să se mute iarăși în palaturile sale. Cu toate acestea reul ocnei începuse să roază cu încetul acea organizație robustă: reumatizmul îi coprinsese tot corpul, ochiul și se umflase, facultatea audului și se paralizase, și o tuse violinte amenință din ce în ce mai mult existența lui.

Aceasta era starea fizică și morală în care se afla Păturică, în ciua când primi cele două scrisori ce i le adusese Neagu.

El ședea lungit pe patul său de paie, și aștepta cu nerăbdare ora prânzului, ca să și astămpere foamea ce începuse a'l turmenta. De astă dată însă, cămărașul îi trimise porțiunea înaintea orei fixate. Păturică vădând dintr'această schimbare ceva extra-ordinar și poate chiar în favoarea sa, se repeđi cu furie asupra coșuluī cu merinde ce se cobora încet legat de o sfoară. Căută într'ensul și găsi două scrisori pe care le luă cu o nerăbdare nervoasă, și apropiindu-se de felinarul ce sta atârnat deasupra patului său, deschise mai întâi pe una dintr'însele și citi cuvintele acestea :

Cocoane Dinule!

«Cu destulă măhnire te vestesc că cocoana Du-
duca soția dumitale, a luat tot din casă și a fugit
«cu un Turc peste Dunăre, lăsând pe bieții copilași
«pe drumuri. Moșiiile, viile și casele dumitale s'aū
«vîndut la Sultan-mezat, iar baniii s'aū trimes cu om
«domnesc, ca să se împartă la țăranii ce se dice că
«i-ai sărăcit când erați Ispravnic. Veți ști iarăși că
«bătrânul dumitale tată a murit de inimă rea, pentru
«afrontul ce i-ai făcut, când ați pus arnăuții de l-a
«dat afară din casă».

Al dumitale de aproape prieten și frate,

S***

Iată și coprinderea celei de a doua scrisoare :
Dinule !

«M'am dus de mai multe ori la Vodă să'l rog
 «pentru tine, și 'l-am găsit tot-d'auna neînduplecăt,
 «iar în cele din urmă 'mi-a spus'o ritos, că o să te
 «lase să putredești în ocna părasită ca să slujești de
 «pildă și altor hoțomanii ca tine. Vodă a ăis aceasta.

*N****

Acete două scrisori fu pentru Păturică o lovitură de trăznet. Averile sale câștigate prin nenumărate crime și lașități, acum erau risipite ca praful în vînt; soția fugită, copiii lăsați în voia întâmplării, el chiar condamnat a muri cu încetul în fundul ocnei părasite, chinuit de durere și disperare.

Ar fi fost o mare fericire pentru dênsul dacă aceste știri teribile 'l-ar fi omorât de odată, sau 'i-ar fi paralizat inteligența căci ar fi scăpat de toate suferințele morale și fizice; dar providența în decretele sale cele nepătrunse de mintea omenească, voise a'i lăsa neatinse toate facultățile, ca să guste și el acel venin amar cu care adăpase societatea atâta timp.

După ce se mai alinără dureoasele impresiuni ce lăsase în inima lui acele fatale scrisori, el cădu pe patul său cel de paie și începu a plângere cu amar și a se lovi cu pumnii în cap de disperare.

Se ădice că hoții și tâlharii sunt superstițioși și fără curaj la loviturile soartei. Nu știm până la ce grad poate fi adeverată această maximă; știm numai că Păturică, acel om de fier, care în furia ambițiunei sale disprețuise mustrarea de conștiință și chiar

pe Dumnețeū, acum devenise atât de fricos în cât cel mai mic sgomot îl făcea să tremure.

Une-ori i se părea că vede umbra tatălui său eșind dintre stâncile titanice ale ocnei, și dicându-i cu voce mormântală: «Fiū nelegiuit! privește starea în «care m'a adus răutatea și mândria ta! Dumnețeū «pe care 'l-ai disprețuit atâta timp te vestește prin «mine, ca să'ți măntuești sufletul prin căință, căci «trupul tău nu va mai eșii cu viață de aici.

Alte dăți iară i se părea că vede oameni spânzurați, cu limbile ieșite afară din gură pline de sânge, și femei slabe și urâte la față, mâncașuși copii și dându-i și lui să guste din cărnurile lor reci și putrede, ca unui pricinuitor al morței lor.

In momentele unor asemenea oribile alucinațiuni, mintea îl părăsea cu totul, capul i se înflăcăra, își rodea mâinile de disperare și striga cu o voce răgușită și tremurătoare: «Stafile! stafile! săriți creș «tină bună! nu mă lăsați că mă strâng de gât «aceste umbre ale lui Satana»; apoi deschidând ochii săi cei înflăcărați și rătăciți de teroare, se repedea dintr'un loc într'altul și începea iarași a striga: «Luați de lângă mine pe aceste femei schiloade, «căci mâinile lor cele uscate și sâangele ce varsă «din guri mă îngheată de frică!»

Dar toate rugăciunile lui erau în darn, nimeni nu'l audea, nimeni nu venea să-i răcorească fruntea sa cea plină de sudori, sau să-i stingă acea sete infernală, ce-i usca gura și pieptul.

In fine după o existență mizerabilă de șapte luni, își dete sufletul în spasmuri și părăsit de toată lumea.

A doua zi după moartea acestuia monstru, populaționea Bucureștilor se afla într'o mare agitație: Cauza ce pusese în mișcare pe acești adevărați strănepoți ai Grachilor,¹⁾ venea de la veste ce se răspândise, că în acea zi era să se dea prin târg un falit fraudulos, iară după aceia să'l întuiască dinaintea prăvăliei lui, ca să serve de pildă poporului.

O mulțime de curioși de toate etățile și clasele societăței inundau piața Sf. Gheorghe cel nou, iar o altă grupă destul de numeroasă intrase în curtea Spătăriei și cu toate că timpul era ploios în acea zi și vîntul nordului sufla cu tărie, ei însă înfruntau cu bărbătie și ploaia și frigul, numai ca să poată vedea acel spectacol barbar ce'i dilecta atât de mult.

În fine logofătul Spătăriei vădend nerăbdarea și curiozitatea gloanelor, se arăta înaintea mulțimii, și citi cu voce tare hotărârea departamentului de Criminalion, prin care condamna pe moftuzul mincinos a fi bătut la spete prin toate piețile neguțătoarești și a se întui de urechi în fața prăvăliei sale.

După ce se termină citirea hotărâre, patru Arănuți spătărești intrară în temniță și scoaseră pe nefericitul falit cu capul ras, desbrăcat până la mijloc și cu mâinile legate una lângă alta cu o funie lungă

1) Tiberiu și Caiu Gracus erau fiți ai lui Semproniu Gracus și ai Corneliei fiica lui Spicion. Acești adevărați patrioți romani vădend deplorabila stare în care ajunsese Roma, patria lor, din cauza rezbelului social, se încercă să ajute să scape din peire, dar amândoi cădură victime ale furiei poporului. Mai mulți scriitori de române său servit de numele acestor doi celebri români, numai ca să arate populaționea cea fluctuoasă a Romei cei vechi.

iar după aceia unii dintre Arnăuți apucă funia de căpătăi și începu a trage pe pacient după sine, pe când alții două puși unul dă dreapta și cel-l'alt dă stânga pacientului, îl lovea pe spinare cu nuele de salcie.

Sângele, ce sărea din pielea nefericitului om ruptă neîncetat de lovituri și tipetele lui de durere, produceau diferite impresiuni în inima poporului: femeile și oamenii cei miloși cereau iertarea lui, iar gloata cea mare în care intrau și cei săraciți prin falimentul cel fraudulos, simțeau o nedescriptibilă bucurie pentru tot ce suferea pacientul, și la orice gemăt de durere, ei îl apostrofa cu cuvinte de acestea: «Bine îți face tâlharule că ai săracit lumea!— «Să-i dea la nuiele până îi va cădea toată carnea «după spinări» fără a mai numi și pe unii care strigau: «Să-l spânzure sau să-l pue în țeapă».

Vederea torrentelor de sînge și pofta de răzbunare iritase atât de mult pe popor în cât dacă s-ar fi aflat la această privilește barbară vre-unul din acei filozofi umanitari, negreșit ar fi crezut că se află în Roma gladiatorilor, în Roma martirilor, și pe Români și-ar fi luat drept acel mizerabil și degradat popol al Romei imperiale, care suferea sclavia și umilirea fără să murmure, și se revolta numai atunci când îi lipsea pâinea și circul.¹⁾

Această procesiune îngrozitoare trecu mai întâi pe piața Sf. Gheorghe cel nou, de acolo intră în

¹⁾ Poporul Roman din timpul imperiului era așa de demoralizat, în cât se revolta numai când îi lipsea pâinea și spectacolele, și strigau: «panem et circensem».

ulița Șelarilor și ieșind pe la Curtea Veche, merse spre Sf. Gheorghe cel vechi, iar de aci intră în ulița cea strâmtă din dosul Bărătiei, unde era să se petreacă cea mai îngrozitoare parte a acestei oribile drame.

Poporul ce părea sătul oare-cum de ceea ce văduse până aci, pe dată ce se înștiință că a sosit timpul țintuirei, năvăli cu furie asupra locului unde era să se săvârșească această barbară faptă. Curiositatea era atât de mare în cât unii din mulțime intrau prin silă în casele și prăvăliile neguțătorilor, ca să poată privi mai bine execuțiunea, iar alții se suiau chiar pe acoperișul caselor cu riscul de a cădea și a se zdrobi.

În momentul însă când executorul ridicase pe pacient în vîrful picioarelor și se pregătea să-i țintuiască urechile la stâlp, clopoțele de la câteva biserici începură a suna, și o psalmodie tristă ajunse la audul mulțimii.

Acste cântări ieșea din gurile câtorva preoți și cântăreți, ce petreceau la mormânt un cadavru aşedat într'un coșciug modest și purtat de patru postelnicei pe un pat mortuar compus din lemn simplu și căptușit cu chembrică verde.

Poporul, ale căruia sentimente se schimbă foarte lesne, cum audî cântările preoților și vădu cortegiul funerar apropiindu-se, începu să se tragă înapoi cu respect ca să-i înlesnească trecerea, dar această bună-voință fu nefolositoare, căci din partea opusă a uliței venea o căruță de țară cu două cai, în care

era asemenea un coșciug închis și un preot care ctea cadavrului dintr'însul rugăciunile de odihnă.

Acste două procesiuni mortuare, neputându-se vedea una pe alta din cauza poporului ce era adunat în centrul ultiței, înaintară una contra alteia până la locul execuției și se opriră, căci ultița era atât de strâmtă în cât era cu neputință a trece una pe lângă alta, sau a se întoarce una din ele înapoi, spre a putea trece cea-lăltă.

In fine Baș Buluc-Başa al Spătariei, însărcinat cu executarea hotărârej, vădend această încurcătură, făcu semn executorului să-și termine lucrarea. Un țipăt ascuțit și nervos repetat de mai multe ori, anunță poporului că țintuirea s'a terminat. Gloatele dispărură într'o clipă; totul intră în tacere, numai cele două procesiuni stetea una în fața celei-lalte dinaintea falitului țintuit.

Ar fi dis cine-va, că între morții din cele două coșciuge și neguțătorul cel țintuit există o legătură fatală sau o ură neîmpăcată. Ei bine, această legătură există în adevăr, căci cadavrul cel purtat pe patul mortuar și însotit de preoți și cântăreți era al Postelnicului Andronake Tuzluc; cel d'al doilea cadavr, tras de două caи de sat în acea căruță mizerabilă era al lui Dinu Păturică; iar mofluzul cel țintuit era Costea Chioru, care de și cam târdiu, luă însă o aspră răsplătire pentru toate crimele ce săvârșise.

Iată cum își terminară cariera vieței acești trei sclerați. Întâmplarea voise ca ei să se mai întâlnească încă odată, înainte de a se prezinta lui Dumnedeo

spre a'șă da seama de relele ce săvârșiseră pe acest pământ.

Cât despre Kera Duduca, am aflat mai în urmă, că ea voind să facă pe cocheta în casa nouului ei bărbat fu descoperită de densus și trimisă înaintea Cadiului care ordonă să o coasă într'un sac și apoi să o arunce în valurile Dunării, după coprinderea legilor musulmane.

EPILOG

Din opincă Mare Spătar

La 23 Aprilie anul 1825, locuitorii Bucureștilor erau cuprinși de frigurile veseliei și ale plăcerii; ei serbau șina Sfântului Gheorghe, vechiul patron al României. Ulițele mari și mici erau măturate și stropite cu apă; prăvăliile neguțătorilor și casele boierilor erau împodobite cu ramuri de salcie și iarbă verde. Un cer senin și un soare dulce de primăvară venea să completeze acest cadru magnific ce prefăcuse orașul într'o grădină improvizată.

Podul Mogoșoaiei era plin de privitori de amândouă sexe și din toate clasele societății, bine învestiți și cu fețele zîmbitoare; ei se îndreptau către mănăstirea Mihaiu-Vodă unde era să se săvîrșească într'acea șă nuntă domnească.

Pe amândouă laturile uliței de pe podul Dâmboviței ce ducea la Mihaiu-Vodă, erau brați însipți în pământ, și împodobiți cu panglice și beteală de fir.

Inaintea acestor brați erau două rînduri de catane spătărești îmbrăcate cu mintene, poturi (nădragî) și ghebe scurte, împodobite cu găitane tricolore; iar pe cap purtau căciuli cu floace albastre, și drept toată armătura aveau câte o pușcă pusă pe umeri și câte un pistol la brâu.

La spatele acestor ostași se formase pe amândouă părțile piramide de curioși cari aștepta cu nerăbdare trecerea alaiului domnesc. Dar așteptarea nu fu lungă, căci puțin se arăta înaintea lor spectacolul ce le ațîțase atât de mult curiozitatea. Alaiul soseea.

Acest cortegiu princiар era orînduit astfel:

Avantgarda se compunea din breasla Agieî alcătuită din călăreți polcovnicești călări și armați, Vel-Căpitan de cazaci cu steagul și toboșarul său talpașii dorobânțești pedeștri cu tobăle, chiverele și cimpoaiele lor; Vel-Căpitan de dorobanți cu zapciii săi și cu câțiva din breasla armenească, cu steag și tobe după dênsiř; podari pedeștrii cu topoarele pe umeri, cazaci agiești pedeștri, cu cimpoaie și tobe; vînătorii asemenea, căpitanii de agie înarmați; ciaușul agiesc și logofatul agiesc; polcovnicul de poduri cu polcovnicul de ciocli; polcovnicul de vînători cu polcovnicul de Tîrgoviște; apoi marele Agă cu podoabele lui după obicei.

După aceștia venea breasla spătărească alcătuită din lefegii cu steagul, călări; Marele Căpitan de lefegii cu zapciii, *Buciucul*, toboșarii și *sârmaciul*¹⁾

¹⁾ Sârmaci se numea un fel de gârbacă sau bici de sârmă.

său; seimenii călări înarmați și îmbrăcați în haine roșii și moțuri galbene, Bașbuluc bașa cu steagul cel mare cu tobe și *şärmacă*; scutelnici spătărești înarmați; apoii Marele Spătar.

După dănsiile venea breasla Marelui Portar cu toată *ecpaiaua* (suita) sa; Marele Armaș cu steagurile țărei, cu trâmbițele și cu armășeii săi; apoii venea caretă domnească trasă de șase armăsari vineți cu doi ciohodari pe capră, doi în coadă și alti șase împrejurul caretei, toți îmbrăcați în haine roșii cu fir și cu ișlice rotunde de samur.

În această caretă sedeaș un june și o tineră fată. El era învestimentat cu anteriu de *suvař* alb cu vârghiile de fir bun, avea fermenă de *buhur* ca paiul grâului și giubea de *zuf* albastru deschis. Peste mijloc era încins cu un brâu de tulpan alb, iar în cap avea fes roșu de Țarigrad. Juna fată era îmbrăcată cu rochie albă de tulpan și încinsă peste mijloc cu un cordon de panglică roșie îrcheiată cu o cataramă ferecată cu diamante; pe cap purta o diademă de briante și beteală; la gât avea un giordan de rubine, iar în urechi cercei de smarald înconjurați de diamante. Amândoi acești junii erau de o frumusețe rară, și după privirile furișe cești aruncau unul altuia, semănau, a fi coprinși de un amor inflăcărat.

Carea mergea în pasul cailor ocolită de ciohodari, iar după dănsa venea restul alaiului compus din tagmele acestea: Calemul Armășiei cu ftoare și treți Armaș cu *ecpaiaua* lor, în mijlocul cărora era Marele Armaș cu haine muiate în fir, steagul cel mare al țărei, lăutarii și trâmbițașii domnești, *Uruc-*

Bairam, Tuiurile, sacagii domnești și salahori cu bețile în mâini; apoi cei doi-spre-dece cai domnești împodobiți cu cioltare (valtrape) de fir și cu calcane de argint suflate cu aur, și cu pene de struț în frunte. Acești cai erau conduși de comiși domnești și înconjurați de ciohodari.

După aceștia veneau comișii, rachtivanii și postelnicii călări, îmbrăcați cu capoturi roșii și purtând în mâini semne domnești. Apoi veneau treți logofăti cu treți vistieri, ftorii logofăti cu ftorii vistieri, iar în mijlocul lor era marele comis cu *cianși* și *capugii* împăraștești, însotiti de călăreți Turci și Români.

După denești venea *ecpaiaua* domnească și se încheia cortegiul prin ortaua ciohodarilor și a satirașilor, căpitanii agiești și spătărești, tufecii, *Mataragi Iamac, Sarai Iamac, Jcioglani* cu Agaua lor, *Peicii* și *Has-Ahârlîi*; iar în urmă venea tagma Divanului purtând *topuzul, sangeacul* și semnul Domniei înconjurat de copii din casă purtând prapurile țărei.

Pe când acest alăi defila pe ulya Mihai-Vodă cu acea pompă și mărire cunoscută numai la curțile orientale, Grigore Vodă Ghica împreună cu mitropolitul țărei, doamna cu boierii cei mari și binișlii săi, așteptați în ușa bisericii sosirea mirilor. În fine, ei sosiră și intrară în biserică unde se săvârși ceremonia religioasă a cununiei cu mare magnificență; iar după săvârșirea cununiei, domnitorul dice gine-reliu cu glas tare și majestos; «Iată te cinstesc cu caftanul de mare spătar și te fac caimacam al Craiovei ca să răsplătesc bunătatea sufletului tău și sluj-

„...ele ce ai făcut țărei; fi șe fericit!» Junele făcu mătanie și sărută mâna domnitorului, apoi se retrase plin de bucurie că și ajunsese țința aspirațiunilor sale, iar juna lui soție cădu pe brațele părintelui și obosită de neașteptata fericire și sărută mâna cu fierbințeală.

Acest soț fericit era Gheorghe, fostul vătaf de curte al comisului Andronake Tuzluc; era acel june nărimos ce 'l-am vădut sacrificându-se ca să scape pe stăpânul său de săracie și de rușine. El venea să arate Românilor că este de ajuns ca omul să fie bun și înzestrat de natură cu virtuți și inteligență și fie condițunea sa ori-cât de obscură la început el va ajunge la mărire. Cât despre juna sa soție, ea este frumoasa Maria fata Banului C. care de și iubise pe Gheorghe cu multă pasiune, dar preterase mai bine moartea decât o fericire trecătoare și dobandită prin călcarea datoriilor sale de bună fică; suferințele și disperarea lor erau acum răsplătite de Dumnezeu.

SFÂRȘIT

